Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

# Predigten - Cod. Aug. perg. 118

Gregorius <Nazianzenus>

[S.l.], [9. Jahrh./10. Jahrh.]

urn:nbn:de:bsz:31-66157

Visual Library

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Reichenau CXVIII

M

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

# Gregorii Nazazeni libelli.


Primus lib' d' appollogeticus pulcherrima ma[teria]

Appollogeticus litterarum difficultatis regiminis seu de tam excepta pastoris omni[um]

2us lib'

De theophaniis seu natale domini

3us

De luminibus quod est de epiphania

4us

De fide domini …

5us

De fide Nicena

6us

De penthecoste et de spiritu sancto

7mus

De in semetipso de agro reuersus

8us lib'

De Jeremia dicta presente imperatore …… pridem … 

9nus

De reconciliacione et unitate monachorum

10

De grandinis vastacione cum pater episcopus taceret

11us

De arrianis et contra eosdem


G. H. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

Innomine dni nri ihu xpi …

lib augie maioris.

Imitamini sancta [illegible] Sancti virgines asiduam facientes
[illegible]

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

HAEC INSUNT IN HOC CODICE LIBELLI
SIUE OMELIE SCI GREGORII NAZANZENI
N̄ X. HOC EST APOLOGETICUM L. I. DE E
PIFANIIS SIUE NATALE DNI L. I. DE LUMI
NIBUS QUOD EST DE SECUNDIS L. I. DE FIDE
L. I. ET DE NICENA FIDE DE PENTE COSTE
ET DE SPU SCO L. I. IN SEMET IPSO DE AGRO
REUERSO L. I. DE HIEREMIA DICTA PRESENTE
IMPERATORE L. I. DE RECONCILIATIONE
ET UNITATE MONACHORUM L. I. DE GRANDINIS
UASTATIONE CUM PATER EPS RETICERET
L. I. DE ARRIANIS QUOD N̄ LICEAT SEMPER ET
PUBLICE DE DO CONTENDERE L. I.

Proficiscenti mihi ex urbe magno
pere iniungebas aproniane fili
carissime. ut tibi absens quoque aliqd
operis inpenderem. ne nos a consuetis studiis
necessitas meae pfectionis inhiberet. Petebas
ergo gregorium tibi in latinum uerti; uirum
per omnia incomparabilem, Qui uerbo & operi
bus clarus. splendidissimum lumen scientiae
xpi ecclesiis praebuit: dum ea docuit quae fecit,
Nec se ipsum condemnauit agendo contraria.

quam docebat. In cappadocia domo epo patre.
matre quoque satis religiosa oriundus fuit; A
thenis & altus & eruditus. ut pauci; Nec tamen
in conuersatione scholari. uel aetatis uel sodalium
inlecebris cedens. pdidit pudicitiam; sed tamquam
a do sibi comissum thesaurum. ad domum cas
tam reportauit integrum signaculum castitatis;
Denique cum phylosophyae studiis apud athenas
floreret; uidit psoporem sedenti sibi & legen
ti: duas decoras satis dextra leuaque feminas con
sedisse; Quas ille castitatis instinctu oculo
tor uore respiciens: quaenam essent. uel quid
sibi uellent pcontabatur; At illae eum fami
liarius & ambitiosius conplectentes: aiunt;
Ne moleste accipias iuuenis: notae tibi satis &
familiares sumus; Altera enim ex nobis sapi
entia: altera castitas dicitur; & missae sumus a
dno tecum habitare: quia iocundum nobis &
satis mundum in corde tuo habitaculum praepa
rasti; Tum deinde cum ob eximium in litteris
profectum. athenis ut oratoriam doceret adstrin
geretur: furtim nauem ingressus abscessit; & cum se
inexplorato mari commisisset. tempestate
uexatus est: in qua se do seruiturum uouit;

Quodque cum fecerat: subito a patre episcopo in sacerdo
tium subrogatus est; quod aegre ferens: discessit
ad tempus; Postmodum vero regressus: li
bellum hunc apollogeticum dixit in ecclesia
causae suae abscessionis vel etiam reditus allegans.
Post hec etiam defuncto patri succedit in episco
patu: apud nanzanzo breve opidum; Et in
de cum post ualentis arriani tempora ecclesias
catholici recepissent: constantinopolim ad in
stituendam vel docendam ecclesiam transire
exoratus est. Ubi cum magnificum opus in uer
bo dei ageret: et infinitas cotidie pene multitu
dines ab hereticis ad fidem veram converteret:
ut fieri solet: gloriam aemulatio subsecuta est.
Ille vero tam erat in timore dei perfectus: ut cum sen
sisset causa sui esse inter episcopos disceptationem
statim sponte discederet: dicens illum tantummodo
propheticum sermonem; si propter me est tempes
tas ista: tollite me et mittite me in mare. et de
sinat a vobis commotio. Huius neque vita aliquid
probabilius et sanctius: neque eloquentiae clarius.
et inlustrius neque fide purius et rectius. neque scien
tia plenius et perfectius inveniri potest; qui solus
sit de cuius fide ne dissidentes quidem inter se

ut fieri solet. pariter & studia disputare potuerint; sed id obtinuerit apud deum & ecclesias dei meriti ut quicumque ausus fuerit doctrinę eius in aliquo refragari. ex hoc ipso quia ipse magis sit hereticus arguatur; Manifestum namque indicium est: non esse rectę fidei omnem. qui in fide gregorio non concordat. Hunc ergo absque ullo scrupulo lege: sciens tamen quod eloquentię ei prefulgidum in greco lumen: non parum necessitas interpretationis obscurat; In quo utrum nostri sermonis paupertas. an ipsa interpretationis natura hoc agat. tu qui utriusque linguę habes peritiam magis probato; FINIT PREFATIO RUFINI

INCIPIT APOLOGETICUS IN LATINUM TRANSLATUS E GRECO.

Victus sum: & fateor me esse superatum; Subiectus sum domino. & obsecraui eum. Dignum etenim est: ut mihi beatus dauid adaperiat sermonis ostium. In mouero ille ipse qui in dauid loquebatur. & qui etiam nunc per eum loquitur; Obtimus namque ordo est. & totius uel uerbi uel operis: ut a deo nobis origo sumatur. & in deo consummatione feratur; Causa pro qua dudum uelut tepido quodam & indignatione superatus abscessi. & e

longaui fugiens & habitaui in deserto non paruo
tempore. Alia fortassis aliis uideatur. his
qui uel odio erga me ut fieri solet uel amore deti
nentur. Et id quod tunc feri quidem uidebamur
& humanes. Nunc uero mansueuimus & regressi
sumus in hoc quod antea fugeramus. Aliusquidē
culpat inconstantiā. Alius amplectitur factum.
Nihil hominibus enim suauius. quam aliena loqui — nō bū
& aliena curare. maxime si euenIat uel odio
aliquos uel amāre preuenIri. A quibus preci
pue semp occultatur ueritas & furatur.
Alii igitur ut dixi putent alia. Ego uero absq; om
ni uerecundia quod uerum est in medium pferam.
utrisq; partibus satis faciens. Id est. tam his qui
affectu innos. quam & iam his qui odio pmouent.
In quibusdam quidem ipse mei accusator existens.
Pro quibusdam uero & iam satis faciens. Et ut nobis se
cundum ordinem sermo pcedat. Primum defor
midine mea ac metu pristino disseram. Neq; enī
patiar in me suspitiones cuiquam remanere. Eorū
qui uel bona nrā uel contraria curiosa examinatione
discutiunt. Est enim & hoc religionis officium.
uerbi satis factione curare. Si qui illi fortasse sint
qui uidentur suspitionum speculis uulnerati.

q̄m quidem ꝑ optimum est. ut neq; peccando
quis neq; ponitur in suspitione peccati. si fieri
potest. & res indulget. offendiculum fratrib;
ponat aut scandalum. Scimus enim scanda
lizanti unum ex minimis. quam sit a dn̄o grauis
anim aduersio constituta. Ergo igit optimi
& religiosi uiri neq; ut imperitus hec aut stultus
inerti. Neq; ut ego parum aliquid glorier. arro
gans quis & diuine legis statutaq; despiciens.

Noui & enim quia sicut in corpore n̄ro alia sunt
membra quae regunt corpus. atq; omnibus eius
motib; president. Alia sunt que reguntur. & ob
sequium rectorib; prebent. Ita & in ecclesiae
statutis. aequitatis eam lege dispensans. & per
diuinam prudentiam suam qua uniuersa conponit.
meritorum temperans priuilegia; alios constituit
regi & gubernari; quibus hoc utilius est. ut uerbo & o
pere rectorum ad id quod expedit imbuantur. alios
pastores dedit & doctores. ad perfectionem ecclesiae.

Eos scilicet qui p̄ceteris uirtute animi p̄cedunt. fami
liarius d̄o adsistant. & id officii in ecclesia gerant.

Quod uel anima in corpore. uel mens & ratio operatur
in anima. Ut utraq; pariter conpaginata & sibi
inuicem mixta in quo quid deest. & in quo habundat.

uelut in membrorum diuersitate consonantia ee
facta per spiritum perfectum & integrum atque aptum ad
omnia corpus existat & dignum quod christum habe& caput;
Quamuis ergo ne alius quidem ullis animantibus absque
rectoribus esse & gubernaculis studium sciam.
Multo tamen magis hominibus. Idcirco quod amplius
his & maius periculum inpendit errantibus. a quibus
siquidem illud quod primum est seruari non potest.
ne delinquant; hoc certe in eis secundum salutis
obtine& locum. ut corrigantur ac reuocentur a delicto.
Si ergo hoc uerum apparuit & bonum iustumque
utile est, certum est econtrario malum esse & in
utile. uel omnes fieri uelle rectores. ut nullus qui regi
debeat iam supersit. uel rursum regendi officium
neminem uelle suscipere. per quod utique claudica
re continuo & labefactari poterit omne corpus
ecclesiae. Neminem scilic& gubernantem; & ubi
iam nobis uel quomodo. aut a quibus colitur deus,
quo pacto sacrosancta misteria ad instar celestis imagi
nis celebrabuntur; Per quae utique in terris adhuc po
siti celestibus ordinibus sociamur. Erit sine du
bio illud quod dictum est. ut non sit rex neque
princeps neque sacerdotium neque sacrificium.
& omnia illa nobis quoque accedent quibus pro in mensis

sceleribus prior ille populus condemnatus est.
Verum ne hoc quidem nouum aut peregrinum est
his apud quos diuine phylosofie studia uigent.
ut ex ordine discipulorum quis in magistrorum
adsumatur officium. Sicut ne nauta quidem
probabilis si res poscat ad inspectione prore trans
ferri. uel ex illo loco siue nautarum probabiliter colle
gerit disciplinam. ad ipsa nauis gubernacula p
uocari; uel fortissimo militi curam turme cohor
tisq; committi uel bene agentem turmam ad totius
exercitus transferri magisterium. Non ergo ex
istime quis eorum qui in alienis negotiis grauissi
mi censores fiunt. & ex suis uitiis aliena gesta p
pendunt. quod ergo erubuerim ministeribus
gradum maiora desiderans. Non ita ego sum uel
diuinarum rerum magnitudinis. uel humanarum
humilitatis ignarus. ut non magnum arbitrer uni
uerse nature mortalium quoquolib& modo. & in
quolib& ordine adppinquare dō. Qui solus inac
cessibilem omni creature habitat lucem. Quae
igitur ratio est in oboedientie meae. Visus sum &e
nim in illo tempore nihil meum habere. nec meis
moribus simile. Sed audiatur contradicere inpu
dentius q; resistere. causa ergo huius rei quod

iam diu desideratur audire. Precipua fuit illa
perturbationis meae causa. quod subito mihi superuentum
est. & sicut cum sonus aliquis repentinus incre-
puit turbantur animi inpulso terrore perculsi. Ita
ego quoque territus omnem resolui uerecundiam.
Quae mihi semper hominum uita mea comes indissocia- nō
bilis fuit. Tum deinde recordatio me silentii
& quietis meae uehementius perturbauit cum hic
mihi impedire uiderem. quod ego a principio uitae
meae singulariter dilexi & in magnis maximisque
periculis deo uoui. Cuius desiderio eo amplius con-
citabar. quo mihi iam uidebar eius saltim ianuam
contigisse. Atque inde acrius accendebar. ex quo
mihi notiora eius bona fiebant. Et ideo non tali me
uiolenter in medias turbas pertrahi populorum. & ue-
lut de templo quodam quietis tumultuosis uitae huius
fragoribus obici. Nihil enim reuera mihi ad beatam
uitam prestantius uidebatur. quam uelut clausis carna-
libus sensibus. & extra carnem mundumque effectum. nō
quempiam in semet ipsum conuerti idest suos sensus
atque animos conspicari. alienumque effectum amor
talium curis. Et sibi soli loqui & deo. ut altior cunctis
uisibilibus factus. mentem suam repleat diuinis sensibus
& caelestibus formis absque ulla admixtione terrena.

uere speculum immaculatum effectus imaginis dei. & ex ipsius lumine semper lumen accipiens. auspicia quedam uel initia futuri in semet ipso seculi ferens. Atque in terris adhuc positus. consortio quodam modo perfruens angelorum. Despecta ac derelicta fragilitate terrena. ad superna & celestia spiritus sancti subuectione transferri. Siquis forte uestrum huiuscemodi amoris aliquando sensit ardorem. scit que dico. & que loquor agnoscit. & quare perturbatus sim nouit. ac facile ueniam dabit. Ceteris autem non ero nimius in satisfactione. quibus fortassis huiuscemodi sermo dum opus eius ignorat. etiam derisui esse potest. & his precipue quibus inuidie languor recte iudicandi prepedit sensum. & operi optimo uitiosum nomen infligunt. Phylosofiam cenodoxiam uocantes. & preclara sapientie studia iactantie appellationibus infamantes. Quibus libenter illis quoque. etiam imperite multitudinis consensus accedit. Paratior namque est imperitorum turba ad derogandum nobis studiis. quam ad imitandum. Ut sit eis omni genere delictum. uel dum manifesta & publica mala non uitant. uel dum in occultis & reconditis non cre

dunt boni; Adhec accessit etiam illud;
Proferam et enim omnia apud vos. et nihil iam te-
gam secreti; quod sive rusticitatis sive libertatis
meę fuerit vos probate. Et rubui de quibusdam quos
videbam nihil penitus ad emendationem vitę suę.
nihil adquisisse correctionis ad mores. Quin im-
mo et nequiores effectos. In mundis videlicet pedibus
Inruentes certatim inseri et prius quam digni haberentur
primo aditu ac limine. ad tribunal continuo ten-
dere. atque ad sacerdotium festinare. et repulsis cete-
ris ipsis sacris altaribus incubare. ut iam non ad for-
mam et exemplum plebi praebendum. ordo ille
videatur. sed occasio quedam in habundantia et securi-
tate vivendi. nec officium ducatur. futuro dei iudicio
obnoxium. Sed secura quedam et nusquam discutien-
da administratio putatur. et sunt pene plures nu-
mero rectores isti quam illi quos regunt. Ut nusquam
sit illud apostoli quod ait; Non omnes prophete non omnes
magistri; Hic enim omnes magistri. omnes prophete.
Ita ut secundum antiquum proverbium merito dicatur.
quod et saul in prophetis; Et revera nulla nobis anti-
quae historia tradidit vel tantum in ecclesia fuisse
ministrorum numerum. vel tam viliter congregatum
Unde et religioni ac doctrine nostre obprobrium nascitur.

Quid si minus videres

quod sacerdotia uel ministeria · ambitione po
tius & ad gratiam quam meritorum iudicio defe
runtur, Cuius rei uitium uel labem. & tam sup
bibere supra nos est. ac certe erubescere & aduer
sari pars aliqua piaculi est. Quod uero me maius
omnibus & supra cuncta quae superius diximus
deterrebat: illud est; Veniendum namque est
ad summum ipsum uerbi fastigium & proferendum
quae uera sunt. Neque enim fas est in talibus fallere;
Arbitrabar non esse simile. Sicut & nunc quoque arbitror.
pecora uel armenta regere. & hominibus praeesse.
atque animas moderari; Ibi enim studii est gregem
uel armenti uel pecoris ualidum membris & laeti
carnibus facere. Quod prospiciens uel armentari
us ille uel pastor. comantes herbis & uirides ri
uis delegit campos. quos fecundiores probarit
ad pabula. & hos ipsos alternis pastibus innouat;
& ab aliis ad alios gregem transmouet saltus; sed
& ad requiem perquirit nemorosa cubilia
Agitat gregem interdum uirga. praecipue tamen ca
lami uel fistulae suauitate permulcens; Nec aliud
ultra operis uel armentario imminet uel pastori
Nisi quod parua quaedam sollicitudo requiritur ad
uersum insidias atque improbitatem luporum; & sic

ubi forte egrum pecus. uel reum; sereoculo. uel pal
pando curare. Umbras in estibus perspicere. Strata
recubantibus mollia. atque herbida prouidere. per
flatique recubantium locum auris spirantibus sinire.
quem prope decurrentibus riuis. frigida unda perstringat.
Cantare quoque et uel ut alloqui greges. aut antiqui
tatis aliquid aut amoris; Ad hec uel iugulare pin
guius quodque uel in precium uertere licet. Virtutis
uero animi et industrie. Nulla cura huiuscemodi
pastoribus imminet. pro quam necesse habeant uolun
tati gregis. magis quam sue obsequi; Homini uero
cum perdificile sit scire regi. id est regenti se obtem
perare. multo difficilius est scire alios regere. et
regere secundum istam nostram disciplinam. que ex
diuina lege descendit. atque ad dominum ducit; Cuius
quanto spes et gloria maior est. tanto periculum iiii.
grauius. quippe habentibus intellectum; Quem rec
torem primo omnium ut mihi uidetur oportet sicut
argentum uel aurum probari. et ex omni parte circum
spici. atque in omni tempore et actibus contemplari. ne
quid forte habeat intra se admixtionis aliene. uel ma
teriae uilioris. et raucum sonum aeris uel plumbi ad
mixtione respondeat. et lateat intrinsecus adulteri
num aliquid quod examinet et resoluat;

Quod malum utique tanto fit perniciosius: quanto nume
rosioris populi rector extiterit. Sicut certe grauius
est in multos diffundi pestem: quam unum pestilentia
consumi; Peccadaueris fetor ita perniciosus est. sicut
polluat locum: sicut si sparsim sed uno nidore diffuso.
corrupti aeris morbum pluribus generet. Ita si quis est
in rectore uitiorum morbus: facile in eos qui ei ad obtem
perandum presto sunt traditur atque transfunditur.
ut et multo facilius quod malum est ab eo transit: quam
si quid in eo uirtutis et industrię fuerit; In quo ego
quoque soleo crebro apud memet ipsum de talibus
conferens admirari plurimum. Quod tam facile
et sine aliquo labore atque ullis adminiculis malitia
proficit, et nihil tam facile est: quam effici malum,
etiam si nemo doceat. nemo conpellat. Rarum autem
et per difficile sit: fieri bonum, et ita quasi conscenden
dus sit arduę cuiusdam et praeruptę rupis ascensus;
licet plures prouocent, licet multi inuitent. etiam
si omnis faueant et hortentur; et hoc est quod mihi
uidetur etiam beatus aggeus intellegens admirandam
illam introduxisse per contationis imaginem: cum
ad eum dicitur. Interroga sacerdotes legem et dicens.
si caro sancta et uas sem contigerit alicuius uestimentum
si sanctificat eum ex eo quod contigit; et cum dixissent

sacerdotes: quia non sci ficat. Dicit ad eos respon
sum. Si inmunditia contigerit uestimentum
mundi: utrum polluat eum, & dixerunt: quia
polluit. Hoc est ergo quod & iam nr̄ hic nunc sermo
recensuit. Quam p difficilis est adsumptio boni na
turę mortalium: uelut si ignis humidę alicui
materię adhibeatur; parati au sumus ad percipien
dum malum quam plurimi & apti: uelut si aridę
quis stipulę scintillam ignis iniciat. quae insuper
& iam uentis spirantibus animetur; Ita uelociter
malitię parua scintilla consumimur: quam uirtu
tis ignibus uel accendi uel & iam concalescere pos
sumus; Nam & melli plurimo parum absinthii
iniectum: uelocem amaritudinem tradit. Mellis
uero & iam si duplum iniciatur absinthio: non po
terit eius obtinere dulcedo. Sic breuis gleba flu
uii ripę subducta: pondus totius fluminis deriuat
in precepes; Obsistere uero & auertere lapsum flu
uii uix magnis molibus & inmensis machinis queat,
Propter quod primo omnium uerendum est; Ne inue
niamur pulchrę & decorę uirtutis quidam pictores
pessimi. Vel certe aliis pictoribus id est plebi quę
eam debet in semet ipsa depingere: imaginis eius
pessima prębentes exemplaria; Vel certe ne accedat

nobis res necessitati proverbii. ut qui ad alios curandos
praesumus. inveniamur ipsi scaturientes ulceribus;
Tum deinde quod etiam si se ipsum aliquis a totius
peccati contaminatione custodiat. Nec hoc quidem
sufficere aestimo huic qui erudiendis atque instituen
dis ad virtutem populis praeest. Neque enim satis est
malum non esse eum cui docendi summa committitur;
Quod utique culcabile et dedecorosum est etiam in
his qui docentur. Sed oportet eum etiam omnibus
bonis actibus esse praeditum. Secundum mandatum
illud quod dicit. Declina a malo et fac bonum. Nec
sufficit de anima indignantis abicere cogitationes.
et malarum rerum formas abolere. Sed et praes
tantiores diviniores que inserere atque conscribere.
Ita ut multo magis nobis virtus animi quam hu
mana dignitas adquisita videatur. Nec putare
umquam aliquem nobis factum bonorum finem
aut proficiendi terminum positum. Nec ita ut lucrum
ducenda sunt quae recte a nobis gesta sunt quam de
trimento conputanda sunt quae nondum implere
valuimus. Et ascensus nobis quidam putandus est
vita haec ex quo nihil refert explicuisse quod ascende
ris nisi quod restat evaseris. Nec nos metipsos
ex ceterorum conlatione metiamur. et magnum

putemur si forte aliquibus praestantiores inueniamur. Sed damnum potius illud arbitremur, si non digna loco & gradu nostro geramus; & si qua geruntur nobis non ex neglegentium conparatione. sed ex praecepti auctoritate pendantur. Siue illi neglegentius siue etiam aliquanto studiosius uiuunt. Quia uirtutum formas non ex proximorum nostrorum gestis. sed ex uerbi dei auctoritate suscipimus a quo omnia. & in quo omnia & ad quem referuntur. Nec putandum est eadem omnibus conuenire. sicut nec aetas quidem una omnibus est nec uultus liniamenta uniuersis eadem. nec totius terrae una est qualitas. nec stellarum unus est splendor. Conuenire ergo idiotae & simpliciori cuique putandum est ne male agat & ut caueat omnia agere quae ad poenam trahuntur, uel grauissimae legis animaduersione plectuntur. Huic uero qui aliis praeest omni opere peccati post tergum relicto. proficere in optimis conuenit. Ita ut possit perfectus sui exemplo inuitare & inlicere ceteros ad uirtutem. Praecipue per humilitatis a domino nobis traditam formam. Non enim oportet ui uel necessitate constringere sed ratione & uitae exemplis suadere. Quia omne quidquid extorque

Inuitus cum eo quod tyranni cum uidetur. ne per
seuerare quidem potest. Solet enim quicquid
uiolenter adtrahitur. sicut nouelle arboris. siquis
ui cacumen inclinet. relaxata rursum in id quod
fuerat redit. Quod autem ex proposito fit et uoluntate
tam legitimum quam certum est. ualde dissimis sci
licet uinculis proprie uoluntatis adstrictum.
Vnde et regere gregem uoluntarie et non ex ne
cessitate ad hebreos scribens petrus apostolus
praecepit. Sed est aliquis neque malus neque qui
ad uirtutis summam peruenerit. et non uideo qua
confidentia ad docendum ueniat. qui ipse hac fi
de non accessit ut disceret. Re enim uera mi
hi uidetur esse ars artium. et disciplina discipli
narum. hominem uel regere uel inbuere.
Qui certe est inter omnes animantes. maxime et mo
ribus uarius. et uoluntate diuersus. Haut segnius
sane quis etiam ex medicina corporum. curas quoque
contemplabitur animarum. et quanto difficilem
captu corporalem inuenerit medicinam. tanto
difficiliorem repperiet animarum. Siquidem
et substantiae qualitas. multo est praestantior.
et finis rerum multo pretiosior. Illa namque
corporalibus exhibet medellam. et erga temperalem

materiam curam adhibet ac diligentiam.
Que sine dubio nature sue fragilitate quandoque soluetur
etiam si nunc artis adiumento reparetur. Certum est
enim quod uel egritudine uel tempore corpus omne
resoluitur. Nec ultra nature sue terminos perdurare
fragilitatis conditione permittitur. Anima uero que
est diuina et a deo ueniens. ac superne nobilitatis con
sors. ad quam etiam redire festinat. licet socio deter
riori colligata est et deuincta. fortassis etiam propter
alias causas quas solus nouit ille qui iunxit et colli
gauit deus. et si quis ille est. qui ab ipso debitus celo di
mysteriis inluminatus est et instructus. Uerum
quantum ego intellegere possum. duabus opinor ex
causis. Una ut pagones certaminum que ei sunt ad
uersum terrena. celestis glorie hereditatem paciat.
et sicut aurum igni presentis uite aerumnarum probet
examine. Quo uirtutis premia non ex dei donatione
tantum speret. sed ut uere uirtus summum ei bonum
sit. suo eam opere ac labore conquirat. ut a creatore
quidem nobis naturaliter insitum uideat bonum.
a nobis uero uoluntate nostra ac proposito excultum. et li
beri arbitrii utriusque motus exercitio propagatum.
Alia uero causa. ut etiam hanc deteriorem substantiam
corporis secum trahere. ac sursum insuper nis

sedibus conlocare. Soluens paulatim eius cras
situdinem qua rarescat. ut hoc quod est dns animę fiat
etiam anima corpori. gubernans ministram sibi
materiam. et dm. Secum offerens fidelem conseruã;
Locorum ac temporũ et ętates ceterorumq; similiũ
differentias medici requirunt. Quando et qualib;
uel medicamentis uel cibis opus sit.; Uel qualiter
a noxiis abstinendum; ut in ea artis disciplina su
peretur. per desideria egrotantium; Interdum et ferri
sectione utuntur. et uiralentioribus medicamentis.
quę omnia quamuis cum magno labore peragantur. Ni
hil tamen in his tale geritur. quale est mores corrigere.
uitia purgare. emendare uitas. et propositum ad
meliora conuertere. atq; omnia quę intra nos uel etiam
extra nos geruntur. sedula circumspectione moderari
ut omne quod in nobis est beluinum ac ferum. a
natura nam separantes; Siquid lenitatis et man
suetudinis est. si quid homini dignũ et dõ carum. pro
illis omnib; inseramus. aequum que iudicium in
ter animam habeamus et corpus. Numquã a dete
riori naturę subiciente meliorem. Quod est utiq;
iniquissimum; Sed semper imperio animi et
seruitio corporis abutamur. Quę prima est lex
dĩ. et optime constituta per uniuersam ei creaturam

obseruandi · siue inuisibilem · siue etiam quę sensum
uisus excedit; Considera etiam illud quod haec
omnia quę supra memorauimus a medicis obseruari ·
singula quęque secundum naturę suę ordinem perma
nent · nec fieri ullo modo potest; Ut aliquid aut
contra artem · aut contra naturam medicus moliatur;
Quippe cum qualitas ipsa materię corporalis cedat ·
& obsequatur medicinalibus disciplinis; Nisi si qua
forte inciderit inpacientia uel inquietudo lan
gentis; Quam & ipsam utique uel obseruare uel pro
hibere non est difficile · Apud nos uero omnia
aguntur in spiritu · & est summum studium uincere
eos qui se male carnaliter amant · Nec ullo modo
uolunt nobis cedere aduersum semet ipsos dimi
cantes; ita ut sit nobis bellum quoddam aduersum
eos pro quibus militamus; Dum unusquisque tantum
studii gerat in contegendis & occultandis morbis
acutis peccatorum; quantum habere oporte
bat studii ad aegritudinem medico reuelandam;
In quo & fortes sibi ac constanter uidentur aduer
sum salutem suam & prudentes aduersum uitam suam.
dum uelut furtim aliquod intrare atque intra ar
chana mentis suę absconditum peccatum · tamquam
ab illo oculo qui uidet omnia latere possit Idque

ab hominibus latet· uel dum excusant excusationes
in peccatis· cum propriis uitiis & passionibus ratio
nes quasdam commentantur· & malorum suorum
aduocati fiunt. Uel certe cum more surdae aspidis
quae non exaudit uocem incantantium· nec me
dicamentis sapientium cedit· quo solo aegritudo ani
mae curatur sermonem non recepit commonentis.
Uel certe quod est ultimum malum· cum palam iam
& inpudenter peccata defendunt· & uelut mente
capti publice & sine pudore in omne flagitium
praecipites eunt· & tunc illos qui aliquantum se
pro salute uel inpedire uel retardare certe cupi
unt· tamquam inimicos & aduersarios & iam ul
ciscuntur· odientes eos qui redarguunt in portis· &
sanctum sermonem exsecrantes infelicissimi omnium·
in tantum semet ipsos punientes· quantum ampli
us in aduersarios desaeuierint. Sicut hi qui in
sania & furore correpti· proprias carnes laniant
quas mente capti· alienas putant· Haec sunt pro
quibus ego hanc nostrae disciplinae medicinam· multo
difficiliorem puto· quam illam quae corporibus so
let mederi. Quae quanto difficilior est· tanto utique
pretiosior & utilior· Nam illa quidem pauca
quaedam de profundioribus tractat· quam plurima uero

artis suę atq; operis. in oculis atq; in manib; gerit;
In hac uero nr̄a erga interiorem cordis hominem
omnis cura est. atq; omne studium gerit(ur). & aduersus
hostem qui in nos intrinsecus inpugnat atq; obluctatur
in sensib; est nobis omne certamen. qui nobis ipsis
aduersum nos gladiis abutens. morti nos tradit;
Aduersum hęc ergo omnia multa quidem in motore fi
de. maiore uero dī gratia. aliquanto quoq; ut ego ar
bitror etiam nr̄o studio ac labore nitendum est; quod
in uerbo atq; opere demonstratur. Ut possimus quod
in nobis est pręciosius uel curare animas a langorib;
uitiorum. uel purgare a maculis peccatorum; finis
autem utriusq; medicinę. hoc enim restat ostendere.
Unius quidem est ut sanitas corporis. uel si est con
seruetur. uel si discesserit reuocetur; Quę non satis
certum est utrum semper profuerit his qui in ea uisi sunt
cum uideam frequenter aliquantis corpore roboris for
titudinem nocuisse. Dum in hac fidentes nonnulli
uel latrociniis uel rapatibus uacant; media tamen
hęc sunt. sicut & paupertas atq; diuitię. uel humilitas
& claritas & cętera his similia, quę media idcirco
dicuntur. quia ex proposito utentium uel ad bonum.
uel ad malum trahi possunt; Alterius uero id est
nr̄ę huius medicinę finis est. in certare animam

ad uirtutem · & eripere ex hoc mundo · & offerre
d(e)o · atq; ad imaginem d(e)i · quae in ea est · uel si recte
inest seruare · uel regere si periclitatur; Vel si con
lapsa est · aut oppressa est reparare · inserendo cordib(us)
xp(ist)ianis p(er) sp(iritu)m s(an)c(tu)m · atq; ad ultimum hominem filiu(m)
d(e)i facere · atq; in celesti beatitudine · cum celestibus
conlocare · Ad hoc nobis pedagogus datus est lex.
Ad hoc medii legis & xp(ist)i missi sunt p(ro)phetae · Ad hoc
spiritalis lex adimpleta e(st) & finis omnium xp(istu)s adue
nit · hoc est q(uo)d agit euacuata diuinitas; hoc pro
mouit carnis adsu(m)ptio · & hoc est q(uo)d ex utroq; mer
camur; hoc est noua illa commixtio d(e)i & hominis ·
ut p(er) unum utrumq; habere possim; Propterea nam
q(ue) d(eu)s corpori anima mediante conmixtus est · ut con
iungeret separata · atq; in concordiam & pacem dis
cordantia reuocaret · in unum se & per se reuocans
om(n)ia ab uno patre generis n(ost)ri · prius p(er)ditam anima(m)
suscepit p(ro)pter inoboedienciam animae · carnem p(ro)p(ter)
malam oboedienciam · p(er) qua et simul condemna
ta est · ut sicut in carne & anima fuerat condemna
tio · ita in carne & anima fieret salus · Xp(istu)s ergo p(ro)ut
adam p(er) eo qui factus est sub peccato · ille qui erat sine
peccato · & introductus e(st) · p(ro)ut erat nouus · Et huius
passione uoluntaria · ille qui inuitus fuerat passus

curaret. quo qd scilicet p singulis nobis hoc qd supra nos
erat redderet. conplevit ergo novum misericor
diae sacramentum erga eum qui p inoboedientiam
deciderat. Propterea nova nativitas. & virgo mater.
& bethlem pro aede. & praesepe p paradiso. par
va & visibilia p occultis & magnis. Idcirco &
pastores caelestem gloriam vident pp signum &
pastorem. ppterea stella duce. magi adorant. &
munera offerunt. quo scilicet nemo iam ultra
vel idola vel stellas adoraret. ppterea ihs bapti
zatur. & testimonium ei de caelestib. perhibet.
& ieiunat & temptat. & vincit eum. qui vicerat.
Propterea daemones fugant. egritudines curantur.
& magnorum praedicatio minimis iniungitur.
Propterea infremescunt gentes & populi inania
meditant. Propterea lignu adversum lignum.
& manus patienter extendunt adversu manus
incontinenter extensas. Pro solutis & remissis.
praebent clavis confixae. p his quae eiecerunt adam.
praebentur manus quae orbem terrae conplectantur
& revocent. p humilitate exaltatio. pro suavi &
pretioso gustu. susceptu fellis gustus. & mors p
morte mutatur. tenebrae pro tenebris. sepultura
pro sepultura. Resurrectio. p resurrectione.

Haec omnia cura quaedam erga nos est dei. & medi
cina infirmitatis nostrae. Ueterem adam ad
eum statum unde decidit. reparans & refor
mans. atq; ad arborem uitae restituens. unde
nos arbor sciendi boni & mali. Inportune &
extra tempus sumpta depulerat; Huius ergo nos
medicinae & curationis ministri & adiutores
sumus. quicumq; preesse populis uidemur. qui ner
cio animi d saltim pfecerimus. ut uel proprias in
firmitates curare ualeamus; nedum alienis lan
guoribus medicari & animarum maculas solli
cita eruditione purgare; tum deinde corporu
quidem medici laborem. uigilias ac sollicitudines
tolerant. & sicut ait quidam sapientissimus eorum.
ut alienos casus ppriis meroribus perferunt. Aliqua
ipsi proprio labore exquirentes & inuenientes ad
medendum. aliqua etiam ab aliis mutuantes; & ni
hil prorsus est quod eos praetereat. ne minimu qui
dem neglegunt; sed omnia magna & summa deputant.
quaecumq; ad sanitatem corporis aliquid conferunt.
summum bonum putantes. Si quid p industria sua
uitae huic quam supra terras agim conferre uidean
t. & interdum uitae hominum pessimoru quibus
olim ex hoc mundo discedere commune fuerat bonu;

quod et iam si bonorum uitę per hęc consulunt.
quantum illud est. quod ex hoc confertur. cum id conti-
nuo ipsa uetustas aetatis ac senectutis absoluat; quid
enim est. quod unusquisque bonorum ex hac uita lucretur.
Cum certum sit. quia nemo prudentium diligere id de- tiū
beat quod omni pacto paulo post omissurus sit; Posuero
quibus periculum pro salute est animarum. et quibus
pro inmortalitate certamen est. et uel de glorię uel
de pene aeternitate contentio. e quibus alterum uirtus.
alterum desidia preparabit. quantum oportet labo-
ris studiique sui capere. quantum industrię uel uirtutis
adhibere. ut curati uitiis emendati moribus proposito
correcti possimus et transferre uitam nostram a pre-
sentibus ad futura. et subicere ac subdere terram
spiritui; Sicut ergo non una medicinę species omnibus
adhibetur. ita neque idem sermo conuenit uniuersis. non
idem motus conpetit feminę et uiro. uel seni ac iuueni.
neque pauperi et diuiti. laetis ac tristibus. incommodis.
et uegetis. principibus et subiectis. sapientibus et inpe-
ritis. timidis et audacibus. iracundis et mitibus. pro-
ficientibus et declinantibus; et ut adhuc interiora per-
quiram. non eadem conueniunt his qui in coniugiis sunt.
et his qui liberi sunt a coniugali iugo. Sed et inter ipsos
rursum differentia est eorum qui in desertis uitam ducant.

& eorum qui communem & cum ceteris mixtā habent
conuersationem & rursum non eadem aptabuntur
his qui rationabiles sunt in fide. & p̄spicacer in scrip
turis. & his qui sola simplicitate proficiunt. Sed & his
qui ex urbana conuersatione descendunt & illis qui ex
agresti & rustica, non eadem simplicibus & astutis.
neq; in negotiis positis. & p̄cul ab eis agentib; atqui
etis. Neq; his qui post plagas peccatorum conuersis.
& his qui ante experientiam mali. delegerunt bona.
In quibus singulis p̄multa habenda est differentia.
Qm̄ quidem etiam motus ipsi eorū & concupiscentiae
p̄multas inter se differentias gerunt. Denique ex ip
sa iterum corporali elementorū rationem considera.
quamuis ex eisdem om̄s subsistant elementis. tamen
unius cuiusq; corporis est. quoddam proprium tem
peramentum. & propter hoc non omnib; eadem me
dicamenta conducunt. Sed alius alio indiget uel
medicamento. uel cibo. uel potu. & singulis diuersa
conueniunt. Ita etiam animas diuersus ac uarius
& compositus sermo curabit. & erunt mihi testes hoc
illi ipsi qui passi sunt. quod alios quidem sermo solus
emendat. Alios exempla conuertunt. non nulli
stimulis incitandi. alii frenis inhibendi sunt. p̄ eo
quod tardiores alii & pigri sunt ad opus bonum.

quiutiq; conpetenter sermonū uerberib; excitant;
Aliuero ferfente spū nimium concitati mensuram aeq
tatis excedunt uelut cum generosus & feruidus pullus.
& iugi adhuc nouitatis inpatiens. ultra definita metas
spatia cursu lasciuiore diffunditur; Quos utiq; refre
nant & reuocant ad statutas lineas mandatorū sermo.
melius temperabit; multis laudari profuit, Alius
uituperari; utraq; tamen si in tempore p̄ferantur;
Alioquin magis inportune p̄lata nocuerunt. Alios
consolatorius sermo correxit; alios increpatio. &
alius conuenit coram omnibus argui; alius secretius
commoneri. nonnulli & enim monita secretiora
contempnunt. erubescunt uero publicam notam.
Alii aū publice conuenti inpudentiores fiunt.
Secrete increpationis misterium uenerantes. & oboe
dientiam sui uelut quoddam munus. honesto ac seclu
lo offitio retribuentes; Aliorum conuenit obserua
tio omnia diligentius. & usq; ad minimū discutere eorum
precipue; quidum mala sua arte quadam celare putant.
erigunt aduersum ceteros & inflant. Aliorum ue
ro oportet nonnulla preterire. ut uidentes tamquā
non uidisse. & audientes tamquam non audisse ui
deantur. Secundum puerbii sententiā utine ad
contemptum ultimum ueniant p̄ increpationem.

qui fortassis erubescunt culpas extendere ac multi
plicare. donec eas ignorari putant; Audaces uero
et precipites efficiuntur. cum eis ultimum emendati
onis atque unicum remedium interrupta fuerit uere
cundia. Interdum etiam irasci debemus aliquibus
non irati. et contemnere aliquos sed non contemnen
tes. et disperare non desperantes. quando quidem ita
unius cuiusque requirit ingenium. Alios uero curare
lenitate debemus. Alios humilitate. coniungendo eis
uidelicet nosmetipsos. et unam eandemque spei regulam
pollicendo. et alios quidem uincere. ab aliis autem uinci.
Interdum melius fuit. et aliorum quidem prosperitatem
et potentiam. Aliorum uero paupertatem et deiectionem
conlaudare. nonnumquam conuenit. et amplecti.
Non enim sicut uirtutis et ignauie ordo se ac species
habet: ut una semper in laude sit. et alia semper in culpa.
Ita etiam nostre discipline ordo deposcit. Vt quod sanum
et utile et commodum est. id semper eger recipiat a
nimi. Verbi gratia. uel alacrius corripi. uel lenius
commoneri. Vel ex omnibus que supra commemo
rauimus. alterum semper eligere. sed ab aliis quidem
hoc. ab aliis autem quod contrarium est recipi potest. prout
uel tempus. uel res. uel ipsa animorum egritudo per
mittit. Verum uniuersa sermone distinguere.

& explicare per singula. Ita ut omnem medendi
curam per ordinem distribuamus. Inpossibile puto
etiam his qui sapientiae ipsius meruerunt arcana
cognoscere; Quantum autem nobis per uerbum dei pate
factum est. & breuis experientia potuit inueniri.
Illud generali intentione obseruandum puto. ut sicut
his quibus per districtos in excelso funes incedere disci
plina est. huc uel illuc declinare discrimen est. & de
uiare aliquantulum quamuis illud perexiguum ui
deatur interitus est. omnis autem eis in ~~quo~~ hoc salus est. si con
tentam & directam incessus sui lineam teneant. Ita &
in his nostris actibus in quacumque quis partem quacumque
ex causa declinauerit siue id malitia siue etiam inpe
ritia faciat ultimi periculi res est. Si uero & aliis
praesit non sibi soli sed & ceteris exterminii causa efficietur
interitus. Igitur uia regia incedendum est & neque
his quae a dextris sunt neque illis quae a sinistris sunt
intendendum. Sicut & prouerbialis sermo praemo
nuit. Sufficiat ergo haec de uitiis nostris & passionibus
memorasse ut & quid operis ac sui cura a bono pasto
re deposcant. Ab eo scilicet qui secundum scripturae
sententiam. Scienter scit animas pecorum suorum
& reget gregem secundum uerbum domini cum & dis
ciplinam pastoralem quam a uero pastore omnium

suscepimus xpo; ipsam uero uerbi dicturam & doc
trinę rationem quomodo explicare ualeam. utul
timum dicam quod primum est & magnum. quomodo quidem
hodie ut uideo omnes magistri sunt. & omnes philoso
113 fantur. quod ergo satis miror. si omnibus quos uideo
in ecclesia ad faciendum sermonem in populo
procedere bene & recte norunt dare conseruis su
is in tempore tritici mensuram. & disponere sermo
nes suos in iudicio ac ueritate. docmatum nostrorum.
consequenter & rationabiliter explanare. quęcum
que de mundis uel mundo philosophari oportet. quę
de materia. quę de anima. quę de mente. quę de in
tellectualibus naturis. siue bonis. siue contrariis. &
quod est maximum. & quod constringit. & continet.
ac conponit uniuersa. de prouidentia. & de singulis.
quę uel contra rationem accedere humanam uidelicet
uel iuxta rationem uidentur. Sed et de primo nostro
statu. ac nouissima reformatione. De prefigura
tionibus & ueritate. De utroque testamento. De aduen
tu xpi primo ac secundo. De incarnatione eius
& passione. ac resurrectione. atque ascensione in
celos. De fine omnium. De iudicio. De retribu
tione uel tristium uel bonorum. Supra omnia uero
& quod primum est. De beata & principium omnium

tenente trinitate qualiter sentiendum sit. In
quo & periculi summa consistit his qui ad inluminan
dos ceteros prefuit. Aut ne uel in unam subsisten
tiā ac personam sermone contracto. tamquā deorum
multitudinē uitans. qui solas appellationes nominū
putat. & eundem patrem & filium & spm scm
aestimans nominari ad sabellii impietatem exhui
cemodi confusione ac permixtione declinet. ut dum u
num omīa nominari putat nihil esse unumquemq;
designet. qui quidem definite e quod est. cum in alter
utrum. id quod esse dicitur unius cuiusq; transfunditur.
uel certe quod absurdum est. compositus nobis ex di
uersis introducitur ds. Secundum illas uulgi fabu
las. quib; ex diuersis formis unum animal adumbratur.
adq; depingitur. Neq; rursum intersecantes di natu
ram. secundum arrii uesaniam. & intra iudaicam
paupertatē diuinitatis afluentiā concludentes.
ut solo ingenito patri summā ditatis adscribant.
Uelut metuentes ne corruptio nobis ditatis fieri
uideatur. Si ds pater sit ueri di & aequalis sibi filii
per naturam. Neq; tria ditatis initia sibi inuicem
contraria proferant & diuersa ut per multa princi
pia rursum ad paganorū errores unde discessū
fuerat redire uideantur. Neq; iterum substantias

alienas a se inuicem & diuisas. fas est diuini dita
tem secundum arrium. Oportet enim non ita pu
tare se unum quemque differre do patri. ut ei auferat
hoc ipsum quod pater est. Cuius enim erit pater
si ab eo natura filii separatur. & creaturis reliquis
sociatur. Non enim hoc est esse filium uel alienari a patre
uel conmisceri ac refundi in patrem. Neque rursum
tantum putare agere pro xpo. ut neque ipsi seruetur
esse quod filius est; Cuius enim erit filius. si non origo
sua referatur ad patrem. ut sit ille qui genuit. & iste
sit qui est ex illo progenitus. Origo enim pater est non
exigui alicuius & indigni. sed deitatis & bonitatis
origo est. que in filio & spu sco intellegitur & sentitur.
in illo uelud filio & uerbo. in hoc uelud spu ab ipso
procedente. & ita necessarium est. ut & unum dm se
cundum ueritatem substantiae fateamur. & patrem
& filium & spm scm in sua quemque subsistere sub
stantia sentiamus. Haec plus fortasse quam tempus
sinebat protraxerim uolens uel uitam uel sermonem
uel intellectum demonstrare eius qui populis preest.
quo possit in utroque perfectus fieri habitaculum spiscti
per quem solus ds & intellegitur. & interpretatur & audit
mundorum namque est mundum contingere. & scorum
est. sca cognoscere. Sciendumque illud in primis est

quod p difficile negotium est. in multitudine p mix
ta atq; diuersa. ubi et ętas et institutio uaria. doca
libus disputantem. et uelud multarum chordarū
quandam chitaram ferientē. inuenire et p ferre ap
tum adomīs predicationis uerbum. et ita uelut
plectrum singulis admouere. ut nus quā sonus of
fendat auditum. Triplici namq; ex modo in ecclā 110
ecclesia dicentium periculum pendit. et ex sen
su. et ex uerbo. ex auditu. Ut p facile eueniat in
uno saltē aliquo. si non in omnib; labi. Aut enim mi
nus uel illuminatus est sensus. Aut ad explanandum
defuit sermo sufficiens. Aut bene prolata crassior
non recepit auditus. et ex uno quolibet horum casu
fit in omnib; periculum ueritatis. et quidem in a
liis quibusq; studiis et doctrinis. facile uel p fertur
sermo uel precipitur. in his uero nostris scolis. ipsa
auditorum expectatio dicturo periculum generat.
Tamquam enim de deō audituri et de summa omni
um spe ac salute suscepturi uerbum. quanto calidio
res erga fidem fuerint. tanto attentiores et scru
pulosiores erga audiendū fient. Ita ut sicubi ali
quid secus dicentis sermo sonuerit. non titubatione
linguę putent. sed p ditionem fidei p̄ uaticą con
demnent. et iudicant omīa non docentes ratione.

sed propriis sensibus. non his quos in ecclesia au
diunt. sed quos de domo secum deferunt. conseruan
ter dogmata non que rationabiliter didicerunt. Sed
que ex consuetudine non probabili tenuerunt, et hoc
dico adhuc non ualde malorum hominum uitium;
qui licet regulam non teneant ueritatis tamen religio
se hec pati uidentur. et habere zelum dei sed non
secundum scientiam; et ideo fortassis uidebuntur
non debere uehementius condempnari. ut potè nec
multa uapulaturi. tamquam ignoranter domini uolun
tatem. et idcirco non facientes eam. aut qui fortas
sis etiam corrigi aliquando poterunt et emendari.
quoniam religiosa mens. quam cito offenditur. tam prompte
et facile curatur. Si quis forte eis sermo apte et con
petenter adhibitus cor pulsauerit. continuo sicut
igni fer lapis pulsatus a simili. ex ea que sibi natura
liter inest lucis scintilla. lampadas confestim ue
11· no ritatis accendit, De illis uero quid dicam. qui dum
iactantiae gloriam querunt et pr...e populis delec
tantur. Iniquitatem in excelsum locuntur. qui uelut
iamnes quidam uel mambres non tam moysi quam
ueritati resistunt. et aduersum sanam doctrinam
commouent arma uerborum. Tertium genus est
quoque. ex inperitia contra dicentium; quam utique

inperitiam consequenter insolentia comitatur.
& omni uerbo nisi si forte ipsi protulerint. hostiliter &
insolenter occurrunt; a quib; secundum dni dictum
porcorum more ueritatis margaritę pedibus con
culcantur. Alii quoque sunt. qui nullam quidem ex
proprio sensu opinionem deferunt. neq; aliquam
formam de fide di optinent bonam uel malam.
sed omnib; se tradunt magistris. atq; omnem susci
piunt sermonem. uelut qd melius est & rectius
ex omnib; electuri. ignorantes. quia non bonos de
ueritate iudices elegerunt. sed nec ipsos uidelicet.
& iudicare se putant posse de his quae se fatentur
ignorare. Tum deinde ex uerisimilib; frequent
modo in hoc modo in illud uersi atq; mutati. &
omni uerbo nunc adquiescentes. paulo post iterum
reluctantes. Simul & magistros & studia permu
tant. & uelut puluis uento agitatus facile trans
feruntur. Ad ultimum uero stultitiae suae proferunt
fructum. Nam uelud fatigati audiendo diuersos.
& uicti taedio simul omnia respuunt. & uelut uacui
& inanes ex omnib; quae crediderunt facti conti
nuo etiam contemnere. & inridere nos incipiunt.
Velut nihil rationabile in fide nr̄a habentes & pa
tiuntur qd accidere solet his qui oculos dolent.

& solis lumen accusant. Vel qui aures & uoces ho
minum minus esse sonoras querunt; propterea ergo
multo utilius est animę. simpliciter & pure ueritatis
elementa suscipere. & uelut cerisea nondum carax
atis inscribere. quam super illa quę ante male scripta sunt
superducere; Id est super malam doctrinam. & peruersa
dogmata uerbum fidei ac ueritatis ingerere. & cum
primis postrema confundere. Nam uiam quidem
incedere adtritam & leuigatam adsiduitate com
meantium prestat. quam inusitatam & rudem &
nullis antea uestigiis proculcatam, Campumque
serere exercitio aratri frequentis edomitum; me
lius est. quam illum qui ignarus est sulci & uomeris
nescius., Animam uero illam melius excolam quę
nullo adhuc maligni cultoris aratro temerata est.
Nec preuentione pessimi seminis occupata, alio
quin duplicabitur nobis labor dum necesse est
prius conceptas malicię formas corde detrudere;
Tum deinde bonitatis imaginem uirtutum ceris ua
riantibus reformare. Ut quam multę ac diuersę fue
rant in anima species deprauationis. tam multę
sint & restitutiones., quorum omnium scientia
ac disciplina uigere debet apud eum cui animarum
instituendarum cura committitur; Ex quibus nusquam

plurima nunc breuitatis studio praetermittim.

Sicut enim uerbi gratia si fieri posset ut ex multis
animalib; ac bestiolis genere ac specie diuersis.
magnis & exiguis. ferocioribus & mitioribus. asperio
ribus & lenioribus. unum aliquod animal uel bestia
una constaret. hoc utiq; admirandum sicut crede
re. quantum ei immineret operis ac laboris. quan
tum eius requireret industriae ut utcumq; bestiam
uel animalium prout mos exigit singulorum uel
prout natura poscit occurreret. qui quidem neq; eadē
uox apta est omnib. neq; eisdē uittactica sibilis agun
tur. Sed nec c̄tib; quidem cunctis unus atq; idem est.
nec palpandi ac fouendi mos unus est bestiis. Ita
ut interdum hisdem ipsis quib; mitigantur aliae. ad
furorem aliae suscitentur. Quibus ergo se modis sin
gulis quibusq; bestiae huius ille eruditor aptabit
quomodo se ad unius cuiusq; naturam atq; ingeniū
commodabit. Non ne cesse erit eum cum sit apud
semet ipsum simplex. & constans. tam fieri uariū
& tam in diuersa mutabilem quam poscit ipsa
diuersitas bestiarum. Ut unum quodq; animal
pro naturae & ingenii sui oportunitate curetur.
quod poscit totius bestiae corpus ex tanta diuersitate
compositum. recte inter se inuicem bestiolis modera
tur.

in pace ac tranquillitate persistere. Ita ex
multis ac diuersis & morib; & linguis & insti
tutionibus uelut unum animal compositum si
biq; dissimile commune hoc corpus ecclesiae
qui instituendū suscepit ac regendū. cum esse de
beat ipse apud se semp inmobilis & idem. neces
se hab& tamen singulorū se & morib; & institu
tionib; conformare. ac sermonem suum aptare sin
gulis oportunum. qm̄ quidem alii lacte indi
gent hi uidelic& quib; prima adhuc religionis
rudimenta traduntur. & cum sint paruuli in
fide. uiribus adhuc uti ita dixerim cibi uigorem
ferre non possunt; quem utiq; contra uires siquis
ingenerat. fortassis oppressi & degrauati dum
mens non sufficit ingesta suscipere. Sicut enim
paruulis quidem corporalis materia decoquere
ual& maioris uirib; cibos. & iam priorum iacturā
ac detrimenta psentient; Alii uero sunt qui sapi
entia indigent quae p fertur & predicatur inter pfectos.
& cibis excellentiorib; ac ualidiorib; uti possunt.
pro eo quod exercitatos habent sensus ad discretio
nē boni uel mali. ueritatis atq; mendacii; quos uti
q; neq; lacte potari neq; olerib; pasci. Id est infir
mo ac fragili conuenit cibo. Alioquin nequaquā

roborabuntur in fortitudine xpi. neq; crescent lau
dabili incremento. quo oportet omnem perfectum
in ipso crescere uirum perfectum. in mensuram
aetatis plenitudinis xpi; et ad haec quis idoneus.
Non enim debemus esse sicut plurimi adulterantes
uerbum di. et miscentes aquam uino; Id est lucrifi
cantes cor hominis uerbo. sermonem uilem admis
cere. et per terram repentem. qui uel iocum moueat.
uel temporale aliquid narret. Ita ut carnalis lucri
ex hoc nobis aliquid nundinari uideamur. cum
ita singulis [lacuna] loquimur. ut ipsi delectentur au
dire. et sum[lacuna] uel ut uentriloqui quidam.
Id est de uen[lacuna]tre. et per uentre loquentes. et
uentri in[lacuna] uerbis nris omnib; prudentes.
id est uere de terra loqui. ut placere potentibus
et diuitib; uideamur. quos magis ledimus. immo
quos perdimus. et quorum sanguinem innocen
tem effundimus. Id est animarum simplicium
uitam in interitum damus. quae utiq; de nris mani
bus exquirentur. Pro his ergo omnib; considera
bam multo esse melius peritioribus aliis cedere re
gendi habenas. quam currus praecipites per imperiti
am dare. et magis accommodare aurem ad oboe
dientis auditum. quam linguam imperitam mouere;

Hęc ergo et mecum disserens et consiliario usus me
met ipso non malo ut opinor. sin minus certe uel se
dulo. dicta factaque quae ad pietatem pertinent disce
re potius ignorans malui quam docere; Optabile
namque est et mihi per cetera usque ad ultimam ~~senectu~~ discere senectu
tem. qui quidem nulla aetas ad perdiscendum sufficere
potest. Docere uero alios affectare. cum qui non suffici
enter instructus est. Res mihi uidetur antiqui pro
uerbii. in dolio discere artem figuli. hoc est in pe
riculo. animarum doctrinam disce  re piscatus;
quique aut stulti mihi satis uidentur  aut temerarii.
Stulti per eo. si in tantum bruti sunt  ut imperitos
se esse non sentiant. Temerarii  sin telle
gunt quidem. audent tamen  adire nego
tium. Hebreorum seniores tradunt. quod fuerit
apud eos quedam talis antiquitus laudabilis ob
seruatio. ut non omni aetati omnis scriptura uel le
genda uel discenda committeretur. per eo quod non
expediret omnes omnia cito discere. quia nec capere possunt
omnes omnia. et idcirco lectitores potius quam uitiatori si
nondum capaces ea quae sunt profundiora cognouerint.
Sed cetera quidem omnia quorum etiam historica narra
tio inprobabilis non est. a puero statim discunt. eas
uero scripturas quae uili indumento litterae preciosa

intrinsecus contegunt sacramenta. Nulli ante quinquagesimum & quintum annum discere uel etiam scire committitur; quo scilicet sit hoc uelud munus quoddam propositum exercitatio uirtutis his in quibus ad illud aetas & uita probabilis & ornatus morum. & intellegentiae capacitas apparebit; qui utique iam ualeant bene & confidenter ascendere ab inferioribus litteris ad superiora spiritus excelsa; Quid ergo. apud nos inter docere & doceri nulla erit differentia. nulla discretio. nec inter tribum & tribum fiet ulla diuisio nec illi ultra iordanen & isti intra iordanen hereditatis sortem suscipient. nullus populis nostris finalis terminus dabitur. nulla uiuendi regula figetur. Sed ita in confuso habebuntur omnia. & ita unusquisque quod uidebitur rectum in oculis suis faciet. At plurimi ex nobis ut ita ne dicam omnes. ante paene quam primos infantiae deponat pilos. Dum adhuc puerile balbutiunt uixdum dominicas ingressi aulas. antequam sacrorum uoluminum nomina saltim ipsa cognoscant. Antequam noue uel ueteris scripturae uel auctores discant uel stilum cognoscant. Nam illud non dico antequam bosor abluant & animi sui uitia deponant. si qui forte duos uel tres sermones ex antiquis tractatoribus didicerint. & hoc fortasse ex auditu magis quam ex

lectione. aut si paucos ex dauid sparsim didiceri
mus psalmos. ac deinde ueste fusciori. ac bene con
posita utamur. uel si etiam usque ad zonę cingulum
philosofiam ostenderimus. speciem nobis pingatur &
faciem huius cemodi adinuentionibus colorantes. con
tinuo iam admirationi esse uolumus & laudi preesse
iam populis cogitamus. Samuel aliqui nobis uide
mur. ab ipsis incunabulis consecrati. Sapientesque quo
que & doctores & diuinorum mysteriorum & interscri
bat & legis doctores nosmet ipsos ordinamus. & uelut
cælestes quidam incedimus. querentes ab hominibus
uocari rabbi. Dicentes. nusquam prorsus suscipien
da est littera. sed omnia spiritaliter intellegenda.
Alioquin deliramenta quędam uideri & somnia. In
super & indignamur. nisi uehementer. & fauorabiliter
conlaudemur. & hęc benigniores ac simpliciores
quique nostrorum. Verum spiritales isti fastidio si lu
dicantes singulos. & condemnnantes & pro nihilo omnia
ducentes. si ita libuerit abscedunt. etiam communio
nem nostram uelud impiam recusantes. Quod si ali
quem eorum lenioribus monitis adire uelimus. &
assertione rationabili conuenire. dicentes. quęso te
o uirorum optime respondeas mihi. artem aliquam
uel disciplinam dici esse tibia canere. uel citharam

ferire. Sine dubio disciplinam esse fatebitur; quid de
inde. sapienter sentit; atque adeo de ipsa sapientia. Id est
de diuinarum humanarumque rerum disciplina &
scientia. concedunt etiam hoc; et quid meliores esse
illas artes quam sapientiam ducimus. an multo his
omnibus prestare sapientiam. Scio quod etiam hoc
concedent. et huc usque fidem in responsionum ueri
tate seruabunt. Quid ergo. cytharae quidem et tibiae
disciplina habebitur doctrinam. atque institutiones suas.
et tempus ad hoc discendi dabitur. et labore studium
adhibebitur. et mercedes doctoribus prestabuntur.
Interdum etiam si cubi quis peritior magister auditur.
ob hoc peregrinatio quoque longa suscipitur. et quic
quid illud est quod ad elimatum perueniat eruditio
nem etiam si sit sumptuosum toleratur et geritur.
Sapientiam uero quae omnium et princeps est et in
uentrix. et in se et ipsa habet omnia et continet. cui
nomine etiam deus uocari magis quam ceteris quibus
humanus sermo nomen ut fas est appellationibus gaudet.
Itane uere et ita nullius momenti estimabimus. ut pu
tem noluisse quempiam tantum. et statim esse sapien
tem. nonne hoc ultima est et disperabilis imperitia.
Si ergo eis talia uel his similia aut etiam ualidiora
proponam apud illos super saxa seminamus.

& narramus fabulas auribus surdis. Ita ut ne in
hoc quidem sint sapientes. ut saltem commoniti ag
noscant inperitiam suam. Unde mihi uidetur
digne eis & conpetenter dictum salomonis aptari.
quo ait. est malitia quam uidi sub sole. uirum qui ui
detur apud se sapiens esse; hoc autem sine dubio longe ne
quius: si is etiam doctor subrogetur aliorum. qui se
met ipsum ignorat esse inperitum; qui langoris lacri
mis ingentib; & luctu magis. quam uerbis indiget.
Unde & ego frequenter apud me met ipsum miratus
sum huius modi homines. sciens quod uelle uideri
sapientem. hoc est omnino non esse sapientem;
Sed grande inpedimentum est hominib; ad uirtutem.
falsæ & inanis gloriæ presumptio; cuius tamen
morbi penitus effugere maculam. petri fortasse uel
pauli sit. qui cum uerbi & sapientiæ & gubernatio
nis gratiam percipere a xpo meruissent. omnibus
tamen omnia tamen facti sunt. ut omnes lucri face
rent. Nobis uero satis est. si uel gubernari nos recte
patiamur & regi ab his. quib; regendi gratia guber
nandiq; concessa est. Uerum quoniam pauli & ceterorum
similium eius fecimus mentionem. Omittentes
si uidetur ceteros omnes qui uel per legis lationem uel per
prophetiam. uel per miliciæ magisterium. uel per

aliquam huiuscemodi procurationem populis prae
fuerunt. sicut moyses uel aaron. uel ihesus. aut helias.
uel heliseus omnesque iudices. Samuhel quoque et
dauid. et multitudo caetera profetarum. Iohannem
etiam baptistam. Sed et duodecim discipulos domini.
atque eos qui uel cum ipsis uel post ipsos cum labore
multo et sudore populis praefuerunt temporibus
suis singuli. Omnes hos nunc interim omittentes.
paulum solum adhibebimus. ad assertionem uer
bi nostri. et in ipso ac per ipsum considerabimus. quid et
quantum sit cura ac diligentia animarum. uel si
parum operis et prudentiae requirit. aut parum
consilii laborisque deposcit. Uideamus ergo quid
paulus dicit de paulo. et ex ipso quid istud sit nego
tii de quo agitur addiscamus. Omitto enumerare
labores et uigilias. in siti et fame. miserias tolera
tas in frigore et nuditate. Omitto illos extrin
secus insidiantes. intrinsecus resistentes. Omitto
persecutiones. iudicia consilia carceres uincula.
accusatores. iudicia cotidianas et momentarias
mortes. Quod in sportam per murum dimissus est.
quod lapidatus est. quod uirgis caesus est. Omitto
circuitus orbis terrae. pericula in mari. pericula
in terris. die ac nocte profundi naufragia.

pericula fluminum. pericula latronum. peri
cula ex genere. pericula in falsis fratrib;. manuū
laborem uictum quesitum. Sine sumptu euan
gelium. quod theatrum factus est & hominib; &
angelis. is qui medius dī & hominū consistebat.
pro hominib; quidem agones & certamina susti
nens. dō aūt substancialem populum conparans.
& adquirens; praeter haec ergo omnia quis digne ex
ponere ualeat. cotidianam p singulis prouiden
ciam & solicitudinē omnium eclesiarum. erga
omīs misericors. erga omīs fraterno distentus af
fectu; offendiculum quis patiebat. & paulus in
firmabat. scandalizabatur alius. & paulus ure
batur. Sed docendi enumerem studiū ac laborē.
Sed curarū uarietatē. sed lenitatem dicam. & iterū
austeritatem. aut ex utroq; temperamentum.
ut neq; multa asperitate exulceraret. & neq; ni
mia benignitate resolueret. leges dat seruis. &
dominis. principib;. & subiectis. uiris. & mulierib;.
parentib;. & liberis. nuptis. & innuptis. conti
nentib;. & luxuriosis. Sapientib;. & insipien
tibus. circumcisioni. & preputio. ecclesie. & secu
lo. spūi & carni; pro aliis quidem laetat. & gratias
agit. alios uero castigat & corripit. alios gaudiū

& coronam nominat. Alios uero stultitiae notat.
cum aliis quidem bene currentibus currit. Alios
autem male currentes refrenat & reuocat. Hunc
separat de ecclesia. Hunc recepit. & caritate con
firmat. Hunc lugere aliquos. Hunc glorificatur ex
aliis. Hunc lacte potat. Hunc mysteria reue
lat. Hunc sedet inter & exequat humilibus. Hunc secum
erigit humiles & exaltat. Hunc proponit spiritum man
suetudinis. Hunc superbis & adrogantibus aposto
licae potestatis uirgam minatur. Hunc eri
git aduersum erectos. Hunc efficitur
discipulis tamquam nutrix foueat paruo
los suos. Hunc apostolorum omnium est minimus.
Hunc documentum sui pollicetur per eum qui in se loquitur
xps. Hunc reuerti desiderat. & esse cum xpo. Hunc
permanere in carne propter eos qui indigent necessa
rium probat; Non enim quaerit quae sua sunt. Sed quae
rit quae filiorum sunt. eorum quos in xpo per euan
gelium genuit; quod utique singulariter obseruandum
est his qui spiritalium populo praesunt. ut omnibus
quae sua sunt neglegant & contemnant pro utilitate
ceterorum; gloriatur ergo paulus. Sed in infirmi
tatibus & tribulationibus suis. & uelud pretioso
quodam monili mortificatione xpi adornatus.

excelsiore est supra omne quod carnale est. Exultat
autem in spiritalibus et gloriatur et cum non sit inperi
tus in scientia. tamen per speculum et in enigmate ui
dere se dicit. confidit spiritu. et tamen corpus ad
fligit. uelud clandestinum aduersarium destruens.
quid nos edocens per haec. et quid erudiens. nihil ex his
quae deorsum sunt presumere. neque inflari per scien
tiam. neque carnem aduersum spiritum erigere. pug
nat ergo ille pro omnibus. orat pro omnibus. zelatur
omnes dei zelo. accenditur pro omnibus
et inflammatur pro his qui extra legem
sunt. pro his qui in lege sunt. magister gen
tium. Iudeorum aduocatus. pro quibus etiam audet
aliquid ultra quam fas est. pro fratribus scilicet secun
dum carnem. ut et ego audeam simile aliquid dicere
ultra mandatum dei nititur. Nam proximos suos
non sicut se. sed plus quam se diligit. Denique se etiam
abiecto. illos pro se introduci orat ad christum. O singu
larem mentis magnificentiam. O caelestem spiritus ca
lorem. imitatur et in hoc christum qui factus est pro nobis
maledictum. qui infirmitates nostras tulit et lan
guores nostros portauit. et elegit ut ita dicam extra
pietatem fieri propter peccatores. dum anathema esse a christo
patitur. tantum ut isti salui fiant. et quid dicam

p singula uiuit non sibi sed xpo. & predicationi uerbi; mundu sibi crucifixit. & se mundo. Omnia parua ducit & exigua p desiderio xpi. & iam si ab hierusalem in circuitu usq; ad illyricum repleat euangelium. & iam si usq; ad tertium celum raptus ascendat. & iam si in paradisum deducatur. & ibi audiat uerba que non licet hominib; loqui. in his omnibus non gloriatur. nisi tantum in infirmitatib; suis.

Sed haec paulus. & si qui forte est nunc in spu similis ei. Nos uero uereor ne secundum illud quod scriptum est. Stulti quidem sim principes thaneos. aut exactores populos fascinantes. uel beatificantes populum ad seductionem. & semitas pedum eorum conturbantes. aut etiam ex illis de quib; dicitur quia inlusores dominabuntur eorum. & iuuenes prepositi. & pueri sensib;. qui fortassis ne panem quidem uel uestimentum habeam; ad hoc ipsum ut principes aliquorum sim. aut p leges docentes iniqua. & qui beatificamur in cassum; multum nobis certe deest ut sim sacerdotes. loquentes in corde hierusalem; que omnia esaias inputat & exprobrat cuius labia p seraphin ignea pruna purgauit. Sed quid opus quidem tantum ac tale est & tam laboriosum cordi sensibili periculum uero. leue aut nullum & lapsus contemptibilis.

& quidem multum mihi metum intentat. Hinc
quidem beatus osee iudicium dicens ee̅ de nobis sa
cerdotib; & principib; qm̅ inquid laqueum facti
sum̅ in specula. & sicut rete quod extensum est su
per itabyrium qd extensum est ab his qui humanas
animas capiunt; sed & detestandos ee̅ malos pphetas
comminat(ur). & igni consumendos iudices eorum. Ces
sandum quoq; esse ab ungendis regib; & principib;
ordinandis. qm̅ ipsi sibi statuerunt reges. & non p(er)
dm̅. Hinc au̅ p(er)terr& beatus micheas non ferens
fabricari sion in sanguine. & hierusalem in iniqui
tate principum suorum. qui cum munerib; iudicabant.
& cuius sacerdotes cum mercedib; respondebant & p(ro)
ph&e cum pecunia diuinabant; pro quib; uel aliis
similib; iniquitatib; dicit. quia sion sicut ager ara
bit(ur). & hierusalem sicut casa in pomario derelin
quitur. & mons in quo domus dei est erit sicut lucus
silue. Lugent quoq; qd rarum quemque inueniat
recte incedentium. uelud si spica alicubi post mes
sores. uel racem(us) post uindemiatores inueniatur.
Arguit nihil ominus interdu̅ & principes ex poscentes.
& iudices uerba ad gratiam loquentes. & paene simi
liter sicut beatus dauid exclamat. Saluum me
fac dn̅e qm̅ defecit s(an)c(tu)s. Iohel au̅ nobis beatus ocia

lamentationem iniungit. & luctum praecipit
his qui altari deseruiunt. cum famis uel sterilitas immi
neret. in tantum deliciae & affluentia prohibentur
in penuria caeterorum. Denique sanctificare iubentur
ieiunium. & praedicare curationem. Senes quoque
& paruulos adhibere. aetates omni miseratione dig
nas. Sed & ipsi ascendere iubentur ad templum. &
in cinerem se saccoque prosternere. Quam quidem mi
sera facta est terra. & ablata est de domo domini libatio
& hostia. ut primam humilitatem misericordiam
mererentur. Quid uero dicam de abacuc. qui feruentio
ribus usus eloquiis. ad ipsum sermonem suum con
tulit dominum. & uelud benignitatis dominicae fiducia
pro iniquitate iudicum. in ipsum ut ita dixerim
inuehitur dominum dicens. Usquequo clamabo & non
exaudies. uociferabor ad te uim patiens. & non sal
uabis. ut quid mihi ostendisti labores & dolores.
ut aspicerem infelicitatem hanc & impietatem. in con
spectu meo factum est iudicium. & iudex accepit.
propterea subuertitur lex. & non perducitur ad finem
iudicium. Tum deinde pro his omnibus comminatio
subsequitur huiusmodi. Uidete contemptores & a
spicite & admiramini mirabilia. & extermina
mini quia opus ego operor, & quid opus est omnia

proferre quae continet comminatio. transeamus

modice tristiora, cum ergo uel defleuisset impios

uel aliquatenus reuocasset a malis. reuocare conat

etiam principes et doctores malos. prohibens eos

turbulenta aqua potare gregem. Id est unde debere

uerbo limpido. et perspicua sinceraque doctrina.

et ebriare legis. Id est erroris male intellegen

tiae nequaquam proximis propinare. neque spe

luncas eorum ad habitandum serpentibus ac bestiis

praeparare. quod est in animas auditorum cogita

tiones malas inicere. et consilia uenenata demer

gere. Isti quidem talia ad nos et de talibus dispu

tant. Micheam uero quomodo ferimus nunc in

crepantem sacerdotes amarissime. nunc etiam

obiurgantem quod nomen dni spernant. qui etiam

addidit interrogantibus se. In quo nomen dni

spreuimus. et dicit in eo quod admouistis ad alta

re panes pollutos. et escas ex rapina. et qui tales

uotiuas suas uictimas offerrent regi omnium dō.

quales si principibus suis obtulissent. suscepte

non essent. claudae scilicet ac morbida. et corrup

ta et polluta animalia. tum deinde etiam

leuitas testamenti dī commonet. quod est testa

mentum uitae et pa cis. ut timore timeatis

dnm & a facie nominis eius reuereamini.
Lex inquid haec erat ueritas in ore eius & i
niquitas non fuit in labiis eius. in pace directus
est & ingressus est mecum & multos ab iniqui
tate conuertit. quoniam labia sacerdotis seruabunt
scientiam & legem requirent ex ore eius. quoniam ange
lus dni omnipotentis est. Possem autem proferre
cum his etiam maledictorum sermones. sed ut a
meo subtrahere aliquid ueritati; quantum sufficit
tamen ex parte proferam; non ultra inquid
respiciam ad hostias uestras. nec suscipiam eas de ma
nibus uestris. & tantum est quod exacerbat dnm
iniuria sacerdotum. ut etiam ipsa sacrificia
repellat ac respuat. Zacharias autem cum recor
datus fuero perhorresco falcem deferentis ex elo
quiis ipse similiter aduersum sacerdotes multa
testatur. Sed & hiesum ipsum sacerdotem magnum
sordidis uestibus introducit. quibus ablatis candi
dis eum & sacerdotalibus induit. Sed & quaecumque
quae angelus ad eum loquitur. quamuis haec maiora
quam ad homines pertinere uideantur. & humani
sacerdotii supergredi statum. atque ideo silentio
tegenda sint. tamen quomodo etiam ipsi ihu
a dextris stare diabulus dicitur & aduersari ei.

quereret utique mihi fragili homini multo maiorem
incutit metum. cautellamque denuntiat. quan
tum uero ceteros pastores accusat et culpat. quan
tum castigat et corripit. Quis est tam saxei cor
dis et adamantinae duritiae qui non audiens in
tremiscat. Vox inquid lamentantium pastorum.
quia misera facta est gloria eorum. Vox fre
mentium leonum. quia haec et haec passi sunt. et
tamquam in praesentia ac sub oculis lamenta
tionem ponit et luget eos qui indigna patiuntur.
Tum deinde paulo inuidiosius repetit et amarius
prosequitur dicens. Pascite oues iugulationis.
quas qui con parant iugulant. nec penitentiam
agunt. et hi qui uendunt eas dicunt. benedic
tus dominus quoniam ditati sumus. et pastores eorum nihil patie
bantur nec dolebant pro his. Propterea non parcam
ultra his qui habitant terram dicit dominus; et iterum
ait. Exsurge framea super pastores. et percute pasto
res et eripe oues. et superducam manum meam
super pastores. et iratus est furor meus super pastores.
et super agnos uisitabo; multaque quoque addidit et ad
uersum populum et aduersum populi duces. cum
ingentibus minis. Verum ego metuo ne molestior
uidear per ordinem cuncta dinumerans. et ideo

omitto plura retexere. pretereo & duos illos
qui apud danihelum referuntur seniores de quibus
predixerat dominus. Quia processit iniquitas
ex babilone a senioribus qui uidebantur populum
gubernare. Hiezechielum sane penitus preteri
re non possum. qui tam preclara uidit. tamque
magnifica. qui mysteria tam recondita enuntiat.
Quomodo speculatoribus precipit ne reticeant
maliciam in ciuitate. & gladium superuenientem.
quia neque ipsis expedit reticere. neque his qui audire
linquunt profuit non audire. Sed & illis ponitur
silentii sui poena. & istis interitus non moratur.
Sed & alio loco quomodo luctum quendam super pasto
res introducit dicens. Ue super ue erit. & nuntius
super nuntium. & requiretur uisio a profeta. & lex
peribit a sacerdote. consilium a senioribus. & rur
sum. fili hominis dic ei. tu es terra super quam non
pluit. super quam imber non discendit in die ire.
In medio autem tui principes sui sicut leones rugientes.
& diripientes predam. atque animas comedentes per
potentiam. & paulo post rursum. Sacerdotes
inquid contempnebant legem meam. & polluebant
sancta mea. inter inmundum & sanctum non discernebant.
sed omnia erat eis unum. & a sabbatis meis obuelabant ocu
los suos.

Comminatur quoque consummare se parietem & eos
qui liniunt uel ungunt eum. Qui sunt illi qui pec
cant & illi qui operiunt peccata eorum &
contegunt. quod utique de malis princi pibus & sacer
dotibus dicatur. Qui declinant in quid domum is
rahel secundum cor suum. quod alienatum est in con
cupiscentiis suis; Praeterea uero commemorare.
quecumque debis dicit qui se ipsos pascunt. qui lac co
medunt. & lanam induunt. qui quod grassum est
iugulant. & se ipsos pascunt. & oues non pascunt;
Qui infirmum non confortant. qui contritum non
colligant. qui quod errat non reuocant. & quod pe
rit non requirunt. & quod ualidum est. non con
seruant. Sed adfligunt & conficiunt. & dispergunt.
Ita ut dispergantur oues per omnes campos. & per omnes montes
pro eo quod non sint pastores; & efficiuntur oues
in depraedationem auibus celi. & bestiis terrae. dum
non est qui requirat neque qui conuertat. Unde &
ita ait propheticus sermo. Uiuo ego dicit dominus. pro eo
quod hec ita sunt & facte sunt oues meae in praedam.
ecce ego ad pastores. & exquiram oues meas de ma
nibus eorum. & illas quidem congregare se dicit
ac reparare. illos uero passuras ea que malis pasto
ribus preparata sunt. Uerum ne singula queque

dinumerant prophetarum dicta. sermonem in lon
gius protraham. unius adhuc tantummodo pro
phetae faciens mentionem. Illius scilicet qui ante
quam plasmaretur in utero agnitus est. et antequam
ex uulua procederet sanctificatus est. hieremias hic est.
ceteros praeteribo. Querit hic aquam capiti suo et o
culis suis fontem lacrimarum. ut digne possit de
flere israhel uel eorum qui praeerunt ei malitiam. di
cit enim ad eum dominus de sacerdotibus; Sacerdotes 10
non dixerunt ubi est dominus. et qui optinent legem
meam non sciebant me. et pastores impie age
bant in me. Tum deinde dicit; pastores inpru 2
denter et dominum non exquisierunt. et propterea
non intellexit omnis grex pascuae sua sed dispersi sunt.
et rursum. Pastores multi corruperunt uineam 3
meam. et polluerunt portionem meam; quae erat deside
rabilis fecerunt eam desertam et inaccessibilem.
et rursum aduersum eos mouetur et dicit. e
O pastores qui perdunt et dispergunt oues gregis mei.
propterea haec dicit dominus aduersum pastores; popu
lum meum uos dispersistis. et oues meas expulistis et non
requisistis. ecce ego dabo uindictam super uos secundum
pessimas adinuentiones uestras. Ululare quoque
pastores praecipit. et lugere arietes ouium. quia

adimpl&i sunt dies eorum ad uigulandum,

paulus Sed quid demoror tam multa de ueteribus proferens. quasi uero pauli regulae non sufficiant quas de episcopis & praesbiteris statuit. uigilantes esse iubet & sobrios. non uinolentos. non percussores. docibiles. in omnibus inculpabiles. Illud uero capitulum ne

lucas proferre quidem in medio audeo. in quo dominus discipulos suos ad praedicationem mittens. de singulis quibusque qualiter agere deberent designabat. quales ipsi essent. quibus etiam indumentis quibusque calciamentis uti deberent. quam expediti quam ab omnibus poene nudi. & ut ita dicam caelestes incedere super terras. ut non minus exemplo uitae uirtutem quam uerbis docerent. ac doctorum fidem gestorum ueritas conprobar&. Sed & illud quoque me non minus commou&. cum farisei arguuntur & scribae. quos utique longe nos oportebat in uirtute ac iustitia superare; & uereor nunc ne forte eos in malitia superemus. Ita ut conpe&at nobis etiam illud dici. Serpentes generatio uiperarum. & duces caeci. & culicem colantes. & camellum glutientes. & sepulchra dealbata. uelut intrinsecus inmundi. & extrinsecus religiosi. parapsides mundi de foris. & alia quaecumque in illos uel dicta uel

exprobrata sunt; haec ergo mihi mecum cogitatio nō adgnos
nes dieb; ac noctib; uoluens. in ipsis uti radicam
medullis meis conficior. & consumor. continuatis
q; suspiriis tabesco carnib; ac toto corpore liques
co; p[ro]inde me p[er]mittit hic angor erecto ac resupino
pectore. & elatis ac sublimib; oculis incedere.
Sed humiliat animam meam & contrahit mentē;
Ipsi quoq; linguę uincula inponit ac frena; nec me
permittit quomodo aliis p[rae]esse debeam cogitare.
Neq; quomodo alios emendem aut corrigam. Sed
quomodo ipse si fieri potest iram futuri iudicii ef
fugiam uenientem. & parum aliquid me ipsum
a filio p[er]ditionis abstraham. & faciē[m] alienum;
mundari enim prius oportet. & sic alios mundare;
Sapientem prius fieri. & sic alios facere sapientes;
Lumen effici. & ita alios inluminare; accedere
ad dn̄m. & ita alios adducere dn̄m; sc̄ificari.
& ita alios sc̄ificare; manus habere rectas. & sic
indigentib; porrigere manum; recti esse consi
lii. & sic aliis rectum dare consilium; & quando
inquiunt ista erunt. hi qui omnia cita malunt esse
quam cauta; qui tam cito aedificant. quam cito
destruunt; & quando aiunt lucerna ponetur
sup[er] candelabrum. quando talentū dabit[ur] nummulariis;

di inquiunt gratiae temporib. & circuitu longo
non indigent. Haec qui feruidiores sunt erga ami
citias magis quam erga religionem; quibus tardum
est omne quod differtur. quasi non uel in ultima aetate
melius sit aliquid inuenire prudentiae, quam p
urgere ineruditam iuuentutem; Quam multo &
melius est pauci temporis regnum legitimum quam
tyrannicum longi temporis; Quia & melior est exi
gua pars cum iustitia quam multae possessiones cum
iniustitia. Aut non pretiosius ducitur exiguum
auri quam multi ponderis plumbum; & omnis
pars quae in primis p urguetur in nouissimo non bene
dicitur; Nam & illud quod sup petrosa seminatum
est. cito quidem exortum: sed quia non habuit alti
tudinem terrae. a primo statim aestu solis exaruit,
& domus cuius fundamenta non usque ad soliditatem
petrae decursa sunt. incursus imbrium & impetus
fluminum ferre non potuit. Praeterea. ue tibi ciuitas
cuius rex tuus iuuenis Salomon dic; & ipse iterum;
Noli ee uelox in uerbis; Quod si ille praecipit ue
locem ad uerba non fieri. quanto magis in opus
tantum & tam magnum uelociter psilire non ex
pedit: Quasi uero tamquam e luto sub die formatum
subito pduci oporteat ueritatis meae gastrum;

quem utiq; cum angelis adsistere oportet deo.
& cum archangelis glorificare. atq; in celesti
bus altaribus offerre hostias xpo. & apud ipsu
& cum ipso fungi sacerdotio. ut reform&ur
quod dilapsum est. ut diuina in homine
imago repar&ur. ut superiori mundo habitatores
sui reddantur; & ut simul totum dicam. ut ex ho
minib; in deorum numerum transeant; Scim
cuius sumus ministri. & ubi & quali sacerdotio
fungimur. Ubi sumus. & quo mittimur. quo
preparamur. Nouimus altitudinem di. &
humanam infirmitatem. & uirtutem infir
mitati datam. caelum excelsum. terra autem pro
funda; & quis ascendit illuc eorum qui pec
cato proiecti sunt; quis tenebris & obscuritate
circumdatus. & carnis crassitudine obuolutus.
tota mente pure perspiciat & totam mentem;
Quis est qui permisceatur instantib & inuisibi
lib. cum sit adhuc in his que uidentur. & hubi
nihil stat; Uix enim hic aliquis positus eorum
qui ualde depurgati sunt. uidere poterit imagi
nem quandam & simulacrum bonis; Sicut hi
qui solem intuentur in aquis; Quis ergo est
qui digne intueri possit eum. qui m&rtus est

manu aquam. & caelum palma. & uniuersā
terram pugillo; quis statuit montes pondere. &
colles statera; quis erit locus requisitionis eius.
& cui adsimilabitur; quis conprehendere pote
rit eum qui uerbo & sapientia fabricatus est ho
minem. & a se inuicem dissidentia in unum
adduxit atq; conposuit. miscuit terram spiri
tui. & conpaginauit animal uisibile & inui
sibile; temporale & inmortale. terrenum
& caeleste; contingens dm̄ & non conprehen
dens. adproximans & longe positum; Dixit
inquit sapiens efficiar solomon. & ipsa sapien
tia longe facta est a me. longe plus quam erat;
& qui adiecerit scientiam. adicit & dolorem;
110 Quia non tantum laetificant ea que inuenta sunt
p̄ scientiam. quantum contristant illa que ref
fugiunt. & conprehendi non possunt; sicut eue
nire solet his quibus adhuc sitientib; abstrahitur
poculum; Haec sunt quae mihi suadebant meli
us esse audire uocem doctorum; quam supra uires
fieri doctorem; Si altitudo caelestium & puritas
supiorum uix possunt capere claritatem dī. cui
abyssus opertorium est. cuius tenebrae latibulum.
cum lux ipse sit totus. & lucem habitat inaccessi

bilem quinomnibusest. & extraomsest. quiom
nebonumest. & supraomnebonumest. quiinlu
minat mentem & effugitmentem. Intantum
secedens quantum accesseris sensuscilicet. utdu
ipse ultrarefugit & abscedit, puocet & inuitet
adinteriora amatoremsui & amplius desideret.
dumiam quasi conprehensus elabitur. Cumergo
talis & tantus sit quem querimus & desideram.
quemsequimur adquem festinam. qualem opor
tet esseeum pquem desideranter animae acces
sum habere debent. adillum quiqueritur &
desideratur. Mihi quidem ingens metusest ne
etiam deipsothalamo sponsi foras pitiar. conli
gatus manib; pedibusq; uelut qui mihi nonpre
parauerim indumenta nuptialia. Sedquiteme
re inrepserim inmedium recumbentiu; & qui
dem utprodam aliquid eoru quę apudnos latent.
& ego apueritia inuitatussum add. & inipsum
iactatussum exutero. acdeuentre matris domu
materne pmissionis oblatussum, & posthec ppe
ricula confirmatussu. & desideriumeius inme
conualuit. & inidomia concurrerunt. Undeet a
ego optulime inpossessionemei cuifueram ex
incunabulis mancipatus. & aquo fuera depericulis

liberatus. obtuli ei omnia mea; Quod dico omnia.
hoc quod habere solum uidebar litteras & instituta
liberalia; ex quib; hoc solum lucri habui. ut uide
rer habere quod contempnerem. & quibus xp̄m
praeferre delectatus sum magis in uerbis di; & effec
ta sunt mihi eloquia eius. sicut fauus mellis; & uo
caui prudentiam. & sapientiae declino cem mea;
Sed ne in ceteris quidem neglexi. id est iracun
diam cohercere. refrenare linguam. Oculum
pudicitius agere. uentrem castigatius gubernare.
calcare humanam gloriam; Sed haec uelut in
sipiens loquor. dum non a uobis celatum uolo quod
in his quidem pro ut potuimus studium gessimus.
non satis esse ceteris inferiores. philosofari uos sed
dm̄ & scire animarum gubernacula continere.
& prae ee ceteris. ac regere alios cum ipse recte re
gentib; oboedire nondum didicerim. supra me ee
negotium duxi. praecipuae in hoc tempore. in quo
uidemus homines huc atq; illuc conuerti & con
turbare omnia; ut nihil ee melius uideat. quam
fugere e medio & latere; Omnia enim inpugnat
& conturbat inimicus; & ut in ceca caligine bel
lum mouet. quo magis aduersum se inuicem di
micent menbra; ut effugent reliquiae si que illes

caritatis. dum noua nomina nouis sacerdotib
adquiruntur, et sicut scriptum est. effusum ē
obprobrium sup principes; et fugatus est timor
omnis ex animis. et ubiq; obtinet inpudentiae;
Quicumq; uoluerit. scientiae sibi uindicat summā.
et p funda spū intrasse eē deputat; Omīs aū ex hoc
docti. et catholici uolum̄ uideri. Si alios repre N̄o bn̄
hendim̄ et impios iudicemus. interdum etiam
eligimus de cło eos qui ignorant dm̄. et iactamus
scā canib, et mittim̄ margaritas ante porcos. pol
lutis uidelicet aurib; et animis diuina mysteria
publicantes. quod utiq; ex uoto cedit inimicis. qui
bus cum ecclesiam nrām adire non liceat per nos
tamen scā nrā conculcant. Aperuimus ergo om
nib; non portas iustitiae. sed male dicendi et obtre
tandi aditum. atq; insolentiae uiam; et illos solos no
optimos iudicamus. non qui ne uerbum quidem
otiosum de ore ptulerint pp ter timorem dī,
Sed quicumq; potuerint de fratrib latius et acerbi
us obtrectare. uel certe qui subtiliter et figuralit̄
mo morderint. et sub lingua sua posuerint labo
rem et dolorem. et uenenum aspidū fuerit sub
labiis eorum, Obseruamus inuicem diligenter. no
non nrā. sed aliena peccata; non ut plangamus.

sed ut inputemus & exprobremus; Nec ut curemus:
sed ut amplius uulneremus; malos autem & bonos
non ex moribus neque ex conuersatione. Sed ex
partibus iudicamus; & ea quae placebant hodie ma
le quos crastino si fuerit partis alterius displicebunt;
& qui laudabatur hesterno culpabitur hodie;
Tum uero ea quae apud alios culpantur. Apud nos
in admiratione habentur; Ignoscimus autem omnia
facile & libenter fautoribus nostris & iam si impie co
mittantur. Ut in malis benigni uideamur & mag
nifici; facta sunt omnia sicut ab initio cum mundus
nondum erat per ordinem suum speciesque disposit(us).
Sed cum erant confusa omnia & inconposita & poten
tem conditoris manum uirtutemque poscebant;
Sumus ergo uelut in nocturno quodam proelio per
exiguo lune lumine utentes & ipso interdum in
teruenientibus adsiduis nubibus obfuscato, sociorum
& hostium nulla agnitio. nulla discretio; Vel sicut in
nauali certamine cum & uentorum rabies purget
& fluctuum estus adtollitur. inpulsiones cunc
torum resultant. Clamor nauticus intonat.
fragor nauium concrepat; Vulneratorum gemi
tus & aeris ipsius confundit uniuersa mugitus.
& nec uirtuti tempus. nec consilio locus est.

Ita nosquoque miserum me intuimur in alterutrum & mordemus invicem ac laniamur, scilicet ut ab invicem consumamur; Sed fortassis plebs quidem ita est, sacerdotes vero aliter; immo vero illud mihi videtur impleri quod dictum est; Factus est sacerdos sicut populus; quod aliquando in maledicto loco dicebatur; Aut fortasse vulgus quidem ignobile & imperitum urguetur his malis; Nobiliores vero quique in populo & vastiores aliter agunt; quin immo isti etiam manifestius & validius inpugnant sacerdotes; Sed fortassis qui monachi isti dicti homines sunt adhuc id circo haec faciant; Continentes vero ipsi & in hoc ipsum iudicium vacantes deo quietius agant; Isti vero etiam aptum bellum & certamen inpudens adversum sacerdotes gerunt, eo magis quo specie religiosi habitus facilius eis a vulgo credi etiam calumniantibus potest; praecipue cum de fide quae est summa rerum quaestiones movent; Non illos dico de quorum numero esse etiam ego opto & desidero unus ex ipsis fieri, qui integro & sano proposito certamen pro veritate suscipiunt, qui pro fide dei cervices suas & animam ponunt; melior est enim talis pugna quae deo proximum facit, quam pax illa quae separat a deo; nō eo nūo ē desid̄

Propterea enim & mansuetum bellatorem iu
bet esse sps scs; Non ergo debuimus eiusmodi bellato
rib; dico in quorum numero me quoque cupio in
ueniri! Sed eos quidem qui ingentes spiritus mo
uent ex reb, uel sermonib; paruis, uel etiam
non diuinis sed humanis motib; incitati sibi
quam plurimos adsciscunt insaniae suae socios!
Dum contentioni atq; insolentiae suae magnifici
& uenerabile omnib, fidei nomen inponunt
foedissimae intentionis suae causam honestissimi
huius uocabuli specie colorantes; Ex his ergo ut
mihi uidetur & hodie habemur inter gentes; &
quod est grauius nec habemus fiduciam dicendi
quia oderunt nos gratis; Sed & ipsi nostrorum po
pulo pessime commendamur & his precipue
qui uel honesti uel religiosi uidentur in plebe;
Hi enim cum aliquis aduersum quempiam de
sacerdotib, uel ministris dei culpabile uel repre
hensibile aliquid qui supra dorsum nostrum fabrican
tur audierint tamquam pro honestate ac religio
ne animi sui execrabilius quod criminatur acci
piunt; & quod de uno tantum crediderint id de om
nib sentiunt; & factum sumus theatrum quoddam
publicum non angelis & hominib sicut ath

l&adi paulus dicebat · qui aduersum princi
patus & potestates agone desudabat. Sed thea
trum factus sum· abiectus hominib; & indignis.
& ut ita dixerim monstris & beluis· p omne tem
pus & in omni loco· in plateis. in tabernis. in
conuiuiis· in consiliis; & iam usq; ad ipsam
scenam qd cum lacrimis dico deducimur. & at
pissimis atq; inpudicissimis histrionib; inri
demur; & nihil iam ita delectabile geritur in
mimis· nihil ita grate cantatur in comediis. quam
xpianus; Hoc autem nobis inde descendit· quod nos
inuicem inpugnamus· dum uidemur nobis nimis
catholici· nimis fideles· & zelo di excitati; sed
non sicut expedit & certare pdo· sed non sicut
fas est· nec ut lex certaminum continet; quia
certamen nostrum in hoc uenit· ut uictoriam capi
amus in famem ut tunc magis pdam palmam·
cum in certamine uicerimus; dicit non legitime.
quia nemo coronatur nisi legitime certauerit.
certanti non sufficit uirtus· nisi & artis athletice
instituta seruauerit; Tu autem ut uideo pro xpo
aduersum xpm pugnas; Nomen enim di per uos
blasphematur inter gentes· sicut scriptum est.
Daemones quidem usq; adhuc cum inuocatur nomen xpi

contremiscunt, & iamquidem malitia ui
nescere fecit uirtutem tanti nominis & po
testatem. & nos non reueremur hoc nomen.
Sed agimus om̄ia adiniuriam tanti nominis.
& pro eo quod mandatum habemus ita agere. ut
uidentes homines opera nr̄a bona magnificent
patrem nr̄m qui in cælis est. Nos eum precepta
in contrarium ꝑmutantes; ꝑ contentiones nr̄as
blasphemari facimus in gentibus nomen dī;
& quidem externa bella non metuo. nec istam
bestiam quæ nunc exsurrexit ecclesiis ꝑtimesco.
in quo inest diaboli plenitudo, licet ignes mina
licet gladius intentet & bestias. licet cruces &
precipicia iam preparet. licet super om̄s qui ante se
fuerint persecutores crudelior fiat. Licet no
nō ua suppliciorum genera exquirat. unum mihi ē
ad om̄ia ista remedium. una uictoria. libenter
mortem suscepisse ꝑ xp̄o. ad istud autem intestinum
bellū quid agam nescio. que mihi auxilia compa
rem. qui mihi sapientiæ sermo succurrat. quod
donum spī̄ inuocem. quib; armis spiritalib; ad
uersum diabuli astutias me circumdem; quis
mo.ses extensis in monte manib; & crucis iam
tunc simulacra praenuntians bella ista cohibeat;

quis sibi castrorum dī. p̄babilis militiae princeps.
quis dauid. aut psallens in cythara. aut in fun
dibulo pugnans. & adō uirtute precinctus ad
bellum. & digitos aptatur ad proelium. quis
samuhel orationib; caelum concitans imbrem
eliciens tonitrua mouens; quis haec digne lamen
tabit & flebit; Hieremias nempe aliquis noua
lamentatione pronam noua hac captiuitate con
scribens exclamet iterum ad dnm. & dicat; par
ce dne populo tuo & non tradas in obprobrium
hereditatem tuam ut dominentur eorū gentes;
Quis pro nobis noe & danihel & iob orabit ad dnm.
ut cessit & quiescat parump a nobis ista uastatio;
ut aliquando redeam ad nos metipsos & uelud de
pulsa ab oculis caligine. recognoscam quod unius
patris filii q& fratres sumus; ut non iam ultra po
pulus di iudas & isrl dicatur; nec roboam & hye
roboam; nec hyerusalem & samaria; quae
nunc in captiuitatem traduntur; Nunc domi
lamentantur; & ego quidem fateor inualidissimu
me ee adhuc huiuscemodi proelia; & ppterea terga
me dedisse confiteor; Vnde & uelans faciem mea
confusione. sedi singularis. quia amaritudine re
plausisum quesiui & tacere. tamquam intellegens.

qd et tempus malum sit quia recalcitrauerunt di
lecti & facti sunt filii discendentes; uitis quoq;
l&a palmitib; & uitis uera tota fructifera in ama
ritudinem uersa est; & diadema decoris conuer
sum est in ignominiam. signaculum dextere mee.
& corona gloriationis in confusionē facta est
mihi; Si uero quis alius audacter & fortiter hui
cemodi procliorum paratus est subicere certami
na. hunc ego & beatum dico p confidentia sua;
& praemii fero; Illorum uero bellorū nondū facio
mentionem. quibus intra nos m& ipsos p prius
uitiis ac passionib; inpugnamur. & die noctuq;
ignitis stimulis corporis. humilitatis huius & cor
poris mortis urguemur; Nunc latenter. nunc
etiam palam prouocantib; ubiq; & inritantib;
rerum uisibilium inlecebris. luto hoc fetis cuilu
besim caenisui fac&orem uenit ea pationib; exalantes.
Sed & lege peccati quae est in menbris nris lege spi
repugnante. dum imaginem regiam quae intra nos
est captiuam ducere stud&. ut spoliis eius cedat
Quicquid illud est quod in nos beneficio diuinę ac
primę illius conditionis inluxit. Unde uix ali
quis fortasse longa se & districta regens philoso
fiam. & paulatim nobilitatem animae suae

recolens. naturam lucis quae in se est humili huic
et tenebroso luto conuicta reuocet ac reflectat
ad dm̄. uel si certe pprio eo agat utrumq; pariter
reuocabit. Si tamen longa et assidua meditatio
ne insuescat sursum semp aspicere, et deorsum
male trahentem ac degrauantem materiam sibi
met adstrictam frenis artiorib; subleuare;
Prius ui quam hoc obtineat. et ut in quantum fieri nō
potest ceteros homines cordis puritate praecedat.
preeē his uelle non debet. quorum se purgato
rem eē non sentit; Nec tutum putare mediato
rem effici populi apud dm̄. quod est speciale of
ficium sacerdotis. nisi se proximum et amicum
uideat di; Verum unde in hunc modum uenerim.
ne forte me arbitremini plus iusto eē meticulosum ·
cum indicare uobis debeo. ut non tam timidum me
quam consulentem mihi met iudicetis, Dns cum
ad moysen loqueret in monte: plures quoq; alios
iussit cum eo ascendere, in quib; erat et aaron
cum filiis suis sacerdotib; et septuaginta pres
biteri ex seniorib; qui omnes adstantes eminus
iussi sunt adorare; Porro uero accedere moses so
lus iubet. nec alius cum eo. alius ascendere. ex
quo manifeste indicat. qd non est cuius libet

proximum fieri dō. Nisi sit aliquis qualis moy
ses. qui capere in semet ipso possit gloriam dī;
Sed & antea cum primum legis latio parabatur.
ceteris quidem tubarum sonus & fulgura ac to
nitrua perstrepebant; caligo quoque & fumus
montis ardentis & metus ac terror horribilis. ita
ut uel bestia si montem contigisset lapidaretur;
& ita procul adstantib; magnum eis erat uel sonitu
uocis audire; & hoc sanctificatis. cum omni dili
gentia & cautella. Moyses uero solus & mon
tem ascendit. & nubem ingreditur. & flagran
tib; nusquam flammis aduritur. & tabulas rursus
accepit; ad multitudinem quidem uulgi. tabulas
litterę; ad eos autem qui capiunt quae sunt spī. tabulas
scriptae spū diuino; Nadab uero & abiud. qm
alienum ignem ad incensum altaris obtule
rant. pro hoc solo consumuntur igni & eundem
locum poenę & interitus. quem culpę & iam pieta
tis habuere; & neque aaron quidem idoneus adin
tercedendum fuit. Cum utique pater esset & secun
dus post moysen dō honore sacerdotii propinquaret;
Heli quoque sacerdos pro filiorum iniquitate damnatur.
quod eos diuina sacrificia temerantes minus seuer
animaduersione plectebat; miserum me & quidem

coercuit & quidem corripuit. Sed lenitate
& mansuetudine patris. non se ueritate & auc
toritate pontificis; Quid ozias ille qui arcam
testamenti dni cum iuuenca fecus inpatiens
directi limitis orbita declinasset. iam iamq; lap
suram manu sedula ac sollicita sustentasset. non
ne tantum modo p hoc qd scā tetigerat. adō morte
multatus est; Scio ego. nec corporis quidem maculas
in sacerdotib; praetermittit; Sed p scrutari & requiri
omā p legem debet nequid corporalis uitii uel hostia ha
beat uel sacerdos; quaeutiq; figurae sunt p fectionis
eius & puritatis. quae eē debet in corde & anima sa
cerdotis; Sed ne ipsa quidem indumenta sacer
dotalia uel ministerii uasa. cuilibet contingere
saltim aut contrectare fas est; Ipsa quoq; sacrificia
non passim omnib; sed certis quib;q indulgent
in sumere. & intra certum tempus & intra p
finitum locum; Sed ne compositionem quidē
olei crismatis imitari cuiquam fas est. neq; mix
turā incensi; & quid amplius dicā. ne ipsū quidē
templū ingredi sinit. qui non fuerit etiā inmi
nimis quibusq; anima mundus & corpore; &
quomodo temere & inconsiderate inruim in ip
sa scā scōrum. quo uni soli pontifici & ipsi semel

in anno ingredi fas erat; cui soli accedere ultra
interius uelum licebat· & arcā testamenti ac ppi
tiatorium & cherubin uidere; quae nunc omīs sibi
uō & uidere & contingere licitum putant; Haec igitur
ego sciens· & qm̄ nemo dignus est summi dī uel sa
cerdos eē uel sacrificium· qui non prius semet ipsū
exhibuit hostiam uiuam scām dō placentē· & rati
onabile suum obsequium gessit· & immolauit dō
sacrificium laudis· & spm̄ contribulatum· qd soli
sacrificiū expectat dš· Caeteris omnib; abiectis atq;
contemptus· quomodo poteram audere ad sacerdo
tium accedere· & ad hostias offerendas· & imaginē
ac figuram sacramentorum caelestiū celebran
dam; uel quomodo habitum sacerdotalem nomen
q; suscipere· qui non prius scirem me operib; scīs con
summasse manus meas· qui nondum oculum do
cuissē recte uidere creaturam dī· qui non aurem
meā prius aperuissem eruditioni dni; Ita ut
mererer addi mihi aurem quae non grauiter audi
ret·· & esset sardium praetiosum in aurib; in au
re mea· qd est sermo sapientis in aurem oboedientis·
qui non prius os meū aperui· & adtraxi spm̄· uel
dilataui os meū ut spū replerer· ad proloquenda
mysteria & dogmata pietatis; qui non obtuli

linguam meã ut soluat̃ in tempore: & repleat̃
exultatione. In psalmis & canticis dñi exsur
gens uelut plectrum matutinũ in psalterio &
cythara. Exsurgens diluculo & clamans ad dñm
usq; quo rauce fiant fauces meę. & adhęrebat lin
gua mea faucib, meis; prius quam supra p&rã stent
pedes mei. & consurrient̃ sicut cerui ut dirigantur
secundum dñm gressus mei. ut non infirment̃. nec
paulominus effundant̃ uestigia mea; prius quã
omñ membra mea fiant arma iusticię. & omnis
in me mortalis absorbeat̃ a uita (culpa). & subiecta sit caro
spiritui; qui audeat adire adistu gradum ante
quam castis & igne examinatis eloquiis dñi cor
accendat. & mentem; dum adaperit ei scripturas.
Antequam describat ea tripliciter in latitudinem
cordis sui. ita ut sensum habeat xpi. Antequam ab
sconditos c&eris inuisibiles atq; obscuros thesau
ros scientię ingredi mereat̃; Ita ut pceptus diuiti
is: possit & iã c&eros ipse ditare. Spiritalibus con
parans spiritalia; Antequam contempletur: sicut
contemplari dignum est delectationem dñi. & ui
sitet templum eius: immo potius ipse fiat templũ
uiuidi. & habitaculũ xpi in spũ; Antequã figurę &
ueritatis discretionem cognitionemq; cognoscat.

ut possit scire diligentius a quo debeat recedere.
& quid debeat obtinere; quoniam ueritas obtinet.
& umbra p transit. & ut integre possit effuge
re angustiate litterę. & seruire in nouitate
spi; & ex integro transire ad gratiam a lege.
quę conplectitur spiritaliter in destructionem
corporis; Ante quam p omis xpi appellatio
nes uirtutisq; decurrat p opera & scientiam.
sine eorum quę sursum masunt. seu quę ppter nos
inferiora sunt. & eius nouissima. id est scire qd
ds est. & quod filius di; scire etiam quomodo
est quod imago est. quod uerbum. quod sapi
entia. quod ueritas quod lux. quod uita. qd
uirtus. quod pauor. quod aporrea. quod
splendor. quod creator est. quod rex. quod ca
put. quod lex. quod uia. quod hostium. quod
fundamentum. quod petra. quod margaritas.
quod pax. quod iustitia. quod scificatio. quod
redemptio. quod homo quod seruus. quod pas
tor. quod agnus. quod sacerdos. quod hostia.
quod primo genitus omnis creaturę. quod primo
genitus ex mortuis quod resurrectio; quis au
deat. antequam horum omnium nominum & re
ipsa & opere particeps fiat. Antequam in his

singulis in semet ipso ea explendo communicet
xpo. ac particeps eius in his singulis fiat; Ante
quam uacet et discat loqui sapientiam di. in myste
rio absconditam; Antequam factus uir destru
at que sunt paruuli. et adnumeretur in innu
mero israhelitico atque in exercitu di; antequam
possit tollere crucem xpi et sequi eum. ac ponere
animam suam propter eum. ut inueniat eam in uita
aeterna. et efficiatur in plenitudine xpi; quomo
do potest audere quis accedere ad magisterii
gradum. et docere ea. que in semet ipso nondum
sentit impleta; Dicebam apud me met ipsum; Na
uigant alii. et ingentium lucrorum spe subeant
marina discrimina; mihi gratius est. supra solida
terram stanti exigui cispitis sulcis herbam frumenti
requirere. et in rebus egenis tenuiorem uitam ducere.
quam peregrinas diuitias in fluctuum periculis que
rere; fortioribus quidem et potentibus damnum est
non officia administrare maiora. Neque erga plu
rimos exercere uirtutem. sed in paruis rebus et mo
dicis coartari; Velut si quis ingentis luminis
lampade. locum parui conclauis inluminet.
Aut arma potentiae et uirilia exiguo uelit corpo
ri. et puerilibus menbris inserere; Paruis autem tutius est

parvum onus & non supra vires levare. ne vel
derisui fiant simul & periculum subeant; Si
cut ne turrem quidem ędificare convenit ali
nisi ei cui inpensę quoq; perficiendi presto sint;
Applo Haec est apollogia excusatio fugę meę. & hę cau
sę sunt quę me a vobis fr̄s & amici carissimi se
paraverant. vel abstraxerant; Tales namq;
tunc me cogitationes. & longius abscederem
purguebant; Revocavit autem me primum q̄dem
desiderium vr̄i. & magis illud quod desidera
bar. quam quod ego desiderabam; Nihil tam va
lidius est ad dilectionem. quam ex utraq; parte con
stet affectio; Secunda vero maxima mea cura &
sollicitudo pręcipua. sanctorum parentū vene
randa canicies. qui pro me magis quam pro ipsa se
nectute laborabant. Abrahę ei huius capitis ho
nor. & angeli instar aspectus. & matris sarrę.
quę nos etiam spiritaliter genuit in euangelii
fide debita reverentia. quib; necessarium erat
baculum me senectutis existere; quorum conte
platione. & ut eis debita officia pietatis exsolverē.
etiam philosofię studia contempsi. quę mihi
pretiosa & cara supra omīs facultates affectusq;
ducebam; In quo ut verius dicam. hoc ipsum

philosofatus sum · ne philosofari uiderer;
Non ergo tuli effundi mihi hec omnia & aboleri
unius occasionis obtentu· neq; offerri mihi pa
ternas benedictiones· quas quidem ueterum
senectorum tradit & iam arte furatus parente·
cibis & hirsutis pellib; falso; Due quidem istę
causę· quib; precipue cessi· & quę intentionem meā
quam maxime mitigare potuerunt; & puto quod
neutra harum uideatur indigna· cui cedere debue
rit ille cogitationum tumor. quoniam quidem & uin
ci tempus est· sicut & omni rei tempus est· & for
tassis expedit interdum bene uinci· quam male
uincere; Tertium uero est· quod me maxime
& supra omnia subiecit· & subdidit· quod cum ex
posuero· de reliquis iam tacebo; Recordatus sū
dies antiquos & in tantis reb; tam difficilibus· tam
q; arduis non fui ausus satis credere consiliis meis;
Sed gerendi sententiā ex scōrum uirorū auctorita
te quesiui· & exempla ueterum reb; presentibus
regulam posui; neq; enim superfluo haec nobis scrip
ta sunt· neq; ut grecorum more ex his erudiremur
aut delectaremur in uerbis· quod in fabulis eorū
uel historiis fieri solet; ut conpositi carminis
suauitas & dulcedo ipsa narrandi inliceret animos.

& delectat auditum, ꝑ nostre litterę in quib; iota
unum uel unus apex ociosus non est. omnia quę uel gesta
referunt. uel generanda precipiunt. uitę nostrę in
stituta ac regulas ponunt. Ut si quando forte
dubiis in reb; deliberandi nos necessitas inuenit.
ad maiorum exempla redeuntes. inde discamus
quid nobis eligendum sit quid cauendum. Cui
ergo historię recordatus sum. & unde mihi occa
sio consilii huius exorta est. dicam ego breuiter.
& uos patienter audite. Fugiebat aliquando ionas
a facie dei. immo potius fugere se putabat. Sed con
prehendebatur ab insecutione maris. a tempestate.
a sorte. a uentre ceti. & trium dierum ac noc
tium sepultura formam futuri mysterii presa
gante. & ille quidem fugiebat. ne uel tristis nun
tii ninivitas minister existeret. uel postmodum
mendax inueniretur. Si per penitentiam ciuitas sal
uaretur. Neq; enim saluti eorum inuidebat. Sed
mendacii ministerium declinabat. dignitatem
profeticam in omnib; differens. quam utiq; in se
uelut deformari uidebat. Sub infamatę macula
falsitatis. Dum uulgus ignarum & inperitum in
tellegere ac perspicere non potest. profundam futurę
dispensationis scientiam. Ego autem audiui sapien

tissimū quendam uirum . de his exponentem
& rationem huius historiae quae quasi absur
da uidet. Ita reddentem quod sciebat quidem
causam fuge poneret beatiorē ut in ioppen
descenderet. & ex iope fugeret in tharsis. qua
si uero inquiens ignorare dnm crederet quid agebat.
aut hoc esset fugere a facie dī maris se & fluctibus
bus dare; non dicam hoc prophetae scientie
cui etiā p funda innotescunt & obscura inlu
minant. Sed ne uulgus quam quidem hominis
quamuis ignari & inperiti esse arbitror. quin
immo & e contrario quicumq; ille ingressus
fuerit mare tunc uero maxime salutem suam
in manus dī commisisse dicit; Non ergo ignora
bat ionas ad eē & in mari & ubiq; presto eē uali
dissimā dī manum. quam etiam alius predica
turus mittebat. neq; effugere se usq; quā quia diuini
tatis potentiā presumebat. Non hoc credendū ē,
sed q̄m preuidebat id suo hoc ministerio abs spū
prefigurari quod spreto & abiecto populo suo
israhel. Donum prophetice gratie transfer
retur ad gentes; ppterea supr̄ fugit predicati
onis officium ne patriae gentis abiciendae
triste preberet obsequium;

Inde denique relicto loco quiest contemplatio laci-
cet. Ita enim hebreorum lingua ioppe interpre-
tatur. Derelicta ergo contemplatione laetiae
magnificentiae scilicet illius et indignitatis
antiquae. in pelagus se meroris ac tristitiae dedit.
inde tempestas inde somnus. inde naufragium.
inde excitatur et in sortem mittitur. et confitetur
fugam et precipitatur et a ceto suscipitur et non
consumitur. sed sibi inuocat dominum; et pro xpo antichris-
tum post tertiam diem resurgit in xpo; Uerum
de his nos sermo paulisper expectet. ut postmodum
si deus dederit latius et diligentius explanetur. Nunc
autem id quo nobis sermo directus fuerat persequamur.
Quam quidem illi fortassis et uenia fuit. propter hanc
quam diximus causam officium differre. perfecit cum
mihi uero quae excusatio sufficiet. quae causa subue-
niet. qui relinquitur satisfaciendi locus ulterius et
reluctandi. et nescio utrum graue aut leue dici
sacerdotii. quo quomodo impositum iugum pertinacius
recusandi. Si enim hoc quod solum inter omnes excu-
sationes fortius habemus. concedatur nobis. quod longe
inferiores sumus quam sufficiat ad sacerdotium
perfungendum; Sed quid faciemus quod ex alia parte
perniciosius inoboedientiae crimen incurrimus.

& erit nobis fortasse grauius ex contemptu quã
putamus eẽ ex temeritate discrimen· qm̃ quidẽ
delinquenti in hanc partem nullus emendandi
ultra aut corrigendi superest locus· medius ergo
inter duos istos timores ascendendi & des cenden
di positus & memet ipsũ hinc atq; hinc aequa
lance perpendens· & nunc in illã nunc in istã
partem uelut uentis inpellentib; uergens· ad ul
timũ cessi huic qui amplius praeponderabat oboe
dientiae timori· Quiq; depulso illo alio ut parte
ualidior ac uehementior· totum me sibi uindica
uit & tenuit· Considerate ergo si recte & iuste
nos met ipsos inter hos medios libram̃ timores· dũ
neq; adsumim̃ inconcessos honores· neq; eos qui
delati sunt refutam̃· quia in alio inpudentia in a
lio inoboedientia condempnat̃· utrumq; aũ inpe
ritiae uitium est· Medii ergo quidem incedere cupim̃·
inter nimiũ timidos & nimium temerarios· ut
simus quidem uerecundiores his qui ad indebitos
honores foeda ambitione nitunt̃· & paulo confi
dentiores his qui futuri iudicium metu & iã honorũ
monita
actuum cunctare fugiunt· Ita ergo in talib; ego de
liberans & unum quodq; suis ponderib; metiens·
addidi etiã hoc ad animi confidentiã qđ mereat̃.

aliquid retributionis ad d͞o oboedientis fides. &
impleat id quod deest. Dum integre credit id
q͞d est. ut efficiat fides p̄fectam quem in actus habuit
inp̄fectum. Scriptum est enim legimus. q͞m qui
timet. non est p̄fectus in caritate. p̄fecta aūt di
lectio foras mittit timorem. Econtra uero uide
bam quod in oboedientiae & incredulitatis pericu
lo auxilia nulla succurrunt. Nec aliquid inuenio
q͞d est fiduciā tribuat diffidenti. quin immo uereor.
& p̄ his qui a nobis crediti sunt illud audire necesse
sit. Animam ipsorū ex quiram de manib; uris.
& sicut spreuistis me necessarii duces & principes
populi mei. ita & ego spernam uos. ne efficiatur
aliquis ex uobis in regem. & sicut non exaudistis
uocem meā. Sed dedistis dorsū durū & inoboe
dientes extitistis. ita erit quando & uos inuoca
bitis me. Ego aūt non respiciam suporationem
urām. Neq; exaudiam uos. Non accedat nobis
iusto iudice talia audire responsa. Neq; ueniat
ad nos uox ista abeo cui quamuis misericordiam
cantem. sed & iudicium simul cantabimus.

Sed iterum ad antiquorum historias. & ueterū
nobilium gesta reuoluimur. e quib; uidemus
quosdam quidem cum ad regendos populos

subrogarent. uel ad officium pfectum perdi
gratiam uocarent, pph&issime cessisse inuitos.
Alios uero aliquamdiu inuitantis gratiam distulisse.
Nec tamen alteros ex eis iudicamus esse culpatos nec
reprehensam esse aut in his oboedientiae promptam
celeritatem. aut in illis timoris circumspectam
cunctationem. qui quidem illi magnitudinem
ministerii uerebantur. Istis fides fiduciam dabat.
certi quod omnia possibilia sunt credenti; paratus erat
aaron sed moyses multa restiterat. Esaias prom
tus obtemperat. Sed iuuenilem hieremias for
midabat aetatem; nec prius per se ministerium
suscepit. quam a deo pollicitationem uirtutis ac
stabilitatis acceperit. His ego rursum cogitatio
nibus. reparatus sum & huiuscemodi consiliis adsi
dua conluctatione mitigatus. Ac uelut ferrum
incudibus suppositum malleorum quibusdam ictibus
mollitus sum & edomitus; accessit nihilominus
ad maturitatem consilii & tractatum cuncta mitigans &
dequoquens tempus. Super omnia uero illud quod
scriptum est. Consilia mea iustificationes tuae.
quibus ego omnem uitam meam credidi; propter ea non
resisto neque contradico. Ardens mens qui non ad prin
cipatum populi uocabat. sed ut uos ad occasionem

adducebatur. prosterno ergo me & p̄cedo ac
sub dom̄ne potentissime manu tuȩ. & ueniam di-
& ueniam peto prȩteritatem porís. otii & dila
tionis. Siquid mihi forte ex hoc criminis nas
citur tacui. sed non semp tacebo. secessi paruum
aliquid temporis ut me ipsum discutere ac iu
sitarem; & in quantum tristitiȩ meȩ consolatio
nasceretur. Nunc uero ueni in ecclesia exaltare
dn̄m & in cathedra seniorum conlaudare eum.
si illud culpam habuit. ueniam hoc meretur.
Sed quid adhuc uerbis p̄lixioribus opus est. habe
tis iam nos. o pastores & con pastores. obtinet
nos. o sanctissime & dignissime grex xp̄i obti
nes nos o pater in omnibus uictos & cedentes in
omnibus magis ubi subditos xp̄i legib; quam na
turȩ; Ecce iam habes nostram subiectionem.
redde tuam benedictionem. Digne nos orationi
b; uerbo instrue. sp̄u confirma; Benedictio enim
patris confirmat domos filiorum. & confir
mer tam ego quam spiritalis hȩc domus. In
qua requies mea in seculum seculi; Hic que
habitabo qm̄ elegi eam ut ab hac ecclesia &
ab hac domo ad ecclesiam primitiuorum
quȩ in cȩlis adscripta est transferri pariter

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

mereamur; Nostra quidem hęc est satisfac
tio apud uos: & sermonis nri istud exordium.
Ds autē pacis qui fecit utraq; unum & nos inuicē
reddidit nobis. qui sedere facit potentes in sedi
b. & qui eleuat de terra inopem. & de sterco
re erigit pauperem: qui elegit dauid seruū
suum. & adsumpsit eum a gregibus ouium.
cum ultimus esset & iunior in filiis iesse.
qui dat uerbum euangelizantibus uirtutē
multam. ad perfectionem predicationis
suę. tenens manum dexteram nostram. in uo
luntate sua dirigat nos: & cum gloria adsumat
nos; Ipse regat regentes. ipse dirigat dirigen
tes. ut possimus pascere gregem eius cum disci
plina. & non in uasis pastoris imperiti. Ipse r
prestet uirtutem & fortitudinem populo suo:
& exhibeat ipse sibi mundum & candidum
gregem. atq; in omnibus inmaculatum. ac su
pernis ouilibus dignum. Ubi est habitatio
lętantium in splendoribus scōrum; ut in tem
plo eius omnes dicamus gloriam. grex simul
& pastores. in xpō ihū dnō nostro; cui
gloria in secula seculorum amen.

FINIT APOLLOGETICUS SCI GREGORII

NAZANZENI. INCIPIT DE THEOPHA
NIIS SIUE NATALIS DNI XXI

XPS nascitur. gloriamini. xps e caelis.
occurrite. xps in terris. exultamini.
cantate dno omnis terra. & ut simul utraq;
conplectar. laetentur caeli & exultet terra.
propter caelestem. deinde etiam terrestrem,
Xps incarne. cum tremore & laetitia. exul
tate, tremore propter peccatum. laetitia pp
ter spem, Xps ex uirgine. uirginitatem fae
minae amplectimini ut matres efficiamini
xpi. Quis non adorat primum & nouissimu
initium & finem; Ecce iterum soluuntur
tenebrae. ecce iterum lumen exoritur. ecce
iterum aegyptus tenebris condempnat &
iterum israheli columna lucis accenditur;
populus qui sedebat in tenebris ignorantiae ui
deat lucem magnam scientiae, Uetera transier
ecce facta sunt omnia noua; Littera iam recedit.
& sps incedit, Umbrae discedunt. ueritas in
lustratur, Melchisedech adest & ille qui natus
fuerat primo sine matre. nunc quoq; nascitur
sine patre, naturae iura soluuntur, Replea
oportet superiorem mundu. Xps iubet & quis

resistit. Omnes gentes plaudite manibus. quia
puer natus est nobis. cuius potestas in humero
eius. qui exaltatur in cruce quam sibi ipse por
tavit. & vocatur magni consilii angelus.
Pater ne scilicet voluntatis nuntius. atque index
fidelis. clamet iohannes. parate viam domini.
Ego autem diebus huius clamabo virtutem & gratiam
nuntiabo. Incorporeus. carne vestitur. Sermo
crassescit. invisibilis videtur. inpalpabilis atque
incontrectabilis contingitur & palpatur. qui ante
omnia secula est. initio censetur. filius aeternus
fit iterum filius. ihesus christus heri & hodie ipse est
& in secula. Iudei scandalum patiuntur. genti
les inrideant. heretici lingue sue venena com
moveant. tunc credent cum viderint eum
ascendentem ad celos. Quod si nec tunc. certe
vel cum viderint eum venientem de celis. iudi
cis preditum maiestate. Sed haec postmodum.
nunc vero epyfania id est nativitas christi nobis
solempnitas geritur. Utroque enim modo apel
latur. & res una duplici vocabulo nuncupatur.
Apparuit enim deus hominibus per nativitatem quod erat
semper. & qui est ex eo qui semper est. In quo non est
causas rationesque discutere. super hec enim omnia est.

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Neq; enim est sermo ullus. sermoni. antiqui
or. hoc aũ quod nouissime factus est ppter nos
quos dudum eẽ fecerat. Vt & bene nobis ac rec
te esse donaret. Immo uero dilapsos a bono
uitę statu per malitiam peccati rursum repa
raret. & ad se denuo p incarnationis suę grati
am reuocaret; Nomen ergo diei ex eo quod ap
paruit epifane & enim greci nominant appa
rere. epyfania uel theufania nuncupatũ est;
Pro eo uero quod natus est. natalis dicit̃ dies. hęc est
ista solempnitas. hęc est diei huius magna & glo
riosa festiuitas; aduentum dĩ facti ad homi
nes celebramus. ut nos ad dñm pficiscamur. im
mo ut reuertamur ad dñm; sic enim rectius dicit̃.
ut uetere homine deposito. nouo induamur. &
sicut in adam omis mortui sunt. ita & in xpo
omis uiuificemur; Cum xpo ergo nascamur &
cum xpo cruci adfigamur. & consepeliamur ei
in morte. ut cum ipso & iã resurgamus ad uitam
Necesse est nos ppea utilem hanc & necessariam
uicissitudinem. ut sicut ex bonis ad tristitiam
deuoluti sumus. ita ex tristib; ad meliora repare
mur. Vbi enim habundauit peccatũ. sup habun
dauit gratia. Vt quos gustus ligni uicerit ẽ depñau

xpi crux gratia largiore iustificat; ideo ergo
diem festum celebramus non humanę deuo
tionis. sed diuinę dignationis. non eorum
qui ex mundo sunt. sed eorum que supra
mundum sunt. Non infirmitatis nrę. sed reme
dii. Non formationis nostrę. sed reformationis.
propter quod nequaquam postes ac ianuas corone nos
mus. Nec plateas & conpita perornemus. &
cantatricum statuam̄ choros. ut aures sonis
musicis delectemur. Nec lenocinanter oculis
prouideam̄ aspectus. Neq. odoratus nostros
effeminatis nidorib. delectemur. Nec gustu
inlecebrosis saporib. irritem̄. Nec tactui con
cedamus male pspecta contingere. Neq. ergo
delicatis uestib. ac fluidis resoluamur. Neq.
ornamentorum splendore gloriemur. Non auri
fulgoribus. non colorum fucis fallentibus ra
piamur. Non commissationib. & ebrietatib.
uacem̄. quib. cubilia & inpudicitiæ ab apto
coniunguntur. Qm̄ quidem a malis doctoribus.
pessima doctrina pcedit. & de seminib. nequam
seges criminosa concrescit. Non ergo altis to
ros tappetib. extruam̄. Neq. pretiosa tentoria
uentri & gurgiti preparemus. Non uini

peregrina nomina & antiquos consules requi
ramus. Quorum noua & exquisita commen
ta, neq; (Nunc) terra & (nunc) mari. multa praxii nobis ster
cora conferant. Hoc enim nomine mihi ui
dentur honorande delicie non ergo alter alte
rum uincere per incontinentiam studeat. Mihi enim
incontinentia est omne quidquid plus est quam
sufficit. & hoc aliis esurientib; & indigentibus
his qui ex eodem luto atq; ex eadem massa forma
ti sunt. Quin immo fratres hec gentilib; conceda
mus. Illorum sit talis ista solempnitas. qui etiam
deos suos usturis carnium & ceteris putant nido
rib; delectari; illi consequenter solempnitatem
diuinam uentris distensione concelebrent. pessi
morum demonum & fautores & predicato
res. & cultores nequissimi; nos uero a quibus uer
bum dei colitur & adoratur. etiam si delectari opor
tet & deliciari. in uerbo dei delectemur & de
licias nostras in lege dei intellegentia requiramus.
ut per solempnitatis ipsius ratione deliciarum
nobis efficiatur causa conueniens. Non sint er
go a beo qui nos inuitauit aliena nobis & pere
grina conuiuia. in eam uenimini ministro.
ego uobis conuiuii huius epulas ministrabo.

sermonem uobis inquam boni & fidelibus
amicis dn̄i mei exhibebo; Dominicas dapes
quam potero copiose. quam potero affluenter.
ut pater peregrinus ciuib. urbanis rusticus.
Deliciosis agrestus. diuitibus pauper; Hinc
ergo iam incipiam; sed uos o quib. p fru huius
cemodi diliciis cordi est. expurgatas mihi
exhibete aures. & purificata corda deferte.
qm̄ quidem de dō fit uerbū. & diuinus est sermo
ut pcipere possitis cibum. numquam egeren
dum; fit aūt & integer & breuis. ut neq. con
tristet in eo quod deest. neq. fit exsaciet ad
fastidium. Ds̄ erat quidem semp & est & erit.
immo uero est semp. Nam erat & erit. secula
rium & caducorum temporum partes sunt.
Semp ergo est. & ita de se ipso commemorat.
cum moysi darat in monte responsa dicens.
qui est misit me ad uos; esse enim ipsius totum
est & semp est quod neq. coepit umquam.
neq. aliquando cessauit. Inseparabilem q& dx̄
ac sine substanciam pelagus. nullis terminis
limitib. q. circumdatum. Omnem sup gre
diens sensum. omnem temp. atq. omnem
naturā quod solo mentis contem plari possit

intuitu & hoc subtili admodum & per exigua
expectatione. Non ex his quae in ipso sunt sed
ex his quae circa ipsum sunt. Ut ipsa ueritatis
species non tam ex ipsa ueritate quam ex his quae
ueritati sunt proxima contempletur, effugite
rium priusquam teneri queat & prius quam
adprehendi possit elabitur. tantum se cordi offe
rens. & hoc si purum sit. quantum ex humanos
oculos ictus corusci perstringentis & cito praete
untis inluminat. Idcirco ut ego arbitror quo
per hoc ut omnino quantulumcumque ex eius lumi
ne perspici potest. ad intuendum inuitet & pro
uocet. quod enim penitus sentiri non potest.
nec adprehendi aut inquirendi tribuit spem.
quod autem uel ex parte sentiri potest admiratio
ni est. & quod in admiratione est. & desiderari co
piosius potest. Cum autem desideratur. desideranter
purificat. Cum autem purificat. deo similes facit.
Cum uero eos sibi similes fecerit. tunc eos uelut
proprios iam & domesticos facit. & iam in con
loquiis & sermone participes. Audeat fortas
sis aliquid amplius fragilitas nostra sermo di
iam dius effectus inseritur. & dinoscitur. ut est illud,
Deus stetit in congregatione deorum. in medio autem

dr̄s discernit. Absq; ullo est ergo fine credenda
diuinitas. & ad sentiendū & tam ipsis diffi
cilis conantib; mentis. & hoc solum est qđ ex ea
conprehendimus. quia conprehendi non possit.
Si uero quis putat ex eo quod simplicis naturę est
diuinitas. idcirco nihil prorsus de ea posse sentiri.
tamquam quę ipsa simplicitate effugiat in
tellectum. uel certe totum posse conprehendi.
quia simplex eē intellecta est. non mihi uidetur
recte estimare; quidenim horum quę sunt sim
plicis est naturę. Nulli quippe natura sua sim
plicitas est quia neq; his quę composita sunt. natu
ra uel substantia sua hec ipsa compositio est. In
finitum uero qđ dicitur. dupliciter intellegitur
secundum initium. & secundum finem.
Quidquid enim extra hęc est nec ab his clauditur.
hoc infinitum appellatur. Nam cum in anteriora
sententis acies extenditur. & initii profundum
reuoluens. nullā potest ubi stare possit princi
pii inuenire crepidinem; huius partis infi
nitum & inexplicabile ęternum. id est sine
initio appellatur. Cum uero ad inferiorę
& ad ultima. id est quę futura sunt & secuntur
aspicimus huius loci infinitum. inmortale.

ac p(er)p(etu)um nominat(ur). Cum uero utrumq(ue)
simul dicimus uel aeternum uel sempiternu(m)
nominamus. Aeternum enim uel sempiternu(m)
neq(ue) tempus. neq(ue) partem temporis recipit.
neq(ue) enim mensura ulla concludit(ur). Sed sicut
in hoc mundo tempus dicit(ur) q(uo)d solis cursib(us) de
signat(ur). Ita in aeternis reb(us) aeternitas appellatur
illa ipsa spatia quae aeternae naturae p(er)p(etu)itate
signantur. Haec mihi nunc interim philosofari
de d(e)o sufficiat. Neq(ue) enim ultra p(ro)gredi uel res pa
tit(ur) uel tempus indulget. Q(uo)m quidem de adsump
tione carnis dicere solempnitas admonet. Cu(m)
au(tem) dico de d(e)o. de patre et filio et sp(irit)u s(an)c(t)o dictum
intellege. Deitas enim neq(ue) supra haec diffundi
tur. ut ne plebe(m) iudeorum introducere uideamur.
Neq(ue) infra haec angustatur. ne iterum pauper
tatem uideamur suscipere et penuria(m) ditatis.
Idest. neq(ue) iudaice unum d(eu)m dicentes. neq(ue) se
cundum gentiles per plurimos oberrantes.
In utroq(ue) enim similis est error e p(er)nicies. lic(et)
sibi uideant(ur) utraq(ue) e(ss)e contraria. Nostra et eni(m)
s(an)c(t)a s(an)c(t)orum quae seraphym et contegunt et glori
ficant. trinis s(an)c(t)ificationib(us) in unam dominica
tionem. deitatem q(ue). concurrunt. Sicut et a

lius quidam antenos sapiens magister optime
magnificeq; disseruit. Verum ut dicere cepera
mus non sufficiebat diuinę illi bonitati intel
legentiam sui apud semet ipsam mouere & intra
se sui scientiam retinere. Sed oportuit dignū
q; fuit ad diffundendum p̄pagandumq; latius
bonum eē plures quibeneficiis insep ceptis
bonum esse senti rent. Summum &e
num bonum est non solum bonū esse.
sed & prestare bonum. Idcirco er
go primo omniū cęlestis animo
uoluit angelicas q; uirtutes. & ipse
statim uoluntas eius effectus erat & opus
creaturę uerbo adimpletum & spū consumma
tum. & ita extiterunt. Erunt secunde clarita
tis siue hos intellectuales spīs appellem siue ig
nem incorporeum atq; extra omnem materiam
intellegendum. seu quolibet alio nomine nun
cupandi sunt. uicino certe & p̄ximo quę supra
diximus capiendi sunt intellectu. De quib; uelim
quidem sentire quod dum im mobiles fuerint ad ma
litiā. & solos habuerint in se bonos motus. ut
pa te diuino ministerio prestolantes & ab ęterno
illo lumine. primis claritatis traducib; inlustrati.

Postra enim haec secundae diriuationis splendo
re gloriantur. Sed suadet me non eos immobiles
ad malum. sed difficile mobiles aestimare et di
cere. ille quippe fulgoris claritate lucifer prius. post
modum uero propter superbiam tenebrae et factus
et dictus est. sed et omnis apostate et refugi an
geli qui sub ipso effecti auctores malicie
per declinationem boni tam sibi quam
humano generi exsti terunt. Hoc ergo
modo et propter haec intellegibilis ille
extitit mundus. puto me possibi
le est de his philoso fari sermone exi
guo et paruo. magna et inmensa pendente.
Verum cum bene et digne prima cessissent se
cundi deinde mundi intuitus exordium materia
lis scilicet huius et uisibilis. qui ex caelo constat
~~aeterna~~ et terra. et his qui in utrumque sunt spa
ciis et rebus. laudabilis quidem per singulis quibusque
speciebus. multo uero laudabilioris ex armonia
omnium. uniuersorum que conpage. in quo sum
ma est et stupenda ex contrarietate concor
dia. dum inter se inuicem diuersa sunt. cum
singulis tamen singula conueniunt et ad unius
mundi perfectionem cum uniuersis cuncta con

cordant. ut ostenderet quia non solum aptam
sibi et convenientem naturam. verum etiam
longe a se diversam substituere potest; Aptam atque
et conveniens est deitati intellectualis ac spiri
talis natura quae sola mente sentitur. Alienum
vero et longe a se positum est quicquid visibile
est atque corporeum. et multo magis ab eius na
tura aliena ac diversa sunt. quaecumque exani
ma sunt et inmobilia et caduca. Sed fortasse
dicat quis eorum qui cupidi sunt festivitatis quae
in manibus et audire rationem. quid haec ad causam.
quid cursus agit extraneae? illa nobis quae ad so
lempnitatem pertinent dissere; et faciam. li
cet paulo superius coeperim raptatus excelsioris
verbi desiderio; igitur mens et materia hoc mo
do quo superius dixi a se invicem discreta unum
quodque intra naturae suae terminos existebant. et
magnificentiam creatoris verbi ipsa sui prolatione
monstrabant. velut quidam laudatores ac prae
dicatores taciti excellentiae conditoris. Nondum
tamen facta fuerat utrorumque commixtio. nec sibi
invicem natura discordans in concordiam venerat.
ut verum etiam immensitatem dei sapientiae nosceremus.
et bonitatis eius maiora munera sentiremus.

Unum animal ex diuersis. atq; contrariis. id
est ex inuisibili & uisibili substantia. opificis
uerbi dī molitione construitur. & ex materia
quidem quam & ipsam nup creauerat. corpus
adsumitur. Uita uero ab ipso inserit quam ratio
nabilem animā & in imaginem dī predicat ser
mo diuinus, & hoc modo factum hominem uel
nō ut alterum quendam mundū in breui magnum
atq; in exiguo totum statuit in terris. Alium
angelum cultorem sui. e caelo terraq; commix
tum. qui intuere(tur) quidem uisibilem creaturā.
inuisibilit autē facturæ intellegeret ac sentiret
mysterium. & regnaret quidem in terris. ipse
uero a superiorib; regeret. Idcirco & enim
& caelestis & terrestris. temporalis & inmorta
lis. uisibilis & inuisibilis. humilis & excelsus.
Sps. ppter gratiam. caro ppter elationem. illud
intellectū habens gratiæ. magnificet & conlau
det auctorem. Hoc ne magnitudine muneris
elatus. lapsum ruinæ excelsioris incurrat.
Est ergo animal quod hic quidem instituatur.
alio uero transferatur. & ut pandantur summa
mysterii animal qd imitatione dī effici
atur dī, Ad hoc nobis namq; uitæ huius pro

ponit cursus; Adhoc nobis exiguum lic& inhoc
mundo ueritatis lumen accenditur; Adhoc
diuina claritas reuelatur / ut& agnoscendus no
bis pariter & imitandus sit ille qui nos ex diuer
sitate coniunxit quiq; & resoluit & rursus
magnificentius conligauit; Hunc ergo abse
hominem sicut supra diximus creatum in paradyso
posuit quiq; ille est iste paradysus liberi arbi
trii facultate donatum ut omne bonum non minus
esse& eius quod eligere& quam illius qui boni semi
na in condicione prestiterat; Posuit igitur eum
uirgultorum uel arborum inmortalium colo
num · idest diuinorum sensuum cultorem ·
uel eorum qui simpliciter cogitantur · uel eorum
qui profundius & perfectius uoluuntur in mente;
nudum eum collocat idest uitae simplicis sta
tum tribuit · & nullius artis uelamine indu
mentoq; circumdatum · Talenamq; opor
tebat humani generis esse principium · Huic
dat legem quo scilic& habere& operandi mate
riam libertas arbitrii · Lex autem erat mandatum
& distinctio quarum fructibus arborum uten
dum ei esse& · & a quibus fructibus abstinendum;
Abstinendum uero erat ab arbore sciendi bonum

& malum · quae tamen arbor neq; ab initio
male plantata est. neq; postmodũ ꝓhibita
ꝑ inuidiam; non illuc iaculent̃ linguas suas
hostes di · neq; imitatores serpentis existant ·
bona enim est · si in tempore sumat̃ & oportu
ne capiat̃ · Scientia namq; & intellectus erat
hec arbor · secundũ eam scientiã · cui soli operã
dare illis tantum modo utile est · in quib; iam
ꝑfectioris capacitas intellectus est. Aut non
uidemus cybum fortẽ & solidũ ꝑtiosum ẽẽ lac
tentibus paruulis · qui nullo alio nisi solo lacte
ali possunt; Uerum qm̃ inuidia diaboli &
deceptione mulieris · quã & ipsa ꝑpessa ẽ; ut
fragilior · & uiro inualidior · ad ꝑsuadendũ
aptior; Miserum me. Mea enim miseria est
lapsus parentis · immemor efficit̃ dati sibi
precepti & mortiferi saporis gustu in lecebroso
superat̃. Ibiq; omne illud opus magnificum
humane constructionis effunditur. Simul
enim & a ligno uitae · & a paradysi cultu · & a dõ
ꝓpter peccatũ exsul agit̃ · & extorris effectus ·
pelliceis circum datur indumentis. Crassiori
quippe hac & mortali uel corruptibili carne.
& hoc est qd primũ agnoscit confusionẽ suã

& abscondere se atq; occultare a d(e)o gestit.
Aliquid tamen etiam in hoc luceri consequit(ur) morte(m)
p(er) qua(m) intersecari quodammodo possit terminari
q(ue); peccati ne p(er)p(et)uu(m) atq; inmortale p(er)maneat
malum. Et quodam genere fit ei p(o)ena remediu(m).
Ita namq; intellegendus est punire d(icitu)r; uerum
cum huic res n(ost)re deuenissent. statim nusquam
abest d(e)o eruditionis cura nusqua(m) emendatio
nis n(ost)re sollicitudo discedit. Namq; p(ro) multitu
dine peccatorum que radix illa malitie pullu
labat diuersis & temporib(us) & causis remedia
querebant(ur). uerbo. lege. p(ro)phetis. beneficiis. com
minationib(us). uerberib(us). aquarum inundatio
nib(us). ignis incendiis. bellis. uictoriis. prostra
tionibus. E caelo p(ro)digiis signis ex aere & terra
& mari. uirorum urbiu(m) gentiu(m) insperatis su
bitisq; subuersionibus. Ex quibus omnibus ad
terrere atq; elimare malitie studiu(m) gerebat(ur).
Uerum quia cor hominu(m) a iuuentute diligenter
crescebat ad mala uehementius inualescente
languore. mortalium genus longe lateq; liber
populata grassat(ur). diffusis ubiq; homicidiis. ad
ulteriis. p(er)iuriis. inpudicitiis. stupris. & quod
est nequius. omnium cultibus idolorum.

Scilicet diuinus honor ē a creatore adoperaretur
creaturasq; eius translatus. quae omnia quoniam maiore
ope atq; auxilio indigebant, maiora sine dubi
o etiam remedia deposcunt. hoc est ipse sermo
dī qui est ante secla. qui est inuisibilis et incon
prehensibilis. et incorporeus. qui est initium ab
initio. qui est lux de luce. fons uitae. et inmor
talitatis figura uera expressa substanciae dī.
signaculum ueritatis. imago inuisibilis dī pa
tris sententia et sermo. Hic ad inmaginem suā
quam prius ipse condiderat. Venit et carnē
suscepit propter carnem. et animę rationabili
propter animam meam miscetur. similia similibus
purificans et expurgans. et fit per omnia homo absq;
peccato editus ex uirgine etiam ipsa anima et cor
pore inmaculata; oportebat enim honorari qui
dem natiuitatē humanę conditionis. gloriam
tamen uirginitatis preferri. Cum ergo pcessis
set ex uirgine dī meam quam adsumpserat hu
mana natura. unum e duob; sibi inuicem contra
riis existens carne ac spū, aliud in dm̄ adsu
mit. aliud deitatis gratiam prestat. O noua
et inaudita permixtio. O mira et inexquisita
conpago; qui erat fit. et creator creatur.

& qui in mensus est capit. mediante anima deo
& carni. & ille qui omnes divites facit. pauper effi
citur. pauper namque est in mea carne degens. ut
ego possim suscipere divitias deitatis eius; Ille
quippe fectus & plenus est uacuatur. euacuauit enim
se a forma & gloria dei ad tempus. ut ego possim
de illius perfectione ditari; que namque sunt iste
divitiae bonitatis dei. quod istud quaeso est quod
erga me mysterium consummatur. Suscepi ima R
ginem divinitatis eius non seruaui. ipse vero suscepit
imaginem carnis meae ut & imaginem quam
dederat repararet & carnem inmortalitate
donaret secundam autem participatione nobis
cum multo magnificentiore quam prima nota
Tunc enim de suis meliora donauit. nunc ex
nostris deteriora suscepit. Hoc donum priore divinius.
hoc intellegentibus uirtutem mysterii nobilius
& excelsius. Sed quid aiunt nobis in hoc loco
calumniosi isti qui nobis uelut seuerissimi qui
dam discussores divinitatis procedunt. accusantes
ea que omni ueneratione digna sunt & honore.
tenebrosi etiam in luce. imperiti erga sapientiam
Pro quibus christus gratis mortuus est. creaturae ingratae
aduersum creatorem suum figmenta diaboli

Exprobrante d(e)o beneficia sua. propterea minorem
quia propter te humilis est. quia errantem ouẽ
uenit pastor bonus. quia animam suã posuit pro
ouibus suis. Quia montes & colles circumiens in
quib(us) idolis immolabas. errantem te requisiuit &
inuenit. & inuentum humeris suis inposuit. quib(us)
& lignum crucis portauit. & reuocauit te ad sup
nã & cælestem uitã. & illuc reuocans. inter eas te
oues quæ non errauerunt conlocauit. quia lucer
nam accendit carnem suam & domũ mundauit
ex purgans mundũ peccatis. & dragmam requisiuit
imaginem deitatis. stercore uitiorũ & ruderib(us)
passionis oppressam. & conuocat amicas ami
cas sibi cælestes uirtutes ad lætitiam dragmę re
pertę. ut & ipse efficiantur participes lætitiæ
quæ fuerant consciæ mysterii carnis adsumptæ.
Inputas quia precurrente lucerna iohanne uera
lux xp(istu)s adest. & uocem sermo subsequitur. quia
paranymphum preparante d(omi)no populum
substantiuum. & prouocante paquam ad testi
monium sp(iritu)s. prosequitur sponsus. Hæc sunt quæ in
putas d(e)o. propter hæc eũ minorem putas. quia lin
teo præcinctus lauat discipulorum pedes & os
tendit tibi opus summæ altitudinis humilitatẽ

Quia propter incuruationem animā que chananea
dicitur· ipse se humiliat ut illam secū exaltet·
que p peccato inclinabatur & mergebatur in terrā·
Illud autē quomodo non accusas· quod & cum pub
licanis manducabat, & apud publicanos· & ex
ipsis discipulos adsumebat ut lucrifaceret;
Et quid peccatorum salutem· nisi forte & me
dicum culpes· si eum inclinantem se ad uul
nus uideas· & corporum contrectare ac ferre
putredines· ut sanitatem laborantibus tribuat·
Aut eum qui in foueam uel uoraginem caeni de
iecto manum porrigit, p misericordia ut li
beret eum qui incidit prolapsus in foueam·
quod etiam in legis umbra designabatur· Mis
sus quidem sed ut homo· duplex enim erat in
eo natura· inde denique & laborauit ex itinere
inde & esuriit· & sitit & contristatus est & fle
uit· humani corporis lege; quod si etiam ut dī· quid
hoc derogat· missum putato p hoc quod uoluntatē
patris libenter amplectitur· Namq; etiā refert
omīa que agit· & ut patri deferens a quo exiit &
uenit in hunc mundū· quo scilicet omīa ad origi
nem referantur & ut non uideretur esse contrarius
dō· Nam & traditur dicitur· & seipsū scribitur tra.

cum conlapsū iumentū erigi mandabat·

dicisse. & a patre dicitur suscitatus. & seipsum
id est corporis sui templum suscitare perscribitur. &
adsumptus dicitur in caelum. & ascendisse de
signatur; in quibus omnibus ostenditur. in altero
paternae concordia uoluntatis. In altero pro
priae potestatis auctoritas. Quia autem ea quidem
profert quae inferiorem eum uidentur ostendere.
quae autem excelsum & aequalem deo designant. pertran
sis & reticis. & quod passus est quidem inputas.
quod autem uoluntate passus est non commemoras.
Ecce quae patitur etiam nunc uerbum dei. ab aliis
quidem ueneratur ut deus. sed confunditur & per
miscetur; ab aliis uero per carnis adsumptionem
inferior habetur. & a deitate separatur. quibus ma
gis irascatur immo quibus magis indulgeat.
his qui male iungunt an his qui scelerati sepa
rant. Pia illos oportebat secernere & istos
sociare. Id est illos per proprietatem filii patrisque se
cernere. istos deitatis substantiam in nullo peni
tus separare. offenditur et caro. hoc iudaeos & samari
tas. Non credis deitati. hoc iam nec daemones fece
runt. Quid agitis uos sic supra iudaeos infideles
& supra daemones incrudeles inuenimini. iu
dei cognominationem filii aequalitatem dei

tatis intellexerunt. Daemones eum qui se de op
sessis corporibus effugabat dominum credebant. persuade
bantur enim ex his quae patiebantur. Uos neque
aequalem patris filium cum iudaeis cognoscitis
neque cum daemonibus confitemini dominum. Expedi
ret uobis ut arbitror uel circumcidi. uel daemo
ne urgueri. ut ridiculi aliquid dicam. quam in
preputio et sanitate. et iudaeis et daemonibus
grauius blasphemare. et paulo quidem post
uidebis etiam fluentis iordanis purificari illum;
Sed purificationem meam. immo potius sua pu
rificatione sanctificantem aquas; Non enim ipse
purificatione indigebat. qui tollit peccatum
mundi; simul tamen uidebis etiam diuidi caelum.
et consanguinei si dici potest spiritus cum testimoniis
predicari. Iterum uidebis eum in temptatione.
sed uincentem. et angelos ministrantes. Curantem
quoque omnem languorem et omnem infirmita
tem. et uiuificantem mortuos. et atque utinam uiui
ficet te quem uideo in incredulitate iam mortuum.
Uidebis quoque eum fugantem daemones. nunc per
semet ipsum. nunc etiam per discipulos suos. et pau
cis panibus innumeras multitudines satiantem.
sed et pelagus pedibus incedentem. tunc dei a de

uidebis eum proditum. & cruci adfixum secu
que simul mea peccata adfigentem. Uidebis
eum uelut agnum offerri hostiam. & uelut
sacerdotem seipsum hostiam offerentem.
Uidebis eum hominem sepultum. & ut dominum
resurgentem. & ascendentem in caelos unde
& uenturus est. O quante mihi per haec singu
la festiuitates nascuntur. quanta in unoquoque
eorum xpi latent adoperta mysteria. quorum
tamen omnium haec summa est perfectio.
& reformatio mea & status illius quem adam
prius acceperat reparatio. Sed nunc interim
natiuitatis eius suscipe solempnitatem. & ex
ulta. si non potes ut iohannes ex utero. certe
uelut dauid in conlocatione arche testamenti
1 tripudia. Uide eum propter te etiam a capite
census adscribi. ut & tuum nomen adscribat
2 in caelis. uenerare natiuitatem per quam terrene
3 natiuitatis uinculis liberatus es. honora beth
leem pusillam & minimam. per quam tibi regres
4 sus ad paradysum patefactus est. Uenerare
presepe illud per quod cum esses pene iam mutum
5 animal pasceris nunc uerbo & ratione diuina. Ag
nosce ut bos possessorem tuum. Esaias precepit tibi

& sicut asinus presepe dn̄i sui. sive etiam mun
dorum animalium quiescorū qui rumina
re norunt & uerbū di̅ ad memoriam sui re
cordationemq; reuocare. quiq; etiam diuinis
sacrificiis atq; altarib; apti sunt. seu certe ex in
mundis et animalib; & neq; cibis neq; sacrifi
ciis deputatur es. Sedes ex parte gentilium. du
ce uere stella usq; quo perueniret ad puerum. & cū
magis offer munera. aurum. thus. & myrram.
ut regi & dō. & pp̄terea etiam morituro; cum
pastorib; uenerare. cum angelis hymnū dicito.
cum archangelis choros ducito. Sit nobis commu
nis ista solempnitas terrestrib; cum cęlestibus.
Certissimum est enim quod etiā caelestes uirtutes ho
die nobiscum pariter in hac solempnitate glori
antur. Diligunt enim & homines & dm̄. Deniq;
docet nos & dauid. cum inducit cęlestes uirtutes.
Ascensionem ad cęlos dn̄i comitantes. Alias quoq;
in occursum uenientes. & portarū adleuationem
sibi inuicem iniungentes in honorem regis de & mag
nifico proelio cum triumpho redeuntis;
XVI Admirare etiam illa in natiuitate xp̄i paruulorum
prima mysteria. herodis scelera pp̄etrata. & stati
ab initio natiuitatis ac manifestationis xp̄i ad paci

entiam mortis armare. & primatiam tibi sacr
medita & ferre martyrium. Si in aegyptum
fugerit. tu quoque imitare & sequere fugientem.
Inuenies & enim eum in aegypto ignorantiae tene
bras effugantem. & idolorum uanitate discussa.
di ueri cultum uenerationemque reparantem.
Percurre sine querella singulas quasque aetates xpi
uirtutesque eius imitare per singula. sicut fidelis
discipulus. Nec circumcisionem quidem ei erubes
cas accipere. & circumcidere abs te omne quidquid
illud est quod humanae naturae uis in te operitur &
tegitur. Sed & in templo eum imitare. inter
rogantem seniores. & docentem ignorantes. Imi
tare & tamen eum effugantem & eicientem de templo
eos qui religionem di quaestum esse arbitrantes uen
dunt ea quae in domo di geruntur. Sed & si lapi
dandum tibi fuerit sustine & patere. transies sine
dubio per medium eorum. Quia sermo di sicut
alligari non potest. nec lapidari potest. & si he
rodi fueris oblatus. ne respondeas. admirabitur
enim & eo magis erubescet silentium tuum. Sed &
si flagella adhibebunt & uerbera libens gaudensque
suscipe. si dignus habitus es pro nomine ihu pati. Si
fellis tibi gustus adhibetur & aceti amplectere. per hoc

enim diluitur primus ille male delectabilis
gustus; sputa. palmas colaphos suscipe. nec
spineam refugias coronam. Aspera enim &
dumis ac sentib; horrida est uirtutis uia. Indu
ere ueste coccinea & totus xpi passionib; ador
nare. Accipe calamū uelut discipulus scribę
uelociter scribentis. adorare ab inludentibus
ueritatem. Ad ultimū. simul cruci configere.
simul & consepelire cum xpo. ut & simul resur
gas cum xpo. & simul glorificeris cum eo. simul
q; conregnes. Uideas dnm ut uidere possibile est.
dnm quem in trinitate ueneramur & adoramus
& colimus. Quem & nunc manifestari nobis
optam; inquantum uincti in carne possibile est.
Per xpm dnm nrm cui est gloria & potestas in
secula seculorum. Amen. EXPLICIT
DE EPHIPHANIIS SIUE NATL DNI.
INCIP DE LUMINIB; QUOD Ē SCOS EPYPHANIIS.
Iterum ihs meus & iterum mysterium. myste
rium non erroris alicuius aut turpitudinis. si
cut se hab& gentilis error & temulantia. sed mys
terium excelsū & diuinum. quod & iam hominib;
superna concili&. Scā & enim hic luminum dies
ad quem conuenim; & cuius solempnitatem

hodie celebramus. De baptismo quidem xpi
sumpsit exordium. Est enim uerum lumen.
quod inluminat omnem hominem uenientem
in hunc mundum. Efficit autem in ea purgatione
& reparat illud lumen. quod ab eo acceptum ab
initio per peccatum obscurauimus & obteximus.
Quamobrem audite uocem diuinam. per quam no
bis caeleste mysterium de superioribus personat.
Dicit enim. Ego sum lux mundi. & ideo accedite
ad eum. & inluminamini & uultus uestri non e
rubescent. Dum uero lumine consignantur.
regenerationis tempus est. Renascamur denu
o. reformationis tempus est. In id quod fuit
prius adam. reformemur. Non permaneamus
quod sumus. Sed efficiamur quod fuimus. Lux
in tenebris lucet. in hac scilicet uita & in hac car
ne. & tenebrae eam sectantur quidem. sed non con
prehenderunt. Id est contrariae uirtutes. quae per
siliebant quidem uisibili adam. sed uincebantur
ab inuisibili uerbo di. Et nos abicientes ope
ra tenebrarum. accendamur ad lucem. & effici
amur etiam ipsi lux participatione lucis aeter
ne. Haec est dies huius gratia. haec sunt mysteria
huius uirtutis. quae uos humo eleuet & caelo societ.

Sicut et sermo progrediens edocebit. Numquid
tale aliquid purificatio legis habuit. Umbram
habens futurorum bonorum et temporalis asp-
sionis cinerem uitulę respergens et purificans
pollutos. Numquid tale aliquid in mysteriis suis
habent paganorum delubra? commenta et myste-
ria obscura ad inuentiones daemonum. aut fu-
riosę mentis uesana figmenta. tempore con-
firmata et fabulis commendata. Ea enim
quę tamquam uera adorant rursum facta esse
et conposita per fabulas docent. Quę si essent uera
utique fabulosa non essent. Cum sit omni genere
contrarium sibi ueritas et figmentum. sed agunt
omnia tamquam uere pueri in plateis ludentes.
ac sibi inuicem inludentes. Nulla ibi uirilis sen-
sus et perfectę rationis assertio. nihil quod pro-
ferre ualeant aduersum cultores uerbi dei. a quibus
omnia haec eorum uana commenta et sordida de-
teguntur. Non ergo hic furtiua generatio Io-
uis creensium tyranni. Nec et gentilibus non
placet neque curetum uoces et cymbala et armo-
rum sonus. plorantis dei subfurantia uagitum.
Quas saeui parentis parricidales ausus ut puer et
ipse parricida futurus effugeret. et digno

parenti dignus heres. Pro quo lapidem
absorbuerat nutriretur. Non hic frigum sec
tæ furiose. nec tibiæ uel coribantes sonant.
Vel quęcumq; deorum matri tamquam matri
talium filiorum obscenis & inuerecundis ce
lebrantur archanis. Quæ occultant̄ diligen
tius & teguntur. Non p nomine. sed p turpitu
dine. Neq; puellę aput nos raptus celebratur.
& matris error ac plantus. Non treptolemus
nec dracones. Non illa quæ mysta & aliud
in occultis & abditis uel faciunt uel patiunt̄.
Erubesco & enim in lucem proferre & in diem
nocturna dedecora. in quib; turpitudo mys
terium nominat̄. Norum eleusini ac y
miste quod silentiũ premitur. Quod uere silenti
um dignum est. Non hic diunisi & ex loce
& informis partus ex femore. Nec uirilis spe
cies in feminam resolutam. Nec ebriosorũ
chorus uel solutorũ militum turme. quæ
insipientib; thebeis honori sunt nec similis
fulmen adoratur. Non apud nos lupanar
ueneris & meretricum & meretricorũ myste
rium dicit̄ cuius & ipsi dicunt turpitudo
consecrationi est. Non fallor aliquos neq; ity

fallos turpis & abiai & actib; ueneramur.
Non cruenta taurorum gentis hospicia. Nec
lac omnium puerorũ fragilis pro ductus san
guis offert altaribus nr̃is & in hoc solo male for
tes cum in ceteris effeminatus deam uirginem
colent. eidem in regione molles quidam sint &
soluti. In mysteriis uero crudeles. & truces.
non attis apud nos nocturnis silentii terribiles
aguntur ululatus. nec trisonia sub terra ludi
brice diuinationis incerta. nec dodonee que
reus responsa incertum nutatibus ramis;
Non delfici tripodes ancipiti elocutione fallen
tes. nec castalii poculi inaniter p̄suasa diuina
tio. Quæ silentium suum diuinare non potuit.
Nulla apud nos magorum immolatio. & in
febris quesita prescientia. Nulla apud nos
chaldeorũ astronomia. & natiuitatis humane
astrorum cælestium cursib; pendurate; Quinec
dese quidem ipsos. quid essent agnoscere potuer;
Non orgia trachum apud nos sunt a quib; & initi
a errorum huius cemodi ferunt inuenta.
Non orfei apud nos mysteria & tradiciones quẽ
in tantum greci ut sapientem admirati sunt ut
cordarum eius pulsib; & cithare sonis optemperare

atq; oboedire simulent uniuersa. Non ibi rex
apud nos cruciatus & iusta supplicia his quin
bus talib; p(er)suadentur. nec osiris menbra
discerpta, & egyptiorum lamentationib; per
quisita. Non isidis error infelix. neq; hirci
mendesii. nec apidos uituli presepe mensti
cis cultorib; sculpta adulatione ueneratum.
neq; illa quib; infamant magis quam honorant.
frugiferum nilum cum eum spicis comantem
& culmen florantib; inundantem uitę sue auc
torem ac parentem putant. Omitto pecodu(m)
& serpentium. omnigenumq; deorum mons
trare texere quib; singulis p(ro)prię & festiuitatis
& dedecoris propria sunt deputata mysteria,
Sed o. error infelix. numquid in tantum soporari
& obrui in uobis debuit humanę naturę iudici
um. ut si forte deuitandum fuerat auerti cul
tu. usq; adhoc uenires. ut simulacra uoce & sen
su motuq; carentia. humanę artis opera ma
nuumq; figmenta colerentur. Quid aliud
uobis inprecarentur inimici. nisi ut talia cole
retis. & in talibus spes & religio penderet. ut
mercedem quam oportuit erroris ui. sicut a
it apostolus paulus, In his ipsis reciperetis in q(ui)b(us)

colitur. Non enim illis tantum honoris defertis.
quantum ex illorum dedecore uos iniuriae sumitis.
iii. O error exsecrabilis. sed exsecrabilior turpitudo
Stulti quidem qui adorant. & cum ipsi sint mi
seri & uiles. uiliora tamen sunt & miserio
ra quae colunt. Sed in his inludant familiae
gentilium. & discipuli paganorum. de decep
tione demonum. Decepti fallacia demonum.
Ab ipsis enim honor diuinus. idolorum cetero
rumque similium obiectione furatur. & per diuer
sa errorum ac turpitudinum genera humanum
ab his genus uolutatur & mergitur. Iam inde
ex quo eiectos nos a ligno uitae. per lignum scien
di bonum & malum. Non in tempore neque oppor
tune commodeque gustatum habuere captiuos.
& animum ipsum qui in nobis dux & rector ui
tae nostrae positus est a deo. falsis persuasionibus ac
uitiorum adolationibus decipere. Neque enim
ferebant inuidi spiritus inpune humanum ge
nus ad caelum migrare de terris. cum ipsi
desuper in inferna deciderint. successio
gloriae excitauit inuidiam. & malorum
suorum solatium putant. si unde ipsi ceciderunt.
illuc nullus ascendat. Ista est inter nos·

& illos odiorum causa. ista certaminis; propter
hoc imago dei obruitur. & obscuratur in nobis.
& quoniam non preualuimus seruire mandatum
traditi sumus infidelitatis nostrae legibus. ut erro
ris nostri turpitudinem. turpitudo culturae
ac religionis argueret. & qui factorem caeli nostro
rumque dimisimus. facturas nostrarum manuum
coleremus; Nec sufficiebat hoc solum malum.
ut qui creati sumus ad laudem creatoris & glo
riam. & ad imitandum eum qui nos fecit in
quantum possibile erat naturae huic progredi
efficeremur uas quoddam uitiorum foedantium
& consumentium interiorem hominem. Sic
uero & iam in hoc progressi sumus. ut tam crimino
sos deos nobis statuerimus. quorum exemplo
uitiis nostris daretur auctoritas. Ut non solum
sine reatu fieret peccatum. uerum etiam in
star diuinae similitudinis duceretur. Nec ultra
prorsus arguendum uideretur. quod deorum
imitatione gerebatur. Nobis uero quibus iam
donauit deus labem superstitiosi erroris effugere
& in ueritate seruire domino uiuenti & uero super
gredi atque euadere totius creaturae cultum. &
quaecumque probantur in tempore. ad quod ipsos

primos superare motus debemus. Tamdiu
ne philosophari decet. et de diuinis reb; quam
edocet diuinae scripturae traditio. Unde ergo
nobis incipiendum est. nisi ab his quae prima
esse omnium sapientissimus pronuntiat
salomon. Ait enim. Initium sapientiae
timor dni. Primum ergo incessu atq; adi
tum ad sapientiam dni timorem dicit. Non
enim a theoria et rationabili inspectione
sumentes initia. in timorem peruenire de
bemus ad finem. Quoniam scientiae desiderium
et inquisitio questionum. nisi timor di pre
cesserit. effrenatos animos in precepis agit.
Si uero anima timoris di prima elementa sus
cipiat. et p hunc purgatior et ut ita dixerim
subtilior fiat. tunc poterit ad superiora conscen
III. dere. Ubi enim timor di est. ibi et obseruatio
mandatorum. Ibi et purgatio carnis. quae se uelut
crassior et obscurior nubes animae obiciens.
considerare eam diuini splendoris radios non
sinit. Ubi autem carnis fuerit facta purgatio.
ibi continuo erit et inluminatio. Ubi autem
fuerit inluminatio. ibi iam desiderii uota
conplentur. et p illos primos aditus. quos

aperuit di timor. in ipsam iam sapientiae
aulam. atq; in interiora eius atria peruenitur.
Propterea ergo expurgari oportet prius. et i
ta accedere ad eum qui purus est. ne forte et iã
in nobis fiat illud. quod accidit populo israhe
li. qui non poterat ferre gloriã uultus m̃osi. et
propterea uelamen ponebat moses sup faciẽ
suam. Vel certe qđ manoe dicebat unus
ex iudicib; cum att. peribimus o mulier
qm̃ dñm uidimus. Tale aliquid fortassis di
cebat et petrus. cum uelut grauari se putabat
ex presentia ihũ. et dicebat ad eum. exi a me
dñe. quia homo peccator sum. Uelut paulus
auditu uocis diuinę orbatur lumine. non
dum enim purgatus a psecutionis cede. eum
quem psequebat. argentem se audit de caelo.
Tale aliquid docet nos etiam fidelissimi illius
centurionis laudata responsio. qui cum sani
tatem serui decumbentis expeteret praesentiã
tamen et ingressum ad se dñi recusabat. Un
de et fides eius magna pnuntiatur a dñō. in
tellegentis in illo hospitio inuitari et suscipi
debere sapientiam. Ubi iam nullus lan
guor est. nulla infirmitas uitiorum.

Ubi nemo militans deo inplicat se negotiis secu
laribus· ut ei placeat cui se probavit; Ubi iam
nihil debet cesari· et principibus huius mundi;
Ubi non diligitur mundus· neque ea que in mundo
sunt; Quod si in aliquo adhuc horum detinemur·
et adhuc centuriones facti sumus; dicam et nos
ad sapientiam· quia non sum dignus ut intres sub
tectum meum; Si vero desideras et nimia cu
piditate raptaris videre ihesum· et iam si brevis
es in spiritu et exiguus proceritatis· erumpe· et e
levare de terra· ad altiora conscende·
quere aliquam sicomori arborem· sicut bea
tus ille zaccheus· efficere stultus huic mun
do· ut sis sapiens apud dominum; Mortifica mem
bra tua que sunt super terram· efficere supe
rior a corpore huius humilitatis· Corporea
omnia et caduca transcende· Tunc audies ver
bum dei dicere ad te· festina descendere· quia
hodie oportet me manere apud te; Et cum te
totum actu ac omnia prompto animo obtuleris;
Audies iterum· quia hodie salus domui huic
facta est· propter quod et ipse filius est abra
ham; Idem enim ipse sermo dei et terribilis est·
pro maiestate nature his qui indigni sunt·

& per nimia bonitate aptat se & inserit his.
quos inuenerit preparatos. Id est quicumque
ex se spiritum nequam mundi huius fugauerint.
& animas suas diuina agnitione purgauerint.
& purgatas non torpori atque otio derelinque
runt. Sed bonis eas actibus & sensibus occuparint.
Tunc spiritus ille nequam qui fuerat eiectus inue
niens illam uacantem & mundatam. rursum
adsumit alios septem spiritus nequiciores se & ha
bitat in domo illa. Numerus spirituum ma
lignorum. contrarius est numero spiritus bonitatis.
Sicut enim est xpistus & antixpistus. ita si dici potest
spiritus & antespiritus. Propterea ergo non sufficit ef
fugere malum. sed continuo etiam & operari bonum.
Ut per singulas uirtutum species introducamus xpistum
in habitaculum cordis nostri. Ita ut nihil uacuum
inueniat in nobis spiritus nequam. in quo se uelut
in uacuam possessionem ingerat & inmergat.
& faciat nouissima nostra. nam peiora prioribus.
Ideo ergo omni custodia serua tuum cor. & as
census in tuo corde dispone. & innoua tibi no
ualia ut non semines super spinas. sed semines
iusticiae semina. Sicut & salomon. & dauid
& hieremias. te commonent. & inluminent.

nobis lumen scientiae. & ita demum loque
mur dei sapientiam in mysterio absconditam.
cum & inluminati clarius. fuerimus lumen
accensum. & auditores purgatas aures & cor
da purificata docuerint. ut simul & dicentes
& audientes diuina luce radiati. & partici
pes horum quae dicuntur effecti. mereamur
in eadem imaginem transformari a gloria
in gloriam. tamquam a dni spu. Quia ergo
attentiores iam & purgatiores per uerbum
fecimus auditores. quod superest quae ad presen
tem solempnitatem pertinent disseramus.
& communem ducamus festiuitatem. cum a
nimab; religiosis & sanctis; Caput ergo.
& principium solempnitatis. sit memoria dei.
Memorem enim eē di. haec est uox laetitiae. & sa
lutis in tabernaculis iustorum. Ubi de deo ser
mo est. & de gloria predicatur. Sane si aliqd
ex his quae prius diximus etiam hodiernus hic
sermo praesumpserit. Nemo miretur; neq; uideat
absurdum eadem saepe repetere. cum eadem
dicendi materia pponatur. Maxime cum meror
ingens obsideat linguam. & horror inmensus
mentem animumq; pcurrat. cum de deo loqui pponimus.

Opto au & iam uobis auditorib; inee affectum
huius cemodi timoris audiendo. Dm cum
nomino uno lumine inluminamini trib;
Tribus quidem secundum unius cuiusq; ppri
etates siue substantias. aliquib; dicendum
uidet siue psonas. nihil enim p uocabulo
diuersitate diffidendum est. cum ad eundē
sensum nominum diuersitas puocat intel
lectum. Uno au. secundum substantiae
deitatis rationem. diuiditur ergo ut ita di
cam indiuisibiliter. & coniungit uisibiliter.
Una est enim in trib; deitas. & tria sunt in
quibus est deitas. Immo ut uerius dicam in
quo est deitas. amplius au aliquid uel minus
relinquamus. ut neq; fiat in unitate confusio.
neq; in diuisione discidium. Pariter enī
abiciendae est & sabellii commixtio. & ar
rii separatio. Contraria enim sibi sed ad
aeq; impia ptulerunt. Nobis au unus ds
pater ex quo omia. & unus dns ihs xps p quē
omia. & unus sps scs. in quo omia & p quē omia.
Hoc ipsum quod dicimus ex quo & per quē non
natura secamus. neq; enim prepositionum
syllabe mutate. natur ueritate mutabunt.

Sedunius naturæ sui cuiusq nominis ppriæta
tem designant. Quod mani festissime indica
tur ex eo · qđ rursum inunum reuocatur ista
ipsa aduersitas. Siquis tamen non transitorie
apud ipsum apostolum legat illud quod scrip
tum est cum dixit · quia ex ipso · & per ipsum ·
& in ipso omnia · & addidit · ipsi gloria in secla
seculorum. Pater ergo · pater est sine initio ·
non enim est aliud aliquid unde pater est ·
filius filius est · sed non absq; initio · de patre
enim est. Si uero temporale ex pat̄ris initium
& ipse sine initio est · creator namq; est tempor̄
& non ipse initium sumit ex tempore. Sps scs
uere sps scs est pcedens quidem ex patre · sed
non & ipse filius · non enim generat̄ sed pcedit ·
si tamen etiam in reb; tam arduis & tam diffi
cilib; explanationis gratia ita nob appellatio
nibus fas est. Neq; enim defraudatus est pat̄ ·
eo qđ ingenitus est · quia genuit. Neq; fili
us defraudatur · eo quod generatus est · quia ex
ingenito generatur. Neq; sps scs inpatre refun
ditur uel in filium · quia ad ē est etiam sicut impius
non uidet. Proprietas ergo uniuscuiusq; inmobi
lis est · Alioquin nec erit ppriætas · si transfundit̄

& transfertur in alterum. Isti uero qui ingeni
tum & genitum. id est innatum & natum. ad
nature accipiunt diuersitatem. Sine dubio & iã
adam. & seth. diuerse inter se nature fuisse
defendent. Qm̃ adam quidem plasmatus &
finctus est. Seth autem ex adam & eua p coitum
generatus est. Unus ergo ds̄ in his trib; & haec
tria unus est ds̄. secundũ ea que superius expo su
imus. Uerum quia oportebat non in supernis
tantum adorari dm̃. sed esse aliquos etiam in
terris qui adorarent dm̃ in spũ & ueritate ut
omnia replerentur gloria dī. quia omnia plena erant
dō. Idcirco etiam homo diuinis manib; fabri
catur. & imagine eius honoratur. Hunc autẽ
inuidia diaboli & contaminatione peccati a
creatore diuulsum. despicere & neglegere non
VII. fuit dī. Sed quid fit. quid de nobis agitur uel pro
nobis. noua quaedam & inaudita efficitur p mu
tatio naturarum. & ds̄ homo fit qui ascenderat
sup caelum caeli. ad orientem sublimitatis sue.
claritatis. & gloriae. ad occidentem conuertit
gloriam suã. & occasum splendoris sui in hac uili
& humili carne nrã recondit. & dī filius. sus ce
pit eẽ etiam hominis filius. & hoc sui cognomen

de se ipse profitetur. non conuersus ex eo quod erat.
Inconuertibilis namque est. sed adsumens quod non e
rat. misericors enim est. ut capi possit qui capi non
poterat. & per mediantem carnem sicut uelami
ne quodam inter posito alloqui nos possit. qui qui
dem ferre sinceram diuinitatis eius [illegible] natura.
non erat corruptibilis humanę nostrę fragilisque naturae.
Idcirco ergo inconmixta miscentur. & non solum
natiuitati nostrę deus. uel carni supna mens. uel tem
pori illud quod ante omne tempus est. uerum etiam
uirginitati partus imponitur. qui & inpassibili
passio conciliatur. & inmortali mortis poculum
propinatur. Nam qui inimicus noster artem suam
sofisticam uinci non posse presumpserat. Sicut
ipse nos spe deceperat deitatis promissę dicens. eri
tis sicut dii. Ita nunc ipse carnis obiectione decep
tus est. & uelut hamo esca adoperto. dum adam car
neum cupit uorare dominum. intrinsecus inuenit ad
optum. & ita nouus hic adam ueterem reparat.
& condemnatio prioris absoluitur. dum caro
pro carne restituitur. & pro morte mors redditur.
Immo dum per mortem ipse auctor mortis punitur.
& quidem ante non multos dies solempnitatem
natiuitatis communiter caelebrantes de mundo

pariter. ac de his quae supra mundum sunt. uer
bi uoluntate ac delicus lixoriantes. cum stella
cucurrimus. cum magis adorauimus. cum pasto
ribus inlustrati sumus. cum angelis ymnum dix
imus & gratias ei qui in sua propria uelut pere
grinus aduenit. ut nos peregrinos & aduenas
inlustraret. Sed nunc alia xpi gesta pulsamur
atq. aliud mysterium commouemur. quo non
possum cohibere laetitiae uoluptatem. sed mente
extollor & efferor. & propriae pusillitatis oblitus.
officium magni iohannis immo potius famulatu
subire contendo uel gestio. & licet non sim pre
VIII · cursor. de heremo tamen uenio. Xps ergo in
luminator immo potius fulgore suo nos inlu
minatur. Xps baptizatur. simul & nos descen
damus. ut cum ipso pariter ascendamus. Xps
baptizatur. obserua diligentius. tibi enim neces
sarium est ut scias quis est iste qui baptizatur.
uel a quo. uel quando. dns a seruo. qui mundus est
& sine peccato. baptizatur tamen ab eo qui bap
tizat peccatores in penitentiam. & tunc de
mum incipit signa facere & uirtutes. quid ut
p hoc doceat. uel quid ut nos inde discamus.
Ita nempe ante baptismu preparari & hac

humilitate accedere. & ptam fecta uel sp(irit)u uel
carnis ætate. ut et predicationi iam aptas sit & agoni.
Discant ergo hi qui sub hoc die deliberant nomina sua
offerre ad baptismū. ne aliquid emendationis ad
uitam aut correctionis ad mores preparare conant(ur).
quo possint aduentum diuinę gratiæ bene con po
sito in anima & diligenter innouato suscipere
habitaculo; Quamuis enim remissionem & in
dulgentiā habeat preteritorum baptismi gratia.
peccatorum gratia quippe est. Tamen futurę
cautellę securitatiq(ue) prouidendum est. ne forte
ad eundem uomitum reuertamur. Tum dein
de etiam illud docet quomodo subiectos eē oporte
at eos qui accedunt ad gratiā his quib(us) dispensatio
mysteriorum d(e)i commissa est. maxime etiam
si dignitate aliqua sibi uel sapientia prediti uiden
tur. Tertio etiā ætatis legitimū & maturum
tempus ostendit his qui omne tempus atq(ue) omnē
ætatem uel ad sacerdotium uel ad docendū opor
tunam putant. Ih(esu)s ad baptismum uenit & a Io
hanne baptizatur. Nemo dissimulet baptismū.
Nemo contempnat. Nemo certe predicatoribus
fidei & dispensatorib(us) gratiæ d(e)i non se cum omni
humilitate & ueneratione subiciat; Obserua

tamen et tu qui praeteris. quod triginta annorum
erat ihs. Sine dubio autem et iohannes amplius
aliquid agebat aetatis; et tu antequam adoles-
cas. antequam genas uestias barbis. iam docere
uis. et hoc senex et magister fieri antequam disci-
pulus cupis. Quod certum est. quia ideo leue et
facile putas. quia id penitus ignoras. continuo nam-
que ab his talib; danihel ad exemplum profertur
puer prophetans. et alios atque alios memorant.
De quibus tale aliquid in iuuentute gestum
scripturę historia refert et mille exempla parata
habentur in lingua. paratiores enim semper et me-
ditati ueniunt hi qui contra ordinem aliquid
et leges cupiunt obtinere. sed non continuo legem
ecclesiis dedit. Si semel aliquando aut raro
aliquid tale factum est. quoniam quidem neque si u-
na alicubi hirundo uideatur. ueris continuo
tempus adducit. Aut si qui unam grammati-
cam sciat. geometres continuo iudicandus est. Aut
si quis semel mare in hyeme transeat. continuo
etiam nauigandi tempus ad hyemem transfert.

VIIII. Uerum iohannes baptizat. et accedit ihs sci-
ficans quidem et ipsum qui baptizat. Preci-
pue tamen ut et ueterem adam in sepeliat aquis.

& ante omnia ut p hæc sci ficentur aquę iordanis;
Ut sicut erat sps̄ & caro. ita & his qui baptizandi
erant. in spū & aqua sci ficationis successio traderet;
Sed baptista non suscipit. ego inquid opus habeo
a te baptizari; Lucerna dicit ad solem. & uox
loquitur ad uerbum. Amicus sponsi. ad sponsū.
is qui inter natos mulierum maior omnium est,
ad eum qui primo genitus est omnis creaturæ.
is qui exultauit in utero. ad eum qui adoratus est
in utero. precursor ad eum quem precesserat
ego inquid opus habeo baptizari abs te. adde si
placet & pro te. qm̄ quidem & martyrio bapti
zaberis. aut certe ut petrus non indigebis nisi ut
solos pedes laueris; & tu inquid uenis ad me. & hoc
profetice. sciebat enim quod se precedente insequi
tur xps̄. Sed quid ad hæc ihs̄. sine modo inquid.
hoc enim postulat dispensatio. post hæc aū ipse
purgabit & emendabit etiam baptistā suum cū
uenerit purgare aream suā & fuerit uentila
brum in manu eius. Quid enim aliud est uenti
labrum quam purgatio. quid aū ignis in palea.
nisi quo consumit quicquid infructuosum est.
qui est sps̄ calor; Quid etiam securis ad radicē
arboris indicat. nisi animæ insanabilis abscisio
nē

post stercus radicib; infusu(m). Quid etiam gla
dius. nisi uis uerbi. abscidentur quae mala sunt
a bono. et diuidentur fidelem ab infideli. et
insurgere facientur filium uel filiam uel nuru(m)
parentib; id est noua et recencia ueteribus et
antiquis; Quid autem est corrigia calciamenti sol
uere non est dignus ille qui baptizat ihm. habi
tator heremi. sine cibo uiuens. Nouus helias.
maior pphetarum. quoniam quidem eum qui pphetaba
batur. uidit confinium quoddam nouorum
ac ueterum tenere. hic non potest soluere cor
rigiam calciamenti eius. quae est ratio aduen
tus eius in carne. Nemini mu(m) quidem uel extre
mum aliqui solui potest. Non solum ab his q(ui)
adhuc carnales sunt uel paruuli in xpo. Sed
ne ab illis quidem qui spm et uirtutem iohan
nis habere meruerint. sed et ascendit ihs. de a
qua secum quodam modo demersum educens
et eleuans mundum. et uidit n(on) diuidi caelos. sed
aperiri quos sibi ac nobis post se aliquando
adam ille concluserat sicut et igne a ramphe
a paradisus fuerat exclusus. sps scs testimoniu(m)
phibet. et similia namq. sibi ipsa concurrunt;
de caelo testimonium defert(ur). Iude enim erat

& ille. cui testimonium perhib&. specie columbę
corporalis apparuit.. honorat enim corpus per
hoc. quod & ipsum adsumptum est in dm̄. sed
si in magnitudine & pondere iudicas de diuini
tate & ppter hoc pusillus tibi uid&ur sps scs.
qm̄ in specie paruę columbę apparuit. O mi
cro loge in rebus magnis. potes &iam regnū
cælorum putare minimum. qm̄ grano sina
pis conparatum est. & maiorē dicere magni
tudine inimicum diabolum esse quam xps est.
qm̄ quidem ille mons magnus. & leuiathan.
& rex eorum quę int̄ aquis sunt. dicitur. ihs uero
agnus. & margarita & aliis huiuscemodi ex
iguis uocabulis nuncupatus est. uerum qm̄
baptismi solemnitas agit. & necessarium ui
d&. conformari nos ei qui p nobis formam susce
pit humanam. & baptizatus & crucifixus ē.
Commodum uid&ur & dignum de baptismoru
diuersitate nos pauca disserere. ut & in hac par
te si quę illis sunt sordes ignorantię abluantur.
Baptizauit moises in mari & in nube. sed in ti
po & in figura. Ita enim paulus p nuntiat.
habuit ergo mare formam aquę. nubis uero
sps sci. manna panis uitę. poculum p&rę.

poculum xpi. Baptizauit iohannes. sed non ex
toto iudaice. Non enim solum in aqua. nec tam(en)
in spu. sed hoc solum addit. quod in paenitentia
baptizat. Baptizat et ihs. sed in spu. haec est per
fectio. Ds enim est qui baptizat. ut possit et qui
baptizat(ur) fieri ds; Quodquod enim eum recipe(runt)
non ex uoluntate uiri. neq. ex uoluntate carnis
sed ex do nati sunt. Scio et quartum baptismu(m).
quo quis sanguine suo p martyrium baptizat(ur).
quo baptismo etiam xps baptizatus est. ut et in
hoc sicut in ceteris formam credentib. et se sequen
tibus daret; Et sicut dicebat ad discipulos suos
filios zebedei. potestis bibere calicem quem ego bibitu
rus sum. et baptisma quo ego baptizor bapti
zari. Scio et quintum adhuc baptismum
lacrimarum. quod laboriosius transigit(ur). si
cut ille qui lauat per singulas noctes lectum suu(m)
et in lacrimis suis rigat stratum suu(m). et cuius
conputruerunt et exesesunt cicatrices eius. et
sicut lugens et contristat(us) ingredit(ur). Qui imitat(ur)
conuersione(m) manasse. et humilitate(m) niniuitarx.
p quam misericordia(m) consecuti sunt. Qui imitan
tur orationem publicani illius in templo stantis
a longe. et p cutientis pectus suum. qui q(ue) nec au

sus est eleuare ad cælum oculos suos. quia & iusti
ficatus discendit magis quam iactantissimus ille
fariseus. qui incuruatus & prostratus misericordiā
requirit. & si qui non sibi uindicat filiorum panē.
sed sicut canis micas quæ cadunt de mensa puerorum
secundum illam cananeam requirit & inaediæ
necessitatem miserabili miserabiliter consolatur.
& ego quidem homo enim & ipse sum animal sci
licet fragile. ac per momenta mutabile; baptismi
istius gratiam libenter amplector. & gratias ago
misericordiæ illius. qui donauit hanc gratiam.
sed & aliis impertio. nec solus mihi uindico domi
nicum & commune donum. & in sacerdotali
meo officio prius offero misericordiā quam sacri
ficium. Noui enim quod & ipse circumdatus sum
infirmitate. & sicut m&it [t mensus] fuero remiti
&ur mihi. Tu autem quid dicis qui mihi leges adferis
nouelle fariseus. Kec Θepe. cathare nonmite
Sed nomine. qui noui nouati inflatione tumidus
incedis. pænitentiam non suscipis. lacrimis locū
non das. planctib; nihil misericordiæ tribuis.
Uide ne & tu sic iudiceris. quemadmodū & ipse
nunc iudicas. Nec confunditur ihū misericordia.
qui infirmitates nrās accepit. & egritudines nrās

I portauit, Qui non uenit uocare iustos. sed pec
catores in paenitentiam. qui magis misericor
diam uult quam sacrificium, qui septuagies
septies penitendi uult peccata laxare. Putas
ne tam purus es. tam beatus. tam inmunis
a peccato. tam liber. quam tumidus. et elatus.
superbus. et arrogans. cum ipse homo sis similis
ceteris. aut forte nec similes leges suis dare super
hominem. et desperatione inpedire emendatio
nem. Simile namque malum est et uenia sine
XI correptione. et correptio sine uenia. Per illud
enim omnes simul habene relaxate in praeceps
ferunt. per hoc uero nimium restricte. omnem pro
grediendi spem paenitus abscidunt. Verum
quantum adtepti nec qui tales nobis permittas
leges. ostende mihi puritatem uitae tuę. et susci
pio arrogantiam tuam. Nunc autem uereor, ne cum
ipse totus ulceribus plenus sis. neges corporibus
necessariam esse medicinam, tu ut uideo. Nec
dauid recepis paenitentiam agentem. cui et
propheticam gratiam paenitentia conseruauit.
Nec petrum apostolum maximum cum humanum
et aliquid erga passionem domini contigisset. sed
ihesus recepit paenitentiam. et trina interrogatione

sui. & illius confessione culpam trinæ negatio
nis abstersit. Aut uideo nec illum qui in cho
rintho peccauit peccatum qualem nec inter
gentes. ad paenitentiam suscipis. Paulus tam
suscepit. & non solum suscepit. uerum etiam
caritatem in eo confirmauit. Qui quidem e
mendationem uidit. & causam facti exposuit
dicens. ne forte ampliori tristitia absorbeatur.
qui huiuus modi est. correptionis scilicet nimieta
te prægrauatur. Tu nec adulescentulas uidu
as nubere uis propter ætatis lubrico & incerto. Pau
lus tamen hoc uult; tu uero si aliter aut melius
aliquid doces. prius est ut ad quartum caelum
ascendas. Ille enim usq. ad tertium ascendit. &
ad alterum paradisum. ubi audias uerba non iam
quæ hominibus. sed credo quæ nec angelis quidé
conuenit dici. Maiores etiam circuitus in e
uangelizando expleas necesse est. quam ille
ab hierusalem usq. ad illiricum expleuit. Sed
post baptisma inquis peccanti non est uenia. si p
phetas ad ueniam per tinuisse docui. si apostolos
indulgentiam consecutos esse. postea quam de
monia eis subiecta sunt & in libro uitæ nomina
eorum inscripta a saluatore dicuntur.

Si chorinthium decepta eiectum & traditum
in interitu carnis reuocatum esse. rursum &
confirmatam in illo apostoli caritatem. Si &
paulus scribit. ne forte cum uenero humiliet me
deus meus apud uos. & lugeam eos qui ante pecca
uerunt. & non egerunt paenitentiam in forni
catione. & inpudicitia & inmunditia quam
gesserunt. Quod utique debuit dicere non poterat.
quos per baptismum sciebat esse purgandos. qui ti
bi proscriptionis huius locus est. Cum uideas omnia
haec exempla de perfectis & consummatis uiris re
ferri. Sed nouatus inquid non recepit eos qui in
persecutione lapsi sunt. Bene non recepit si pae
nitentiam non egerunt. Nec ego quidem reci
pio eos qui non digna conuersatione abluunt
crimen admissum. Neque conuenientem tanti
uulneris in emendando adhibent medicinam.
Sed & cum recepero. competenti & loco eos & tem
pore dispensabo. repudiare uero fletus & la
crimas paenitentis. inhumanitatis nouati est.
non misericordiae xpianae. qui nouatus auari
tiam quidem. Noluit condemnare quae est
idolatria. fornicationem uero. tam acerbe
condemnat. quasi sine carne fuerit. Nec in cor

porte uxerit; Quid ad haec dicitis· numquid
nam adquiescitis his sermonibus nostris· ueni
te modicum & descendite ad nos homines· &
xii· magnificemus dn̄m inunum; Nemo uestrum·
audiat & iam simultum sibi confrenet· emittere
illam uocem quam ds̄ non amat; Noli me con
tingere· mundus ego sum; quod & si est aliqd
in uobis· puritatis· & scitatis· in peramini a
nobis; Sed scio· scio quia non adquiescitis· Dicā
quod uerum est· defleamus & iam purā infelici
tate· Manet enim dn̄i erga uos sententia· qm̄ qui
se exaltat humiliabit̄; & isti quidem · suo lunt
uiam nr̄am que uia xpi est sequi · & obtamus
& inuitamus· sin minus· pgant in uoluntatib; suis·
Refutantes & enim baptismum lacrimarum· ibi
sine dubio in igne baptizabunt̄. Hoc enim bap
tismum ultimum omnium est· quod p paenam
transfigitur & cruciatum· quod longius suppli
cius tolerat̄· quod comedit sicut fenum materiam
corporalem· & consumit omne quicquid factu
rae di intulit & inuexit malicia; Nos autē
exultemus in xp̄i baptismo· & diem festum cele
bremus· non uenter indulgentes· sed spū exultan
tes; Lauamini & uos uerbo dī & mundi estote.

auferte nequicias ab animis uestris. discite
bonum facere. Eripite iniuriam accipientem.
iudicate pupillum. & iustificate uiduam. &
quid post hoc. & uenite ad consensum dei. & ad
disceptationem. ad confabulationem eius in
trate. & si fuerint peccata uestra ut foenitium.
ut nix dealbabuntur. & si fuerint ut coccinum.
ut lana candida efficiuntur. Videtis aliud
genus baptismi quod a nobis paene latuerat & fu
erat intermissum. Ecce quomodo elemosynae
delent peccata. Etiam quomodo foenitium hoc est
rubrum & coccinum in quo utroque est macula &
crimina sanguinis indicantur per misericordias &
opera bona & recta iudicia. & per auxilium uiduarum.
ac defensionem orfanorum. ad purgationem lanae
uertitur. & ad candorem niuis mutatur. Nihil enim
sic uult dominus. quam ut non moriatur peccator. sed
ut conuertatur & uiuat. Quoniam quidem omnia ge
runtur pro hominis salute. & in hoc concurrit di
uinae dispensationis omne misterium. ut effi
ciamini sicut luminaria in mundo uerbum uitae
continentes ad gloriam. ut & alios inluminetis.
& efficiamini lumen perfectum de aeterno lumine
participium sumentes & scientiae trinitatis

splendore fulgentes. ut ea clarius & inlustrius
lux usa fulgeat coram hominib; per ihm xpm
dnm nrm. cui est gloria in secta sclorū. Amen.

EXPLICIT DE LUMINIBUS QUOD EST DE
SECUNDIS EPIFANIIS SCI GREGORII.
INCIPIT EIUSDEM DE FIDE

Fides conscripta apud niceam a recte credentib;
episcopis. trecentis decem & octo; Credim̄
in unum dm̄ patrem omp̄t. omnium inuisibiliū
& uisibilium factorem. & unum dnm̄ nrm̄ ihm̄
xpm̄. filium dī natum de patre. unicum hoc est
de substantia patris. dm̄ de dō. lumen de lumine.
dm̄ uerum de dō uero. Natum non factum.
unius substantiae cum patre. qd greci dicun
omoysion. p quem om̄a facta sunt. siue quae in ce
lo. siue quae in terra; qui ppter nos homines &
propter nrām salutem descendit. & incarnatus
est & homo factus est. passus est. resurrexit
tertia die. ascendit ad caelos. inde uenturus
iudicare uiuos & mortuos; & spm̄ scm̄; Eos aū
qui dicunt. erat quando non erat. & prius quā
nasceret non erat. & mutabilem uel conuertibi
lem esse filium dī. hos anathema(zat) catholicae
& apostolica ecclesia. Amen dō;

Amore catholicae fidei ductus· iampridem ad
uersus arrianos libellum edideram; quemcum
amico legendum dedissem· qui ei placuit credi
dit transcribendum; a quo hoc ego magnopere pos
tulaui· ut interim dissimulato auctore doctis
uiris & prudentibus legeret· ut si quem mouisset·
quod illic plus aut minus positum uideretur· possit
plurimorum consilio emendari. Nemo est enim
qui sibi tam adroganter summam doctrinę cae
lestis adsumat· ut putet se omnia mysteria liqui
do comprehensa retinere· cum petrus apostolus
dicat; Qui ergo putat se aliquid scire necdum
scit· quemadmodum oporteat scire; & modo per
speculum in enigmate uidemus; tunc facie ad
faciem; si uero cunctis omnia quae illic scripta erant
iuxta fidem ueri constare uiderentur: tum &
ipse petentibus non negaret; quod eum ita fecisse
manifestum est, & quia res digna tam catholicę
confessioni quam hereticae responsioni uniuersorum
iudicio estimata est: multi eum uel legere uel de
scribere uoluerunt; sed non defuit qui uel pro
studio doctrinae uel pro caritatis officio ea quae a
nobis dicta sunt· scrupulosius retractaret· &
quaedam illic uel superflua uel ambigua diceret·

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

que aliter possint a quibusdam quam a me dicta
sunt accipi. Proinde rursus ea ipsa planiori
sermone in hoc libello digessi. ut et simplici
tatem sensus mei ostenderem. et scrupulum
legentibus amputarem; Nam hoc est quod aiunt
posse reprehendi: quod ubi uerbum dei ex persona
filii posuimus. tale hoc uerbum intellegere puta
mur. quale grammatici tradunt spiritu oris aerem
offensum. intellegibilem auditu. sed nos sapien
tiam non huius mundi quae destruitur. sed illam
quae ex deo est nouimus. quae uerbum dei deum esse
insinuat cum dicit. In principio erat uerbum.
et uerbum erat apud deum. et deus erat uerbum; omnia
per ipsum facta sunt. et sine eo factum est nihil.
Unde miror et me fateor hoc ita sentiri potuisse.
quasi nos personam propriam uerbi quod est filius.
negaremus. quem tot locis uerum filium de uero
patre. natum non factum ingessimus. Nemo
autem uerbotenus nominat quem uere esse in persona
sua sepius profitetur. Nam quomodo aut uerum
filium. aut uerum patrem confessi sumus. si non
uere proprietatem personarum. tam patris. quam
filii seruauimus. Sed quia unius dei uocabulum
diximus: personas negasse putamur. et hinc ueri

simile uisum est quod posuimus; nos patrem
& filium ita nominamus: ut unum dominum in his
personis & nominib; adsignemus; Porro ite
rum pater & filius. & si duo nomina appel
lantur ratione: ratione tamen & substantia
unum sunt; & cum patrem & filium statio:
unitatem generis adsigno; haec omnia intellegi
posse aestimata sunt: quasi ista uocabula inter
patrem & filium ita posita sint. ut est nomen
& cognomen: unius tamen personae; Cum ex su
perioribus aut inferioribus dictis potuerit haec
suspitio non admitti; Qui enim filium dei
non aliunde natum dixeram quam proprie
de patre: totum de toto. integrum de integro.
perfectum de perfecto. consummatamque uir
tutem: quomodo potui ipsum patrem ipsumque
sibi filium ponere: & hoc modo unam personam
duob; nominibus appellare; quippe cum &
hanc sectam idest sabellianam in eodem libel
lo damnauerim: & personarum distinctionem
secundum uocabulum scripserim; nam & ne
mo per unam personam potest unum sunt dicere: uel
unitatem generis nisi personis adsignare; quis
autem catholicorum ignorat. patrem uere esse patrem.

filium uere filium. & spm scm uere ee spm scm.
Sicut ipse dns ad apostolos suos dicit. Euntes
baptizate omns gentes in nomine patris. & fi
lii & sps sci. Haec est pfecta trinitas in unita
te consistens. quam scilicet unius substantiae
profitemur. Non enim nos secundum corporu
condicionem diuisionem in do facim. sed scdm
diuinae naturae potentiam quae in materia non est.
& nominum personas uere constare credimus.
& unitatem diuinitatis esse testamur. nec exten
sionem patris alicuius ex patre ut quidam puta
uerunt di filium dicim. nec uerbum sine re uelut
sonus uocis accipimus. sed tria nomina & tres
psonas unius ee essentiae. unius maiestatis. atq;
potentiae credimus. & ideo unum dm confitemur.
quia unitas maiestatis. plurali uocabulo deos phib&
appellari; denique patrem & filium catholice
nominamus. duos aut deos dicere nec possumus
nec debemus. Non qd filius di ds non sit. immo
uerus ds de do uero. sed quia non aliunde quam de
ipso uno patre di filium nouim. pinde unum dm
dicimus. Hoc enim pphae hoc apostoli tradi
derunt. hoc ipse dns docuit cum dicit. Ego & pat
unum sumus. Unum ad unitatem diuinitatis

ut dixi refert · sumus au̅ p̄sonis adsignat; Sic &
apostolus ait · unus est inquit d̄s pater ex quo
om̄ia · & nos in ipso; & unus dn̄s ih̄s xp̄s · p̄ quem
om̄ia · & nos p̄ ipsum; sed non in nominibus est sci
entia; quadere explanatur his uerbis quae scru
pulum non mihi qui scio · quod dixerim sed a
liis inferebat · puto occasionem male inter
pretationis fuisse sublatam; Nam expressio fi
dei manifesta est · & p̄sona cum uocabulis con
stat · & una diuinitas adsignata est; uel si est ad
huc aliquid quod legentib; ambiguum uideat̄
in uerbis · ad sensus debent uerba conferri · quia
non simplicitas uerborum · sed mali intellectus
obstinatio culpanda; Ad cum sensus noster
cum ueritate concordet & uerba debent cum
ratione sincerissima; unde ad simplicitate
xp̄iana Achademicus disputator abscedat; mul
tas quidem & graues hereses nouissimus a plu
rimis ebullire · & ueneni uice ad intimū pectus
cancerissui uirus infundere · sed uinci uel facile
possunt · uel facile uitari; quarum prima pro
positione · omne consilium pectoris proditur ·
Ad uero hi quibus multa nobiscum paria sunt ·
facile possunt innoxias mentes & solido deditas

fraudulenta societate peruertere. dum malorum
sectorum uirus pro bona nostra defendunt; nihil enim
periculosius his ereticis esse potest. quam qui cum
integre per omnia decurrant. uno tamen uerbo ac si ue
neni guttam ueram illam ac simplicem fidem
dominicam. et exinde apostolicae traditionis in
ficiunt. Unde uehementer nobis cauendum est.
ne se uel sensibus uel auribus nostris huiusmodi aliquid
latenter insinuet. quia nihil tam cogit in mortem.
quam sub obtentu fidei integritatem eiusdem fidei
uiolare; ut enim gypsum aqua permixtum lactis co
lorem mentitur. ita hic puerisimilem confessio con
fessionem traditio inimica suggeritur; quia de re
non similitudo confessionis. sed sensus mentis est
ponderandus. qua confessio ipsa firmatur; Deni
que si diligentius et accuratius attendatis cui uoluerit
de euangelica et apostolica fide. ac a recte patrum
traditione. unius essentiae nomen auferri procul
dubio probatur heresim arrianam subtili conpendio
breuiatam sublato hoc nomine intromissam; nec
hoc quidem ego suspitione aut opinione collectum
adfirmo. nec ut ipsi putant academicus disputa
tor adsisto. ut simplices uerborum subtilitate
contorqueam. sed ut contortos et prauos et tenui

argumento conpositos. inlucem cogitationis
exponam. quo facilius possit cognita & conp̄ta
iniquitas ab omnib; euitari; quae & enim cau
sa. quae uera ratio extitit. ut quod docendum.
q& credendum cunctis ecclesiis fuerat traditū.
quodq; patres n̄r̄i apostolici uiri contra uni
uersas hereses uel maxime arrianam. quasi
quendam obicem ueritatis quo omnis aditus
pestifere doctrine obstruerent. scō spū inunda
ti catholica ratione posuerunt. nunc magno
nisu ab his qui tunc elogio arriane labis addic
ti sunt. laborat auferri. Nisi ut filium dī mu
tabilem & conuertibilem. utpote non de ppria
patris substantia constituisse confingant; cui &
initium ex tempore. & ortum ex nihilo. & no
men ex altero semp docuerunt. ppter quod se
pe damnati sunt. nunc iam libere & secure
cunctis ecclesiis tradere & insinuare possint.
Videris ergo om̄a eos intractatu ipsorum non
euangelica fide sed subdola malignitate adse
ducendos simpliciores quoq; posuisse; unde non
tam tam suspectum quam manifestū omnib;
ēē deb&. Ita eos dm̄ ex dō posuisse. ut arrius
tradere solebat. ut ex dō factus sit non de dō

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

natus; qui si natus est. unius substantiae est; si fac
tus est. uerus filius non est; et si uerus filius non est.
nec uerus deus est; aut si uerus deus est. et de patre
non est. duo sunt habentes singuli et uoluntates
proprias et imperia diuersa; uel si concordia
tantum et societate unum sunt. non tamen
et substantia uerus ut iam dixi deus non erit; et
sic erit deus. ut moyses faraoni potestate non genere;
filius quoque ita credendus est. ut per esaiam popu
lo dictum est; filios generaui. et exaltaui; et a
libi dicitur. et filii altissimi omnes uocamini;
sed et primogenitus ita habebit. quomodo et israhel
a deo primogenitus filius appellatus est; nec
non et primogenitus totius creaturae. quasi in
ordine factorum primogenitus habeatur. ut ex
eo seriem quendam creandis mundi rebus adsig
nent; Denique sublato homousion. id est unius
substantiae uocabulo. similem genitoris posuerunt
cum aliud sit similitudo. aliud ueritas; Nam
et homo ad imaginem et similitudinem dei
factus est. nec tamen quod est deus. hoc etiam homo
constitisse credendus est; Ita et filium dei ita dei
similem uolunt. ut aliunde similem. non de u
na ipsa sancta et beata patris substantia dicant.

quisi de patris substantia non est. ex uco non est.
Id est ex nullis extantib; ut idem arrius dix. sub
lato enim id qd ex patre est unde cumq; fuerit
filius. necesse est ut & initium ex nihilo & orta
ex tempore habeat; nihil enim sine initio nisi
solus ds. Unde & filius; sicut ipse dns ait; ego &
pater unum sumus; Quod ideo dix. ut duarum
personarum uocabula unius deitatis maiestatis
q; demonstrarx; sicuti & pphā ex uoce di;
eructuauit inquid cor meum uerbum bonum.
dico ego opera mea regi; Uides ergo hoc uerbum
bonū filium di ēē. quem non aliunde quam de
paterno pectore & ut ita dixerim. de utero cor
dis di credimus exiuisse; & pinde eum regē
appellauit. quia ipse est rex regum. & domini
dominorum; cui & omā opera diuina subiectā.
Omā inquid patris mea sunt; de hoc & euangelista.
In principio inquid erat uerbum. & uerbū erat
apud dm̄. & ds erat uerbum; omā p eum facta s.
& sine ipso factum est nihil; Igit qd in princi
pio erat. semp fuisse credendum est. Sed nec
aliunde esse quam de dō. qd principium non
habet. id est de corde patris. quia eructuauit
inquid cor meum uerbum bonum; Non enim

dixit inprincipio factum est uerbum. sed in principio inquit erat. Quodcumq; principium uerbi adsignare uolueris, preiudicatu habebis. quia in principio inquit erat. Non quod duo principia ex rerum diuersitate dicam. sed quia sermo filius semp cum patre. & de patre natus est; ac p inde cuius origo principium n habet. sempiternus cum patre credendus est.
Quia nec pater potest umquam sine filio nominari. nec filius sine patre uocari; Ac p hoc si semp non fuit. uerus dici esse non potest. Sicut in so fit e nomine. quia secundum apostolum ipse est sapientia patris. Ego inquit ex ore altissimi prodiui. Non ergo aliunde quam de patre. quia semp cum patre; & ideo sapientia di appellat. ut nu quam pater sine sapientia. hoc est sine filio suo ee credatur. Haec est illa sapientia ineffabilis. que initio uiarum di apud salamonem. uel condita. uel genita. uel creata describitur;
Quam tamen sic condita m dicit. ut semp eam cu dō fuisse demonstret; Qd enim initium dō dabit. ut initium qd xpi dī. sapientia patris sit & nu; quam pater sine sapientia sua sit. possit sapientiae ipsius consignare; Non enim tradi.

sapientiam suam condidit. quasi aliquando si
ne sapientia sua fuerit. Sed cum initium ui
arum dicat. initiū motus operis alicuius os
tendit. ut hoc initium habeat sapientia dī. qđ
de cło ꝓcessit ad creanda om̄a. tam cælestia.
quam terrena. Non quo cæpit eē. Ita creata est
sapientia inmogenita. non sibi quia semper
erat. sed his quę ab ea fieri oportebant. ut quia
qualis & quanta esset. sciri non poterat. de ef
fectu operum suorum. uirtus eius & potentia
nosceretur. Ut dum conditorem de conditis æsti
mamus. tum magis timearemus. cum facta mi
ramur. Haec est illa inquam sapientia dī quæ
dicit. Ego ex ore altissimi prodiui. uniuersitatis
conditrix & effectrix. id est filius dī. ꝑ quem om̄a
& in quo om̄a. quia & apostolus dix. In ipso consti
tuta sunt uniuersa in cælis & in terra. uisibilia
& inuisibilia. siue throni. siue uirtutes. siue do
minationes. siue principatus. siue potestates.
om̄a ꝑ ipsum. & in ipso condita sunt. & ipse eē
ante om̄a. & om̄a ipsi constant. Hinc & salo
mon. cum sit in quidem una. om̄a potest. & per
manens in se. om̄a innouat. & ꝑ nationes
in animas scās se transfert. Qđ firmatis

apostolus ait. in interiorem hominem habitare xpm; Et per quem a principio omnia facta sunt per ipsum in fine cuncta saluentur.
Sed dicis mihi, omousion quod est unius essentiae nomen. ob hoc nominari non oportere. quia in scripturis diuinis non contineatur; Quero autem o homo qui hoc prohibes. utrum ideo nominari non debeat quia scriptum non est. an quia credi ita non licet; Quod si ita credendum est. cur non ita profitendum est; Corde enim inquit apostolus creditur ad iustitiam. ore autem fit confessio ad salutem; Aut si ideo nominandum non est. quia nec ita credendum. obtinuit arriane labis adsertio, quae ideo patrem et filium unius essentiae denegauit. quia filium dei modo ex nihilo. modo ex patre. sed ab alia substantia quando uoluit et quomodo uoluit. et unde uoluit. factum inducit; Dummodo aliunde eum et non de eo quod pater est exstitisse confingat. Quem et si natum dicit. sed hoc dicit tenus. quia rursus omne quod natum est factum intellegit; eo quod et nos a deo geniti appellamur. quod constat esse facturam. Vel si arrianus non esset. uerum filium de uero patre natum.

non factum agnoscis? cur non eum cum patre
unius substantiae confiteris? Frustra times o
homo profiteri quod credis. Aut frustra credis si ita
non credis. et merito hereticus denotaris. et quam
quam nunc inmutaueris dictum. quo putaris
prohibuisse dei filium nuncupari facturam.
Sed cum subiungis. sicut aliquid horum. quod fac
tum est. ex aperto ostendis. non ob hoc facturam
dicere noluisse. quasi non debeat factus intellegi.
Sed non ita factum uis. sicut aliquid horum quod
factum est. sed tamen factum. Aliter enim di
cis factum. utpote perfectam creaturam per quem
facta sint omnia. dummodo et ipsum factum in
tellegas. licet non ita ut cetera. Sed ut ad id re
uertar quod dicis in scripturis diuinis omousion.
idest unius essentiae uocabulum non inueniri.
finge hoc interim sic sit. ut ubicumque substan
tia legitur. res dei non deus accipiatur. Quid quod
et tu aliud quod scriptum non est. pariter profite
ris. idest deum ex deo et lumen ex lumine.
Quid ad haec dicis? Aut totum mecum tene.
Aut totum omitte. Si unius substantiae uoca
bulum ideo times dicere. quia scriptum non est
timere identidem debes deum ex deo et lumen.

ex lumine profiteri; Sed ego probo dm̄ de dō
lumen de lumine. unius substantiae uocabulū
in scripturis dominus contineri! Cum ipse dī fili
us quid est in euangelio suo dicat; ego de dō pa
tre exiui; Iure & merito. dm̄ de dō profitemur.
quia de dō patre filium dī. dm̄ uerum de dō uero
natum eē cognoscimus! Sed non eo genere. ut
nos dii sumus appellati. uelut moyses fara
oni ds̄ sit dictus. sed quia uerus filius de uero patre.
natus non factus est. uere & confidenter ds̄ de
dō dicendus est. Sic & lumen de lumine. quod
scriptum non est. me cum quidem dicis. sed mecū
omnino non sentis; & quia scriptum est. de patre
dō lux est. & de filio hoc est uerum lumen. qd in
luminat omnem hominem uenientē in mundū!
Et lux luce& in tenebris. id est xp̄s in sclo. & te
nebrae eum non sunt adsecutae. hi scilicet homi
nes. quorum ignorantiae tenebris obcecatum
cor. xp̄m dm̄. & uerum dī filium non agnouit;
Sed ipse dn̄s dicit. ego sum inquit lux mundi, qui
me secutus fuerit. in tenebras non ibit. sed habe
bit lumen uitae; Ergo quia lumen pater. & lum
filius. recte lumen de lumine credimus; tu aū
non lumen de lumine. sed lumen ex lumine.

ita adseris. quasi a patre qui uerum lumen est aliud lumen sit factum quod de ipsa patris substantia non sit sed sicut aliud quodlibet lumen. quamquam a deo sit factum longe tamen aliud sit ab eo qui fuerit. et ideo lumen ex lumine non de lumine dicat. Cum ergo haec quae prolocutus sum mecum ita non intellegas tamen ea ipsa quomodocumque pronuncias cum scripta non sint cur non et unius substantiae uocabulum quod in scripturis non putas contineri mecum pariter profiteris. Nisi quia tu in illis tuis habuisti quomodo malignos sensus tuos occulta fraude in utroque contegeres. ut mecum hoc ipsum sono uocis exprimeres. et tamen longe dicti intellegentiam separares. Sicut et illi heretici qui resurrectionem carnis negant et ad decipiendas animas simplices. Dicunt hi qui non in carne resurgunt. sed si discutias eos qui hoc dixerint cum scias illos carnis resurrectionem omnino negare dicet tibi. uae illi utique erit. qui in carne baptizatus non fuerit. ut anima ipsius dum in corpore est de morte delictorum suorum et sepulchro criminum. per baptismum in eadem carne resurrectionem negat. Sicut ergo hi

uerbotenus defendunt. Nam ipsius carnis salu
tem excludunt. ita & hi per ueri similem con
fessionem. innocentium mentes occulta fraude
seducunt. & ut sol&. letale poculum mellis
dulcedine temperatum. suauitate fallente per
imere. sic & hoc malum. per blandimenta au
rium. audientium sensus quadam labe conta
minans. contagione adherentes inficit. Deni
q. & nunc potuissent omousion. sicuti & cetera
uerbotenus nominare. si habuissent quomodo
illud ad aliam intellegentiam. scaeuo sensu
peruerterent. Sed cum uiderent se in hoc uerbo
concludi. nullam omnino mentionem huius
rei fieri uoluerint. ne aut pfitendo hoc crede
rent. aut credentes proferri uiderentur. sub
tili ingenio excusantes qđ aut scriptum non
ess&. aut dm̄ in substantia dici non oporter&.
ne corporeus creder&. Ds& enim inquid efficit.
ut sit substantia. non tamen ut ipse dr̄ in sub
stantia deput&. Quippe aiunt, cum omnis
substantia contraria recipiat. ds̄ uero qui nihil
diuersum admittere potest. in substantia dici
non deb&. ignoscerem tibi si hoc simpliciter dice
res. si rationem uellis scire. si studis ad hanc

questionem accederes. si non ipse esses qui semp
de alia substantia, uel de nullis extantib; di
filium adsereres; At cum idem ipse sis qui
hinc sepe conuinceris. sepe confessus. sepe negan
do, sepius italiter inmutando damnatus sis,
qui etiam nunc tui ambitione. & potentia regum
exagites ac turbes omia, quomodo me uitas
ignoscere tibi posse frequentius eadem retrac
tan~~ti~~. sed ne uideat hec peruersitas preiudica
ta, magis quam examinata damnari. breui
ter tibi de hac oppositione respondeam; Prohi
bes itaq. in do substantiam nominari quasi om
ne qd substantia dicitur. res ipsa unius generis
habeat; An ignoras aliter celestia aliter
terrena constare? Sed et in ipsis celestib;
atq. mundanis rebus, magnam differentiam
inter eé. Aliter enim angeli aliter singule
queq. uirtutes. constitutionum suarum sub
stantias acceperunt. sicuti apostolus ait.
Alia claritas solis alia claritas lune alia
claritas stellarum. Sic et in hoc mundo ut
diuersa genera rerum, ita et diuersa corpora
animalium & omia sui cuiusq. generis sub
stantia noscuntur sicut apostolus dicit.

Non omnis caro una atq; eadem caro. Si ergo
eaq; a dō facta sunt. diuersas qualitates substan
tiarum suarum habent. tu putas in dō talem ēē
substantiam. qualem habet aliquis horum qđ
factum est. ut possit contraria recipere. Absit.
Quae est enim substantia dī. nisi ipsū qđ dś. sim
plex. singulare. purum. nulla concretione p
mixtum. limpidum. bonum. perfectum.
beatum. integrum. scm. totum. an tu putas
inane aliquid ēē & uacuum quod dś est. hoc
enim dici blasphemia est. ut inane putetur.
p quem cuncta consistunt. quia omā uerbo edi
dit. ratione conposuit. uirtute pfecit. cuius
nutu. & imperio uniuersa geruntur. cuncta
deseruiunt & bene qđ de dō in lege scriptū est.
Ego sum qui sum. & qui est misit me. & ipse salua
tor & dns. Haec est inquid uita aeterna. ut cog
noscant te solum uerum dm & quem misisti ihm
xpm. Est ergo in essentia sua dś cuius cognitio
uita aeterna est. qui est tantus quantus dici non
potest. qui tunc digne aestimatur. cum inestima
bilis dicitur. Est utiq; uellis ac nollis. ergo
ipsud qđ est. hoc erit substantia ei rei. quae esse
defenditur. Quod tamen ut iam dictum est.

quantus & qualis sit. nec mente concipi. nec
sensu estimari. nec animo definiri potest. du
modo constet esse quod creditur. ut de eo ipso
quod deus est. inde sit filius. & uerus sit filius.
& uerus sit pater in filio. & filius in patre; hoc
erit homousion. hoc est unius essentiae cum patre.
sicut ipse dominus ait; Ego in patre. & pater in me.
ego & pater unum sumus. & ego de deo patre ex
iui. & qui me uidet. uidet & patrem; Non in
merito. quia filius dei de deo patre natus est.
& ideo de unitate substantiae & de maiestate
diuinitatis unum sunt. sicuti & hieremias
propheta ait; Quis stabit in substantia domini. &
iterum apud eundem; & si stetissent in sub
stantia mea. auertissem eos ab studiis eorum
pessimis; & apud salomonem. substantia mea
dulcedo mea est. Cum ergo hanc unitatem sub
stantiae in patre & filio. non solum prophetica
sed euangelica auctoritate cognoscas. quomo
do dicis in diuinis scripturis. omousion non in
ueniri. quasi aliud sit omousion. quam quod
dicit; Ego de deo patre exiui. & ego & pater unum
sumus. uel quod et prophetae ex aperto. substantiam dei
intimant; Haec est autem omnis ratio in patre & filio.

ut unitatem substantiae credas. Licet rem ipsam
que est inennarabilis definire non possis. ut
siue lumen de lumine dicas. siue uirtutem
de uirtute. siue spm de spu. siue dm de do.
quodcumq; de do dixeris. unius tamen essentiae
patrem et filium credas. Id est deo ipso quod
pater est. filium natum intellegas. Nam si ali
quam conparationem de his reb; que uident in eo
facias. ipsa dissimilitudine rerum non rationem
ostendis. sed alter rationem disputationis in
ducis; Et quia ex uoce dni scriptum est. Cui me
conparabitis. ac p inde dns cui adsimilari nihil
potest. sufficiat credi quod eē sentit. quia ipse
credi se uoluit. non iudicari nec examinari.
deniq; de hoc ipso quod mecum pfiteris. si aliquam
similitudinem uellis in dō conferre. nescio
an quod conparaueris. possis expressius defini
re. ut puta cum dicas. lumen ex lumine. si ad
explanandū illud scrupulosa narratione coga
ris. quero quomodo lumen ex lumine credas.
utrum quasi lucernā ex lucerna. uel quasi sole
ex sole. ut aut duas lucernas. aut duos soles.
quasi duos deos sub hoc exemplo inducas. An
splendorē luminis eiusdem lucernę. uel clari

ratem solis de eodem sole fulgentem · de lumi
ne lumina signes ut in matrice luminis patris
figurā adsimiles · filium uero in splendorem
eiusdem claritatis ostendas · ut ex eo profeta
dixerit · Apud te est fons uitę · et in lumine tuo
uidebimus lumen · Vel salomon cum dicit ·
Candor est lucis aeternę · et speculū sine macu
la dī maiestatis · et imago bonitatis illius · Apos
tolus hinc predicauerit saluatorem nrm̄ ima
ginē eē inuisibilis dī · eo qđ et imago solis lux
sua sit · quę de eodem sole procedit · Sed quanta
ad hęc responderi possunt · qualiter generauit ·
qđ apostolus phibet · longum est dicere · quippe
cum constet lumen illud qđ est estimari · con
prehendi · et definiri non posse · nec debere ex
his quę in mundo sunt · maiestati diuinę aliquid
conparari · quia nihil de omnib; istis quę uident
aut dicunt · secundum hoc quod dī est · con
digna similitudine estimari potest · Quippe ·
cum ipsis intellectib; et sensib; maior sit · et ideo
premonui · ut tantum de unitate substantię cre
deres · et uerum filium de uero patre cognosceres ·
De equalitate aū rei requirere non deberes · quia qua
le aut quantum sit · scire non potes · Hoc enim

prophaę. hoc apostoli predicauerunt. Denique pro
captu. pro uirib; pro fide. Nam intueamur ds
quid sit. & uideamus an ei possit aliquid conpa
rari. Certe hoc est ds. qd cum dicitur non potest
dici. Cum estimat. non potest estimari. Cum
definit. ipsa definitione crescit. quia cęlum ma
nu sua cooperuit. pugno omnem mundi am
bitum cludit. quem totum omnia nesciunt. & me
tuendo sciunt. Cuius nomini & uirtuti famulat
hic orbis. & ipsa elementorum sibi succedentium
momentanea uicissitudo testatur. Hoc inquis.
unde ergo si potest aliquid ee cui possit pater &
filius conparari. quia talis est filius qualis &
pater. Non enim ipse unum cum patre se diceret.
nisi talem se de patre. qualis est & pater sciret.
Ratio quędā quę apud grecos nuncupat logos.
quę inter patrem & filium. psonas uel uoca
bula distinguit. quia & ipse filius ratio dicitur.
Quę tamen ratio. multis nominib; appellat. modo
uerbum. modo uirtus. modo sapientia. modo
dextra. modo brachium. modo margarita.
modo thesaurus. modo rete. modo aratrū.
modo fons. modo petra. modo lapis angularis.
modo agnus. modo homo. modo uitulus. modo.

aquila. modo leo. modo uia. & ueritas. & uita;
Cum sit deus omnia in omnibus. ut per haec uocabula
diuinarum dispositionum mysteria cognoscantur.
non ut ipsa maiestas filii dei proprie definita monstretur
hoc est enim filius dei eo quod pater est. alius idem per quem
facta sunt omnia. Nam ob hoc uerbum nuncupatur. quia
semper in patre & de patre. & nihil sine eo pater iussit aut
fecit; Virtus dicitur: quia proprie de deo est. & omnis potes
tas patris in ipso consistit; Sapientia appellatur: quia
non aliunde quam de patre ueniens. credentibus archana
caelestia reserauit; Dextra nuncupatur: quia per eum omnia
diuina opera diuina perfecta sunt; Brachium dicitur: quia
ab ipso omnia continentur; Margarita appellatur: ut nihil
illo preciosius habeatur; Thesaurus dicitur: ut in ipso omnis
operis diuitie regnorum caelestium recondite cognoscantur.
Rotia dicitur: quia per ipsum & in ipso de manu sancti diuersa gentium
multitudo more piscium per baptismum in ecclesia congregatur
ubi bonorum malorumque discrimen agnoscitur; Aratrum
nuncupatur: quia signo crucis eius dura pectora subiguntur.
ut necessario semini preparentur; Fons aquae uiuae appel
latur: quia ex eo sapientium corda caelestis aque gratia inri
gantur; Petra dicitur: quia credentibus fortitudinem in
credulis duritiam praestat; Lapis angularis dicitur: quia
utrosque parietes noui & ueteris testamenti. Ipse unus & me

dicator insemet ipso continens copulauit; Agnus
appellatur ut innocentia xpi et passio demonstraretur;
Homo dicitur quia secundum carnem ppter nos ho
mines nasci dignatus est; Uitulus dicitur quia
ppter nram salutem immolari sustinuit; Aquila
dicitur quia post uenerabilem resurrectionem ut
rex alitum ad patris reuolat sedem; Leo est dictus
quia ipse est rex regum qui mortem ac diabolum
uirtutis suae potestate comminuit; Via est quia
per ipsum ad patrem accessus est; Ueritas est
quia mendacium nescit; Uita est quia dat uitam;
et ipsum haec uniuersa significat; Vides ergo pp
ter haec uocabula significationes dispositionum
et operum diuinorum praeostensas non tamen
ipsum propriae definitum; Est ergo ds pater
inmensus aeternus inconprehensibilis inaestima
bilis; est et filius di et dns nr tantus quantus et
pater sed non aliunde quam de patre; quia ego
inquit de do patre exiui hoc est lumen de lumine;
Sed ne ex eo occasionem aliquam hereticus rapiat
cum duo nomina uel duas psonas id est patris
et filii statuo quasi duos deos ex diuersitate
confingam; Nos uero patrem et filium ita no
minamus ut unum dm in his psonis et nominib; consig
nem;

Uiderint filosophi. uiderint heretici discipuli
philosophorum. cum diis & hominib; & caelis
suis. apud quos iste numerus deorum potestatum
diuersitate uariatur. Nobis tamen unus est ds
pater. ut apostolus dix. ex quo omnia. & nos in ipso.
& unus dns ihs xps ds di filius. p quem omnia &
nos per ipsum; Nam duo quid aliud intellegunt.
quam duorum pro partes diuersa substantia. & cu
ipsis nominib; dissociata natura agendi. ac uiuan
di tam uoluntas quam imperia diuisa; Porro
pater ac filius. & si duae psone creduntur. ratione
tamen & substantia unum sunt; Nam in aequa
lium societas. melioris offensa est. & iniuria ei
qui uerus ds est. si ei non uerus alius conparatur.
Dm qui iniuste conparat uiolat. Cum autem ego
patrem & filium statuo; unitatem generis ad
signo; & si illa in psonis diuido; discretio tamen
psonarum. rursus eadem nomina in unitatem
sui naturalis foederis lege consignat; Unde &
tantus est filius. quantus uidebitur pater; To
tus de toto. integer de integro. perfectus de per
fecto. consummataq; uirtute. sicut apostolus
dicit; In quo omnis plenitudo diuinitatis corpo
raliter habitat; & hieremias receptissimus pphe

tatum hanc unitatem deitatis in patre & filio
sciens. ait; Hic est dominus noster: & non deputabitur alius
absque illo; qui inuenit omnem uiam prudentiae.
& dedit eam iacob puero suo. & israhel dilecto
sibi; & post haec in terris uisus est. & cum homi
nibus conuersatus est; & hoc ipsum predicat esa
ias dicens; Haec dicit dominus deus; fatigata est aegyptus
& negotiatio aethiopum. & sabaim uiri excelsi
ad te transient. & tui erunt serui. & post te am
bulabunt uincti conpedibus; & inte precabuntur.
quoniam in te est deus & non est alius praeter te; tu enim
es deus saluator israhel: & non sciebam; Quod ne puter
meo supercilio dixisse. quo sabellius fertur. qui
ipsum patrem ipsum filium profitetur. Non ita
nos totum in unam essentiam cogimus. ut aliorum
hereticorum fraude capiamur. sed quia ipso nomi
ne personarum. auctoritas indiscreta cognoscitur.
& filius non genere sed persona. alter a patre nomi
natur; Proinde totum patri adscribimus quod est
filii. & totum filii. quod patris est; Nihil enim
non uidebit patris quod iudicabitur filii; nec fi
lii quod defenditur patris; quia unitas maiestatis.
non sinit deos plurali uocabulo nuncupari. quip
pe cum constet patrem & filium unius esse

substantię: unde uterq. unus ds est dictus;

Illud ante cuncta mouentes: ne sit pater & filius unum non sunt. In inuidia recurrat auctoris interpolata natiuitas; Hoc enim placuit hereticis: ut ds ille omps. inuisibilis. inmensus. degeneraret in filio; non modo potestate: sed & conditione mutata; quasi non potuerit pater de se met ipso talem habere filiū: qualis ipse ē; Et proinde nos uerum filium de uero patre natum non factum unius substantiae cum patre defendimus: & hoc ē quod greci homo usion appellant: Id est alium ipsum ut audientia nominū personę fierent. non ut substantiam uocabula separarent:

Sed ut omne mysterium heresis arrianę tradatur; Cur nolunt filiu dī de patris substantia credi: breuiter intimabo; Aiunt & enim; cum sit ds pater omps. inuisibilis. inconuertibilis. perfectus. semper idem aeternus: filius uero uisibilis. quia sępe a patribus uisus ē: & conuertibilis atq. mutabilis. quia uariis figuris singulis quibusq. sese monstrauit; quasi de patris inquiunt substantia esset: fieri posset: ut & carnem adsumeret: & inuisibilis tamen atq. inmutabilis

cernere. sed potius in ea qualitate qua pater est
permansisse. ex cuius substantia erat; quia quod
de patre est. nec uideri. nec mutari. nec conuer
ti posse credendum est. Accedit ad causam. quia
cum inlapsus est in mariam. cum uirginis uterum
obpleuit. aliud utique ex illa quam quod uenerat
natum est. Unde iam inquiunt corrupta sub
stantia statum uertit. ordinem perdit. Continuo
inmutatione ipsa formatus de deo in hominem.
de spiritu in carnem. et utique translatio omnis. inter
emtio est pristini; Ac per hoc aiunt; si filius de
patris substantia esset. posset etiam pater mi
nor uideri substantiae suae uel translatione. uel
fine; et perinde filium ex alia substantia cre
dere maluerunt. quam uerti et mutari et uideri
posset. quia hoc de patris substantia credi non li
ceat; hoc est causa erroris; haec origo heresis
arrianae. dum non intellegunt uirtutem dei neque
tanti sacramenti dispositionem agnoscunt. ut
dominum humanis conditionibus compararent. Quibus
primo in loco respondendum est. filium dei non ita
uisum ut deserat. sed ut homo poterat. deinde
in uariis figuris non mutabilem et conuertibilem
ipsum. sed esse hoc potentiae dei. ut cum se singular

prout uult reuelare dignatur; habitum mutat.
non substantiam uertat. nec proprietatem quali
tatis amittat. sed iuxta meritum uidentis.
temperamentum maiestatis adhibeat. Ipse autem
idem ut semper est in substantiae suae proprietate per
maneat: sicut scriptum est; Mutabis eos et muta
buntur. tu autem idem ipse es et anni tui non defici
ent; Nam et si multa sunt ex his quae in hoc mundo
uidentur. quae ex alio conuertuntur in aliud ut
desinant esse quod erant. et hoc sint quod retro non
fuerant. ut limus cum in hominem figuratur.
limus esse iam desinit. ut lutum figuli cum soli
datur in testam. ut lapis cum dissoluitur incoctus
in calcem. ut harena commutatur in uitrum. et
cetera quae longum est recensere. Sed multum
interest stulte heretice inter ea quae facta sunt.
et eum qui fecit; Cum omnia quemadmodum
uoluit fecit; quae autem facta sunt. ad scriptae con
ditioni deseruiunt; Qui uero fecit. suae uolunta
tis et proprii iuris est. Neque potest in aliud quam
est aliquo cogente mutari. sed prout uult. et cui
uult sese demonstrat; Nam si angeli in figu
ra hominum saepe sunt uisi. et tamen aliud non sunt
quam quod esse norunt. Neque substantiam mutant.

cum formam humani corporis sumunt. quanto
magis ipse dominus quoniam fecit. qui ipsis angelis ut
hoc possint. sua institutione concessit; Huc acce
dit. quod filium dei ut iam dictum est ita uisum a pa
tribus adprobamus. ut non totum in illo quod est deus
uideret. sed dispositiones rerum futurarum quae
suis quibusque temporibus conplendę erant. in illo
per imaginem cernerent; Nam quis filium dei ui
dere potuit antequam conspicabilem materiam
qua ei conplacuit adsumpsit. uel ipsum hominem
induere dignatus est; qui et si abrahę uisus est.
sed in forma humani corporis uisus est; quod sci
licet postremis temporibus in hominem uentu
rus esse ostendit; Iacob etiam alibi in angelo.
alibi aeque uideret in homine; qui deo se in ange
lo demonstrauit. ut nuntium se magni consilii
indicaret; In homine uero cum quo conluctatus
fuisse describitur. ut imaginem futurae conluctatio
nis quam cum israel habiturus erat cum secundum
hominem aduenisset perspicue indicaret; Sed
ut dominum crederet. cum quo tanto certamine sub figu
ra hominis luctabatur. Israel homo uidens deum no
men accepit; Uidi enim inquit dominum facie ad fa
ciem. et salua facta est anima mea; et utique;

figurā hominis uiderat; quam dš dī filius indue
rat; Moysi in rubo in flamma ignis apparuit;
ut lumen credentib; incredulis iudicium osten de
ret; quia xp̄s credentib; salus est; non credenti
b; poena; ut apostolus dicit. Aliis odor uitae in
uitam; Aliis odor mortis in mortem; populū
isrt in columna nubis p diem; & p noctem co
lumna ignis quod dux itineris praecedebat. ut bap
tismi gratia p nubem. & donum sci sps p ignem
ostenderet; Unde & apostolus paulus in nu
be patres baptizatos scribit. & spm sicut ignem eē
apostolorum acta declarant; Uides ergo p omia
signa diuinarum dispositionum in honore dī
patris. prae ostensa; Non tamen ipsum dm̄ ut est
propriae reuelatum; Denique cum moẏses rogaret
ut faciem dī pure uideret; quid ad illū continuo
dixit dš; Non enim uidebit homo faciem meam;
& uiuit; hoc ipso quod negat aspectus; claritas in
dicat; quae scilicet tanta est; quanta credenda est.
quae inuisibilis indicat; Cum ergo moẏses qui
scilicet caeli ordines. mundi elementorum uices.
totius denique orbis ornamenta dō gesserat.
indicari expresserit; cui ipse dns testimoniū
omnium perhibuit dicens. Nemo erit exp

phetis. ut servus meus moses cui facie ad fa
ciem. et os ad os locutus sum. Dum tamen
pure videre non potuit. Merito qui pro
phetiae omnia dignus. sed non usque adeo
ut intueri dnm possit. qui homo tantummodo
esset; Et utique hic omnia filii verba defen
dimus. quem in monte sina cum mosen lo
cutum esse scimus. qui agendis expla
gendisque rebus a patre advenerat; quia omnia
a principio per ipsum ordinari et explicari et ma
nere convenerant. ut habendi filii haec perpetua
ratio constaret; Et tamen si cuius accipitur
ut alicuius conspicabilis ut dixi materiae
dispositione adsumpta videretur. salva
scilicet invisibilitate eius. quam a conspectu
omnium maiestas interfusa seposuit;
Non enim sic humanis aspectibus revelatus est. R
ut tota in illo deitas appareret, sed ad lucem
speculi cum conceptus infra lucem suam vul
tus. quasi ad plenam effigiem hominis inclu
ditur. ita maiestas ei praeeunte fulgore infra
iduia est. ut imaginem veritatis non ipsum dnm
propriae demonstraret; Sic et cum hominem
induere dignatus est. non labem aeternitati

intulit ut sps se mutaret in carnem · sed ut sus ceptio hominis inmortalitatem atq; aeternitatem caelestis uitae prestaret. Nam et si apostolus semet ipsum exinanisse dicit formam serui suscipiendo: non utiq; sic exinanitum accipimus ut aliud quam quod fuerat idem sps fieret · sed ut seposito interim maiestatis suae honore humanu corpus indueret · quo suscepto: salus gentium fieret. Ut enim sol cum in nube egit · claritas eius conprimit · non caecatur. Et lumen illud qd toto orbe diffusum claro splendore · cuncta pfundit · paruo admodum obstaculo nubis includit non aufertur. Sic et homo ille quem dns saluatorq; nr idest ds di filius induit deitate in illo non interceptt sed abscondit. Denique cum se in monte paululum extra ipsum hominem extulisset · fulgore luminis eius paene obcaecati apostoli sunt; in terram quippe homines ceciderunt periclitati uita nisi eis dns conpresso rursus maiestatis suae honore ut misericors subuenisset · secundu illam sententiam scripturae diuinae dicentis; dm̄ nemo uidit · et uixit. Utergo claritas solis non usq; ad nros emicat uisus · sed sibi salua est · quia quod non uidet infirmitatis est nrae · quae oculos nubi

texit obscuritas / ita & maiestas illa diuina·
quae ut dixi corpus induerat· probat se non suo
detrimento proprio latuisse fulgori· sed car
nis ut dixi beneficio· cuius causa filius dei· filius hom
nis esse sustinuit; Nempe enim de spiritu dei uirgo con
cepit· & quod concepit hoc peperit / id est deum carni
& animae suae; id est homini ut iam dixi persone uni
tate sociatum: sicut ipse ait; Quod nascitur de spiritu
spiritus est· quia spiritus est· & de deo natus est; sicuti & an
gelus ad mariam uirginem dicit; Spiritus dei ueniet &
in te· & uirtus altissimi obumbrabit tibi· Propter
ea· & quod nascetur ex te sanctum· uocabitur filius dei;
Vides ergo ipsum uerbum ipsum dei filium uenisse in uir
ginem· & in dei & hominis filium processisse; Nec tamen
ipso indumento carnis· dei filium esse mutatum·
sed eundem ipsum esse in hominem qui fuerat an
te mundum apud patrem deum; per quem facta sunt
omnia· & sine quo factum est nihil· sicut in euan
gelista ait; Mundus per eum factus est· & mun
dus eum non cognouit; Ceterum amentia est
credere posse ab eo liberari· qui ut liberaret mis
sus est· ut ad immortalitatem redigeret· qui transit
ad mortem; qui ut nasceretur· oppressus est; Sed
absit heretice ut sensus tui iniquitas a catholicis.

admittatur; Nos enim credimus inmuta
bilem et inconuertibilem sicut patrem ita et
spiritum sanctum et filium dei; qui cum hominem induit
non statum uertit. non ordinem perdidit. non sub
stantiam inmutauit. sed indumento eiusdem
corporis. aeterno claritatis suae luminis inlustra
to. uirtutem ad nos per tramitem corporis eius lux
sancti spiritus et aeternae uitae gratiam redundaret; quem
et sic passum credimus et sepultum. sed homo ille pas
sus est quem filius dei suscepit. quem induit quem
portauit; Sed quia totum ad auctorem refereba
tur quicquid ille homo patiebatur. ideo mors et pas
sio domini dicebatur; Est enim in Christo sicut gemina
et duplex diuina scilicet et humanaque substantia ita
una eademque persona; Sed constat inmortale esse
quod dei est. hominis quod caducum; Tertia quoque die
resurrexit. non deus in homine sed homo potius in
deo. Ascendit in caelos. optulit patri suo huma
nam illam quam suscepit pro hominum salute
naturam gratissimum munus; conseditque ad dex
teram patris secundum quod scriptum est. Dixit dominus domino
meo: sede ad dexteram meam; Misit nobis spiritum sanctum
de propria sua et ex una eademque substantia protecto
rem. signatorem. et deductorem in uitam aeternam.

sicut scriptum est ex uoce di; Effundam de spu
meo super seruos & ancillas meas; Et iterum;
sps ex me procedit; & ipse dns saluatorq; noster.
De meo inquit accipiet; Ex eo utiq; qd est filius.
quia & filius de eo quod pater est; ex inde prefini
to tempore uenturus. uiuos mortuosq; iudica
turus. ut reddat credentib; premium. Non cre
dentibus uero supplicia; Cuius regnum aeternu
inmortale: nec initium habet nec finem; Cui e
honor & gloria in scla sclorum. Amen;

Haec qui legis p dnm obsecro ne simplicitate sensus
in ambiguum torqueas. aut alias quam dictas i
trahas; quia nos patrem. uerum patre confite
mur. & filium di. uerum filium di. & spm scm
uere spm scm Credimus; tres p sonas unius sub
stantiae. & unius diuinitatis confitentes; Sabelli
au & fotini nec non & arrii sectam & si qua
alia sunt quae contra regula ueritatis ueniunt con
demnam; Nicenae au sinodi tractatum. omnia m
in nisu ex tota fide seruantes amplectimur;

Hunc enim tractatum scimus contra omns hereses
inuicta ueritate oppositum. Amen.

EXPLICIT DE FIDE SCI GREGORII.

INCIPIT DE FIDE NICENA.

CRedimus in unum dm̄ patrem omnipotentē.
& in unigenitū filium eius ihm̄ xp̄m dm̄. & dnm̄
saluatorem nr̄m. & spm̄ scm̄ dm̄. Non tres deos sed
patrem & filium & spm̄ scm̄ unum dm̄ eē confite
mur. Non sic unum dm̄ quasi solitarium. nec
eundem qui ipse sibi pater sit ipse & filius. sed
patrem uerū. qui genuit filium uerū. ut est ds̄
de dō. lumen de lumine. uita ex uita. ꝑfectum
de ꝑfecto. totum a toto. plenum a pleno. Non
creatum sed genitum. Non ex nihilo sed ex pa
tre. Unius substantiae cum patre. Spm̄ uero scm̄
dm̄. non ingenitum. neq; genitum. non creatū.
nec factum. sed patris & filii. semꝑ in patre &
filio coaeternum ueneramur. Unum tam̄ dm̄.
quia ex uno patre totum qđ patris est ds̄. natus est
filius. & in patre totum qđ inest totum genuit
in filium. pater filium generans. non minuit. nec
amisit plenitudinis suae deitatem. totū aū qđ ds̄
pater est. id eē & filium a deo natum certissime
tenentes. cū spū scō unum dm̄ piissime confitemur.
Credimus ihm̄ xp̄m dnm̄ nr̄m di filiū ꝑ quem omīa
facta sunt quae in caelis & in terra. uisibilia & inui
sibilia. ꝓpter nr̄am salutem descendisse de caelo.
qui numquam desierit eē in caelo. & natum de

spū scō ex maria uirgine; uerbum caro factum.
Non amisit qd fuerat. sed coepit eē qd non erat. ni
demutatum. sed dm̄ p manentem. & iam homi
nem natum. non putatiue. sed uere. non aerium
sed corporeum. non fantasticum sed carneum.
os sa sanguinem sensum & animam habentem;
Ita uerum hominem. ut uerum dm̄. unum eundem
q; uerum hominem & uerum dm̄ intellegim̄.
ita ut uerum dm̄ uerum hominem fuisse nullo
modo ambigndi confitendum. hunc eundem
dnm̄ nrm̄ ihm xpm̄ adimplesse legem & pphās.
passum sub pontio pilato crucifixum scdm̄ scrip
turas. tercia die a mortuis resurrexisse. Adsump
tum in caelis sedere ad dexteram patris. inde uen
turum iudicare uiuos & mortuos. expectam in
huius mortem & sanguine emundatos. Remissi
onem peccatorum consecutos. resuscitandos nos ab eo
in his corporib; & in eandem carnē qua nunc sum̄.
sicut & ipse in eadem carne. qua natus & passus.
& mortuus ē. resurrex. & animas cum hac carne
uel corpora nra accepturos; ab eo aut uitā aeternam.
premium boni meriti. aut sententiā p peccatis aeterni
supplicii. EXPL. DE FIDE NICENA. INCIPIT
DE PENTECOSTE. ET DE SPŪ SCŌ IN ECCLESIA

CONSTANTINOPOLI · XXXX

De sollemnitate huius diei pauca dicenda sunt. ut laetemur in spiritu. quoniam quidem aliae aliis sollemnitates geruntur. Cultoribus autem uerbi in uerbo est celebranda festiuitas. Quid enim tam aptum et quid tam conueniens. uel quid ita laetificat rectam et rationabilem mentem quam eorum quae gerit accipere et agnoscere rationem. Adhibete ergo animos. et quid sibi festiuitas ipsa uelit audite. Celebrantur etiam apud iudeos sollemnitates quaedam. sed secundum litteram. quia corporalem persequens legem iudeus. in legem spiritalem non potest peruenire. Celebrantur et apud gentiles. sed demonibus festiuitas exhibetur. Pro eo quod aut uitii alicuius auctores sint aut propter uitia et per uitia colantur. Idcirco etiam uitiorum et turpitudinum plenae eorum ipsa sollemnitas. ut honorem deo suo peccando deferant. et magis se ei commendet is qui plus abundauerit uitiis. Celebrantur etiam apud nos sollemnitas. sed sicut spiritui placet. id est ut uel dicamus honestum aliquid uel agamus. et hic est noster festus dies. ut in animo ece

thesauros pertinet aliquid & proprium recon
damus; moneta quae pertransseunt & dissoluuntur.
& ad presens tantummodo fallunt oculos. &
lenocinantur aspectu. & secundum meam senten
tiam ad perniciem atque interitum blandiuntur.
Sed sufficit corpori malicia sua; non indiget fla
ma copiosiore materia. nec insolens bestia
abundantioribus cibis. ut insolertior fiat. & uio
lentius urgeat; Idcirco ergo spiritaliter ma
gis est agenda sollemnitas; Initium sane & causa
festiuitatis paulo altius repetenda est. licet ex
cessu quodam uti uideamur. sed gratum opinor
erit. his precipue. qui historias ueterum nostrorum
non ignotas habent; Apud hebreos sacramenti
aliquid optinet & honoris numerus septimanus.
ut moysi ex dei tradita lege. sicut & postea pytagorici.
quartum numerum sibimet sacratiorem fecerunt.
in quo & iuramenti sui obtinent sacramentum;
sed & octauum numerum uel tricesimum
honorandum crediderunt. tam simonis disci
puli quam martionis. quibus numeris. totidem
aeque eonas uel secta a mundo esse confirmant
& alia quoque nonnulla secundum suas uel ra
tiones uel persuasiones. numeri huius referunt R

sacramentum. Uerum secundum hebraeos manifestum est. quia in sex diebus deus materiam mundi substituit & formauit. ac per species singulas quasque discreuit & hunc quem nos uidemus explicuit mundum. septimo uero die requieuisse deus ab operibus suis. sicut indicat etiam ipsa sabbati appellatio. quae requiem hebreo sermone significat; Si uero & aliam aliquam altiorem & excellentiorem haec continent rationem. aliis doctis libris philosophandum relinquo. Hic uero honor septimanae. apud illos non in diebus solum obseruatur. sed etiam in annis; Nam quod ex diebus obseruatur. istud est sabbatum. quod et frequenter & indesinenter apud eos custoditur. Annorum uero septimana annum facit remissionis. & non solum septimana. uerum etiam septimanae septimanarum obseruantur. non solum in diebus. sed etiam in annis; Et dierum quidem septimanae generant quinquagesimum diem. quae apud illos uocata sancta dies dicitur. Annorum uero septimanae. quinquagesimum annum faciunt. qui apud illos iubelaus nominatur. in quo similiter terrae fit remissio. & seruorum libertas. & possessionum restitutio. quae praetio fuerant conparatae.

Offeruntur enim apud illos non solum fructuũ
uel nascentium · sed & dierum annorumq; pri
mitiae; Hic ergo septegenarius numerus ea ob
seruatione qua superius diximͣ diem pente
costes; Id est sollemnitatem introducit quinqua
gensimã · Septem & enim septies multiplicati ·
quinquaginta ex se generant numerum · adsump
ta una die · quam ex futuri sc̄li numero praesum
tam eẽ maiorum auctoritas tradit; fit enim ip
sa & octaua semp̄ & prima · Immo ipsa est semp̄
una quae est omnis dies · Necesse est enim sabba
tismum animarum populi dĩ illuc occurrere ·
atq; ibi conpleri · ubi dabit̃ pars his qui septem · &
pars his qui octo · sicut & iam ante nos quidam
disserens salomonis dicta sapienter exposuit ·
De honore ergo septimanarii numeri multa quidẽ
testimonia in scripturis sc̄is referunt̃ · sed nobis
ex omni multitudine pauca sufficient;
Primo omnium · q̄d septem sp̄s dicunt̃ sc̄i in quo
sine dubio uirtutes · uel in operatione sp̄s sc̄i esa
ias sp̄s appellauit; sed & sc̄dm dauid eloquia
dn̄i argentum purgatum septies eẽ dicuntur;
& iustus quidem sexies de necessitatib; liberatur
in septimo aũ non accedit ad eum malum ·

Peccator uero non solum septies sed septuagies
septies si penitens ueniam promeretur. & rursus e con
trario. bona enim est & malorum poena. in cain
septies uindicatur. id est septempliciter poenas
parricidii luet. Lamec uero septuagies septies.
pro eo quod et homicidium post propositam legem &
post condemnationem homicidę prioris admi
sit; sed & pessimi uicini septuplū in sinu suum reci
piunt. Supra septem quoq; columnas domus sa
pientię conlocatur. Lapis etiam zorobabel sep
tem oculis adornatur; Scs quoq; septies in die
laudem dicit deo. & septimus ab adam enoc a deo
translatus est. sed & abraham patriarcha uicen
simus primus electus est. Triplicato septi
mane numero. ut & hoc ipsum quod triplicatur
formam maioris contineat sacramenti. Au
debit fortasse aliquis eorū qui ualde uiriliter
audere in omnib; possunt peruenire etiam ad no
uissimum adam dn̄m & dn̄m ih̄m xp̄m qui ab illo
priore adam qui factus est sub peccato numero
septuagesimus & septimus inuenitur. Secundū
generationes quas enumerat lucas ab inferiorib;
ad superiora conscendens. Considero quoq; sep
tem illas tubas hiesu naue. & septē dieb; circuitus

sacerdotum· quib; murorum hiericho fundam-
ta quatiuntur· & ppugnaculorum moles antiqua
dissoluitur. Helias quoq; septimum demum misso
ad speculandum puero·:· in uestigium pedis nubē
mouit & claustra celi que uerbi sui potestate fir
mauerat· orationum clauib; reserauit. Eiusdē
ut opinor sacramenti est & iam candelabrum· qđ
septem lucernis in templo uelut septem radiis mi
cat; in septem dieb; pontifex consummat in lege·
in septimana lepsus mundat· in septem annis
templum a salomone construit· & in septem dieb;
dedicatur. in septuagesimo anno populus de
captiuitate babilonica reuocat·. Et quod est in
monadibus. hoc sit & in decadib;· & pfectiore
numero multiplicent· & ipsa que perfecta sunt·
Sed quid mihi ea que porro sunt dicere. Ihs ipse
qui est pura pfectio· scit in deserto quinq; panib;
quinq; milia hominū reficere· sed & de septem pa
nib; pascere quatuor milia· & refectionis reli
quias ibi quidem in duodecim cofinos. hic autē
in septem sportas recondere; quod utrumq; non
sine ratione factum puto· nec sine spiritali sacra
mento. Sed & tu apud temet ipsum relegens
& retexens. quam plurima inuenies huius numeri·

inscripturis indicia sacramenti plurimum
continentia. Quod autem ad presens tempus neces
sarium est. quamvis quod est perfectum & integrum
vel quod est diuinius. conprehendere atque optinere
minime possimus. ad certe quantum ualemus
adsurgimus. Celebrant igitur hebrei quinqua
gesimum diem celebramus & nos sicut alia
nonnulla. quae ad nos ex illorum tradicione
peruenerunt. quae apud illos quidem geruntur
in typo. a nobis autem adimplentur in spiritu & ueritate.
Hec de ipsius diei sacramento uel antiquitate dis
seruimus. sed nunc iam progrediamur ad cętera.
Pentecostes id est quinquagesime sollemnitatem
celebramus. & aduentum spiritus sancti & pollicitatio
nis christi expletam fidem. & mysterium magnum
ac uenerabile. Corporalia quidem christi accepe
runt finem. id est ea quae in aduentu corporali
gesta sunt. Cum paulo enim & sentiendum est
& dicendum. Quia & si cognouimus christum secundum
carnem. sed nunc iam non nouimus. Illis ergo
expletis. nunc incipiunt quae sunt spiritus. Quae autem
sunt quae fuerunt corporalis christi praesentiae.
uirginis partus. uerbi in carne natiuitas. pre
sepe. panni. angelorum laudes. pastorum exultatio.

stellę cursus. magi adorantes & munera offeren
tes. herodis cruentus in pueros furor. fuga ihū
in ægyptum. ac regressus. circumcisio. baptismi
testimonium de caelis; temptatur etiam in de
serto. lapidatur. proditur. cruci adfigitur. sepelitur
resurgit. ascendit; horum multa etiam nunc pa
titur. ab his quidem quos oderunt patitur & fert.
ab his uero qui diligunt fert nihilominus quae
ipsi patiuntur. Quae enim facit uni ex minimis ei
ipsi facit. & interim differt. uel inter inimicos
poenam uel suorum uindictam. Illis quidem pae
nitentiae & conuersionis tempus indulgens.
suorum uero fidem & caritatem probans.
Si non deficimus in tribulationibus & laboribus ago
nis quae pro priuatate declinamus. Talia ergo sunt
quae a xpō uel gesta sunt uel geruntur. Quae uero
sint spīs scī requiramus. Adesse autem dignatur ipse
spīs scīs. & dare nobis uerbi copiam in quantum
cupimus. Certe uel in quantum temporis satis est.
& aures capere poterunt auditorum. Aderit
sine dubio. sed tamquam dns. & non tamquam
seruus. non expectans iuberi ut quidam putant
Spīs enim ubi uult & quos uult. & quantum uult
inspirat. Sic enim nos de spū intellegere & dicere.

R

inspiramur ab spū; Spm̄ scm̄ qui inter crea
turas adnumerant. iniuriosi serui & mali.
immo malorum pessimi. Malorum namq; est
seruorum non agnoscere dnm̄. & conseruum
ducere. a quo se quoq; sperent seruitute liberan
dos; Qui uero dm̄ credunt; participes di sunt &
mente clari. Qui uero & credunt & nominant
& predicant. siqui dē fidelib; magni sunt & adm
randi. si uero infidelib; & indignis. minus indi
uinis mysteriis cauti. in luto margaritas spar
gentes. & infirmo auditui adhibentes sonum
thonitrui. & oculis infirmis ingerentes solem.
& cibum solidum lactantib; admouentes. Opor
tet enim paulatim eis quę pfectiora sunt aperi
re. & cum prius fidei intellegentia religione
pfecerint; tunc iam inluminatis adhibere lu
cem. & in ueritate ambulantib; scientiā com
mittere ueritatis. Propter qđ & nos pfectio
rem interim & excellentiorē ad praesens dif
ferentes disputationem; Nondum enim temp̄.
sed quantum ad praesens pferre nobis est possibi
IIII. le. disseremus; Siquidem neq; increatum.
neq; extra omnia temp̄ confitemini spm̄ scm̄ uos.
O qui aduersamini & resistitis contrario spū agi

mini. Non possum enim non aliquantum audere
in vos stimulos namque zeli; si vero in hoc
salutem sanum sapitis. ut manifestam hanc de
clinetis impietatem; ut extra numerum creatu
rarum. et servilem ordinem sententiendum esse
eum qui vos liberos facit putetis. derelinquite
deliberate diligentius. et requirite vel cum ipso
spiritu sancto. vel certe nobiscum. Puto enim vel in immo
dico esse vos participes eius. et ideo veluti cum
proximis iam immo cum propriis libenter delibe
rabimus; Advertite ergo quod dicam; aut date
mihi aliquid medium servitutis et dominati
onis. id est inter dominum et servum. inter dominum et
creaturas. ubi locum sancti spiritus requiramus. aut
si servilem dare ei ordinem refugitis et timetis.
Non est iam dubium cuius debeat esse loci et or
dinis is de quo quaerimus; sed nescio quare iterum
eum quem de natura dei esse creditis. deum profiteri
etiam sermone ac voce non vultis. In syllabis
offenditis. et difficultatem patimini proferre
per vocem ea quae tenet mens et intellegit sensus. et
hoc vobis efficitur petra scandali et lapis offen
sionis. Nihil mirum; hoc enim et Christus factus est
multis. Verum sit istud humanae fragilitatis

infirmitas. non posse confiteri quae credere te
non potes diffiteri. inuicem onera nostra portemus.
compatiamur fratribus in spiritu mansuetudinis.
Non tam nos ipsos quam fratres et proximos
VIII. diligamus. Date ergo uos nobis credulitatem et
uirtutem deitatis in spiritu et pronuntiationem uobis
nos concedimus uocis. Confitemini naturam
quibus uultis aliis uocibus. quam uultis uerecun
de. quam uultis infirme. patiemur. immo et
curabimus infirmitatem uestram. extorquebimus
nobis et furabimur aliquid desiderio nostro mi
nus aliquid dici a uobis patiemur. si tamen
sciamus nihil minus credi; quamquam o foe
dum enim et uere foedum est. et perabsurdum.
mente et animo sanum sapere. trepidare autem
et infirmari circa sonum uocis. et occultare
thesaurum uelud alius inuidentem. et cum mens
praesit. nolle etiam linguam sanctificare confes
sione pietatis. Sed quid agimus turpe est et no
bis id agere quod alios incusamus. et cum illos cul
pamus. in ipsa pietatis confessione angustos
quosdam et nimis parcos. Nos quoque eisdem nos
met ipsos angustiis coartemus. Unius deitatis
quaeso uos confitemini trinitatem. si uero aliter

uultis: dicite unius esse naturę. & uocem dari uo
bis a sancto spiritu deprecabimur. Dabit enim certus
sum: qui dedit quod primum est, dabit et quod
secundum est. Qui dedit credere, dabit et con
fiteri precipue. si huiuscemodi confessionem
spiritaliter reuereamini. & non diabolica per
tinacia recusatis. Aliquid adhuc & planius
& breuius dicam. Neque nos uel per eis maiora &
diuiniora proloquentes. neque enim ad altiora
contendentibus inuidendum est. Neque nos ar
guamus uos pro eo in quo nondum peruenire potu
istis. siquidem liceat per aliam uiam in unum tamen
& in idipsum diuerticulum conueniamus. Non 110
enim uincere studemus. sed suscipere desideramus
fratres. quorum discessione & separatione adfligimur. &
discerpimur. Haec uobis dicimus apud quos su
tale aliquid inuenimus. id est qui de filio dei inte
gre creditis & confitemini. quorum uitam & con
uersationem admiramur. Licet sermonem
non satis conlaudemus; uobis ergo habentibus
spiritum dicimus. ut suscipiatis ea quae sunt spiritus. &
non solum certetis in agone. uerum etiam legi
time certetis. quia nemo coronatur nisi legiti
me certauerit. Uita & hoc uobis dissectum urge:

& conuersationis uitę meritum mercedis loco
donet. Confitemur quod creditur. meremini nam
quia uobiscum & supra nos; audeo etiam aliquid
amplius dicere. libenter pro uobis exclamabo
uoce apostoli pauli. Intantum uos amplector.
intantum desidero. intantum reuereor & ad
miror ipsum religiosum habitum uestrum & uultu
totius abstinentię indicem. & honestissimos
conuentus uestros. & uirginitatem specialiter mi
hi caram. & puritatem uitę. & peruigiles in psal
mis & canticis spiritalibus noctes. Pauperum
curam. caritatem fratrum. sollicitudinem pere
grinorum. intantum haec admiror in uobis
& diligo. ut & anathema esse a xpo & condempna
ri ab hominibus pro uobis libenter accipiam. tan
tum uenite & estote nobiscum. & trinitatem
unius deitatis communiter adoremus. De aliis
uero quid dicam qui manifeste mortui sunt.
quos solius xpi est resuscitare amor tuis. qui so
lus uiuificat mortuos. & uocat quae non sunt.
tamquam quae sunt. arrianos & eunomianos
dico. qui sine causa locis dissident. cum perfidia
consonent. Conuenticulis separantur. qui in
prauitate copulantur. quique similes mihi uidentur

oculis strabis. qui uersi et auersati a se inuicem
uident, cum unum uideant. et non intuitu sed
positione discordent. si tamen discordiae magis
argui debeant quam caecitatis. Verum quoniam suf
ficienter ad uos dixi. redeam rursum ad spiritum sanctum
pro quo exclamaui. uos quippe nos estis quos inui
tat per uerbum. iam sequimini redeuntem.
Spiritus sanctus erat quidem semper et est et erit. neque ini
tium ullum neque finem habens. sed patri ac fi
lio coaeternus. neque enim dignum est aut filium
aliquando defuisse patri. aut spiritum filio. esset
enim in maximis defraudata diuinitas. et in
glorium atque indignum duceretur. si uel ex paeni
tentia et praepostero consilio dei ad perfectionis
plenitudinem peruenisset. Erat ergo semper par
ticipium sui praestans. non ipse aliunde parti
cipium sumens. id est qui repleret alios sua gra
tia. non ipse aliunde repleretur. Qui perfectione
praestet et non accipiat. qui impleat non im
pleatur. qui sanctificet. et non sanctificetur. deos faciat.
non ipse fiat deus. inconuertibilis inmutabilis.
semper idem sibi ac patri et filio. inuisibilis. in
temporabilis. inconprehensibilis. inaestima
bilis. Ubi non qualitas. non quantitas. non

specie sulla. non corpus est, ex se in & ipso. ac
semp uigens. libere agens. pprię potentię. omnis
potentię, a quo & ad prima omnium origine
qui est pater. sicut & unigeniti oma. ita & iam
oma sci sps referunt. hic & uita est & uiuifi
cans. lux & inluminans. bonus & bonitas. sps
rectus. sps principalis. qui est dns omnium.
mittens apostolos. separans sibi ministros. tem
pla sibi ipse constituens. spirans ubi uult. di
uidens donationes sps prout uult. sps adoptionis.
sps ueritatis. sps sapientię. & intellectus. & sci
entię. & pietatis. & consilii. & uirtutis. & ti
moris di. p quem pater agnoscit. & filius glo
rificat. & a quib solis ipse cognoscit; unus ordo.
unus cultus. una ueneratio. una uirtus. una
pfectio. & scificatio; & quid opus est plurib
uerbis. Oma que pater est. haec est & filius.
excepto eo qd innatus est pater; oma que fili
us est. haec est & sps sci. preter hoc qd natus est
filius. sed haec non substantiam separantes.
sed erga substantia discernunt. Uideo te here
tice contradictionis parturientem. sed ego
cursum uerbi tenebo. Honoremus diem in
aduentu sps sci. cohibe si possibile est parum

Quid linguam tuam, de aliis enim linguis dicere
commoniti tempus istis caelestib; linguis. nunc
cedat paulisp lingua terrena. moueceret. uel p
tumesce igneas linguas, hodie de nris doctrinatib;
crastino de uris calliditatib; disserdm, hodie
sollemnitatem nostram. crastino foeditatem
urām curemus, haec mystica sunt. illa inimica.
haec in ecclesiis. illa in triuiis. haec sobriis. illa
ebriis. haec studiosis. illa reseruent otiosis.
Sed sufficit destruxisse contraria. nunc iam
quae nostra sunt constituamus. hic sps scs cui
inoperatio primo omniu inest angelicis ordi
nib; caelestib;q; uirtutibus. & quaecumq; illa
post dm. & circa dm sunt. nec aliunde habent
pfectionis suae culmen uel inluminationis splen
dorem. atq; auersionem uel immobilitatem
ad malu. nisi ab spu sco. Tum deinde ad
fuit patribus & pphetis. Quorum alii quae
sierunt dm. alii etiam cognouerunt. alii
etiam uero futurorum prescientiā meruer.
hoc sco spu mentem eoru informante. ut futu
ra tamquam presentia p uirtutem sui sps con
tuerentur. Sed & discipulis xpi non solum
ut inoperans aderat. uerum etiam deitatis

potestate atq. auctoritate cuncta dispensans.
Adfuit igitur etiam his tertio, prout capere poterant.
Temporum quoq. distinctione seruata. idest
ante passionem xpi & post resurrectionem
eius iterum. Tertio etiam post ascensionem
eius ad caelos; & primo quidem eius presen
tiae uirtutem indicant gratiae sanitatum.
& purgatio atq. effugatio demonum ex ho
minib. quam utiq. non sine sco spu apostoli
procurabant. Tum deinde post resurrectio
nem manifeste dicit saluator ad discipu
los suos. Accipite spm scm. & insufflauit
in faciem eorum; Tertio uero in linguis
igneis adfuit. & haec est ista festiuitas quam
nunc agim. Prima ergo eius illa presentia
paulo obscurior & celatior fuit. Secun
da uero iam manifestior. haec autem tertia
euidentior & pfectior. qua non solum
opere adest. uerum etiam substantialiter.
si dici potest presto est. iam non ad sci fi
candum. sed ut ita dixerim ad cohabitandum.
Rectenim uera dignum erat. ut cum nobis
corporaliter aduenisset. etiam sps nobis
corporaliter appareret. cum xps ad ipsum

ascendisset. ipsum descendere ad nos. qui ue
nit quidem ut dominus in potestate. mittitur autem
tamquam qui non sit contrarius deo. Iste enim
sermones non naturam separant sed concor
diam docent. Propterea autem post xpm ut u
nus nobis paraclitus. id est aduocatus uel
consolator numquam desit. Idcirco autem alius
paraclitus dicitur. ut aequalitatem naturae ac
potestatis agnoscas. Alius enim hoc est ali
us. quia alius non dicitur de eo qui alterius
generis sit. sed de eo qui eiusdem sit substan
tiae uel naturae. Quid autem sibi uidetur quod
in linguis uenit. sine dubio ut proprietatem
suam et consanguinitatem quandam osten
dat ad uerbum. Quare autem in igneis linguis.
ut purgationem indicet. Nouit enim diuina
scriptura per ignem fieri purgationem. cum dicit.
et purgabo te igni ad purum. et in aliis quam
plurimis locis haec inuenies designata; sed
et de deo hoc ipsum dicitur. quia deus noster ignis con
sumens est. Consumit autem sine dubio non sub
stantias quas ipse fecit. sed accidentem sub
stantiae malitiam. uel quicquid illud est quod
facturae dei extrinsecus adheret indignum.

Ignis ergo dš. & ignis sps scš. Tu fortassis iterū indignaris. unitatem substantiae suffocatus. sed uideris de hoc. quare & iam diuisę linguę dicuntur. Propter diuersitatem gratiarum. quae erga singulos. secundum rationem fidei diuidunt & dispensant. Quare & iā sedisse dicuntur. regia est potestatis indicium. uel certe quod requies eius indicatur in scīs; Qm quidem & dī sedes cherubin esse dicuntur.

Quare aū & locum in superiori designat. si tam non plus quam oportet curiosi uidemur. arbitror in hoc ascensum & pfectum indicari eorum quid suscipere meruerunt. sine dubio. qd iam de terra eleuati & a terrena conuersatione sublati. ad superiora scientiae uirtutisq; conscenderant. Siquidem & aquis diuinis superiora sua tegere dicitur dš. quae aquae laudent dnm̄ & hymnum dicant. Sed & ipse ibi in superiorib; mysteria celebrat. & communicat his qui ad pfectionem inbuuntur.

Sine dubio. ut hoc ostendat quia in aliquibus quidem oportet & ad nos descendere dm̄. sicut & prius factum est ad mo͞ysen. in aliquib; uero nos exsurgere a terra. & ascendere ad supe

riora ut ita fiat communio quedam dei ad
homines. & poculum misceatur meri illius natu
rae. cum hac nostra aquatiore & ut ita dixerim
frigidiore natura. id est quae elimento constat
& terra; dum enim in suo singula permanent
statu. id est illa quidem superior in sua gloria.
haec autem in sua humilitate. inconmixta est
bonitas. & inparticipata misericordia. &
chaos ingens in medio. quod transire prohibe
at non solum divitem ad lazarum uel ad
sinum abraham. sed totam omnino creaturam
a creatore separet & excludat. Verum
ut dicere coeperam. iste spiritus predicatus est a
prophetis. in eo quod ait. Spiritus domini super me. propter s
quod unxit me. & requiescent super eum septem
spiritus. & descendit spiritus a domino & deduxit eos R
spiritus sapientiae qui repleuit beseleel architec
tum arcae testamenti. & spiritus qui eleuauit
heliam in curru & qui quesitus est ad heliseo
dupliciter. & de quo dicitur. spiritus tuus bonus.
& spiritus principalis. quo dauid post lapsum
erigitur & confirmatur. De hoc ergo & iohel
praedixit quia erit in nouissimis diebus. & ef
fundam de spiritu meo super omnem carnem.

Credentium felicitas. & super filios suos & super
filias suas; & reliqua. Ipse uero & iam glorificandum
se ab eo sicut & a patre dixerat protestatur. & ea que
a se nondum possunt audire discipuli ab illo
postmodum & commonenda & docenda esse
denuntiat. hic spiritus etiam creator est unacum
filio & creaturam substituens. & resurrectionem
reparans mortuorum. Non mihi sed mihi pro
phetarum testimoniis crede. Audi quid dicit
dauid. Verbo inquid domini celi firmati sunt. & spiritu
oris eius omnis uirtus eorum. Vides unum opus esse
totius trinitatis uniuersam creaturam; Vis autem
& aliquid proprii operis audire spiritus sancti; Iob de
signat. Spiritus inquid diuinus est qui fecit me & spiritus
omnipotentis qui docet me. & alius propheta.
Emitte inquid spiritum tuum & creabuntur & re
nouabis faciem terre. Hic auctor & pater est
regenerationis humanę; persuadeat tibi de
hoc quoque sermo christi dicens. Neminem posse
introire in regnum celorum nisi renouatus fue
rit ex aqua & spiritu sancto; Per hunc primę natiuita
tis maculę purgantur. per quas in iniquita
tibus concipimur & in delictis genuerunt nos
matres nostrę. Reformatione ac renouatione

caelesti. iste spiritus sapiens & pius si pastorem
inuenerit. psalmistam facit. ita ut psal
lendo malignos demonas fugiat. & eosdem
rursum reges statuit gentis electae. Si ca
prarium inuenerit. sycamina uellicantem.
prophetam facit. Dauid atque amos com
memorauit. Puerulum si inuenerit. pru
dentem seniorum iudicem facit. & testis e
danihel qui leones uicit in lacu. Si piscatores
inueniat. per ipsos mundum christo uerbi retibus
sagenisque piscat; astipulatur nobis in hoc petrus
& andreas. & filii tonitrui doctrinis spi
ritalib. intonantes. Si publicanum reppe
rerit negotiatorem eum efficit animarum
Matheum iudicet. Hesterno publicanus. ho
die euangelista. Si persecutores callidos inue
nerit ac furentes. in apostolatu transfert.
& facit paulum. per saulo. & quantum prius
furebat ad caedem bonorum. tantum eum
ad pietatem reddit ignitum. Iste spiritus & man
suetus et mitis est iustis. & exacerbatur a pec
catorib. Sed nos magis eius mansuetudinem
mereamur quam iracundiam, pro certo confi
tendo maiestatem eius & non blasphemando diui

nitatem. Alioquin si blasphemaueris in eū·
inuenies eum non tibi indulgentē. neq; in
hoc s[ae]c[u]lo neq; in futuro. Propterea namq;
& iam ego uobis paulo audatius praedico.
& siquidem inculpabiliter/ dicimus gratias dō.
si uero minus digne/ & ita gratias dō agimus.
Deuotionem enim nr̄ām tantum offerim̄ &
probamus. Non & iam diuinitati lineas ac
terminos damus. ut s[an]c[t]ificemur ex his quae dica
mus. & mercedem laboris nr̄i ex euangelii
predicatione in nomini seius martyrio con
sequi mereamur. Loquebantur igit[ur] uariis
& diuersis linguis apostoli. & p[ro]ferebat[ur] sermo·
ignotus usq; ad p[rae]sens ipsis illis qui loquebant[ur].
Et hoc erat signum q[uo]d in fidelib; populis olim
fuerat prenuntiatum/ cum dicit. Quia in
aliis linguis & aliis labiis loquar populo hu
ic. & nec sic me exaudient dicit d[omi]n[u]s. Sed re
quiritur in loco. quomodo unusquisq; audie
bant linguis suis loquentes eos magnalia dī./
Utrum hii qui loquebant[ur]. diuersis sermonibus
unius cuiusq; linguae hoc q[uo]d dicebat[ur] p[ro]ferebant/
I dest ut uerbi causa. unusquisq; eorum loquens
una lingua. rursum intermissa hac iterum se

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

adaliã converteret. & inde iterum adaliam.
& sic p multas uel p omnes linguas p curreret.
An ineo potius erat mirabile qđ sermo eorum
qui loquebant qualibet lingua fuisset p nun
tiatus. unicuiq; audienti secundum suam lin
guam intellegebatur. Ut uerbi causa uno
quocumq. apostolo in ecta dicente. necesse
enim erat tacentib reliquis unum loqui; & ser
monem unum ad auditum omnium peruenire.
Qui sermo hanc in se uim haberet. ut cum diuer
sarum gentium auditores adessent. unus
quisq. secundum suam linguam illius ipsius
unius sermonis qui ab apostolo fuerat p nun
tiatus susciperet auditum. & caperet intellectũ.
Nisi forte secundum hoc magis uideat audien
tium esse miraculũ quantum loquentium.
Hi autẽ qui ita loquebant etiam ebrietẽ ab incre
dulis putabant nescientib; scilicet audire
sci sp̄s uoces; Admiranda quidem fuit et illa
linguarum antiqua diuisio. cum ad turris
supbam & impiam constructionem male sibi
sociata iniquorum unianimitas concordabat.
Sed discessione uocis. atq; ignotum sonum uer
sa impie conspirationis reprimunt conatos
R

uero multo admirabilior est ista diuisio quam
enim fuerat. tunc ab una in plures sibi in
uicem ignotas discrepantesque diuisum. id
nunc per plures ad unam concordem et conso
nam reuocatur. Et sunt quidem dona di
uersa sed datur etiam discretionis donum quo
discerni et intellegi possit a bono quod melius
est. Sed ne illud quidem mihi inutile ui
detur. quod ait dauid. Submerge domine et diuide
linguas eorum. quare. quia dilexerunt
omnia uerba precipitacionis. linguam dolosam.
Numquid non manifeste per hec istas indicat
linguas quas nunc uidemus naturam deitatis
et unitatem diuine substancie concidentes.
uerum de his sufficiat; quoniam autem parthos. et me
dos. et elamites. egiptios. et libicos. creten
ses quoque arabas. mesopotamenos quoque et me
dos capadoces adesse dicit scriptura quibus
loquebantur apostoli; Sed et ex omni gente que
sub celo sunt iudeos conueniens puta perqui
rere quinam isti sunt ex qua captiuitate
iudei. quoniam quidem illa que in egypto fuerat
uel in babilonia absoluta iam fuerat. Roma
nis autem nondum uenerant in captiuitatem.

Licet etiam et ipsa imminere ultrix commissi
de saluatore piaculi. Superest ergo ut illa
intellegatur captiuitas. que sub anthiocho fac
ta est. que utique non multis ante temporibus
acciderat. Hec autem commonuimus propter
studiosos quosque et historiarum memores.
Si quis autem et aliud conferre aliquid potest ad
presentem festiuitatem. hoc etiam nos ad nostra
lucra suscipimus; a nobis autem sufficiant ista que
dicta sunt. quamquam pro rei magnitudine
numquam aliquid sufficienter dici puto.
Verumtamen temperemus istum auditorii
laborem. qui nunc interim festiuitatis etiam
corporaliter celebramus. usque quo ueniamus
illuc. ubi spiritaliter totum consistet. ubi
etiam rationes horum que nunc gerimus
agnoscamus purius et manifestius. in ipso
uerbo et deo domino nostro ihesu christo. qui est uera
et uiua festiuitas. et exultatio sanctorum.
cum quo est deo patri gloria et potestas
in spiritu sancto in secula seculorum. AMEN.

EXPLICIT DE PENTECOSTE ET DE SPIRITU
SANCTO DICTA. IN CONSTANTINOPOLI.
INCIPIT DE IN SEM&IPSO DE AGRO REUERSO.

Desiderabam uos o filii. quia & pari men
sura desiderabar a uobis. Certus sum
enim nec dubito. quod in cordibus nostris
estis ad conuiuendum. & ad conmoriendum.
per uestram gloriam fratres. quam habeo in christo iesu
domino nostro. Hoc enim mihi iuramenti genus
dedit spiritus sanctus. quo spiritu mouemur ad uos. ut
preparemus uos domino populum substan
tiuum. Uidete ergo quanta fide praesumo
mihi affectum uestrum meumque concilio uobis.
& nihil mirum sit in quibus unus est spiritus. unus
est & afectus. & in quibus eadem est fides. ae
qua sit caritas. Nisi enim quis & ipse diligat.
dilexisse non credit. quia ex his quae ipsi pati
mur. promptius de aliis credimus & sentimus.
testem habentes archanum nostrum. alterius
archanorum. & intra nos speculum gerimus
imaginis alienę. Propterea nec patiebar
abscedere longius a uobis. & quidem ualde
cupiens. urbanas istas declinare molestias. quę
ueniunt ex multitudine populorum. ex per
turbationibus forensibus. theatris. uoluptatibus.
iniuriis. litibus. quaerellis. damnis. calumniis.
Ex his qui lugent & lugent. ex flentibus & in

sultantib; potentib; sepelientibus. laudan
tib; blasphemantib; ex totius materia ma
litia. & mundi istius uariis incertisq; per
mutationib; & non solum his. uerum etiam
istis ipsis quaecumq; honesta & ueneranda sunt.
quae erga tribunal hoc cui uidemur presidere.
& scam mensam cui ministrationem gerunt & in
ter eos qui adproximant dō. Nescio enim si rec
te adproximamus aut si non prunam por
tamus in palma. Uerumtamen regressus sum
uobis non quidem abstractus sed retractus affec
tu spu nos agente ad uos. qui tamquam auerso
flumine ratem remigiis subigebam abeuntes.
in reditu uero. uelut prono fluminis alueo
preter ferebamur. uere una dies tota uita
est hominis. ubi affectus constringit & con
tinet diligenter. nec aliud enim mihi uidetur
esse illud quod erga iacob gestum est. qui quatu
ordecim annis seruiens syro laban pro duab;
uirginib; non sensit laborem. Erant enim ei
inquid omnis dies sicut dies una. pro eo quod dili
gebat eas. Scilicet quia in presentia atq; in o
culis erat quod amabat. & uere cessat desi
derari omne quod ad perfruendum subiacet.

potestati. Sicut et quidam antenos dixerat;
ego ergo cum presens essem. minus ex affectu
sentiebam laboris. cum uero iusussum abstra
hi ac separari. tunc sensi amorem. uelut dul
cem quendam tyrannum. et nihil nouum est;
sicut enim grauiter fero et doleo plurimum armen
tarius. cum a grege uitulus abscessit. uel pas
tor cum ouis deest. uel auis si fetus auferatur
ex nido. quem parum per reliquerat. Ita ut uel
pastor acceptis fistulis ascendens summe
cacumina montium. rupes ipsas et saxa reple
at querellis. quo per hoc uelut inuitet errantem.
acre clamet ad gregem. si forte audiat. si forte
sonis fistule permulcentibus reuertatur. Quod
si acciderit. gratulatur magis de eo quam de om
nibus reliquis quorum sollicitudine non fue
rat fatigatus. Vel auis si repererit fetum ad
clamans uoces garrulas. sparsisque alis confouet
et complectitur nidum. Quanto amplius
putatis inesse sollicito pastori erga rationabile
gregem. maxime pro quo etiam periculi aliquid
pertulit. ex quo procul dubio plus aliquid adsti
mulum amoris accedit. maxime cum ego etiam
grauiter istos lupos uerear. ne ubi absentem me

oportunitatem sectantes. inuadant & diripi
ant gregem subrepticiis uerbis & persuasoriis.
quoniam in publico & palam congredi non ualent.
Timeo fures. timeo latrones. qui non per ostium sed
aliunde ascendentes in praesepia ouium aut clam
furentur. aut rapiant inpudenter. ut iugulent &
occidant & perdant. diripientes direptionem &
animas comedentes. Sicut unus ait ex prophetis;
timeo ad posteram ne quis ea inueniat patentem.
ex his qui antea non sunt uidebantur. & ingressus ut pro
prius insidietur & decipiat ut alienus. Multigeni
& uariae sunt illius qui haec instigat & operatur
astutiae. & nullus est talis architectus iniquae con
structionis. nec aliquis talis est sofista malicie.
sicut aduersarius noster diabolus. Timeo & hoc
quod uideo etiam canes affectare ad officium
pastoralem. quod & mirum uidetur. maxime.
cum nihil in semet ipsis pastoralis praeparaue
rint disciplinae. sed latrare tantum & discerpere
didicerint. & dissipare alienos labores. Quia
facilius est semper perdere quam conseruare. &
sicut ait iob. homo nascitur per laborem. Labore
fabricatur nauis. per laborem construitur domus.
punctum uero hominem uel nauem submergere.

R.

uel domum incendere. opus potest eē oc̄iā inertis cuiusq; & otiosi. Unde ne nunc quid̄ magni aliquid egisse se putent. qui canes ad uersum gregem uel aduersum pastorem in stigare conati sunt. qui certe non poterunt gloriari quod unam ouem ad ouilia dominica congregauerint; Non enim didicerunt benefacere. conturbare uero gregem. hoc & pirus turbo modicus facit. hoc accidit & p morbi alicuius languorem. facit hoc & bestia subito atq; ex inprouiso gregibus superueniens.

Haec ego timidus pastor. qui p multa circumspectione & cautela. uelut segnis & desidiosus incusor. Sed non opto ex illis pastorib; inueniri. qui lac quidem comedunt. & lanis operiunt. & qd̄ crassum est iugulant. & labore conficiunt. uel in precium uertunt. & dicunt. benedictus dns qm̄ ditatus sum. qui se met ipsos pascunt. magis quam oues;

Sed ex illis opto inueniri pastorib; qui dicunt. quis infirmatur. & non ego infirmor. quis scandalizat̄. & non ego uror. p sollicitudinē scilicet; qui dicunt. Non quero que ua sunt sed uos. & ex illis qui adurabant̄ estu solis p diē.

& gelu frigoris noctu. Patriarche pastoris opus studest. cuius oues signatronis & quae didicerint in canalib; potatę. ex intuitione & concupiscentia concipere uirgarum; uerum ista quomodo se habeant. Nos tamen quia uenimus. reddamus nobis inuicem rationem. quid p̄fecimus p absentiā. utile namq; est non solum uerbi & actus. uerum etiam totius temporis atq; horarum. uel momenti credere nos poscendos eē rationem. Uos ergo indicate mihi uestri operis p̄fectum. & ego in medium proferam quaecumq; potuim & quidem in meme ipsum conuersus philosophatus sum. Vos tamen quid spiritalis & altioris intellegentiae uel a nobis acceptum seruastis. uel a uobis inuentum adiecistis. uel de fide. uel de aliis dogmatibus. de quibus uobis sepe disserui. Requiro enim non solum pecuniam quam commisi uob dominicam. sed & augmentū faenoris expecto. ne quis forte uestrm susceptum talentū aut in terrā defodit. aut in sudarium conlocauit. etiam insuper argumentat aduersum creditore. durum esse hominem conquerens. & querente que non posuit. ac metentem que non seminauit.

Quid uero boni operis & laudabilis egeritis.
inquiro. Si quid misericordiae ita gestum est.
ut operante dextra sinistra nesciret. uel certe
si quid ita a uobis gestum est. ut luceret lux uestra
coram hominib; & glorificaret patrem urm qui in
caelis est. ut ex fructu arbor cognosceretur.
& ex discipulis probaretur magister. Si quid certe
ita gestum est. ut hi qui subintroeunt explo
rare libertatem nostram. uel etiam hi qui con
uersationem fidelium desiderant percontari.
uidentes quae geritur & qualiter geritur. dicant
quia uere deus in uobis est. Non solum quia recte
a uobis & integre praedicatur. uerum etiam pie ac
religiose colitur & ueneratur. Sicut enim sine
fide nullum opus bonum acceptabile ducitur.
quamquidem multi humanae gloriae causa uel
recte naturali instinctu boni aliquid agunt.
ita enim fides sine operib; mortua dicitur. & ne
mo uos seducat inanibus uerbis eorum quoniam
facile indulgentiam pro uno solo ut credat fidei.
inmo potius infidelitatis suae malo operi mer
cedes pessimas praeparantes. Ego autem aposto
lici uobis uerbi auctoritate denuntio. ex o
perib; uris ostendite fidem uram. & exuber

tate fructuum quod bona terra sitis & optima
prestamini. nisi forte in uanum laborauimus.
aut in uanum seminauimus. Uideat si est
in uobis manipulus habens in se uirtutem
facere farinam. si est in uobis fructus domini
cus horreis dignus. ut & nos talem terram
promptius & libentius excolamus. si quis in
uobis adfert centesimum fructum. aut si quis
uel sexagensimum. Certe ad ultimum uel tri
censimum. aut rursum e contrario. si quis a tri
censimo. ad sexagensimum profecit. & inde
ad centissimum peruenit. sicut beatus patri
archa isaac. postea quam magnus factus est.
inuenit centesimum fructum. sicut & illi qui
ibant ex uirtute in uirtutem. & qui ascensus
in corde suo disponunt. & cantica graduum
cantant. Quero ergo fructum abundantem in
ratione uestra. lucra uestra uobis ex uobis met ipsis
adtentius exigo. erunt enim & nostra si sint uestra.
Quis ergo ex uobis confregit esurienti panem su
um ex animo. quis nudum coperuit. & pere
grinum introduxit in domum suam. quis sanctorum
pedes lauit. quis tribulantibus subministrauit.
quis ministrum altaris uel sacerdotem laudabili

egentem requisiuit· & nec indicantem penuriā
pro uerecundia· secundum uires refecit· ut ab r
q. sollicitudine & occupatione: altaris minis
terio uacet· ne haec enim omittenda sunt· er
ga eos praecipue: quib, digne ac merito exhibent̄
Quam aūt turpe est haec & nos expetere: & uos
non praebere. Sed non haec ideo commonui
ut ita fiant in me. Melius est enim mihi mori·
quam gloriam meam quis euacuet· ut sine sūp
tu mihi p̄maneat euangelium· qđ apud uos
predico. Nam euangelizandi mihi necessitas
in minet· haec aūt mihi gratia est ut sine sump
tu efficiam euangelium. Sed haec diximus·
ut uos discatis xp̄o facere p̄ea quę cum ex mini
mis eius factis· qm̄ & ille p̄ me om̄a factus est·
quae ego sum absq. peccato; idcirco ergo etiam
minima queq. quae in me fiunt ipse recepit·
Qm̄ & om̄a mea usq. ad minimū recepit· etiam
si tecto & hospitio communicet· etiam si in
dumento licet uinctum in carcere & decumben
tem in lecticulo uisitet· Certe qđ minimum est
etiam si calicem aq̃uę frigidę porrexeris, & arentē
siti linguam refrigeraberis. sicut exorabat pau
perem lazarum diues cruciatus in poenis.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

cui quid profuit in hac uita deliciarum luxus.
quid profuit esurientem & ulcerib(us) squalentem
lazarum despexisse? Id namq(ue) ei contulit ut
ibi misericordiam lazari implorans. nec tamen
possit adipisci. Quae ergo a uobis requirimus.
ista sunt; & scio quoniam non confundemini. neq(ue)
cum a nobis discutimini. neq(ue) cum in die d(omi)ni
redditis rationem. In illa namq(ue) die congre
gant(ur) om(n)ia quae gerimus. illuc opera n(ost)ra & act(us).
& ipsa quoq(ue) nos uerba n(ost)ra praecedunt. non
nulla etiam subsequunt(ur). & hoc est quod dicit per
prophetam. Ecce ego uenio om(n)ia consilia uestra
& actus u(est)ros congregare. & iterum. Ecce homo
& opus eius & merces eius cum ipso. Ista uero
quae sint quae uobis de loco silentii & quietis de
ferimus uos probate. Nam quod aptum sit silen
tium & heremus ad philosofandum docet & he
lias libenter carmeli montis rupe contectus.
& iohannes habitans in desertis. & ipse d(omi)n(u)s sibi
actus quidem & gesta sua turbis & populis prae
bens. orationes uero in silentio explens. & in
deserto; hoc nos edocens ut arbitror. quod opor
teat aliquantulum etiam a turbis populisq(ue) sub
tractum. tranquilla & quietiore mente.

alloquium & reparare acrem colligere aduersis
fluctuationib; sensum. Non enim ipse dns in
digebat silentio. neq; enim erat quo secederet di
qui replet omnia & ubique est. sed ut nos disceremus
ab eo & negotii tempus & otii. Quae ergo sunt
quae nos uobis ex heremo deportamus. accipite.
Cupio enim sicut bonus negotiator & ex omni
parte adquirere. uolens etiam ex hac mea nun
dinatione uobis quoq; offerre si quid est lucri.
Deambulabam semotus in litore. uergente iam ues
pera die; solebam namq; tali quadam refectione
laborum molestiam releuare; qm quidem
nec arcus districto semper neruo cordaq; distenta
utilis erit emissionib; sagittarum. nisi parum
quid a distentione laxetur. Deambulabam igitur
in litore & pedes quidem lenis ferebant incessus.
herebat uero uultus a conspectu maris. nec sane
delectabilis habebatur intuitus quamuis soleat
esse gratissimus. Siquando in tranquillo silentio
purpurantia micant aequoris dorsa. uel cum
leni motu placidis inpulsa lapsib; alludit
unda litorib; sed quid erat tunc ut uerbis scrip
turae dicam uento magno flante mare insur
gebat & infremebat. & fluctus ut sole & fieri

intalib; alii quidem longe insurgentes et pau
latim in aerem superbo vertice tumescentes.
Tum deinde fracto impetu languidiores
iam resolvebantur ad litus. alii vero proximis
adlisi scopulis. furoris sui spumas in altum
resperso rore iactabant. et nunc quidem
conchae vel cocleae exponebantur eiecti lito
rib; nunc vero eadem undis resorbentib;
nunc vero eadem undis resorbentib) verre
bantur. Quaedam tamen harenis tenatius
inherentes. immobiles permanebant. nihil
prorsus ex inundationib; patientes. praeter hoc
solum quod fluctib; urguebantur. Ex hoc ego
aliquid ad nostram philosophiam traxi; mos
enim mihi est. ad memet ipsum singulaque;
revocare. precipue si quies mihi sit et silentium.
suaque animi motib; aptare quae cernuntur in oculis.
Sicut et iam nunc temporis habui quo scilicet
et oculorum visio. fiat mihi mentis eruditio.
quasi non inquam aput memet ipsum loquens.
mare situ in tanta omnisque res humane. multum
autem in his est vel ut salsae cuiusdam amaritudi
nis. multum instabilitatis et incerti; flant et autem
hic spiritus temptationes scilicet iste quae super veniunt.

ac diuersę inpulsiones rerum. Quod mihi
uidetur beatus dauid considerans exclamasse
ad dominum dicens. Saluum me fac domine quoniam in
trauerunt aquę usque ad animam meam. et
libera me de profundo aquarum. et ueni in pro
fundum maris et tempestas dimersit me.
Eorum autem qui temptationes incurrunt. ui
debantur mihi alii tam quam leues illae
ostreorum testae huc atque illuc distrahi
fluctibus et raptari. et ne parum quidem in
gruentibus molestiis posse resistere. nullam
uidelicet habentes in se melioris ac sobrii
consilii grauitatem. quo muniti et roborati
obuiare possent superuenientibus malis.
Alii autem parum quid non tam sua constantia
obniti et resistere. quam firmioribus quibusque
et ualidioribus adherendo. Alii uero uide
bantur mihi esse petra quaedam similis illi petrę
super quam aedificata sum. hi scilicet qui sa
pienter instituti et eminentius ac certius
illis uiuentes. qui humilem et terrenam
ducunt uitam. inconcussi et inmobiles
permanent et uel inrident uel miserentur
eos qui inpulsibus fluctuum uolutantur. in quo

aliud tamquam sapienter faciunt. Aliud
uero tamquam misericorder; apud hos
ergo tales uiros turpe ducitur. si qui forte
sit & constans absentib. malis. Uincat
aut cum uenerint & presentib; cedat in reb;
precipue fragilib; & nusquam mansuris.
& stante tempus qui de philosofus sit. in tem
po re uero ignauum se & desidem præbeat.
sic ut si quis se ipsum optimum putet ath
letam. numquam descendens in stadium.
aut gubernatorem p babilem. sub tranquil
litate de gubernandi disciplina disputet.
in tempestate uero gubernacula non con
tingat. Uerum qm in tales disputandi
deuenim locos. & imagines uerbi incurrim
presentib, rebus satis aptas. Ursime formi
dolosum quendam senem putetis uelim uo
bis indicare quæ sentio. & quidem faciam.
qm scio & scam scripturam huiuscemodi
uti similitudinib; ut mani festiora faciat
ea quæ uult hominib; indicare. Arborem
quandam ferunt fabulę. quæ excisa magis
pululat & uirescit. & uelut certamen
quoddam aduersum ferrum gerit &

silice. nouum aliquid dicere renouata
morte sua uiuit. et interitu conualescit
atque augetur absumpta. Haec quidem fa
bule. quibus licent omnia mihi autem uidetur
per hanc imaginem illud indicari quod cuius
eruditus et sapiens in molestiis et temp
tationibus renurescat. et materiam quan
dam uirtutibus suis preberi putat. cum noxis
ta . queque peruenit. et efficitur ornatior
in aduersis. cum neque dextris armis iusti
cie extollitur. neque sinistris inclinatur et fran
gitur. sed semper idem est in eodem permanens
statu. immo et aliquando post tristicias
clarior. sicut et aurum post fornacem lim
pidius inuenitur et purius. Ita ergo nos
met ipsos preparemus. ut si quis nobilitate fa
milie gaudet et generis. studeat etiam in
moribus et disciplina nobilis apparere. ut
et natalibus et industria clarus existat.
Ignobilis qui est secundum luti huius figmen
tum. si tamen magna aliqua differentia in
ter lutum habetur et lutum eo amplius ho
nestis et liberis institutionibus nobilitatem
sibi ipsi conquirat. quam utique multo glorio

fuit est homini ex se genuisse quam ab alio
suscepisse. Triplici namq; differentia con
stare ego prosapiam generis puto. Nam
unum illud est commune omnium homi
num genus. quo ex supnis ee coepim. scilt.
qd oms ex equo nobiles sum. qm quidem
ad imaginem di facti sum. Aliud genus e
ex carne originem ducens. in quo nescio
quae aut quanta nobilitatis habenda sit
differentia. cuius una est omnib; eademq;
corruptio. Tercium est qd uel uirtute uel
nequitia queritur. in quo tanto opinor
quis uel nobilior uel ignobilior erit. quan
to aut offuscauerit in se aut excoluerit
imaginem di. Huic nobilitati studebit
omnis qui uere sapiens est. & uere philoso
fus. Quartum au illud genus qd p codicil
los & cartulas uenit. Tum sermonem
dignum faciam cum etiam picturis ali
cuius decorem in ceris & colorib; expressum
suspexero. uel adfirmatus fuero. Simiā
leonem esse uisam; iuuenis qui est. osten
dat aduersum uitia fortitudinem suam.
& in hoc uitae iuuenitatis feruorem. ne uiue

nilib; errorib; cedat sed maturitate pruden
tiae lasciuiam uincat aetatis. Gratulabitur
procul dubio de hac uictoria magis quam
si fuisset in olimpiaco certamine coronatus.
Vincit enim in illo stadio uel theatro in quo
humana certamina angeli spectant. & co
rona eius nulla senectute marcescit. habe
bit namq; non parui temporis sed aeternam
securitatem. cum de hoc certamine coronatus
abierit ad regionem uiuorum. ubi iam
non est inmaturus & senex. sed omnis in una
plenitudinis xpi aetate perfecti sunt. Deco
rus aliquis uultu est. & forma praecipuus. ob
seruet ne inferior sit & deformior in animae
decore. Haec enim forma marcescit & praete
rit. Illa uero in aeternum manebit. Defor
mis qui est exteriore uultu. sed interiorem
decorem faciat & exornet. Sicut in horren
tib; spinis flagrantissimi & decori gestantur
flores rosarum; nam & illud quod scriptum est.
Decorus forma super filios hominum. nullo ge
nere prorsus ad exteriorem. sed totum ad in
teriorem hominem respicit. Robustus est
aliquis & uegetus. abutatur fortitudine corporis

ad optima & honesta officia infirmos uisi
tans. inquietos redarguens. in uerbo dei fidu
cialiter agens. ieiuniis & uigiliis diffusio
rem materiam corporis attenuans. humi
requiescens. caelestia simul terrenaque con
siderat. nihil firmum uel securum in pre
senti uita conlocans. sedulum unum diem per
singula sperans. Eger qui est & infirmus.
repugnat quod & sumit. in eo uincit quod iam
non habet pugnam. Diues qui est studeat
dispensare diuitias. dare indigentibus ex his
quae habet. fiat tamquam alienorum dispen
sator. ut & indigentes misericordiam conse
quantur. & ipse sublatis e medio his quae ob
stabant adiungatur ad dominum. nihil habens nisi
crucem suam & corpus. Pauper est quis. sed
inde diuersis. quin immo & inrideat diuites
seculi. qui quanto magis adquirunt. tanto am
plius indigent. uelut si propterea bibant. ut si
tiant. Esurit quis speret cum uolatilibus caeli
a deo pasci quae neque seminant neque arant.
Certe ut cum helia credant se apud sarapthenam
uiduam nutriendos. ubi capsaces olei non de
ficit. nec ydria farine minuitur. sed uenter

pennib; utraq; ministrabunt ad aeternā
gloriam uiduae hospitali: ut pasceret eum
a quo pasceret. Sitit quis. fontib; utatur
et fluuiis. et utat poculis absq; mensura
ministratis. Frigore laborabit. hoc et
paulus. sed et ad tempus est aliquod et saxi
indumentum. doceat te iob dicens. et qui
non habebat tegumentum saxo adoperiebat.
Considera etiam illud. quod est ad pfectionem px
imi est iste qui talis est. Cum enim maledict
fuerit uincat. Non enim reddat maledicta
p maledictis. persecutionem si patit tole
rabit. Blasfematus depraecabitur. Cri
minatus. orabit. Si in maxilla palma fue
rit percussus. prestabit et alteram. ut cedente
doceat pacientiam. et opere doceat qui non
optemperat uerbo. Exprobrabitur hoc et xps.
erit illi gloria si socius efficiat passionū xpi.
etiam si samaritanus audiat etiam si de
monium habens. illud audiat homo quod in
gestum est dō. Immo uero et multa adhuc
desunt. etiam si multa patiat. Numquid
aceto ac fel le potatus est. Numquid coro
neam spineam gessit. Numquid sceptr

calami tenuit. Numquid circumdatus est
coccinea clamide. Numquid crux. Num
quid claui. Numquid latrones dextra leuaque
confixi et praetereuntium exultatio. Sed opor
tebat et in hoc plus habere dominum in quo plus pa
tientiae in contumeliis habet. Nihil hac in
stitutione praecelsius. Nihil hac philosofice
quae in Christo est clarius. Quomodo enim po
test teneri qui nudus est. quae uis opulentia
uinci potest magis quam christiani philosofi nu
ditas; Onagrus quidam est in deserto remis
sus et liber. Irridens quoque multitudines ur
bium et iurgia exactorum non audit. Uni
cornis est quidam animal qui suis legibus uiuit.
De quo ait ad Iob. Numquid uolet tibi seruire
unicornis. aut alligabit eum ad praesepe. aut
sub iugum tuum accedet. Sed et si ab omnibus
quae in terris sunt excludatur. Tunc etiam ap
tat sibi alas sicut aquilae et reuertitur in domum
eius qui fecit eum id est ad dominum patrem. Dicam
adhuc aliquid breuiter. Duo sunt in caelo qui
teneri non possunt. Deus et angelus. Tertium
uero est in terra christianus philosofus. uelut
quidam incorporeus est uiuens in carne.

.in a tec um scriptus sit. est in corpore. in terra
caelestis est. in corruptione inpassibilis est.
in omnib; cedit. in omnib; uincitur. prae
in animi libertate. & in eo magis uincit
in quo omnib; auferre ei quidquid tenebatur
cedit. Qui a ergo philosofiū xpianum nr̄
sermo descripsit. agenos quoq; apte in nos
met ipsos adsimilem uitam. & nostram
spem in hui ce modi institutionib; contem
plemur. ut si forte ueniant ad nos qui o der
nos gratis. & qui tota die inpugnant nos. in
ueniant nos etiam si non pfectos in disci
plina. ad certe in tali exercitio meditantes.
ut uel ppositum reuereant̄. si nondum per
fectionem operis p timescant. Quid enim
omnino est quod patiatur homo p hominē potest.
premeditemur apud nos met ipsos semper.
& ipsi nos probris odientium confiteamur;
inperitos nos & insipientes appellabunt.
unam sapientiam noui timorem dnī. qm̄
principiū sapientiae timor dnī. & finis uerbi
audire omīa & timere dm̄; et salamon qui
est sapientissimi dicit. si uero hanc a nobis
scti querunt sapientiā. pauli ad eos sermonib,

respondeamus. Quia stultam fecit deus sapien
tiam huius mundi quia nec prius potest quis
sapiens effici apud deum. nisi stultus fiat in hoc
mundo; sed paupertatem et penuriam exprobra
bunt. iste sunt diuitiae meae. istud me non solum 115
gloriantem sed et arrogantem facit; uideor
enim mihi hoc audire ab inimicis. quia uesti
giis illius incedam; qui propter nos pauper factus
est cum diues esset; atque utinam exuere me
possim etiam istis ipsis pannulis quibus circum
dari uideor ut nudus effugerem spinas saeculi.
que retinent ac reuocant progredientes ad deum. Uti
nam etiam aut graue istud corporis indumen
tum citius deponerem. ut leuiore induerer
et puriore; patria ac domo fugitiuos uocabit.
parua de nobis sentiunt. uere iniuriosi sunt.
habemus enim nos patriam non hic manentem.
est nobis nulla in hoc mundo domus. Ipsi
ut uideo non sunt hospites. neque peregrini
super terras sicut patres nostri; Non uos laudo glo
riantes de hui mundi proprietate. Uideo ne
de illa uera patria decidatis. et illius pere
grini et alieni inueniamini. Cuius nos
ciues inueniri cupimus et optamus;

Senectutem nobis & fragilitatem corporis
si exprobrent· doceamus eos· quia non omne
quod materiae corporali deest· ut senecta
temporum· uel tabo infirmitatis absumtum
est. Aliquantum ex ea certa cogitatio futu
ri iudicii & aeternae spei sollicitudo con
sumpsit· ut etiam nos parum aliquid glori
emur. Audiui enim paulum dicentem.
quod caro & sanguis regnum dī possidere
non possunt. Quo ergo mihi taurinas
carnes nutrire· & corpora pingui aruina
distendere. ac fecundiorem corruptelae
materiam praeparare. Sed ais mihi; quid
si uos ipsos qui praeestis sedib· aliqui depel
lat· & a docendi cathedra excludat.
Non contristabit hoc illum qui adhoc mu
tus adductus est. sit minus edocetur quam mag
nopere retinendum sit quod tam indigne &
inpudenter expetitur. Tum deinde quis
umquam qui secundum xpm sapit· qui euan
gelii cupit esse discipulus. De primatib; liter
mouebit· habens xpi regulam quae deinfi
mis placendum decernit. Quamuis nunc
e contrario propter primatus moueantur omnia

et perturbentur. atque orbis terrae bellis ecclesiasti
cis quatiatur. ita ut paene iam discipuli christi, pro
quibus dominus maiestatis crucifixus est. omisso
dei nomine. et nomine nouo quo appellantur.
humanis nominibus censeantur. Nos autem
qui praesumimus. non utique ex locorum sede et mundi
nobilitate innotescere debemus. neque urbium
claritate clari effici magis quam fidei puri
tate. Sed quod est infelicius diligenter nota
mus quis ad dexteram sedeat uel quis ad sinistram.
quis uero medius. et quis excelsior. quis uero
consideat humilior. uel quis praecedat. quis
uero simul incedat. Quorum omnium obser
uatio quam plurimam contritionem dei ec
clesiis generauit. et multos in interitum pre
cipitauit. atque in hedorum sinistram partem
deuorsit. non solum ex populis. uerum etiam
ex ipsis rectoribus et magistris. qui cum do
ceant istud. ipsi hoc ignorant. Quod etiam
sinos ab altaribus prohibeant et excludant. scio
aliud altare cuius typum gerit altare hoc
quod habetur in terris. super quod altare acisculus r
non ascendit. nec pollutum est nec audita
est uox ferri super eum uel aliquid in eo artis.

aut uarietatis effectum est. sed omne in illo
opus mentis est p scientiam fidei ascensus.
Si hinc inique excludor. astabo et ministrabo
illi altari ubi offeram hostias et oblationes
et holocaustomata. Ad illud altare qd in
spu intuens magnus ille dd uerus di filo
sofus dicebat. Introibo ad altare di ad dm
qui laetificat iuuentutem meam. Ab illo enim
altari non quilibet eiciendi me habebit po
testatem. sed de ciuitate depellent et effugabi
nunquid et de caelesti urbe hierusalem. quae
est mater omnium nrorum depellere nos poter
uel fugare. Facultatibus defraudabunt quibus
meis. facilius mihi alas incident. quas non
habeo. sicut ecclesiasticis. hoc utique est p quo
omnis pugna et p quo omne certamen est.
aut ignoratis quia p pecuniae cupiditatem
et loculorum fraudem. etiam ad pditionem
profecit xpi. et triginta argenteis dns meus
restatus adpraciat. tanto pretio non dns.
sed pditor dignus est. Dum nos excludent.
ministeria impedient. officia prohibebunt.
amicos auertent. Valde enim et amicis
et domibus grauis est uita philosofi. Immo

uero recusantes hęc · magis possum̄ & debe
mus laedere quam abutentes quasi non suf
ficiat unius religiose induxe domi talis ali
qua qualem illam de sarepta commemo
rauimus · quae simplicem uictum religioso
dependat officio · Pro qua & nos dicamus
de illi dn̄s inuenire misericordiam a dn̄o
in illa die · Amici aūt qui fideles sunt & boni
numquam recedent · qui infideles sunt &
simulati non tam recedent · quam arguent
& apparebunt · quorum utraq; genera de
signans ppheta in psona dn̄i dicebat · Ami
ci mei & pximi mei · Alii quidem manifeste
aduersum me adppi auerunt & steterunt ·
Alii aūt humanius de longe steterunt ; & ipse
dn̄s ait · in hac nocte omnes uos scandalum pa
tiemini in me · paulo minus & petrus ne
gauit · Quid ergo est̄ nolite credere in ami
cis · & in fratrib; nolite confidere · Sed quid
dicendum est̄ · Si consistant aduersum me
castra non timebit cor meum · Si insurgat
in me proelium in hoc ego sperabo · & in
tantum in his omnib; que patior ab inimicis ·
nullus me timor nullus metus inclinat ·

ut meis merorib; derelictus. illos ipsos qui
haec inferunt lugeam. Vos ergo honora
bilia mihi & ueneranda membra xpi. po
pulus eius & oues gregis eius. in omnibus
temptationib; & aduersum omnem inp
bitatem luporum. his uos meditationibus
roborate. Nec pdatis unquam ouile urm.
Nouella namq; est congregatio ura. & uidete
ne prius quam congregemini dispgamini.
& dissipemini sicut boues remisse de uin
culis. ut efficiamini in exterminatione
subito. ne & uos excidamini. & nob dolore
grauissimum generetis. ne simplicitatem
pastoris ad subuersionem gregis abutami
ni. & accedat uobis qd scriptum est. per
dicionitae isti quis subuenia&. & quibus
utar postmodum medicamentis quibus
alligaturis. ut reconiungam & conglutine
dissidentia. quib; sermonib; quibus oratio
nibus. quibus lacrimis deflebo contritione
tuam. Aeterna trinitas ueneranda pfecta
q; a nobis tota fide coleris & adoraris. tui
est hoc opus. ita quoq; sit etiam tota pfectio.
tu & istis constantiam & nobis patientiam dona.

& istos ad concordiam. & nos ad tolleranda
firma. ut & nobis laboris nr̄i indeclinabi
lem spem. & istis fidei & p̄seuerantiae
premia digna restituas. inluminans
eos p̄fecto & integro & purissimo lumine
sapientiae tuae. ut intellegant & agnoscant
quomodo tu ipsa sc̄a trinitas unus es dš.
& quomodo tu sc̄e dš trinitas ueneraris.
quomodo ingenitus. & genitus. & p̄cedens.
una natura est. tres ppri & att. & unus dš.
qui est sup omš. & per omš. & in omnibus.
neq; augmentum neq; inminutionē reci
piens. neq; diuisionem ullam capiens.
qui nunc quidem ex parte agnosceris. & ex
parte requireris. Fortassis autē quandoq;
uel totus. uel certe multo amplius quam
nunc cognosceris ab his. qui te recte hic que
sierint uita & fide p̄babili. tibi gloria
& potestas in secula seculorum. amen.

EXPLICIT DE INGEM & IPSUM
DE AGRO REUERSO. INCIPIT DE HIE
REONA DICTA PRESENTE IMPERA
TORE. INTERCEDENS PRO QUODAM
PE RI CLI TAN TE.

Ventrem meum uentrem meum doleo·
& sensus mei turbati sunt. Ait in quib;
dam locis sermonum suorum· hieremi
as eximius p(ro)ph(et)arum· & plenus mi
sericordia· & deflens populi isr(ae)l in
credulitatem· qua alienus efficiebatur
a d(e)o. Ventrem in hoc loco animã suã
nominans· tropice legib; Ita enim in
multis locis s(an)c(t)ę scripturę repperies· siue
pro eo q(uo)d occultus est & inuisibilis in
hominib; uenter· & neq(ue) ut anima a con
spectib; lata· & siue quia similiter susci
pit uerbi cibos· & p(er) singula queq; membra
disspensat & diuidit· Quod enim agit
cibus in uentre, hoc & uerbum gerit in ani
ma· Sensus aut(em) quos sibi dicit ēē turbatos.
puto q(uo)d motus & cogitationes animę dicat.
& eos p(re)cipue motus· quos ex sensib; corpo
ralibus capit· Pro quib; precipue iusti
quiq; p(er)turbant(ur) & dolent· & p(ro) humanis
miseriis inflammant(ur)· siue corporales
quis sensus intellegat quos dicit ēē turbatos.
non mihi uidet(ur) satis errare. Eo quod s(an)c(t)i
& oculis & aurib; uidentes & audientes

mala perturbent & indignent. quicumq;
desiderium gerunt uidere illa quae oculus
non uidit. & audire quae auris non audi
uit. & cogitare quae in cor hominis non
ascenderunt. Verumquo quomodo qs
accipiat. dolet ustus uentrem suum
& p turbatur sensibus suis. dum ferre non
potest quae patiatur ips. quaecumq; illum
uelis intellegere ips. siue eum qui secun
dum carnem est. siue eum qui sedm spm.
p quo p ppheta etiam fontem lacrimarum
requirit. & mansionem ultimam in deserto.
& secedere ad loca deuia cupit. ut aliquan
tum. tristicie de quo quaerit internum
doloris uulnus exh alet p quietem & silentium.
lamentant ips. Eadem quoq; etiam beatus
dauid in angustiis positus paulo ante dicebat.
quis dabit mihi pennas ut columbe. & uola
bo & requiescam. Columbe pennas requi
rens. tamquam leuiores & ueloctiores. Tali
b; enim motib; sci agunt. siue p hoc sci spt
gratiam uel adiumenta deposcunt. p quem
solum possibile est effugere mala. ut & ipse
p gratiam spt adiutus & euect. longe effici at.

ab ingruentibus malis. Tum deinde
quod unicum remedium inuenit in ma
lis adest spes. Expectabam inquid dominum
qui saluum me faceret a pusillo animo
et tempestate. Quod et in alio loco facere
inuenit. ubi locum firmum meroris remedium
prouidens. simul et nobis optima prebens
magnanimitatis exempla. abnegaui in
quid consolari animam meam. Vides sermo
nes taedii et desperationis. Numquid
non pauescat animus et contremiscat u
dentis. cum se dauid in taediis et meroribus
abnegat posse curari. quid ait. non sermo
tibi. non amicus. non propinquus. non con
siliarius. non condolens. non conpatiens.
non aliquis suarum miseriarum exempla
proferens. uel certe ueterum casus et gesta
commemorans. uel nouella proponens. Siqui
forte etiam de grauioribus liberati sunt malis.
sed omnia desperata sunt. explosa sunt cuncta.
perit omnis spes. iacendum est humi. et
quisque ille ueniat solus exitus expectandus
est. et haec magnus ille dauid qui in tribu
lationibus dilatatur. quem etiam si mortis umbra

circumdet non tamen mala quae dominus cum ipso
est. Quid ego patiar minimus et infirmus
et totus terrenus. Adhuc dauid perturbatur.
et quis saluabitur. quae mihi exempla in tribu
latione succurrent aut quod solatium inue
niam. quo me conuertam in angustiis. dauid
nobis ipse respondeat. Non enim quia in spiritu
psallens etiam demones fugat. Ipse nobis
indicet quomodo erigamus remissas manus.
quomodo dissoluta genua conualescant.
ipse nobis indicet. quomodo transeamus
per ignem et aquam. et perueniamus ad refrige
rium. ipse dicat. Si consistant aduersum
nos castra quid agendum sit. Aut si insur
gat in nos proelium. si in arcum confiden
dum est. uel in uiribus equi aduersum eos
qui in curribus ad nos ueniunt et equis. Non
longinqua sed satis proxima nobis ostendat
auxilia. ut uelimus et adsint. inuocemus
et antequam dicam praesto sint. prope nos
uerbum sit in ore nostro et in corde nostro.
Suscipe igitur tam citum quam desideras reme
dium; memor fui inquit dei et delectatus sum
memoria quid promptius et paratius.

memor esto et uidi et laetare. O quam
utilem medicamenti uelocitas. o quanta
medellae magnificentia. non solum cohi
bet tristicias. sed et conpescit memores.
sin memoriam uenerit dš. sed et lacrimas
prestat. Vis et alios huiuscemodi medellę
audire sermones. Si conuersus inquid
ingemueris addm̄. tunc saluus eris. Vide
ut gemitib; sociatam salutem. Alibi quoq;.
et adhuc loquente te dicit. ecce adsum. et
iterum. Dic animae meae salus tua ego sum.
Nihil interuenit medium inter supplicantē
et miserantem. Non auri. Non argenti. Non
monilium munera. neq; aliquid eorum
quib; homines flecti ad humanitatem solent.
Sed et sofonias cum diceret ex psona dī indig
nantis et irati. Desolabo uias tuas. ita ut ne
mo prorsus incedat per eas. et deficient ciuita
tes eorum quia non erit qui habitet in eis; et cū
grauissimis utatur comminationib; et inde
sperationem adducat. et cum terrorum tene
bras sup fundat. Continuo etiam melioris
spei reuocat lumen. et deiectos rursū susci
tat animos ac reparat dicens. Uerumtamē

dixi. tamen timete me & suscipite correptionem
& non exterminabo uos ex oculis meis;
Sed & adhuc hilariori sermone procedens. & iam
laetiora pronuntiat dicens. In illo tempore
dicit dominus conficite sion. non dissoluantur manus
tuae. dominus deus tuus in te potens saluabit te. &
superducet tibi laetitiam. & renouabit te in ca
ritate sua. & congregabit omnes contritos.
& saluabit eos qui adflicti sunt. & eos qui
expulsi fuerant reuocabit; Haec quidem
& sancti antedixerunt. haec & nos in uobis geri
mus. haec & sermonis adnuntiat. si tamen
uos suscipiatis uerba prudentiae. sicut ait
sapientissimus salomon. & non uelut in pro
fundum malorum descendentes contemna
tis. neque per inperitiam tribulationes uel moles
tias incurrentes absorberi uobis in temptatio
nibus uideamini. Circulus & enim quidam
est fratres humanarum rerum. & erudire nos uult
per contraria deus. ut sicut omnia in sapientia fecit
& creauit. ita cuncta per sapientiam gubernet
& corrigat. secundum inscrutabilia. atque
inuestigabilia iudicia sua uniuersa dispensans.
Simus ergo & nos circumspecte inter cetera prudentes

eius opera. Mouentur namq; om͞ia. ut ita
dixerim circa eum qui inmobilis est. ipse enim
semꝑ in omnib; idem est. inmobiliter stans.
atq; dispensans ea quae cotidie diuersis &
modis & rebus & causis. ꝑ exitus uarios
transeunt. & hoc est dogma dī antiquum
& inmobile. quo ꝓnuntiatum est tenebras eē
latibulum eius. Tenebrae namq; occurrunt
oculis nr̄is. cum dispensationis eius conamur
aliquid intueri. nisi forte in enigmate
quid & ꝑ speculum atq; in figuris possim̄
aduertere. & hoc ut ad rogantiam nostram
retundat. ut accepto ex parte intellectu sapi
entiae & ueritatis dī. ꝑ hoc ipsum quam nihil
simus nos met ipsos considerare possim̄. & scia
mus nos nihil aliud debere. nisi ad ipsum con
uerti. & splendore eius inluminari. ut per
inaequalitatem eorū quae uident̄ & commu
tant̄. ad intellectū nos transferat inmobili
tatis atq; aeternitatis suę. Uerumtamen ut
dixim̄. nihil est inmobile nec aequale uel
in se met ipso consistens. aut usq; ad ultimū
sibi simile ꝑmanens. non laetitia semꝑ ma
net. non tristitia ꝑseuerat. non diuitiae.

non paupertas. non fortitudo. non infir
mitas. non humilitas. aut potentia. non prae
sentia. non futura. non nostra. non aliena.
non parua. non maxima. nec quodcumque illud
est quod aliqui excogitauerit inuenietur in ae
qualitate durare; inaequalitas & com
mutatio agit omnia & inserens semper singula.
mouet actuertit uniuersa. ita ut magis au
rem fallacibus firmitatis aliquid credi
possit aut litteris quae scribuntur in glacie.
quam humanis prosperitatibus; Grandis nam
que successus inuidia permutat; infelicitatem
nimiam misericordia releuat. quod quidem
mira arte diuinae sapientiae temperatur ut neque
afflictorum dolor absque remedio sit fiat. neque
rursum successus prosperi prosperitate ipsa
effrenantius agant. Denique uiri prudentes
& in aduersis eruditi & uelut aurum in for
nace purgati est dicere. Bonum mihi quod
humiliasti me. Quid enim haec mihi humili
tas peperit. ut discam iustificationes tuas;
Vides ergo quomodo sancti ad dominum in humilitate
confugiunt. & per dolores ac tribulationes diui
na beneficia promerentur. Anima namque cum in

laborib; fuerit & in angustiis. cum hostiliter urguet a carne. tunc ad dñm refugit. & agnoscit unde debeat auxilium poscere. cum sibi alienum & inimicum senserit mundum. tunc parentem & proximum inuenit dñm. Propterea ergo sursum respiciamus fratres. in omni tempore. & in omnib; adflictationib; nrís spem requiramus a dõ. neq; in prosperis negligenter timorem eius. neq; in aduersis desperanter spem. Memores simus & in tranquillitate tempestatis. & in tempestate gubernatoris. nec deficiamus in tribulationib;. neq; efficiamur serui nequam a dolantes dnõ suo cum mitis & placidus est. declinantes & refugientes cum castigat & corripit. Cum precipue melior sit sepe labor otio. & remissione correptio. uisitatio neglegentia. & emendatio uenia. Dicam breuiter. neq; ppter miserias corruendum est. neq; ppter psperitatem superbiendum. & ideo subiecti simus dõ. & inuicẽ nobis. & terrenis potestatib; dõ quidem ppt omnia. nobis autẽ inuicem p caritate. propter quietem autẽ & disciplinam principibus.

& his praecipue qui mites sunt uel benigni.
ne forte per multam eorum clementiam assidui
tate ueniae consumamur. & per asperitatem
eorum & inmutatione propositi nos rei ef
ficiamur apud dominum. Velut qui tranquillita
tem turbauerint seditione uentorum. & lu
mini tenebras. ac melli iniecerint absin
thium. Est enim namque etiam hoc in legibus
sancti spiritus cautum & utili prouisione signatum.
ut sicut serui iubentur dominis oboedire. ut
uxores uiris. & domino ecclesia. & discipuli pasto
ribus & magistris. ita etiam omnibus subli
mioribus potestatibus subditi sint. non solum
propter iram. sed propter conscientiam. quip
pe qui & tributa rependant. & hodie habere
legem nostram facere non debeant. Idcirco
denique ad bene agendum christiani. non metu
gladii purgentur. nec potestatis timore. sed
potius laudibus prouocantur. Sicut enim dicit sermo
diuinus. Vis autem non timere potestatem. fac
quod bonum est. & habebis laudem ex illa.
Regula ergo quaedam fabrilis est potestas ista
terrena. quae utique hominum adposita quod
rectum est quidem non contingat. quod uero

cat iumest & sup fluum recidat ac reseca&.
Sicsol unus est. & inluminat quidē sanos
oculos. amplius uero excecat infirmos.
Vis ut aliquid etiam de nostris audeam dice
re. unus est xps. & alius in ruinam. alius
positus est in resurrectionem. In ruinam
sine dubio gentis incredulę. in resurrectio
ne uero populi credentis. & alius quidem
est petra offensionis & lapis scandali. his
uidelic& qui non cognouerunt. neq; intel
lexerunt. sed in tenebris ambulant. uel
idolis adorantes. uel legem dī usq; ad literā
solum uidentes. nec inluminari p sectus
cupientes. Alius uero lapis est angularis.
qui omnem structurā coniungat & colliga&.
& petra fundamenti sup quam prudens
quisq; edificat domum suam. uel etiā lapis
ille margarita. quem distractis omnibus
quę habe& conparat optimus quisq; negocia
tor regni caelorū. Nos ergo cum actus nros
discutere nolum̄ & emendare. sed ueritatem
tem iudicis incusamus. tale aliquid pati
uidemur. quale siquis in agone positus & la
borē certaminum perhorrescens. agonothetam

querdelironeret· aut siquis in corpore suo tu
mentis & sanie parati uulneris cauos intrin
secus habens recessus· medicum qui ad uulnera
denudandum adhibet ferri rigorem inpe
ritum clamitet & crudelem. haec mihi ide
o dicta sint qui potestatib; etiam inuita optem
perare coguntur· ut sponte subiecti sint & ne
cessitatem faciant uoluntatem; Has uobis
ego pastor pauper ad perfectionem gregis· adhi
beo commonitiones· quoniam quidem pastoralis
meae disciplinae lex est· & gaudere in prosperis
actib: uris· & tristari uobiscum pariter in ad
uersis· Quid uero uos qui potestatib; praeside
tis· iam enim mihi ad uos sermo conuertitur·
quia nolum inaequales quidam uideri· ut sub
iectos quidem leges ac disciplinam oboedien
tiae doceam· uestrae uero uel potentiae ceda
mus· ne utamur ea libertate· qua xps nobis uti
in ecclesiis dedit. Aut certe illis quidem
magis consulere quos monemus· Uos autem
magis despicere ac neglegere uideamur;
Quorum utiq; tanto maiorem curam habere dignum est·
quanto ad multorum pernicem pertinet·
si quid erratis a uob· & rursum multorum salutem utiq; consu

litur in quibus uos iusticiae & clementiae
exteritis tenaces. Quid ergo dicitur? putas
ne patiamini ut ueris agam uobiscum susci
piatis ne libertatem uerbi & libenter accipi
tis. quod lex xpi sacerdotali uos nostrae subicit
potestati atque iustis tribunalib; subdit. Dedit
enim & nobis potestatem dedit principatum
multo perfectiorem principatib; uestris. aut
numquid iustum uobis uidetur si cedat spiritus
carni si a terrenis caelestia superentur. si diui
nis praeferantur humana. Sed patienter
quaeso accipite libertatem nostram; scio te ouem
esse gregis mei a xpo mihi summo pastore ad
numeratam & a sco spu consignatam; scio te
inter sacra altaria cum ueneratione subici
manib; sacerdotis. scio te beatae trinitatis
cultum fidem quidem tua sed nostra praedica
tione seruare. scio te ex eodem lumine quo
nos inluminari. & ideo breuis quidem mihi
ad te sed liber est sermo. Xpo conregnas immo
in xpi regno quae sunt humana dispensas; ab
illo tibi in homines uitae uenia & potestas
mortis indulta est. & gladius tibi datus est
non tam ut opereris quam ut commineris;

Quem utinam uelut depositũ q̄d̄dam incru
entum & inpollutũ restituas commendanti.
Imago est in te dī· non solum illa quę ab homi
nib; habet' in corde. uerum & haec quae a te
etiam manib; ministrat'; hic tibi commissa ẽ
dispensatio· sed dispensationis fructus ac
merces alibi te exspectat· in illo loco ad quem
om̄s pergim' cum in huius uitę siue carcere·
siue stadio· siue umbra parum aliquid luse
rimus; Memento semp̄ q̄d una tibi natura ẽ
eademq; substantia cum omnib; qui tibi sub
iecti sunt. Tu tamen animo esto cum dõ· non
tam dominari te mundo· quam dominari
tibi xp̄m glorians· nulla tibi sit societas ad
diaboli mala. Oderunt semp̄ tyrannos
legitimi principes. Ille tyrannus fuit ab
initio· & in conspectu dn̄i omnipotentis re
bellauit. Ille homicida fuit ab initio. Ille
primum hominem per praeuaricationem
deceptũ in has uitę miserias exulem dedit.
& mortem quam ds̄ non fecerat p̄ peccatũ
ille primus inuexit. Tu autẽ o homo dĩ me
mento a quo factus es. & quo inuitaris. quan
tum tibi praestitum est. & quantum bene

fieri deo debitor es. qui tibi dedit legem. ut
scias dare leges. qui tibi dedit prophetas.
ut & dominum agnoscas. & futura speres. & imi
tari possis clementiam dei. In hoc enim
praecipue ipse homo diuinitatis imaginem
portat. in quo potest facere bene. Possibile
tibi est fieri deum. si tamen non elatione.
sed imitatione cupias fieri deus. Alii ad hoc
ueniunt ut uendentes omnia bona sua. & paupe
ribus progantes. Alii membra sua mortifican
tes quae sunt super terram. propter christum mundo se
crucifigentes. Alii deo filios uouent. Non enim
dubito quod notum tibi sit abrahe sacrificium.
qui promptius unicum obtulit deo. quam eum
prius susceperat a deo. Tu autem nihil horum ex
petimus. sed plus omnibus clementia utere
& misericordia erga subiectos quibus delectatur
deus. magis quam omnibus ceteris. Hoc munus
proprium offer deo. haec sit oblatio tua. imma
culata. per quam erga te quoque simili modo prouo
cans clementiam dei. misce terrori mansuetu
dinem. tempera spe minas. multa & benig
nitate correcta sunt. erubescere solent homines
apud bonos principes in notam uenisse delicta;

certe semel quis misericordiam consecutus.
quo citius oro peccabit. quod etiam si fiat.
nequaquam tamen inpediat a liberalitate
pios animos homo uerecundus. neque ceteris
aditum miserationis excludat ingratus pa
tientiae et mansuetudinis bonum. nec tem
pus inmutet. nec potentia permutet. nec neces
sitas rumpat. nec insolentia exulceret. nec
malorum hominum inprobitas defatiget.
Sursum semper respiciendo misericordiam fenerare.
quis umquam penituit. quando aliquid commi
dabit. Apud quem cum multo fenore fit
retributio commendati. Reddit enim bona
non haec quae nostra sunt. sed pro istis illa quae
sua sunt. nisi si forte etiam in presenti aliquos
remuneret. dum ceteros ad simile opus pro
uocet ortatur. Adhuc parum et mundus iste pre
transit. et tabernaculum hoc soluitur.
Redimamus ergo tempus. et pro haec quae praetere
unt. illa quae permanent conparemus. unus
quisque nostrum non est in peccatis. et terra haec multa
nobis debita contrahit, indulgeamus ergo. ut
indulgeatur nobis. remittamus ut remittatur nobis.
Uides quomodo in euangelio debitor quidem offert

multorum talentorum. Qui cum a bono et clementissimo d(e)o indulgentia(m) fuisset debiti consecutus. quod adeptus fuerat in magno. ipse non prestabat in minimo. Pro quo indignatus pater familias, quid fecerit sileo.
Verum tamen expedit omni homini misericordia preuenire iudicium; Arbitror exoratum te optime princip(um). atq(ue) utinam facias nos addere. et iam clementissime. poterat fieri ut totius urb(is) huius magne. populus prosterneret. Cum sacerdotib(us) pariter ac senioribus et omni hac ueneranda canitie. quam puto etiam angelor(um) uereri cum his inquam sacerdotib(us); p(er) quos creditur uota supplicationesq(ue) uestras ad cornua caelestis altaris inponi; sed puto sufficere haec. aut adhuc maius aliquid temptabim(us). Audere enim me cogit dolor. ipsum tibi adhibeo xp(istu)m. qui se met ipsum exinaniuit. ut nobis hominib(us) loqueret(ur). ipsius inpassibilis tibi adhibeo passiones. offero tibi ad intercessionem crucem eius et clauos. quib(us) sacrosc(an)c(t)e confixe manus. sanguine(m) quem p(ro) totius mundi salute p(ro)fudit. sepultura(m). resurrectionem. atq(ue) ascensione(m)

eius ad celos. Adhibeo tibi istud altare ad
quod communiter omnes accedimus in quo typum
salutis nostrae hoc ipso est quo nunc te deprecor
celebramus. Mecum adhibeo ad mitigandum
etiam sacris sancta illa mysteria. per quae uir
tutib; caelestib; sociamur. & quam unum
horum sufficeret pro omnib; tamen his dano
bis & tibi gratiam & uniuersae ecclesiae
quae in domo tua est. & uenerando huic con
uentui. qui nobiscum pariter supplicat
etiam si nobis concedit uerbi ministerium.
uel gratiae praerogatiua. uel priuilegio sa
cerdotis. Tu ergo qui pro salute omnium
numquam uinceris. in hoc solo patere te
nunc uinci. & nihil hominis uince clemen
tia. Ecce quantos obtuli tibi patronos & ad
uocatos supplicationis meae in conspectu
dei. & sanctorum angelorum & regni caelorum.
honora fidem meam. quam & sequeris. &
ueneraris. quam ego credidi & quae mihi
credita est. ut etiam fides maiorib; & per
fectiorib. honoretur a deo. In summa autem
rerum. habes & tu in celo dominum qui talis est
erga te iudex. qualis & tu extiteris erga eos

quos iudicas. a quo omnes & in presenti
& in futuro. misericordiam speramus.
p(er) xpm dnm nrm uiuentem secum. &
regnantem cum sco spu in scla sclorum. Amen.

EXPL. DICTA DE HIEREMIA PRESEN
TE IMPERATORE. INCIPIT DE RE
CONCILIATIONE & UNITATE MO

Linguam nostram. Hac horum
soluit alacritas. & hominum legem
contempnimus. propter sci spiritus legem.
Nec cedimus cuiquam. sed pacis iam uer
ba proferimus. Ante hoc dum aduersum
se membra certarent. dum scm & uene
rabile corpus xpi diuideret & scinde
ret in partes. cum paene ossa nostra dispersa
essent secus infernum. & uelut crassitudo
terrae aratus pessimo disrupta sulcis pro
fundioribus scinderetur. cum indiuisibi
lem & insecabilem tunicam xpi. quae
desuper fuerat contexta per totum dirrumpens
inimicus & scindens. hoc nobis ministris
agere praeualuisset. quod pillos facere non
potuit qui cruci fixerant xpm. cum inqui
hec ita essent. tunc ego posui custodiam

ori meo · & labiis meis silentium dedi · qm̄
quidem uidebam consequenter · prius
opere philosofiae purgari debere mentē ·
& ita demum aperire os · & adtrahere spm̄
atq; eructare uerbum bonum · & loqui di
sapientiā pfecte inter pfectos; hic enim
mihi ordo spiritalis uidet̃ esse sermonis.
siquidem secundum sententiā sapientissi
mi salomonis · omni rei tempus est · multo
magis & loquendi ac silendi tempus est.
cuius temporis nos nequaquam latuit in
tellectus · Propterea ergo obmutui & humi
liatus sum · & silui ab omni bono · & uelut
nubes quaedam supposita cordi meo ra
dios sermonis obtexit · & dolor meus reno
uabat̃ die ac nocte · Ante oculos enim
adducebam dissensionem ac discidium
fratrum · & mente atq; animo tabescebam ·
consumebar in uigiliis · in ieiuniis · in ora
tionib; in lacrimis · Callus iam genibus
inherebat · infligebam uerbera pectori &
gemitus de pfundo cordis ac de archanis
uiscerib; longa suspiria ptrahebam · per
uigilesq; noctes cogitationū seditione ducebā ·

nec solito sibi inherere mens p(er)gebat ad dm̄,
dum a uulsionem & abscisionem fratr(um)
lamentarer interius. Desiderabam enī.
& intentis ac pendentibus oculis require
bam. uidere cupiens sem illū psallentiū
chorum. & gloriam offerentium dō in
ecctā cupiens aspicere illos qui in lege
dn̄i meditant(ur) die ac nocte. & exultationes
dī sunt in gutture eorum. quia ad exem
plū & commonitionem melioris uitę.
ceteris omnib(us) uiuunt. legis dī atque euan
gelii xpī taciti predicatores. in quibus
ipse quoq(ue) habitus præfert uirtutis insig
nia. hirsutum caput. incomptus & hor
rentib(us) comis. & quantum sufficit adton
sis. Pedes nudi & apostolici similes in
dumenti. uilitas adrogantiā scti super
biamq(ue) condemnans. zona ipso sui neg
lectu præciosior. parum quid cohibens
uestimenti. quantum euagari non sinat.
non ut ultima saltim membra denudet
incessus ordinatus. oculos non oberrans.
Numquā ridentes. sed placide subridentes.
& magis ut intemperantiā risus cohibeant

& conprimant subridendo · sermo cum
ratione prolatur · aut silentium uerbo
praeciosius; laudando nonnumquam &
quantum adhortationi sufficit magis
quam adulationi increpatio conlauda
tione gratiosior. tristiciae aclaeticiae sunt
uitiosissima · uel certe commodissimum
ex utroque temperamentum · lenitas cum auste
ritate · libertas cum uerecundia · ita ut
alterum non inpediatur ex altero · sed al
terum ornetur ex altero; misceri turbis & se
cedere ad secretum · utrumque agere cum
mensura · ut in altero ceteris consulant.
qui ex eorum uisione proficiunt · in altero
per spiritum sanctum de mysteriis inluminentur.
& in illo hominibus; in hoc deo iungantur; commu
nem uitam sine communibus uitiis agentes.
secretam uero non absque communi ducen
ter ducentes fraternitatis affectu · & quae
maiora omnium sunt & clariora · in pau
pertate diuites · nihil habentes & omnia possi
dentes · in humilitate gloriosi · in infirmi
tate fortes · sine coniugiis filiorum patres ·
eorum qui non ex carne · sed ex deo nati sunt.

quibus labor delicie. qui humiles sunt
pro celestibus nihil habentes in mundo & su
pra mundum uiuentes. qui in carne positi
extra carnem uiuunt. quorum pars dominus.
Propter regnum pauperes. & propter paup
tatem reges. Isti nunc cum presentes essent.
magnum faciebant & clarum. Isti sunt omnis
mea substantia. isti mee diuitie. isti
uoluptas & delitiae meae. Propter hos
ergo absentiam & aduersionem. affligebat
anima mea. & nouis torquebatur excrucia
ta suppliciis. Propterea istos ego sicut lugens
& contristatus ingrediebar. propter istos
cum ceteris omnibus bonis a quibus silui.
etiam a sermone cessaui. quoniam calcitrauerunt
dilecti. & conuerterunt ad me dorsa sua. &
non faciem. & effecti sunt grex pastore
liberior. ut ne dicam insolentior in pas
torem. quoniam quidem conuersa est in ama
ritudinem mihi uitis uera. quae bene pur
gata fuerat ab agricola patre ut fructum
plurimum adferret. si maneret in uitae
uera; Amici ergo mei. & proximi mei.
aduersum me adpropiauerunt & steterunt.

& paene diuisimus xp(istu)m amatores d(e)i · &
amatores xp(ist)i · aduersum nos inuicem
coepim(us) p(ro) pueritate mentiri · & p(ro) nimiam
delectione(m) nimia odia coepimus exercere.
& ut angularem lapidem in nobis struere
mus · aedificatum destruxim(us) · propter
pacem mouimus bella · & pro eo qui ex
altatus est in ligno · nos ad solu(m) deducti
sum(us) · & pro eo qui sepultus est & resurrex(it) ·
p(ro) nobis in mortem dilapsi sumus · Haec
antea · sed quid nunc praesenti admiscem(us)
ista lacrimis · quid nunc texim(us) tristitia(m) ·
iuuat ista reticere · iuuat honorum omne(m)
patientis abolere memoriam · iuuat haec
aeternis damnare silentiis · nisi forte ob
hoc solum reminiscamur · ut ex p(ar)ti pigeat ·
ut refugiat anim(us) · ut mens huiuscemodi
p(er)horrescat exempla · & sicut in languorib(us)
postquam conualuerit eger · libenter a me
dicis initia morbi sciscitat(ur) · & causas egri
tudinis p(er)contat(ur) p(er) quas languor inrepsit ·
ut de reliquo se ab huiuscemodi occasioni
b(us) cautius & diligentius seruet · ne rursum
incidat mala · ita & iam a nob(is) recordatio

habet praeteritorum adcautelam et
munimentum futurorum. Uerum
nunc habitu. abscessit. aut fugit dolor
et tristicia. et gemitus. Cum facti sum
unum qui sumus dni unus. qui trinita
tem concordi unitate ueneramur. qui
di sapientiam praedicamus. in qua nihil
stultum est. qui spu di agimur. non in dis
sensionem. sed in pacem. qui uerum spm
in unitatem putauim qui in ueritate
unum et sentimus et loquimur. qui di
ei sum. ut sicut in die honeste ambulem.
qui iam habemus xpm sine dubio ne errem
et ostium. ut ab eo intra unum ouilem clau
damur. qui a unius pastoris oues sumus.
regentis nos non inuasis pastoris imperii
R neq. exterminantur oues gregis. nec p denti
neas lupis uel agentur ad precipitia.
sed animam suam ponentis pro ouibus suis.
quia exemplum habemus eius qui p nobis
passus est. pro eo ut et nos inuicem conpati
amur. et inuicem onera nostra portemus.
qui corpus sumus capitis pretiosi. quod
conexum. et conligatum p omnem iuncturam

sub ministrationis. crescit in templum dei
in spiritu; Quoniam igitur qui facit omnia & commutat
atque conuertit. commutabit etiam luctum
nostrum in gaudium nobis. & disrupto sacco
praecinxit nos laetitia. Nos quoque cum illis
omnibus quae transierunt tristibus & aduersis
pariter etiam silentium deponamus. & pro
feramus ad uos nunc primum sermonem.
Immo potius per gratiarum actionem deo uer
bis uictimam iugulemus. Haec enim
a nobis offerri dona aptius est & dignius.
quam auri argentique donaria. quae gemmis
pretiosis ornamenta distincta. Hostia
haec regali illa hostia dignior. & primitiuorum
oblatione sacratior. quae placebit deo super
uitulum nouellam cornua producentem
et ungulas. gratior in ceno composito. holo
causto nobilior super milia agnorum pinguium
acceptior. quibus inbuebatur uel imitabatur
paruulus israhel. cum in carnalibus uictimis ad
umbrabantur hostiae spiritales. Hanc ergo
iugulo uictimam deo. haec ego dona offero.
quae mihi sola dereliquit. quae sole sunt di
uitiae meae. Cetera enim relinquere suasit

mandata religio. & spiritus sancti commonitio. ut
unam pretiosam margaritam pro omnibus
commutarem; siquomodo forte efficax pos
sim negotiator regni caelorum. qui corrupti
bilibus & paruis magna & numquam corru
pendam mercarer. Sufficit ergo haec mihi sola
uerbi possessio. quia & solus uerbi sufficit cult.
& opto si faueat & uiuat diuina sapientia
hanc semper excolere possessionem. in his me
agris & noualibus exercere. Ex istis segetibus
colligere frumenta. & facere panem cor ho
minis confirmantem. & ex istis uineis pre
mere uinum. quod laetificat cor hominis.
ex istius possessionis fructibus opto exhibere
conuiuium. & conuocare uos primos ami
cos. & caros domini mei. uos fratres & conseruos meos.
Tum deinde opto & caecos & claudos. & mancos.
& debiles reficere. in quantum suggerit uerbi
possessionis ubertas. ut pro eorum salute retribu
tionem sperem in regno dei. Tantum est
ut adesse dignetur sapientia dei. & efficax nobis.
secundum salomonis uerbum. uitae totius
comes. & consiliaria. & confabulatrix. & ut
praecedat uias nostras. & foueat nos;

huius et enim si habeam consortium · sperno
om̄ia & despitio quae deorsum sunt · quae
de terra sunt neglego · qm̄ quidē maiorum
uerbi dī amore constringor · & in illo omnis
affectus mentis nr̄e transfunditur · quo ad dm̄
ducamur: Dic inquid salomon sapientiam
sororem tuam eē · & quidem honoraui eam ·
& conplexus sum prout potui · & quero ab ea
promereri capiti meo coronam gratiarum ·
& ipsam habere delicias · ipsam habere diui
tias · ipsam habere lucem inluminantem cor;
hanc mihi opto efficiat frenū quo refrenem
furorē · quo cohibeatur iracundia · quo conper
ceatur cordis tristicia · quo conprimatur ignis
libidinum · quo hodiorum restringatur in
sania · quo amicitiarum foedera conmoderentur ·
haec me diuitem pauperem facit haec pau
perē magnanimū reddit · haec merecte cur
rentib; sociat · haec lapsis porrigere manum
suadet · & infirmis conpati & ualentibus
conlaetari · cum haec & peregrina & patriā
aequaliter fero · haec locorū inmutatione
animum non facit commutari · haec mihi
discernit & diuidit mundos · & ab alio quidem

abstrahit. ad alium uero deducit. haec me
dextris armis. sinistrisq; communit. haec me
in prosperis efferri non patitur. & concedere
non sinit. In aduersis; spem subiciens in
omnib;. quae utiq; numquam confundit. dum
malorum presentium pondus futura beatitu
do solatur. haec ergo nunc quoq; mittentem
me inutilem seruum suum & conuocantem
ad craterem suum. Ego uos meos & conseruos
& fratres ad hanc mensam eius inuito. & exhibeo
uobis opulentas eius & rationabiles dapes.
& misceo uobis perennem ac spiritalem cra
terem. Nec quicquam in hoc eius conuiuio si
mile inuenixistis. quib; in ministerio carnis
destruendis dapib; & ipse destruendus disten
ditur uenter & inexplebiliter semper explatur.
Nunc usq; ergo fratres tacui. sed numquid
semper tacebo. Sustinui sicut parturiens.
sed numquid semper sustinebo. Nam zaccha
riae quidem soluit silentium editus iohannes
in lucem. Neq; enim ultra dignum erat patrem
uoci tacere. cum uocem ipse genuisset;
Sed utiq; conueniens fuit. sicut non credenti
de uocis partu uincta est lingua. ita uoce proge

nita resolui uincla sermonis; Nata est ergo uox
et lucerna uerbi· precursor et solis. mihi autem
linguam resoluit et exaltat uocem uelut tubae
conspectus uester. et congregatio· et reconciliationis
ecclesiae. Quoniam filii dei qui dispersi erant congre
gati sunt in unum· et in domum dei conuenimus
in consensum· et in unam unitatem aedifica
tionis coeunt· ungente et coaptante spiritu sancto·
Nec iam ultra in unitate constrictus ullus ini
mico subintroeundi aperit locus. iam non
furamur ab alterutro· nec malis nostris exultamus
inuicem. Nunc iam iudas et israhel ponunt sibi
principatum unum· et hierusalem ac sama
ria ad illam unam quae in superni est hierusa
lem congregantur et tendunt. Iam non est paulus
neque apollo neque cefas· per quibus unus aduersum
alterum inflatur pro alio· sed omnia et in omnibus christus·
Quoniam ergo iam et me habetis et uerbum non ab in
uito extorquetur. proloquar ut possum quia iu
betis. et proloquar gratiarum actionem· sed uerba
commonitionis. quamquam quis digne loquitur
potentias domini· et auditas faciat auribus omnium
laudes eius. Quoniam factum est utrumque unum et me
dius paries sepis resolutus est et destructus,

qm̄ liberati sumus. cum etiam essemꝰ parabo
la in gentib; . & commotio capitis in plebib;
in tantum nos adflixisti dn̄e. quantum suffi
ceret bonum pacis p discidii intellegere diffe
rentiā. & p odiosā nimietatem docuisti nos
caritatis bonum; Ó incredibilē atq; inęsti
mabilem medicinam; dolorem inflixisti ut
quid boni esset sanitas nosceremꝰ ut adversis
curarentur adversa. Discessimꝰ sed iterum con
puncti sumꝰ. Quanto diffusius segregati sumꝰ.
tanto ardentius & constrictius adunamur.
velut si quis arboris ramum in aliā partem
vi detorqueat & inflectat. cum fortiter emiserit.
continuo in id quod fuerat ad matris pectus re
currit. & naturę prioris obtinet locū. atq;
ostendit quod violenter quidem declinatus
fuerat non tamen redierit violenter. Quis
digne gratias referat dō. quod ultra iam non eri
gitur manus adversus oculum. neq; oculus
despicit manū. quod non insurgunt pedes ad
versum caput. neq; caput alięgenos a se de
putat pedes. non amplius lędentes quā ipsi
lęduntur. ex inquietudine & inoboedientia p
quae tur fasq; soluuntur. Sed iam eadē inuicē

ꝑ se cogitant menbra & agunt͛ om͞a diuinis
legib; & est om͞a eccl͞a unum corpus & unus sp͞s.
sicut uocati sum͞ in una spe uocationis nr͞ae.
& ppterea populus paup laudabit te dn͞e.
Quies effectus ex paupere. qm͞ mirificasti mag
nificentiam tuá sup nos. ut & iam haec scri
bant͛ in generationem alterá. & ut posteris
nuntie͛. quia ubi abundauit peccatum.
sup abundauit gratia. qm͞ sparsa sunt grana.
sed ascenderunt spicę. qm͞ oues lugebam͞.
& inuenim͞ pastores. & ut ego noui suscipi
m͞ & iam illú pastorem optimum. qui per
sp͞m quidem adsumptus est & accipit ta
lentum nummularius ꝑrogandú. & gregis
ei cura commissa est. & in sacerdotiú unct͛
est. & manus eius consummatę sunt. & iam
si adhuc differt curam gregis suscipere. & con
seruat adhuc sub modio lucerná quam mox
certus sú. q͞d sup candelabrū ponitur ut omnis
anima quae intrat eccl͞ę domum. uideat lum͞
magnú quo inluminent͛ semitę omnium nr͞oꝝ.
Adhuc enim nunc montes collesq; considerat.
adhuc fluenta fluminú percontatur. & ꝑ
spicit loca in quib; insidiatur occurrat luporꝝ.

ut in tempore oportuno · tenens baculum
pastoralem · pascat gregem rationabilem ·
pariter cum magistro & dn̄o pastorū · in loco
uiridi conlocans eū; uiriditatis & uiui uer
bi dī reficiens pabulis · & sup aquā refectionis
educans · spr̄ scī mundationibus rigans;
Haec ergo futura & speramus · & oramus ·
Mihi autē iam tempus est · ad ea quae dixi
etiam uerba commotionis adiungere ·
quae quam potero breuiter explicabo;
Qm̄ quidem preuenim̄s pene a uobis uidem̄
operib; ea que nos commonemur in uerbis ·
Oportuit ergo fr̄s · non incedere in haec neq;
gratiam concordiae nr̄ę · separationis in
dignitate maculari · Qm̄ quidem p con
cordiae & unanimitatis donum · cum es
semus grex pusillus & paruus · uidebamur
in gentib; & numerosis gregib; exaequari ·
Immo uero quibusdam etiam praeponi per
gratiam spr̄ scī; Qm̄ quidem in aliis
alius decor · ut in paruis · t etiam in magnis
officiis & donis; Nr̄i uero gregis hoc
erat incomparabile & singulare munus ·
Quod in omni pace & in omni quiete degebat ·

ita ut frequenter etiam arcae noe conparari
posse uideretur. quae sola potuit totius mundi
diluuium inconcussa superare. Verum
quoniam inuenti sumus et nos homines esse. et non
potuisse paenitus effugere aduersarii in
uidiam. neque languores illius. qui omnis paene
optinet. alterius effici queuimus. sed com
munis omnium labes nos quoque contingere
praeualuit et uexare. ita ut optimam illam
et laudabilem et paternae concordiae et una
nimitatis hereditatem quam soli cepisse pre
ceteris uidebamur. non potuerimus in finem
usque seruare. Tamen non parum etiam in hoc
sitamen et miseriae habenda est conparatio.
habere differentiae uidebimur. quod et ultimi in
cidimus in communem hanc labem. et primi pae
ne emendare potuimus. quoniam infirmari qui
dem naturae humanae commune est. Cito uero
requirere medicum et adhibere curam uigilan
tis et prudentis est sensus. et per gratiam domini
inluminati. qui nobis praestitit plura. quam
uel petere uel sperare possumus. Nos enim
cum eos suscepimus qui per catholica fide et uerbi
dei ueritate ceruices suas minantibus gladiis

subiecerunt. Nec inimicos eos iudicassem
qui per consonantiam fidei fratres se esse. & consangui
neos designabant; Licet parum quid de pa
terna successione inter se discrescerent. non
hostili discidio sed simultate fraterna. Con
tentionem quidem eorum & simultatem quae mi
nime laudavimus. fidei tamen zelum confes
sionemque suscepimus. considerantes haec quod
facile curari possunt humanae dissessiones
in quibus pax fidei, & pietatis veritas constat.
Propterea ergo suscepimus ut pietatis praedi
catio. & cultus priorum consortio ac societa
te proficeret. & in tantum fu[illegible] sinum sanctae
caritatis. Non ut domesticos fugaremus.
sed ut sociorum multitudine cresceremus. Vos
vero multo & mero spiritu ferventes. omnem
litterae relinquentes intellectum. ad solum
spiritum confugistis. nihil prorsus verborum
simplicitati & rebus visibilibus concedentes.
Nos autem qui hoc solum impium ducimus si quis non
in omnibus absque ullo prorsus offendiculo
deitatis unitatem sentiat. & de una saltem aliqua
ex tribus personis minus aliquid aut inferius
dicere audeat. aequum atque idem esse.

credim(us) in una p(er)sona · quod & in trinitate
peccare · Una enim deitas trinitatis · &
unum in utroq(ue) lib& piaculu(m) impietatis
admittit(ur) · Propterea non patiebamur
dissensionem manere animoru(m) in quib(us)
manebat concordia fidei · & in quib(us) eade(m)
confessionis forma constabat · & quid ita
paratum est ad concordia(m) his quid(e)m pura
mente uenerant · quam unum atq(ue) idem
sentire de d(e)o · sicut e contrario · nihil tam pa
ratum est ad discrepantia(m) quam diuersitas
fidei · Tunc enim uere & mansuetus quisq(ue)
secundum p(ro)pheta(m) bellator efficit(ur) · cum se
uiderit p(er) patientia(m) fidei detrimenta sentire
quietam d(e)o inferre damnu(m) suo casu · In nob(is)
enim diuers(a) est d(e)i s. idest sionis nos possessio ei
efficiamur p(er) fidem · Sic ergo nos etia(m) in ipsa
dissensione habuimus aliquid amplius cauentes
& rursum in coniunctione nobilius · ita ut fa
cile possit e medio culpa furari · quae ex utroq(ue)
latere laudabiliter detegit(ur) · Sed q(uonia)m ipsa per se
uelocitas pacis non sufficit ad cautela(m) · digna
ei adhibeam(us) auxilia · ipsum unigenitu(m) filiu(m)
d(e)i · ipsum eius uerbu(m) ac sapientia(m) inuocemus ·

& precibus ac lacrimis inplorem & mente
ac cogitatione teneamus. illud ante omnia
considerantes. quoniam nihil tam bonum. nihil
tam praeclarum. nihil tam excelsum quam
substantia ac natura dei. nisi forte quis etiam
substantiam cum uelit intellegi quam in semet
ipso habet esse quod est. ex quo et ceterae omnes
creaturae secundo loco esse suscipiunt. Quae
cumque ille a deo uel post deum primae sunt. an
gelicas dico caelestesque uirtutes quae primae
suscipientes splendorem lucis eius & ueritatis.
atque ab ipso inlustratae & iam ipsae lux efficiuntur.
perfectae lucis claritate fulgentes. In illa ergo
ineffabili & excelsa dei natura. nihil tam propri
um. nihil tam fixum intellegere possumus.
quam pacem & quietem. Neque enim dissen
sio ulla in natura dei. quia ne dissolui posse
sentienda est. sed tantum unitatis & concor
diae & in semet ipsa habere & in partis creaturis
ceteris aestimanda est. ut etiam hoc ipso nomine
nuncupari se deus aliquando uelit. id est pacis
& caritatis. Nam & iohannis dicit quia deus
caritas est. & paulus de unigenito dicit quia
pax nostra est. De angelis uero quid dicam in quibus

qui dissentire ausus est & extolli supra mensu
ram atq; in conspectu omnipotentis di rebellare.
ita ut supra nubes ponere sedem suã cogitaret.
& sicut ait pphã dignas adrogantię suę & dissen
sionis poenas dedit. p luce in tenebris condep
natus. immo ut uerius dicam a semet ipso tenebrę
effectus; Ceteri uero qui in suo ordine & loco per
manent. nihil tam ppriũ possident quã pacẽ
& unanimitatem. nihil ita student quam ut
unum sint. & ex unitate trinitatis exempla sum
ter. qm & ipsa trinitas ds unus est. tam unitate
uoluntatis. quam & unitate substantię; Di ita
q; est pax. & eorũ qui adpximant & coherent
dõ. contraria uero dõ dissensio & bellũ. quę
sine dubio eorum est qui alieni & auersi a dõ.
qui simul dõ. & paci aduersant. dissensionib;
gaudentes. & pturbationib; gratulantes. Qui qui
dem & princeps eorũ. atq; auctor diabolus. tam
ipse malorum fecunditate. a semet ipso discordat.
quam etiam alios ex abundantia sui in arma
dissensionis instigat & ad bella furoris inpellit.
Quia ille homicida erat ab initio. & sedet in insi
diis in occulto ut interficiat innocentẽ. & ut
sagittet in obscuro. Omne corpus ecclesię.

Dum singulos quosq; callidis obscurisq; consi
liis decipit. & ex partis quib; q; occasionib;
locum sibi introeundi in animos eorū primo
subtiliter facit. Tum deinde uel ut occupata
iam statione totus inmergit. Sicut fieri sol&
in obsidione murorū. si exigua pars unius
anguli fuerit interrupta continuo p singu
los in repente omnis introibit atq; urbem
optinebit exercitus. Satis idoneo ut opinor
ad unanimitatē & pacem diligendā & dissen
siones ac discidia fugienda huiuscemodi
prouocamur exemplo. cum utiq; omnis anima
quae imaginem in se di gerit. imitatione debe
at gaudere diuina ut nobilitatē generis sui
ex hoc maxime ostendat. dum desuper nis
trahit exempla uiuendi & ad similitudinē
se caelestis conuersationis instituit. Tum
deinde respiciam & iam in caelo sursum &
in terra deorsum. secundum commonitio
nem diuinam. & considerem totius creaturę
foederatissimas leges. Quō caelū & terra ac ma
re. atq; omnis iste mundus cunctaq; di elem
ta magnifica. quae p & iam di uirtus tacite
praedicat. donec inter se in pace & quiete

& proprios naturae suae terminos seruant. nec
unum aduersum alterum insurgens. in
stitutae pactiuncula dissoluit. quib; ea opifex
omnium sermo dī primae conditionis legib;
uinxit. stat mundus. & pulchritudine sui
ac decore praefulget. nec quicquā aliud
exquiri potest quod splendori eius & gratiae
conferri aut exaequari queat. simul autem
ut a pace & quiete destiterit. protinus etiā mun
dus eē desistit. & nec alia ex causa quam sui
dissensione ac propria elementorū seditione
soluetur. Nunc ergo mecum totius mundi in
tueri uidetur ordinem pacis. quomodo caelū
quidem ministret lucem. terrae praestet calorem.
aer uero imbrib; terram foueat. & animan
tib; cunctis uitam tribuat respiratus. terra
uero fructus & uictus super eā inuentabur
materno quodam praebeat famulatu.
Quid uero istae permutationes temporum paula
tim suas uicissitudines inmutantes. & auste r
riora queq; uel frigoris. uel caloris paulatim
& pparter mortalib; inferentes. ut non dcer
re subita. sed etiam delectare sensum repa R
rata uideantur utilitati simul uoluptatiq;

ministrantia. Quid etiam dies et nox aequis
sibi inuicem portionib; succedentes. Operi
bus alia. alia ad quietem fessis mortalib;
mancipata. uel quod mare intra terminos suos
definita statione cohibet. et pacifica terris
ad pulsionem coniunctum copias suas aflu
enter humanis usib; praebet. Quid uero
de sole dicam et luna. ac stellarum fulgore
et multitudine. quae omnia ordinem cursus
sui inmobili obseruatione custodiunt.
Quid etiam de perennitate fontium. quid de fluen
tis fluminum certis statutisque terminis con
tento itinere pergentium. quid animantium
tam diuersa genera sibique contraria. quorum
alia agrestem et feram. alia mansuetam
et uicinam hominib; exigunt uitam. et alia
quidem hominum patiuntur obsequia. alia
uero ipsa sui feritate delectantur. Cum ergo
haec omnia ita se habeant. et certis quibusque de cau
sis quas nouit ipse qui uniuersa dispensat in hac
conpagine concordiaque cuncta constricta
sint. quid aliud oportet ex his omnib; intellegi
et conici. nisi quod pax et unanimitas per haec
omnia humano generi ostenditur et praedicatur.

Si uero dissensio aliqua aduersum se huic materiis generetur. & sedicione qualibet solutionem sui meditetur. uel si diuino nutu aliquid ex ista conpage moueatur. ad peccantium modum atque impiorum poenam. siue mare efferuescat. uel terra quatiatur. uel perniciosus imber & pestifer decidat. aut sol subtracta sui luce refugiat. aut aer ardoribus excandescat. aut ultra mensuram sui naturam ignis exestuet. excidium sine dubio mundi. & interitus uniuersitatis putatur. & bonum pacis elementorum sedicione subuertitur.

Ut omittam populos & urbes & regna exercitusque numerosos. ut omittam domus coniugiaque omnia per pacem & concordiam constant. per dissensiones uero soluuntur & pereunt. Ad israhel ueniam & de populi illius uos miseriis commonebo. de dispersione eius & captiuitate in qua & nunc sunt & erunt adhuc; certissimum enim ex his quae de eis praedicta sunt. & ostendam eorum mala quae & uos ipsi diligenter agnoscitis. & quae fuerit horum omnium malorum causa. ut ex aliorum correptionibus nos quid boni habeat concordia cognoscamus. Nonne isti dum inter se pacem haberent & a domino ingemiscerent.

uiuanimes. aegypti fornacis ferreae ponde
rib; pressi. & tribulationib; suis insemet ipsos
collecti. interdum enim & tribulatio optimũ
quoddam est salutis remedium. Populus scõr
dicebat. & pars dñi. & genus regale. sacerdo
tale. & huius cemodi appellationib; decora
bant. Sed & magistratib; & ducib; agebant.
his qui agerent ipsi adõ. praecedente eos co
lumna ignis & nubis die ac nocte. antece
debat eis fugientib; mare. caelum uero esu
rientib; ministrabat. poculum petra sitien
tibus exhibebat. bellantib; protensio sola
manuum uictoriam dabat. & triumfos sola
oratione capiebant. transire uolentib; flumi
num sistebant fluenta cognati maris imitata
famulatum. & prebebant elementa serui
tium. hostiles muri tubarum solis clangoribus
uertebant. Aegypti enim uerbera & decim
famosissimas plagas ad eorum gratiã inlatas
praetermisi. & uocem dñi ex monte auditas. & du
plicem legis lationem. aliam in littera. aliã
in spũ. ceteraq; innumera & inmensa quibus
tunc a dõ contra meritũ suũ honoratus est isrt.
Postea uero quam egritudine coepit dissensionis.

urgues & inpariter sectisunt & unusquisque
quod placitum erat inoculis suis faciebat.
& statuerunt sibi regem non per dominum & prin
cipem non per consilium eius. Postea
quam ieroboam & roboam. postea quam
factiones & seditiones. postea quam of
fendere coepit puer ad seniorem. igno
bilis ad honoratum quid sit & quid patiantur.
Lamentatio nos docet hieremiae lamentan
tis eos & plangentis de captiuitate babylo
niae. simul & historiae ueterum docent.
quomodo magnificus ille & admirandus
murorum ambitus subruitur atque subuer
titur. urbs preclara & opinatissima prosternitur.
Sanctificatio templi destruitur. ornamenta & do
naria delubri sacratissimi profanis manibus
diripiuntur. Sancta sanctorum polluuntur pedibus concul
cantur. & illa quae etiam sanctorum oculis inuisa
fuerant. & pedibus inaccessa. impiorum & pol
lutorum direptionibus populabantur. Senex ne
mo miserebatur. iuuenes absque respectu
trucidabantur. Matribus & uirginibus nihil
pudoris. nihil uerecundiae seruabatur.
altaribus non solum alieni ignis. uerum etiam

hostibus adhibebatur. Fluebant sanguinis flumina: non hostiarum religione. sed hostili crudelitate profusa. Nec arietum. sed hominum cruore manantia. Nazarei in terram prostrati. ululatus pyrrinus audiebatur. Et ut ex ipsis aliquid lamentationibus hieremie loquar. Filii sion honorabiles. et exornati auro. delicati et maiorum nescii. uias nouas. et asperas abierunt. et uie sion luxerunt quia non erat qui ueniret ad diem festum; Sed et paulo ante. manus mulierum misericordium coxerunt filios suos. inedia scilicet obsidionis urguente. et comederunt fructum uentris sui. et dulce solatium liberorum. factum est solatium famis. Videtis quis sint exitus dissensionum. et quid iurgiorum fructus. Annectitur quia propter nos haec scripta sunt. in quos fines seculorum deuenerunt. Ergo denique quotiensque librum istum hieremie accipio in manibus. et lamentationibus eius inhereo. lego enim frequentius lamentationem hieremie. quotiens mihi securior successibus uideor. ut commonear per lectionem

tu fine pl..

quid inmineat nisi obseruauero & lacri
mis repleor. & uox mihi supra concluditur.
cum ante oculos adduco qd gestum est. &
cum lamentante lamentare me credo.
Haec uero iam quae eis nouissima acciderunt
postea quam pastorem suum noluerunt
oues morbidę. & in rabiem uersę cognoscere.
Postea quam extenderunt quasi in hominem
manus in dnm̄ sceleris sui piaculū commi
serunt. postea quam uiderunt pendentem
uitam suā & non crediderunt. quis digne
lamentetur aut quis pmerito exponat. Ipse
tamen exitus doceat & captiuitas eorum sub
tecta romanis. cuius quis potest enumera
re clades. quibus conscribi de eorum mise
riis possunt. nisi qd unus liber est uniuer
sus orbis terrę. qui uastitatem eorū cotidie
calamitatesq. testatur. & hierosolimorū ad
fundamenta usq. destructio. cuius nemini
gressus quidem eis conceditur. nisi forte hoc solū
ut sub die lamententur & lugeant desolationē
eius. & ultra nusquā prorsus appareant.
Cum ergo tam grauia & tam perniciosa habeant
dissensiones quā fugiendę sint quā uitandę

quis dubitat. Verum est adhuc aliquid
grauius. si post curatam tristiciam & de
gustatum pacis bonum. rursum in ean
dem quis dissessionis uergatur insaniam. &
quod dici solet ad proprium uomitum re
uertatur. Cum utique etiam inperiti quique
& indociles periculis soleant erudiri & ex
treme leuitatis sit semper. ut de malis ad bona.
ita etiam de bonis ad mala transferri. &
uelut aura facili huc atque illuc permutari.
Puto enim quod illos qui in dissensione permanent spes aliqua future concordie leniat.
& multum his conferat future emendatio
nis expectatio. Hi uero qui frequenter ad con
cordiam redeunt. & rursum in dissessiones
& iurgia deuoluuntur. Cum aliis hominibus
qui perdiderunt bonis. etiam spe correctionis
exuti sunt. Similis est enim apud illos utri
deo discordia & concordia. nec in altero
magis adherent. dum ad utrumque facile
deuoluuntur. Nemo sane me estimet dicere
quia omnem pacem dico amplectendam esse.
Scio enim sicut in multis discordiam utilem
ita in aliquantis pernitiosam esse concordiam.

Sed illam dico pacem quae in bonis & pro bono est
& deo nos sociat. & ut breuiter de singulis
dicam. mihi ita uidetur quod neque inferius
mensura sua aliquid bonum dicitur. neque si metam
excedat & euadat. Id est neque per leuitatem
omnibus sociari neque per prauitatem ab omnibus
discordare. Similiter & enim & remissio
utilis est. & propter uitas in pro ba. Certum est
namque quod aduersum impietatem & ignibus
& ferro potestatibus & legibus pro ueritate
debemus obniti. Tantum ne fermentum
malitiae polluamur. & consensum prebeamus
in malis. Nec quicquam ita pertimescendum est
quam ne aliud quid timeamus quam dominum. & per
timorem prodamus fidem & ueritatem;
Ubi uero causam tristitiae adferunt suspitio
nes humanae. & superfluus metus. Ibi melior est
feruore patientia. & asperitate lenitas. pul
chrius namque est & utilius. ut in communi
corpore permanentes. Instruamus nos in
uicem tamquam alterutrum membra. Instru
amus autem eo modo quo apostolus dixit. In spiritu man
suetudinis. non per superbiam. neque per imperium.
uelut tyrannidem putantes libertatem nostram.

sed tamquam frs & aequales commonitionib;
nos met ipsos & cohortationib; prouocantes.
Cum haec ergo ita se habeant frater amplecta
mur nos inuicem & conplexemur & cum
omni puritate & sinceritate mentis in con
cordiam redeam. Imitantes illum qui me
dium parietem saepis soluit. & p sanguinē
suum pacificauit non solum quae in terras.
sed quae in caelis. Dicamus ad religiosissimum hunc
& mitissimum patrem & mansuetissimum
pastorem. Eleua in circuitu oculos tuos &
uide congregatos filios tuos. & ecce uides qd
optabas. qd desiderabas die noctuq; ut in senec
tate tua bona nouissimum uitę duceres tempus.
Ecce oms conuenerunt ad te & sub alis tuis req
escunt. & altare sui circumdant qui cum
lacrimis abscesserant. cum laetitia reuertuntur.
Gaude & laetare pater optime. & indulgentis
sime. & dic & iam tu nobis. Ecce ego & pueri
mei quos mihi dedit ds. Adde & illa domini
cam uocem congruentissimam tibi. Quos de
disti mihi seruaui. & non pdidi ex eis quen
quam. Nec est aliquis in eis filius pditionis.
sed oms manent in uno spu unanimes. conla

borantes· in fide euangelii unum sentientes·
armati scuto fidei praecincti lumbos in ueritа
tem· unum solum scientes aduersum diaboli
bellum· & aduersum eos qui possunt corpus
occidere· animae autem nihil facere possunt·
timeamus uero eum qui potest animam &
corpus perdere in gehennam. Seruantes
bonum depositum quod a patribus suscepimus· ado
rantes patrem & filium· & spiritum sanctum· In filio
patrem· in spiritu filium· intellegentes· in quo
baptizati sumus· in quem credimus· cui con
fessi sumus· diuidentes antequam coniungamus·
& iungentes antequam diuidamus· non tria
unum dicentes· neque enim in substantiua
nomina nominamus· id est unam solam sub
stantiam sentientes· ut scilicet diuitiae nostrae in no
minibus sint & non in rebus· & rursum dicimus
tria unum· non secundum substantiam sed secundum
substantiam deitatis· unitatem in trinitate
uenerantes· & trinitatem in unitate confi
tentes· Tota ergo trinitas adoranda quia tota
regalis est· Unius enim potestatis· & unius
gloriae· Supra mundum· supra tempora in
creata· inuisibilis· incomprehensibilis· inuesti

gabilis. Quae quo ordinem apud semet ipsa
sit. ipsa sola cognoscit. a nobis autem similiter et
aequaliter adoratur. Sola est enim intra sancta
sanctorum uniuersam creaturam in exterioribus
bus habens. et ipsa quidem primo uelamine
dirimitur a caelestibus; reliqua rationabilis crea
tura secundo contegitur uelamento. Post illam
uero rursum secundo uelamine nos dirim
mur a caelestibus; Haec nos sentientes fratres
et cogitantes eos qui huic fidei aduersantur.
alienos habeamus a ueritate. et pestilentes
putemus. et siquidem possibile est curari eos
nulla inuidia. si uero insanabiles sunt refu
giamus et uitemus ne forte morbi eorum conta
gii maculemur. ne non tam illis tradamus
nostram sanitatem quam illorum nos egritudinem
capiamus. Pax autem dei quae superat omnem
mentem custodiat corda uestra in christo iesu domino nostro.
cui gloria et potestas in saecula saeculorum AMEN.

EXPLICIT DE RECONCILIATIONE ET UNITATE OMNIA CHORUM. INCIPIT DE GRANDINIS UASTATIONE CUM PATER EPISCOPUS RETICERET.

Quid laudabilem soluitis ordinem. quid
inpellitis linguam legi iustissime seruientem.

quid prouocatus sermonem spiritui cedentem.
quid intermittentes caput festinatis ad pedes.
quid relinquentes aaron perductus eleazar.
non patior excludi fontem & profluere torrentem.
solem abscondi & stellam ostendi. canitiem cedere.
& iuuentutem legis promulgare. sapientiam
reicere. & inperitiam audire. neque enim
umquam rapidus imber lenis & quieti utilior
fuit. Ille enim dum nimio fertur impetu siluas
secum acruta pariter trahens. & iam damno
sui agricolis existit. hic uero leniter infusus
& ad interiora terrae gremia discendens
fecundum fructibus cespitem parat. uel etiam
letioribus spicis maturans segetes sinit. Ita & in
uerbis non continuo qui multe eloquentiae est.
etiam multe sapientiae est. quoniam quidem eloquen
tiae aura parum quid delectat auditum simul uero
ut desinit sonus loquentis. & profectus desinit
audientis. Is autem qui sensim in medullas ipsas
diuini descendit. eloquitur & dilatato ore
repletur spiritu sancto in paucis syllabis plurima sacra
menta concludit. & nondum dico de illa uera
& prima sapientia cui particeps & colonus est
uenerandus pater. & pastor noster.

Prima enim sapientia est uita laudabilis. & apud dm̄ pura mens. p quam puri puris iunguntur & sci scō sociantur. Hanc enim in primis a nobis ds̄ querit hostiam puritaté. & cor contribulatū sacrificium dō est. & sacrificium laudis. Haec enim nos eē nouá creaturam in xpō & nouum hominem. & quaecumq; huiusce modi refert diuina scriptura. Est ergo prima sapientia despicere & contépnere sapientiam istam. quae in uerbis est & in conplexionib; uel in calliditate sermonú uel quae captiosis syllogismis & contradictionib; nititur. Ego autem opto quinque uerba in eccła loqui in sensu meo ut & alios instruá quā multa milia uerborum in lingua. & in talibus uoce tubę quae non dat significantem uocé ut ad bellum spiritalé preparat militém meú. Hanc ergo ego conlaudo sapientiá. & hanc conplector. per quam ignobiles facti sunt gloriosi. & p quam abiecti ad honorem uenerunt. & in qua piscatores uniuersū orbem terrę euangelii retib; concluserunt. uerbo consummato & breuiato sapientiá quae destruit superantes. Non enim qui in uerbo sapiens est.

iste mihi sapiens uidetur. Neque qui linguam
politam ac uolubilem profert. anima
uero permanet inperitus. sicut sepulchra
illa quae extrinsecus dealbata et exornata
uidentur hominibus. intrinsecus uero inmun
dicitia ac fetore repleta sunt. Sed ille
mihi uidetur sapiens qui pauca quidem de uir
tute animi commonet. et proloquitur. plura
autem in suis actibus atque operibus ostendit. et
fidem uerbi operum suorum adstipulatio
ne confirmat. Quia nec pulchritudinem
formae ita quis amare potuit in pictura si
cut in corpore positam. Nec diuitiae utiles fue
runt quae in somnis uidentur. sicut illae quae
in manibus continentur. Ita et sapientia illa
clara est non quae in uerbis uolat. sed quae in
uirtutibus constat. Sic denique scriptura dicit.
Quia intellectus bonus omnibus qui faciunt eam
non qui locuntur. et predicant eam. Huius
igitur sapientiae firmiora indicia tempus
declarat. quae uere in senibus est corona glori
andi. Si enim non oportet beatificari homi
nem ante mortem. sicut salomoni uidetur
et mihi quia incertum est quid pariat super

uentura. pro eo quod multum mutabilis est uita
hominum dum corpus hoc humilitatis huc
atq; illuc semp uertit & mutat. Quomo
do non is qui iam plurimum uite huius
inculpabiliter exegit. & incertum habita
tionis nr̄e pelagus euadens. p̄dspicere
iam portum & iā iamq; ingredi sperat.
multo est securior ac beatior. eo cui adhuc
multum marini discriminis supest. Noli
ergo claudere linguā quae multa bona edocuit
cuius fructus multi & infiniti p creationis
iusticie. cuius quanti sunt filii. & quanti
thesauri. eleua in circuitu oculos tuos & ui
de. omnis hic populus est quem in xp̄o ihū
per euangelium genuisti. Noli ergo nunc in
uidere boni sermonis gratiam. & iā si breuis
sit. Nosti breuiter multa pferre. qd simili
certe uel spiritali uoce pclamat illā quā & iam
tacente mose audiebat ds. dicens ad eum.
quid clamas ad me. scilicet & cum eū interpel
lares in spū. conpone & prepara populum
mihi om & alumno tuo. & post hoc & iam
pastori. nunc uero & iā tecum summo sacer
doti. edoce me quoq; aliquid ex disciplina

pastorali. & populari: [illegible] de oboedientia. :huic
de presenti certe hac plaga & uastatione nobis
aliquid philosofare; Deus iustissimus dei iudi
cius. siue conprehendimus nos. siue etiam
ygnoramus abyssum multam. quomodo etiam
misericordia eius statera est. secundum scriptum
esaiam; Neque enim bonitas eius sine iudicio est
licet his qui in uinea tota die laborauerant.
non uideatur aequum. quod et cum posterioribus facti
fuerant aequales; Sed et ira secundum peccatorum
mensuram. Calix in manu domini appellatur. &
poculum ruinę cum bibitur; Auferri quidem & eo
mi sceleribus bibentium uidetur. & rursum
mera ita clementiam temperatur; Inclinat enim
ex hoc quod merum est & uehemens in hoc quod
lenius est ac moderatius. his uidelicet qui ti
more emendantur. & qui ex paruis tribulatio
nibus concipiunt & pariunt conuersionem.
& spiritum salutis plenum. & integrum generant
reseruat tamen faecem eius quod est ultimum.
& nouissimum iracundię. ut totum id effundat
in eos. qui commonitionibus & correptionibus no
lunt curari. quin immo & lenitate amplius
indurant; Secundum durissimum faraonem

quia ad exemplum iustitiae dei reseruatus est
impius; Dic ergo nobis unde aleris istę plagę.
& unde flagella. & quę horum ratio est. utrũ
ne uniuersitatis ipsius motus. passim & for
tuito ac si ne ullis gubernaculis incitat(ur). & uelut
nullo rectore casu haec fiunt; sicut uid& illis
insipienter sapientib; An ratione aliqua
& ordine. & sicut ab initio omnia facta sunt &
composita atq; distincta. Ita & iam nunc mou&(ur)
mundus & gubernat(ur) ut nouit ille solus. qui mou&;
a&ernis eius (l. alienis) prudentię moderatur.
Unde ergo sterilitas. Unde aeris corruptio.
Unde grandinis. & haec nunc plagę uastatio
nem atq; correptio. Unde pestes & morbi.
Unde terrarum motus. & maris terrores q;
de caelo. uel quomodo terra quae ministerio
hominum a creatore formata est. cui bonis
perfruitionis aequaliter deberem. ad impiorum
conuertit(ur) poenas. ut in quib; concessis & indul
tis nobis ingrati extitim(us). In his ipsis poenas
luam. & agnoscam uirtute meorum p(er) suppli
cia quorum gratiam non cognoui in ex bene
ficiis. quomodo aliis quidem de manu dñi
dupliciter peccata reddunt(ur). & gemina mali

cię mensurare tribuitur; Aliis uero cum cor
ripiuntur · septuplum in sinu eorum diffundi
dicitur ultio peccatorum. Vel quid illud est
quod non dum amorreorum mensura repleta esse
in sceleribus memoratur. Quomodo ergo uel pec
cator relinquitur & iustus punitur. uel iterum
peccator punitur. & iustus relinquitur ac seruatur;
& nunc quidem iam hinc medicina adhibetur.
nunc uero totum ibi reseruatur; Quae ergo sunt
istę plagę uel unde uirtutis documenta sunt.
An poena malitię. & utrum expediat uelut in
suppliciis positas humiliari. An uelut causa
probationis inlata dissimulare & neglegere;
Haec nos docere debes commonente. Utrumne multum
presentem hanc plagam grauiter feramus. aut
rursum ne in profundum malorum descenden
tes contemnamus. Est namque in hominibus
etiam istud uitium. sed ut correptione domini hu
miliemur. Utrumne dum in hac neglegimus & con
temnimus. maiorem aduersum nos dei iracun
diam prouocemus. grauis est terrae sterilitas.
grauis est uastatio fructuum; quis enim negat.
maxime cum inspectis eorum lętitia & cum
iam horreis ipsis essent uicina frumenta;

Graue est & quod messis inmatura sublata est.
& flentes agricolae prostratas decipiunt sege
tes suas. & uelut carorum suorũ & mortuis
adsident cadaueribꝫ. quas lenis imber aluit.
turbidus uent' & inmitis exsecuit. ex quibꝫ non
impleuit manum suam qui metit & sinũ suũ
qui manipulos colligit. Nec dixerunt messo
ribꝫ praetereuntes. benedictio dñi sup nos. Acce
dit spectaculũ miserabile. terra ipsa faedata
iacet. Laniatur ac deuulsis illis quibꝫ laetabatur
comis. & ex ipso ornatu suo turpis effecta luget.
Hinc & beatus iohel qui calamitatem famis in
gentibꝫ tragicoedus defleuit. Sed alius pph&a
uastationem nouissimã priorꝫ conferens
fecunditati. & de paradisi terrã uastatas diffe
rens. dicit. quae ante ipsum paradisus deliciarũ.
& quae post ipsum campus est extermini.
Grauia inquam haec & ualde grauia. dum haec
sola quae in presenti sunt cogitam'. & nondũ
metum concipimus grauiorꝫ. qm̃ quidẽ & in
doloribꝫ corporis semp id quod ad presens urget.
grauius uidetur ẽẽ omni eo quod presentẽ non hab&
cruciatum. Multo uehementiora sunt & gra
uiora quae apud se retinent thesauri irae di.

[uindicta]
quorum absit nos experiri et non experiemur
si ad dī misericordiam conuolem̄. et ad eum
qui misericordiā uult magis quam mortem.
[cū] nos. lacrimis inclinem̄. ut q̄d superest irae dī a
uertam̄ per conuersionem nr̄am. qm̄ haec adhuc
lenitas est et clementia dī. et mansueta correp
tio. et initia quaedam castigationum. uelut par
uulis adhuc et lactentib; inlata. haec adhuc
fumus quidam est iracundiae. et auspicia poe
narum. nondum ignis exurens. nondum
flamma uorax. nec carbones accensi. commo
natio est haec et intentatio. et cum parum q̄d
inlatum sit. quae maiora sunt et fortiora retinent.
ut percutiens corrigat. sed et comminans plus cor
rigat. uiam faciens irae suae. et p̄ immensa bonita
te sua a minorib; incipit. ne maiorib; et grau
orib; egeam̄. Quoniam [d] adhibebit et maiora si ea
prouocauerim̄ dum adhuc minora contemnim̄.
Non ego uibrantem frameā et inebriatū gladiū
in caelo. interficientē et sternentē et orbantē qui
uib& usq; ad carnes et medullas non parcere.
Scio occurrentem [re] sicut ursam rapidā. illum
qui inpassibilis est. et sicut pardum [um] in uia
assyriorum. non illis tantummodo qui tunc erant.

sed & omni qui nunc a sirui est nequitia.
Scio non posse quemquam effugere fortitudinē
irae eius. & uelocitatem cum euigilauerit sup
impietates nr̄as. & cum inimico eius insequit̄
zelus qui consumit aduersarios. Scio excur
sionem & recussionem & feruorē cordis.
& consternationem mentis. & dissolutionē
genuum. & alia quamplurima huiusmodi
supplicia impiorum. Omitto enim dice
re de illis iudiciis quib; nō multa hic data
uenia transmittit & tradit. ita ut melius
sit nobis corripi & purgari. quam illa trans
mitti supplicia. ubi penarū tempus est
magis quam purgationū. Sicut enim non ē
in morte qui hic memor est dī. ut beatus dd
pronuntiat. ita confessionis correctionem
hi qui in infernos non habent. qm̄ quidem
in presenti uita facultas nob̄ pmissa est agendi
quae uolum̄. ibi uero gestorum nr̄orum reddere
rationē. Quid ergo faciem̄ in illa die. de qua
uehementissime pterri quidam p fe tarū.
dum dn̄s nob cum dicit eē iudicandū in montib;
& collib; & consedere aduersum nos & discep
tare. atq; ante faciem nr̄am statuere peccata n̄ra

accusatores scilicet et acerbissimos. Adhibere
quoque omnia sua beneficia quae in nos contulit.
et conparare cum sceleribus nostris. cogitationi
bus quoque cogitationes conferri. et actus actibus
arguere. cum a nobis requirens. pure ima
ginis dignitatem oblite ratam eam inue
nerit et obfuscatam. Cum ad ultimum certe
propria unusquisque notatur sententia condem
nabitur. quis ergo ibi aduocatus erit. quae in
teruentio. quae figmenta. quae artes. quae
aduersus ueritatem forensis calliditas pro
feretur. Quibus premium iudicium corrumpetur.
Omnia pendebunt in statera iusticiae gesta et uerba
et cogitationes nostrae mala ac bona. aduersum
se inuicem diuersa lance pendentur. ut pars quae
preponderauerit uincat. et quo uergit opus.
illuc sententia decidat. Nec ultra iam alia
uoluntas. aut aliud iudicium. aut excusatio
per secunda opera requiretur. Nec tempus erit
olei mutuandi a prudentibus uirginibus. uel
conparandi a uendentibus. cum lampades ex
tinguntur. nec locus est penitentiae diuitis con
cremantis in flamma. et propinquos suorum
requirentis emendationem. Non ergo iam tempus erit

ullius dilationis. sed solum & ultimum & ter
ribile iudicium. Immo potius iustum. & id
circo magis terribile quia iustum. Tunc enim
sedes ponuntur. & uetus dierum sedebit. & libri
aperiuntur. & fluuius igneus curret. & lux prae
cedet. & tenebrae parati erunt. & habebunt
qui bona egerunt in resurrectionem uitae quae
nunc in xpo abscondita est. & per ea cum ipso
manifestabitur. Qui autem male egerunt in resurrec
tionem iudicii. in quo iam iudicante uerbo
dei condempnati qui non crediderunt.
Alios ergo illos ineffabilis lux & immensa susci
piet. Id est splendor & agnitio atque inlumi
natio clarior sanctae & beatae trinitatis. cui puris
& inmaculatis mentibus pura & inmaculata
miscetur. quod ego solum & precipuum duco esse
regnum caelorum. His uero qui indigni sunt
qui reliquis ceteris. erit & iam haec maior
omnium poena quod proiciuntur a deo. & ipse pudor
& confusio conscientiae cuius finis ac remedium
numquam est. Sed de his postmodum. nunc uero
quid faciam fratres contriti & humiliati & inebri
ati non uino neque sicera. ex quo parum quid com
mouentur homines. Sed inebriati a fortitudine

plagę quam inuexit dns dicens. & tu commo
uere & conturbare; qui potauit & contēptores
spū tristiciæ & conpunctionis. quib; & dicitur.
uideto te contemptores & intuemini. & admira
mini mirabilia & dispdimini. quomodo
sufficiam ad increpationes eius. aut quid respon
dsidabim̄ cum ad multitudinē beneficiorū suorū
quę ingrati suscipim̄. adhuc & iā castigationes
suas nob cepēt inputare & numerare reme
dia ac medellas. quib; adhibitis. post tam̄ curati
non sum̄ & filios quidem appellat sed pollutos.
uel filios sed alienos & claudicantes a semitis
suis. dum alienis iniuis incedunt & aspēs.
Dicit ergo. quid oportuit me facere uob & n̄ feci.
Unde uos emendare oportuit. & non emendaui.
lenorib u sussum remediis. Omisi ęgyptiorū
flagella. sanguinem de fluminib; fontib; q; epo
tatum. & om̄s aquas in cruorem uersas.
Primam illam eorum plagam reliqui. Omisi & ci
ranas. & scinyfes. & cynomiā. & reliqua flagel
la; ab abbus & iumentis & pecorib; coepi. quintā
plagā in animalia muta conuerti parcens ho
minib; Non dum uos contigit ista uexatio;
Sed facti estis mihi & iā mutis animalib; brutiores.

nihil enim ut uideo ad emendationem profecit
ista correptio; abstinui a uobis pluuias. pars
una suscepit imbrem. & pars supra quam non
pluit aruit. & dixistis superdurauimus. & uiriliter
egimus. Idcirco superduxi uobis grandinem & ui
neas uras adque arbusta uestra. Segetesque de messui.
malitiam tamen uestram resecare non potui. & nec
agnoui quia durus es. & neruus ferreus ceruix tua;
Haec puto quia dicat ad nos dominus. Si flagellis eius
non emendamur. qui quidem & contemtor
permanet in contemptu. & iniquus in iniqui
tate perdurat. nec aliquid in nobis operatur caelitus
inlata correptio. nihil flagella profecerunt.
Defecit iam tubus ferreus in fornace. defecit plum
bum. in uanum operatus argentarius. nequitiae
uestrae non consumuntur. Per hieremiam haec uobis
olim reputaueram. nunc ergo numquid me exa
cerbatis dicit dominus. aut non preualet manus mea
& iam alias plagas. & alia admouere tormenta.
Sunt adhuc apud me & iam ulcera & feruoresque
sublato cinere ac fauilla in aerem per moysen
generata sunt. qui in illo tempore indignationis dei
minister extiterat ad egyptum castigandam.
est adhuc & locusta. sunt & tenebrae palpabiles.

est etiam ultima adhuc plaga interitus primi
tiuorum. quam nullus effugit. Nec euadere
quisquam potuit uastatoris manum. nisi ille
solus qui sanguine agni postes suos liniuit. id est
qui fidem suam atque opera xpi sanguine et noui
testamenti institutionib; consignauit. qui cum xpo
concrucifixus est. qui consepultus est ei. et re
surrexit cum eo et glorificatur cum ipso. et nunc
et in ultimo eius aduentu; Absit autem a nobis ut
cum ceteris correptionib; etiam illam nob in
putet bonus et pius dns. dicens. qui incedebatis
mecum peruersi. et ego ibo uobiscum furore
peruerso. uel iterum. percussi uos in aurugi
ne. uel in rubigine. et in fauillatione. et nihil
pfec perpeti in extrinsecus sine filiis uos fecit gladi
us. et nec sic conuersi estis ad me dicit dns. Non
illud autem accidat dicit deus uob. quia iam ne a facti
sum delicto et plantati et calamus erecti et ma
ceria circumdati et expectauit ut faceremus
uuam. fecimus autem spinam et non iusticiam sed clamorem
Ita ut necesse fuerit distrui maceriam. et esse nos in
conculcationem. et subuerti turrem et fieri nos in
direptionem. ut ultra non putemur nec fodiamur.
Insuper etiam quod est infelicius omnib; ut mandet

R

nubibus ne pluant sup nos pluuiā. Ego frs̄ talib;
in aduersis cogitationib; agor. & his intra memetipsū
commanitionib; consulor. Sic ego non ui de casti
gationib; dn̄i cogitare. & cum aput memetipsum
huiuscemodi uoluam consilia. Rursum adorati
onem me dn̄i supplicationemq; conuerto. & ad
icio his quae supra dixim̄. & dico uobiscum pariter
sime sequimini & mecum iungatis mentes & co
gitaciones urās. Dicam̄ pariter. peccauim̄ inique
egim̄ inpietatem fecimus. qm̄ obliti sum̄ man
datorum tuoꝝ. & p̄ cogitationes cordis nr̄i pessimi
ambulam̄. Nec digne ingressi sum̄ uocatione
qua uocasti nos per euangeliū xp̄i tui. Nec con
p&enter sc̄as eius suscepim̄ passiones. Nec p merito
humiliationem ei accepim̄. Sed facti sumus obpro
brium dilecto tuo. Sacerdos & populus mente exci
dim̄ in unum. Om̄s declinauim̄ simul inutiles
facti sum̄. Non est qui faciat iudicium & iusticiā.
non est usq; ad unum. Exclusim̄ misericordias tuas.
& clementiam tuam a nobis. & uiscera miseratio
num tuarū. Propter maliciam nrām & nequis
pessime nr̄e adinuentionis auertim̄. Tu nobiscū
dn̄e fecisti bonitatē & misericordiam. sed nos
iniquitatem. Tu paciens & multe misericordie.

sed nos duris et multis flagellis digni non cognoscimus
bonitatem tuam. Licet increduli sumus secundum ea
quae peccauimus parum adhuc castigati sumus.
Tu terribilis es et quis resistet tibi. tremor conpre-
hendit ante te montes. et magnitudinem brachii tui
quis resistet. et si resoluat cataractas caeli quis
eas concludet. Leue est in oculis tuis pauperem
et diuitem facere. uiuificare et morti tradere;
percutere et sanare. quoniam hoc ipsi quod iusto propter fectum
est. tu numquid iratus es et nos peccauimus. quidam
uiderum supplicantium tibi. Nobis autem etiam
e contrario tempus est dicere, nos peccauimus.
et tu iratus es et propterea effecti sumus obprobrium
uicinis nostris. Auertisti faciem tuam a nobis et repleta
est uenter noster ignominia. Sed parce domine propitia-
re domine. Non tradas nos in finem propter iniquitates
nostras. Neque exemplum nos facias ad correptionem
ceterorum. Magis domine aliorum nos suppliciis
corrige et emenda illarum dicamus gentium quae non
cognouerunt nomen tuum. et potentiae tuae non
sunt subiectae. Nos autem populus tuus et uirga here-
ditatis tuae. Propterea corripe nos domine uerum
tamen in misericordia et non in ira tua ut ne exi-
guos nos facias domine prae omnibus qui habitant terram.

His ergo uerbis atq; his precib; inuoco & inuito
misericordiam dn̄i. qd si & holocaustū possē
offerrē meipsum sacrificium. ut iram dn̄i miti
garem. non parcerem non differrem. Sed
& uos o religiosa plebs. & iam uos imitamini
meticulosum & timidum sacerdotem. quaeso
uos nati mei obsecro uos coniungite me cū lam̄
tationem urā̄m. & fletus furoris mei fletib; ad
misceāt. & clementiā dn̄i puocem p abundan
tiam lacrimarum. Indignationisq; diuinę
accensum ignē fletib; restingam & mitigem
iram dn̄i conuersionem nr̄i. sanctificem ieiu
nium. predicem curationē. haec enim uobis
suggerunt sc̄i pph&ę remedia. congregem
presbyteros. lactentes paruulos ab ipsis matr̄
uberib; auellam. & piciam in conspectu dn̄i.
& aetatē omni miseratione dignā. & quę sola mise
reatur dī misericordiā uagitib; impetrare studeam.
Nos quoq; sacerdotes & ministri dn̄i ipsis nihil
omīn pph&icis sermonib; admonemur ingredi
in cinere & cilicio. & plangere nocte ac die
inter medium crepidinis altaris. Miseran
do habitu. flebili uoce uociferantes & claman
tes ad dn̄m. & p nobis & pro populo.

nihil omnino uel laboris uel sermonis omit
tere quib; repropitiari credit d(eu)s. Clamamus
ergo & nos uobiscum pariter & p(ro) uob(is). parce
d(omi)ne populo tuo & non des in obprobrium here
ditatem tuam quia tanto amplius habemus tribu
lationes quantum & honores. Ex nobis ergo fi
lioli discite conpunctionem d(omi)ni. quia adfligi
mur p(ro) uob(is) & emundationem u(est)r(a)m offerte nobis
cum. ut & nos inminentis plage ueniam inpetrare
mereamur. Uenite ergo om(ne)s adorem(us) & procida
mus ante eum & plorem(us) in conspectu d(omi)ni qui fe
cit nos. Ordinem communem luctui omnis
aetas & consexus suo quisq(ue) ordine eleuem(us) planc
tuum uocem. & pellis iniusticie uocib; quas
antea feceram(us). Hanc uocem flet(us) & planctus
emittam(us) in aures d(omi)ni sabaoth. Preueniam(us)
iracundiam eius in confessionem. Quis scit si for
te conuertatur d(omi)n(u)s. & paeniteat & relinquat
post se miserationes. Ego tamen scio quia fa
ciet. ego de clementia d(omi)ni polliceor. Quia statim
ut nos conuersi fuerim(us) & iam ipse irasci desinit.
quod utiq(ue) contra naturam facit. & ad miserationes
conuertitur quod utiq(ue) secundum naturam gerit.
Ira illud enim a nob(is) conpellitur. hoc uero ei natura

liter inest. Nos tantum ipsi nostri misereamur.
& iustis eius miserationib; patefaciam uiam.
Seminem̃ in lacrimis. ut in gaudio metam̃.
efficiamur & nin&uitę & non sodomitę. cito
curem mala. ne consumemur in malis. Audi
am predicationem ionę. ne igni & sulphore
decoquamur. aut si & iã de sodomis fugien
dum est. montem ascendam. uel in segor fugi
am. & cum ascendente sole ingrediamur. ni
stemus in omni regione. nec respiciam post nos.
ne efficiamur staticulum salis in mortalis pec
cati memoria. Sciam qm̃ numquã quidem
peccare supra hominẽ est & solius di est.
De angelis enim nihil dico ne iterum uiã aperi
am & malignis contradictionib; aditum
reserem. Non ergo peccare di est. insanabile
uero peccatum diaboli est & omniũ q sub eo
militant. Peccantes aũ conuerti a peccato.
hominum est. qui credunt in dõ. & quorum
pars inter eos qui saluant. Lic& enim & terra hęc
inuoluat secũ malitię non parum. & terrenũ
habitaculũ adgraua& sensum multa cogitan
tem. & sursum aspicientem. Immo ad hoc
creatum ut quae sursum sunt querat.

Sed imago dī labem corporee inundationis
expurgat. & coniuncta sibi carne uerbi
dī subleuat perpennis. & quamuis melius
fuisset ne egere quidem huiuscemodi ex
purgatione. Sed in illa prima dignitate
permansisse adq(ue) [illegible] ire festinarium. post pre
sentem emendationem. & melius fuisset
non excedere aligno uitę gustu amarissimo
peccati. Tamen in secundo loco expedit emen
dari & corrigi post lapsum. quam in ne
quitiis permanere. quem enim diligit
dns corripit flagellat autem omnem filium
quem recipit; & iterum dicit. anima quae
non corripitur. insanabilis. Gratiae est ergo
plaga pueri. Sed multo est grauius castigatum
non emendari. Sicut dicit quidam propheta ex deis
rahel. Dne flagellasti eos & non doluerunt.
corripuisti eos & noluerunt suscipere disciplinam.
& rursum. & populus non est conuersus. do
nec percuterentur. & quid. quia ta uersus est po
pulus meus auersione pessima. ex quo usq(ue) ad
nouissimum conteret & exterminabitur.
Sed & illud terribile est incidere in manus di
uiuentis. & quod dictum est. uult autem dni

Is sup facientes mala ut pdat de terra memoriā
eorum. Neq; enim latet aliquid audita dī.
quippe qui etiam uocem sanguinis abel
audit. ubi enim quis a dō lateat. cum dīs om̄ia
repleat et ubiq; sit quo quis fugiat a facie dī.
Si ad caelum quis pinnis fuerit eleuat. abierit.
Si in infernū. numquam deerit. Si ad orientē.
siue in profundum maris discendat. numquam
magnum illum oculum declinabit. quem p
timescit etiam. Naum ppheta cum aduersū
niniue pondus uerbi dī pferret et zelantem
describeret dn̄m. uindicantē cum furore in ad
uersarios. et tanta se ueritate utentē. ut ne
secundę quidē uindictę aduersum malos
relinqueret locus. Sed et esaiam cum audio
sodomorum populorum et principes gomor
rę incusantem et dicentem. Quid adhuc
percutiemini adponentes iniqtatē. Inhor
resco toti et lacrymis suffundor. Non e enim qd
iam qd adici possit ad peccata urā. Nec po
test iam exquiri aliquid ad uindictā. Sic
om̄ia in uos inlata st cum semp noui aliquid
uindictę in uos excogitaret genus. ut omnes
plagarum species consumeret. Non est ergo

iam uulnus· neq; cicatrix· neq; plaga cu̅tu
mor&· toto corpore plag(ae) sunt & sanitas
nusqua̅· Non est inquid mal(a)gma inponere neq;
oleum· neq; alligaturas. Sed omitto co̅mi
nationem quae sequit(ur) ne forte grauior uob(is)
efficiat· quam est ipsa presentis plag(ae) molestia.
Uerumtam̅ agnoscere debem(us) maloru(m) causas.
unde aruerunt agricol(ae)· unde confusa sunt
horrea· unde pascua gregib; defecerunt·
unde ablatus est decor siluis & uirgis. & quare
non repl&i sunt campi ubertate· sed luctus
ubiq; & meror· nusquam repl&e sunt conual
les frumento· nec stillauerunt montes
dulcedinem· sicut uistis. Sed e contrario uasta
tio ubiq; & ubiq; subuersio, & maledicti
gelboe montes ubiq; suscipiunt· facti sumus
sicut ab initio prius quam terra produceret
omne fenum uiride; & uisitasti quidem
d(omi)ne terram tuam & inebriasti ea̅· sed uisitatio
ne pessima· & ebrietate ex uino conpunctio
nis· spectaculu̅ crudele. & horridu̅ omnes
annis anni s(em)per insola nob(is) stipula remansit.
& uix aliquis inuenit colligere spicas. ut pri
mitias offerat d(omi)no· messem n(ost)ras in horreo

fortasse mures recondant. manipulum enĩ
nemo conligauit. Iste sunt diuitię impiorũ.
talis est seges eorum. qui p iniusticiam semi
nant. Sic pphę uerteru maledicta de
signant cum dicunt. Eicit et multa et intro
ducet pauca. seminauit et non metet. plan
tauit uineã et non premit uinũ. et ubi operan
tur decim iuga boum faciet amphoram unam.
Uide haec malorũ causa. unde uastationis occa
sio. Non expectem ab aliis argui. ipsi nos ac
cusem. ipsi nos arguam. Remedium mali est
confessio erroris. Ego prim sicut antea adnun
tiaui populo meo. et speculatoris op impleui
et non abscondi neq; tacui frameã sup uenientẽ.
ut et meam animã saluam facerem. et eorũ qui
me audire noluerunt. Ita nunc quoq; enuntio
et procerũ contẽptum et negligentiã populi
mei. mea faciens uulnera ipsorũ. si forte uel
hoc modo aliquid diuinę miserationis et cle
mentię consequamur. Igitur alius nr̃m depres
sit pauperẽ et partem ruris exigui rapuit
inique. uel terminos sup gressus est. siue
furtim siue uiolenter et iunx domũ ad domum.
et agrũ ad agrũ. ut aliquid pximi auferret.

& summo studio egit. ne quem uicinū habe
ret. & quasi solus habitaturus esset sup terrā.
Alius uero usuris & multiplicatione faeno
ris terram contaminauit. congregans ubi
non sparsit. & metens ubi non seminauit.
excolens non terram sed cupiditatem. Alius
collectis cupiosissimis frugib; & uberrima
uindimia dō qui prestitit frugum copiam.
neq; ex areis. neq; ex torcolarib; primitias
obtulit & ingratus simul & sipiens extitit.
Idest neq; probis quib; consecutus est gratias
retulit. neq; p quib; sperabat officiosus in
uentus est. Alius uiduam & pupillū non est
miseratus. nec esurientes confregit panem
suum. Immo potius esurientē xp̄m non refecit.
qui in singulis quibusque minimis pascitur. & ille
qui praeter spem tam multa recondit in orrea sua.
Immo qui non habebat ubi recondat. & alia des
truit horrea. alia edificat ut futuris fructib;
preparet. nesciens quia fortassis ante repetent
ab eo animā. & ibi reddet rationem eorū que
large suscepta. conclusit anguste boni dī malos
dispensator effect; Alius ianuā humilium exclu
sit. & auertit iustum iniuste. Alius odio habuit eū

qui arguebat in portis & uerbum scm̄ exe
cratus est; Alius sacrificauit sagene suę
quae multa concluserat. & rapinā pauperis
habuit in domib; suis. Immemor dī effect
aut certe male memor cum diceret: Bene
dictus dns̄ qm̄ ditatus sum̄ & suspicat iniq
tatem qđ adō haberet. quae inique rapiebat;
Propter haec ergo uenit ira dī· sup filios
pditionis. propter haec clauditur cęlū· & mul
to adhuc amplius claudetur. si non uel pfla
gella conuertimur. & huic quinos ad pxi
mat proximam; Quid ad haec dicim̄ qui
frumenta recondim̄ & mercamur alienam
famem· qui obseruam̄ mala tempora ut bene
sit nob· qui spectamus ut alieni luctus fiat nra
laetitia; Qui dicim̄ quando transiet messis
ut precia cumulemus. quando transiet sab
batum ut aperiam̄ thesauros; qui mensuras
duplices & pondera dolosa apponitis· & ipsi
in uos met ipsos mensuras poenarum & crucia
atum cumulatis; Quid ad haec dicatis qui nul
lum modum possessionis agnoscitis· q aurū
& argentū quasi dm̄ colitis· Immo quasi bahal
adoratis; qui preciosa queq; gemmarum

& uestium fluida ac delectata sectamini.
Et thesauros tineis ac latronib, congregatis ser
uitiorum multitudine & equorū ceterorumq; ani
malium numerositate elati totis camporū spa
tiis iugisq; montium diffusi. Quaedamq; dem
possidetis alia autē inuaditis reliqua uero spera
tis. secundum sanguisugā illam salomonis quae reple
ri nullo modo potest uel inferos & aqua & igne.
qui requiritis alium orbem terrarum ad possessio
nem. uelut culpantes angusta uobis possessionū
spatia a deo creata. Quid uero illis qui excelsis tri
bunalium sedib; resident. & iudicandi potestatē
tenentes. superbo elati supercilio nihil prorsus reco
gitant se quoq; a deo eē iudicandos. qui uerus est
omnium iudex. Ut & ipsi tamquā erga conser
uos temperent potestatē. Scientes quia & ipsi in
digent clementia a deo. Quid uero in his qui resoluunt
in eburneis lectis. quorum digne meminit scs amos.
qui inquid primis unguentis delibuti sunt. & ad
uocem organorum manib; plaudunt. & haec quae
fugiunt tamquā permanentia existimauerunt.
& nihil passi sunt in contritione ioseph; id est casu
proximorum non miserati sunt. Oportebat namq; be
nignos & misericordes eē erga eos qui priores

fuerant correpti & p misericordiá miseri
cordia prouocare. Oportuerat flere pinum
quia cecidit cedrus. & emendari ex emenda
tione uicina. & ex alienis malis corrigere mala
sua. cum se uiderent id beneficiu consecutos.
ut possint alios flagellati ipsi conseq salutem.
Cum utiq: possit & fieri ut ipsis flagellatis emen
darent. Haec nob cú pariter populis dissere.
O uenerandum mihi & placidissimú capud.
qm multi temporis multa tibi inest peritia.
instrue populos & doce. confringere esuri
entib panem suú. pauperes & sine tecto in
ducere in domum suá. nudum cooperire.
non despicere consanguineos pauperes. & nunc
maxime ut bonum nrm non semp ex abundan
tia. sed & iá ex penuria fiat. Tali enim hostia
magis laetatr ds. quam in his quae ex abundantia prae
bent. Efficere nob hodie moyses quidá uel finees
stap nob ad dm. & repp piciaret ei ut cessaret aliquando
uastatio. Siue p sacrificiú spiritale. siue p ora
tiones & obsecrationes tantú. ut occurrat irae dí
& medius existens. cessare faciat qd supé plage
Libenter amplectit ds. caniciê patris in filiorú
intercessione p fusá supplicap pixeritis malis

p futuris interueni. offer populum dō iam
plagis & timore purgatū. Iam flagellis
uisitationis emendatum. Impetra etsi cibū
corporalem. Sed ante ipsum angelicū cibū
de caelo descendentem. reconcilia hominib;
dnm. terrenis reconiunge caelestia. reuoca
imbres terre temporiuos & serotinos; dabit
dns benedictionem & terra nra dabit fruc
tum suum. Itaq; deorsum est cotidianum
& nra terra pp&iuum. quem fructificauit
primo in xpo ihu dno nro. cui est gloria &
potestas in scla sclorum. AMEN. Contra arrianos

A deos qui in sermone callent sermo nobis est
& de scripturis incipiam. Ecce ego inquit
ad te contumeliosa; Sunt enim quidam
aurib; prurientes & lingua. Iam uero ut uideo
& iam manu qui pfanorū uocū nouitatibus
& questionib; atq; obiectionib; falsę scientię
uerborum pugnas ad nullā utilitatē mo
uent. ita & enim nominat paulus. omne qd
in uerbis sup fluum est & curiosum. quia
ipse uerbi breuiati predicator est & adsertor.
Isti ergo de quib; sermo nob est & maxime arri
ani. ita ni quidē sicut linguā & uolubilē habent

& uehementem. Ita & iam uerbis tectis & p
babilib; uterent. & aliquantolum & iam circa
opera mandatorum di uacarent. mirifor
tasse ostiste quidam inuerbis essent & de scrip
turarum simplicitate controuersias commouer
rint & enim ceteras piscaturas relinquentes
adhoc unum spectant adq; perspiciunt siquid for
te inquaesitionib; alligent. aut quomodo
simpliciter & fideliter dicta dissoluant. Sicut
nonnumquam in adletico certamine fieri solet
ubi luctę conluctio non tam ad palmam tendit.
quam ostentatio palestrae & artis spectantium
ad se rapit fauorem. Ita & isti auditorum plau
sus captantes in plateis & in publico conten
tionib; personant. & omne conuiuium adq;
omnem festiuitatem. Luctus quoq; ipsorum si
fuerint ingressi questionib; omnia & certami
nib; repleant. Ita ut solemnitas festiuitatem
suam ad laeticiam perdat & luctus consolatione ca
reat. Sed & mulierum ingressi conuenticula
quib; utiq; uernacula esse deb& & columna sim
plicitas inportunis & rapidis uerborum suorum
motib; omnem eas uerecundia & pudoris flo
re dispoliant. Quoniam ergo haec ita sunt & malum

hoc intollerabiliter proficit. & magnum illud
religionis nostrae mysterium ad uersutiam quan
dam deducat. Artemque uerborum in hoc saltem
nobis proximum ut adquiescat quisque ille est qui hui
cemodi secontionum tradidit officinis. Ut hoc
quod paterno erga eos mouemur affectu non asp
nanter accipiant. Dum debis singulis reddi
in ratione. & linguam paulisper sitam possunt
cohibeant. Solum uero nobis inspiciant auditum.
quidenim ex hoc quae so uos damni patiemini;
Aut enim locuti sum in aure audientium & fructum
inuenit sermonis. Salutem uestram. quam quidem
qui seminat uerbum in omne cor seminat. fructi
ficat autem ex ea solum quae uber fuerit & bona gleba.
Aut si nihil dignum quod uos moueat sermo noster
sermo protulerit. contemptus nobis abscedit.
Maiorem etiam ex hoc ipso contradicendi nobis
& contemnendi. quae ad serium materiam
capientes. Nolo ergo mi remini si miserere uobis
aliquem uideor proferre sermonem. qui sit contra
uestram consuetudinem & legem. quia omnia scire
uos uel docere pollicemini. pollicitatione
magnifica & elata. & non dicam intemperata
& improba. Ne forte contristemini. Non est omnium

prudentissimi uiri disputare dedó· Non est
omnium diuiná discutere naturam· Non
ita uilis est sacre scripture sermo ut uulgo
indocili & p terrá adhuc repentib; homun
culis pateat. Adam & hoc qd nec semper
nec omnia nec omnib; nec ab omnib; p ferenda st.
nō Sed est & quando & quib; & in quantú· non est
ergo omnium mouere talib; sed eorum
qui ingenium adq; industriá suá· THEΩ
PIAE· theorie· adq; scientie ad summe st
disciplinis. & eorum qui norunt a mor tis
corporib; & materia· incorporalia & spiri
talia conspicari· Ante omnia uero illorum est
qui & anima & corpore iam purgati sunt.
Aut minimú qui certe purgant. Qui uero mini
puri sunt quomodo audet puri contangere;
qm quidem nec inbecilles oculi solis radios con
tuent. Inpune igit ita demú sentire aliqd
talib; possum si otiú generam & quietem.
& contineam nos ab omnib; que foris insecus
interturbant materie corporalis inlecebris.
Si absq; omne desideriorú & cogitationú se
dicione mens nra consistat. Inpuris aut &
sordidis modib; quomodo scá & pura miscem.

tale est qualesiquis foetorib; caeni admisceat
suaues odores & stercori nectar infundat.
Oportet ergo primo omnium uacare & agnos
cere dm̄ · & cum acceperim tempus iudicandi
iustitiam tunc & iam quid de dō sentire iustum
sit iudicabim; Quib; autem proferenda sunt haec uel
insinuanda. primo his qui totius uitae suae in hoc
studia conuerterunt. & a quib; non sicut nunc
aliqua ex ceteris & iam de dō sermocinatio requi
rit. post circum post theatra. post illa quoq; in
quib; delectantur cantica. post uentris & eorum
qui sub uentre sunt curam a quib; & iam hoc delec
tationi loco ducitur si de reb; diuinis contentio
moueatur. ut in controuersiarum certamine
delectentur; De quib; autem disputandum est & in quan
tum de his quę adprehendi possibile est. & in quan
tum auditoris uiri & capacitas recipit. Ne for
te sicut nimietas uocis laedit auditum. & abun
dantia cybi corrumpit distenta precordia.
Ita & iam mens supra mensuram suam cibum uerbi
recipiens. aut adtonita concidat. aut nimis
distenta cruciatur. Deniq; intuere si uideas eos
qui onera supra uires leuare contendunt.
uel cum terra nimiis & inmensis imbribus

purgu& quomodo p̄ciosum est quid
quid amplius modo ∴ Ita considerandum ∴
quia & uerbi quis pondere pregrauat nimi
gitate ipsa potest &iam communis ipsius
& naturalis intellegentiȩ subire periculum
& non hoc dico quia non oporteat semp̄ me
minisse dī ne forte iterū ea alia nob parte
insurgant hii qui uelocer sunt ad hoc ut que
simplicit̄ dicta sunt ad p̄uersá intellegentiá
declinent semp̄ oport& meminisse dī crebrius
&iá quá respirare & si dici uel fieri possibile est
nec aliud aliquid quam hoc agendū ∴ qm̄ & ego
conlaudo in lege dnī meditari die ac nocte. sicut
scriptura doc&; & uespere & nocte & meridie
narrare & benedicere dnm̄ in omni tempore.
& sicut moses dic cubans in lecto & exsurgens
& iter incidens & si quid illud est qdcumq; agit
homo semp̄ dnī & memoriam dī expedit fixá
in pectore d&inere non ergo habere semp̄ dī
memoriá u&o sed de dō semp̄ & inportune
disputare non suadeo uerū ne in hoc quidem
quae pia sunt sed quae portuna sunt. u&o non
doctriná p̄hibeo sed inmoderationé reseco
aut non & melius sati&ar aut nimi&as uomitú

mouet. & quid melle dulcius sed tempus est omni
rei sicut solomoni uidetur & mihi sit enim bonum
non bonum si non fiat bene aut non inportunum est
in hieme flores requiris & satis incongruum mulieris
ornamenta uirilia uel si aptetur uiro monile mu
liebre absurdum est langenti geometricum
ingerere & flentibus foedare conuiuium haec ergo
omnia aptum sibi tempus redderent & nos soli sumus
qui oportunitatem temporis non agnoscimus. Apud
quos precipue deberet oportunitas omnium
custodiri. Nequaquam queso uos o amici &
fratres. fratres enim adhuc uoco licet nihil fraternum
erga nos seruare uelitis non ita de rebus maximis
consolanur. neque sicut feruenter equi & inquieti
facere solent. auriga nostro id est timore dei lasci
ue & petulanter excusso procul ab statutis metarum
terminis euagemur. Quin potius intra definitas
nobis lineas philosofemur & neque rursus in egyptum
conuertamur. neque ad assyrios abducamur.
Neque cantemus canticum domini in terra aliena. id est
in omnem aurem peregrinam & inimicam religionis
nostrae. Quilibet cum diligenter audierint & rei
nuerint que nostra sunt statim discant illis nostris in
gentia conflare nituntur incendia quaeusque

ad cęlum rapiunt(ur) occultas. A se p(er) gentibus
flabris & faciunt nob(is) elatas illas & circum
lambentes om(n)ia quae in circuitu sunt babilo
nias flammas. q(uonia)m quidem ex suis docmatib(us)
nihil fiducia(e) egere captant in n(ost)ris si q(ui)d forte
infirmu(m) aut fragile inueniant. Non tam sui
natura quam adserenti(s) signauit & iam inde
sicut muscę uulnerib(us) ita illi n(ost)ris quib(us)q(ue) erro
rib(us) & uerbis fragilib(us) insidunt. Sed nos non ultra
nos met ipsos ignorem(us). Nec quid deceat in talib(us)
requirere fuerim(us). & iam si inpossibile est nos unu(m)
sentire contentione depulsa in hoc saltim fas
sit foedus commune sancire ne in publicum
s(an)c(t)a mysteria p(ro)fanem(us). ne non sancte s(an)c(t)a tracte
m(us) & ea que p(er) ineffabile suscepim(us) sacramentu(m)
nec in aures p(ro)fanas & pollutas conscientias in
mergam(us). Neq(ue) onestiores faciam(us) eos qui simu
lacra colunt & idola uenerant(ur) qui turpibus
& mysteriis & fabulis feruenter faciliu(s) p(er)ire
que mysteria putant sanguinem suu(m) quam
sermone(m) his qui in talib(us) initiati non fuerint
p(ro)dunt. sed uideam(us) uiru(m) sicut stola aut(em) &
risus dentiu(m) & incessus pedu(m) ostendit.
quaeda(m) ex ipsa moderatione & te(m)perantia au(tem)

ipsius honestatis iudicia ita et uerbi prolatio si
lentii continentia de tali quod de nob. et religionis.
et eruditionis iudicium quem quidem intercesserat
quas deo p ferre appellationis et uirtutes homi
nib; fas est. etiam uerbum eum nominari. Iam
ergo si contenendi p positum est. si uel contentio
ipsa nostra legitima. natiuitatem di et creationem
et dm ex nullis extantib; et substantiae sectione.
atq; scissionem. et resolutionem. ut quid audit
p fari auditor. ut quid uerborum nostrorum iudices.
accusatores et inimicos nros uocam. ut quid
gladios nros hostib; tradim. quomodo eos puta
tis audire de talib; uerbum. qua mente quo sen
su illos qui adulteria conlaudant. et puerorum
stupra atq; omnium uitiorum genera ē secrant.
qui nihil omnino extra corp sentire. aut intelle
gere possunt. Qui paulo ante ipsi sibi statuer
deos illos quos ex turpitudine flagitiisque eos
nouerant. Isti tales nonne eo omnia carnaliter. Non
ne eo omnia turpiter et inperite intellegent. Nonne
ut sue solent ita nostra censebunt et quo affectu quo
sensu suorum deorum generationes et filiorum p creatio
nes accipiunt. eo sensu et affectu et iam nostra pen
sabunt. Nonne cum illi huiuscemodi p ferri uocet.

inridem̄ eos & inpugnam̄ · & quomodo eos
quae nr̄a sunt suscipere psuadebem̄ si deis dē
rursū inter nos debeant certamina cōmoueri.
haec nob prestat que inter nos est ista contentio.
hoc nob prestat certam̄; p uerbo aliter quam
plac& ipsi uerbo platum patimur quodam
modo id qđ patiunt insani · qui domos ppriās
suis manib; incendunt · uel suos filios iugulant
aut parentes repellunt · putantes alienos.
Quia ergo destruxim̄ ea que alienant a religione
uerbi dī · & in gregē porcorū reiecim̄ multi
formē religionem · que & precipitatā in p
fundū · Nunc qđ ad nos ptin& uideam̄. Illud:
ergo qđ primū considerandū puto quę nā sit
ista tanta erga sola uerba contentio · quę lingue
prurigo est quę tanta inpatientia. Quid est qđ
manib; adtrahit & conligatis lingue solius
opera · & arma pferim̄ caritatis studiū cessat
castitatis uirginitatis misericordię. aut deest.
aut si & sit in aliquib; uel rarum ē · uel minus
uig&. Non est tanta cura psallendi · Non uigiliarū.
Non orationū · Non in obsecrationib; flendi stu
dium · Non corp humiliare ieiuniis · Non p in
tentā orationē ascendere ad dm̄ · Non que d&e

riora sunt meliorib. iungim̄ lunatico spiritui.
Non meditationē mortis habem̄ in uita. Non ac
cendimur ut uitiis dominemur memores su
pne cogitationes. Non furorem uincere. uel i
racundiā cohibere. Non adrogantiā deicere.
uel inrationabilē tristitiā depellere. Non li
bidinem refrenare. Non risus intemperantiā.
Non oculorum lasciuiam resecare. Non auditus
intemperantiā. Non inmoderationem uerbi.
Non uanitatem cogitationum recidere. uel eas
quas nob suggerit inimicus. uel quas ipse capit
ex nobis. ex quib; itaq; sicut scriptura dicit. per
corporales sensus. tamquam p fenestras intrō
ducit mortem. Sed e contrario his omnib; ui
tiis libertatē quo uolunt & quomodo uolunt
concedim̄ euagandi & solā in disputationib;
& quęstionib; uidemur nob seruare cautelam.
Et quidem ó loquax o dialectice interrogabo te.
responde postulū aliquid tu mihi. ut ait ille
qui p turbinem. & nubē loquebat̄ ad iob.
Nonne multę sunt mansiones apud dm̄. puto tē
non negare qd scriptum est. quid igit̄ replen
oportebat hās omīs an aliquas quidem replen.
Aliquas aū non ita ut maneant uacuae. & ui

deant inaniter preparate. Scio quia conce
des hoc quod omnes replendescunt. Nihil enim ina
niter a deo factum fateberis. Hoc ipsum autem
quod dicam mansionem quid putas intellegi debe
re. Non ne requiem et gloriam quae reposita est
beatis. Non aliud esse dubito ut opinor. Si ergo de
hoc certum est. sequitur ut inquiram si est ali
quid quod dicas. ipsas uniuscuiusque nostrum conlidet man
siones esse. procul dubio necesse est. Quid ergo il
lud erit quod ad diuersas unumquemque prouocat
mansiones. Non ne gestorum diuersitas et prepo
situ secundum mensuram uniuscuiusque fide in
hac luce tractam. Quas etiam appellare mos est
scripturae diuinae. quid igitur per omnes istas uias iter
nobis agendum est. an per illas alias quas ex his siquidem
possibile est. unum per omnes ingredi esse et beatum
simum quam potest per plures certe uel per aliquas.
Sine id quidem per unam saltem recte tantum et e
mendate incedere. Si ergo audias unam esse
uiam et hanc ipsam angustam qui tibi uidetur indi
cari unam a puritate uirtutum senciendae est.
Una et enim est uirtus. etiam si diuidatur in plures.
Angusta autem dicitur propter labores et quia non est
multis in promptu. Quid ergo carissime.

simultatum uiarum diuisio & rursus uni-
us constrictio atq; congregatio talis est. qua-
lem superius diximus. Qua tandem uel inperi-
tia uel intemperantia. in istas nos angustias
coartam̄. ut tamquam in summa penuria po-
siti. reliquas omnib; uiis quas sermo dñi nos do-
cet. hanc solá urgeam̄. & in hac una nos met
ipsos coangustam̄. Quę in disceptatione & so-
la uerbi disputatione consistit. & quę magis
ut mihi uidetur. non tam sapientię ac scientiae
studiis. quam uitio loquacitatis expeditur.
Nonne de his uos increpat beatus apts paulus.
qui post enumeratione spiritaliú gratiarum
repetit & dicit. Numquid omnes apostoli. num
quid omnes pphae. numquid omnes magistri. &
reliqua. Esto tu excelsus & excelsorú superior.
& supra nubes ascendens si libet. & inuisibilia
conspicare. & ineffabilia sermone conplectere.
Supra heliam adsummere. & supra mosen facie
ad faciem uide si potueris dm̄. Supra paulú quoq;
ad tertii caeli eleua uastigia. Cur & alios sub die
uis plasmare. Cur theologos sub momento tẽpo-
ris facis. qui de diuina natura disserant. cum sint
adhuc uitę sint penit̃ ignari. ut putes eos uelut

inspiratam æternam magis quam elucubratam
suscepisse doctrinā · & inpertitorum uerbis quā
plurimos agis conuentos. ut quid araneis
con ligas infirmos · & contrahis uelut sapien
tię eis aliquid largiturus. ut quid examen
uesparum aduersum fidē concitas · ut quid dia
lectica religionem decorare se credit · ubi ma
gis per dialectica religio foedatur · illa nobis quodā
modo nunc gigantomachia fabulosa reparatur.
Dum aduersum dominum pugnatur in terris · & dum omnis
sermo cum questione profertur · fit lingua bella
trix · uerba sunt iacula · sermo est gladius · tota
die absque ullo fine pugnatur · & interdū mutuis
uulneribus inter se uterque prosternitur · Sed si tantus
est amor scientiae huius beli · si tanta cura certaminis
si dialectica proelia capere iuuat triumphos.
Desistam quęso aculeatis bellis · hesterna adque
hostili a bella subeam · Dimicem aduersum
pythagorica silentia & orfeicas de stuam fabu
las · confutem presūptam illā pythagorum.
Da magistro sententiā · quod est ipse dixit · Arguam
platonis ideas · transfunde per diuersas cor
porum species animę opinionem · quam
e seno cymatos inuocant · & circuit quosdā

per diuersas uitas animarum nostrarum · et remi
niscentias et cetera his similia. Inpugnemus
epicurum deum non sentientem et prouidentiam
denegantem. Dicamus aduersum uitam ei · et libi
dinem quam contra decus phylosofiae summum
bonum esse pronuntiat et expugnemus. Arguamus
aristotelis angustam de prouidentia sententiam
et artem uerborum ei infidelem · et rationes
quas de anima protulit · et dogmata humana
potius quam diuina. Inclinemus elatum stoicorum
supercilium cynicorum doctrinam ouilem et geles doc
tum ritum. Expugnemus uanitatem ridiculo
sis fabulis plenam eorum qui multitudines ad
serunt deorum. Qui sacrificia simulacris offerunt
qui demonibus malis et bonis libant. Moueamur
aduersum eos. qui diuinationes. qui auspicia.
qui augurationes. qui inuocationes demonum.
ceteraque similia portenta mirantur. Desudemus
aduersum eos qui uitas suas astrorum motibus
uel cursibus pensant. qui suam neglegentiam adque
desideriam facto et astris reputant. et incon
prehensibilem diuinae prouidentiae dispensatio
nem fortunae casibus caecae utauint et luden
tis adscribunt. quod indigna tibi haec uidentur et parua.

Aduersum quae disputationum tuarum tela
contorqueas. uelut anulus saepe contusa
et frequenter elisa. et iuuat magis intueris
et propriis et exerceri. Ego tibi etiam in his
aptos praeparabo certaminum campos.
Disputa de mundi natura. disputa de a
nima de rationabilibus naturis. De resur
rectionis gloriae. de iudicio. de retributione.
de passionibus xpi. Debes etenim et conpre
hendere quod uerum est. si uitale non erit.
et errare in aliquo periculum non habet. adde
et in hoc accipientes gratiam. Nunc qui
dem paruam pluribus postmodum uero
etiam perfectionem. In xpo ihu dno nro
cui est gloria. et potestas in saecula saeculorum. Amen
EXPLICIT CONTRA ARRIANOS

169

169

A b c

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

G. H. HOFBIBLIOTHEK
KARLSRUHE

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

libellus contra nazarenum nuo x
p^a apollogeticus d^e ca^a pastor
vt h^e i^o libri in registro
p^s materia

21
h

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg